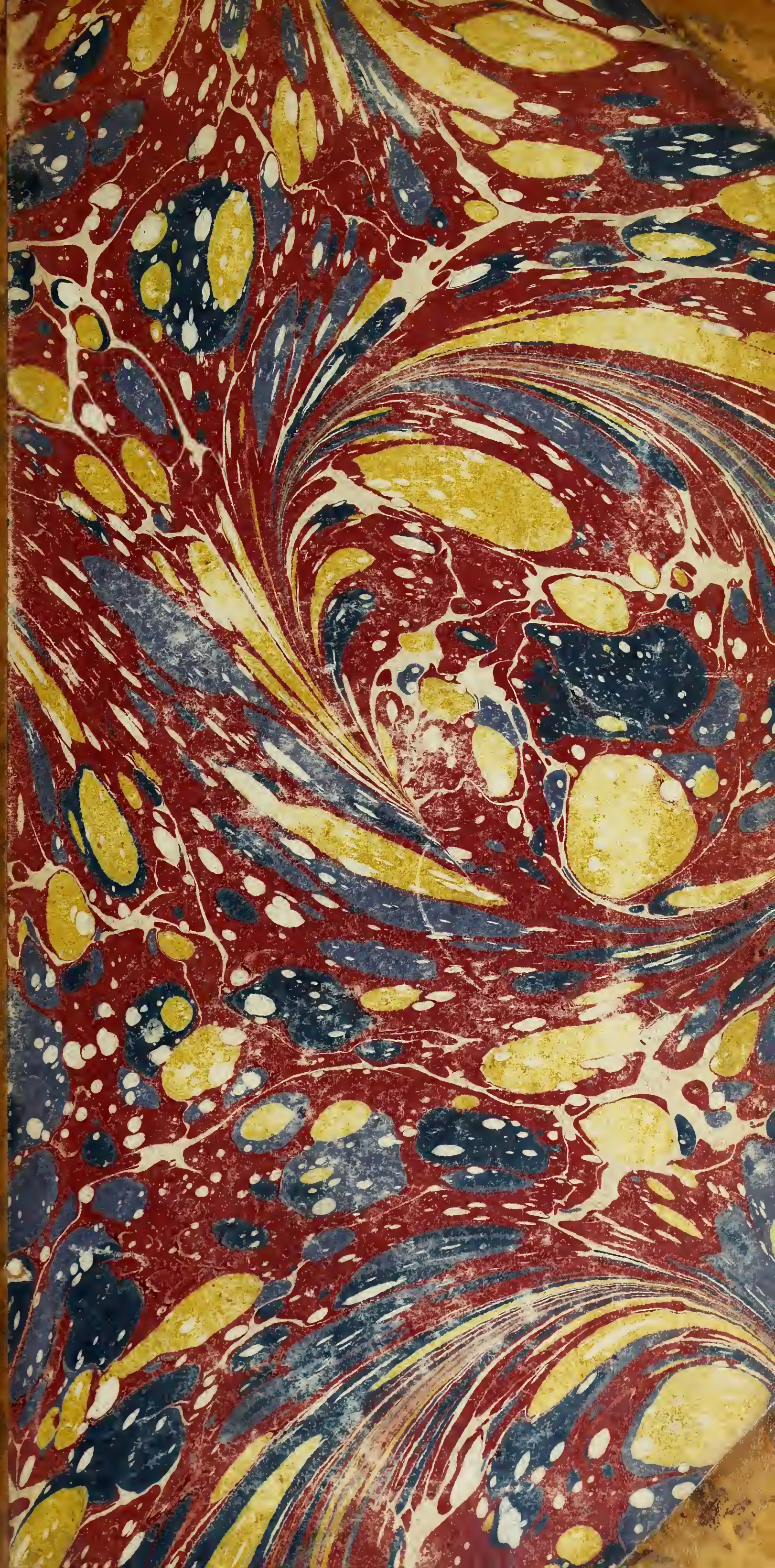

STEEN-, BRONCE- OG JERN-CULTURENS MINDER,

efterviiste fra et almindelig culturhistorisk Standpunct

i

Nordens nuværende Folke- og Sprogeiendommeligheder

af

Fr. Klee.

KJØBENHAVN.

Trykt i det Berlingske Bogtrykkeri.

1854.

Indhold.

Ottende Capitel:

Niende Capitel:

Tiende Capitel:

Ellevte Capitel:

Tolvte Capitel:

Indledning.

Det vil maaskee være i flere Læseres Erindring, at jeg i et lille Skrift „om Nordens ældste Beboere og deres efterladte Minder“ fremsatte endeel Meninger om disse, der i flere Henseender staae i skarp Modsætning til hvad der fortiden ansees for historisk rigtigt. Grunden hertil er simpelt den, at medens de gjældende historiske Meninger næsten udelukkende hvile paa Historieforskernes Fortolkninger af de efterladte skriftlige Minder, og Opfattelsen af Nordens ældste Forhold derfor nødvendig maatte blive eensidig, og dette sædvanlig i desto høiere Grad, jo lærdere og consequentere vedkommende Historiker var, saa er der paa den seneste Tid forefundet nye, hidtil ikke noksom paaagtede Kilder, hvis nøiagtige og consequente Fortolkning i flere Henseender staaer i den skarpeste Strid med de fortiden herskende historiske Meninger. Disse Kilder ere vel fornemmelig materielle (Steenmindesmærker, Gravhøie, Oldsager samt de i Tørvemoserne og Østersbunkerne fundne Kunstproductioner), men de ere ogsaa for en stor Deel immaterielle, der ligesom de materielle i lang Tid have ligget ligefor Haanden, uden at vi have opfattet dem i deres rette Betydning. Ligesom jeg i mit tidligere ovenanførte Skrift fornemmelig har omtalt de materielle Mindesmærker, saaledes er det især paa de immaterielle at jeg her skal tillade mig at henvende Opmærksomheden, uden at jeg, hvor overbeviist jeg end er om de af mig fremsatte Resultaters Rigtighed

i det Væsentlige, dog paa nogen Maade vil paastaae, at Rigtigheden af dem alle paa Sagens nuværende Standpunct kan bevises. Hertil mangler der ei alene Bearbeidelsen af flere af de forskjellige Materialier til Kundskaben om Nordens ældste Tilstand (Oldkyndigheden, Naturvidenskaberne, Mytherne, Historien og Sprogforskningen), der dog ere tilstede i langt rigeligere Mængde end man pleier at tænke sig dem, men og Luttringen ved en alsidig Discussion, hvorved de forskjellige Hjælpemidler have hævdet deres gjensidige Berettigelse.

Man er i Almindelighed tilbøielig til at tillægge de Vidnesbyrd om Menneskeslægtens ældste Culturtilstand, som kunne hentes fra Oldkyndigheden, Naturvidenskaberne, Sprogforholdene, Mytherne og Traditionerne, langt mindre Vægt, end dem, som de ældste historiske Efterretninger frembyde. Denne Utilbøielighed til at anerkjende hine Vidnesbyrds Vigtighed beroer dog tildeels enten paa Ubekjendtskab med dem eller paa en aldeles urigtig Opfatning af deres eiendommelige Natur. Det er unægtelig sandt, at et paalideligt skriftligt Vidnesbyrd i Regelen er at foretrække for de indirecte Slutningsbeviser, som kunne drages fra hine Hjælpemidler, men paa den anden Side optræde disse Slags Beviser undertiden med en saadan Styrke og Klarhed, at de for Den, der forstaaer at vurdere de forskjellige Bevisers relative Værd, ofte maae trænge de skriftlige i Baggrunden eller vel aldeles kuldkaste dem. Enhver veed, at Indiciebeviser i det virkelige Liv undertiden kunne, ved deres indre Overeensstemmelse og gjensidige Suppleren, besidde en saadan overbevisende Kraft, at mundtlige og skriftlige Vidnesbyrd, hvor paalidelige de end synes, aldeles ikke staae til Troende, naar de stride mod hine. Men hvad der saaledes gjælder om Nutiden og overhovedet hele den egenlige historiske Tid, gjælder naturligviis i endnu høiere Grad om den forhistoriske Tid, om hvilken man hidtil sædvanlig kun har dannet sig et Billede gjennem de sparsomme og ufuldstændige, tilmed ofte aldeles urigtigt opfattede skriftlige Efterretninger, som undertiden

ere optegnede eet Aartusinde eller længere efter at Begivenhederne ere forefaldne. Det har saaledes, for at tage nogle Exempler, været anseet som et historisk Factum, at vore ældste Forfædre udelukkende hørte til den saakaldte kaukasiske Race, en Mening, som fornemmelig grunder sig paa en fuldstændig Misforstaaelse af den mosaiske Beretning om Adam som den fælles Stamfader fra den saakaldte „Menneskeslægt." Undersøge vi Gravhøiene, lade vi Videnskaben analysere Kranierne og Skeletterne, sammenligne vi de i Østersbunkerne fundne Levninger, spørge vi Mytherne og Sagnene og raadføre vi os med Sprogforholdene, saa optræde disse med saadan Styrke og Sammenhold, at Meningen om vore ældste Forfædres ublandede kaukasiske Herkomst viser sig aldeles uholdbar og forkastelig.

Det ansees ligeledes fra et historisk Standpunct i Almindelighed for afgiort, at der ikke forinden Asernes Indvandring har existeret nogen synderlig uddannet Cultur eller noget særdeles udviklet Religionssystem i Norden, medens en nøiagtig Undersøgelse af de materielle og immaterielle Oltidslevninger tvertimod, saaledes som senere vil sees, med Bestemthed godtgjør det Modsatte. Man er fremdeles tilbøielig til at antage, at Nordens forhistoriske Broncecultur staaer tilbage i Udvikling for og er yngre end den vesteuropæiske, navnlig den engelske og irske Broncecultur; men ligesom allerede en flygtig Sammenligning af Nordens og Englands Broncesager leverer et slaaende og uomstødeligt Beviis for den nordiske Broncecultur's større Udvikling, saaledes vil det ved nøiere Betragtning af hele den nordeuropæiske Culturudvikling vise sig, at Broncealderen maa have udbredt sig fra Asien over Norden mod Vest og Sydvest, og at den saaledes er ældre i Norden end i England, medens det omvendte Forhold har fundet og endnu finder Sted med Jernculturen, hvis Slutningsperiode endnu ligger fjern. Man er endelig, for at anføre endnu eet Exempel, som lettelig kan forøges med flere, ved en eensidig Slutning fra de efterladte skriftlige Mindesmærker kommen til den almindeligt

herskende Anskuelse, at Nordens forskjellige Sprog oprindelig have været det samme, der er divergeret i forskjellige Dialecter, medens Oldtidsminderne, understøttede af en conseqvent Analyse af selve Sprogene, af Mytherne og Traditionerne, samt af de naturlige Love for hele Culturudviklingen, paa det Bestemteste vise, at Nordens Sprog bestaaer af grundforskjellige Bestanddele, der ligesom de Folkeracer, de skylde deres Tilværelse, successivt ere indkomne i Norden i de 3 store Culturperioder, denne har havt, og ligesom Folkeracerne ere sammensmeltede til eet i 3 Dele søndret Heelt og først som saadant overleveret os i de ældste skriftlige Mindesmærker, der ere forfattede i den senest herskende Races de saakaldte „Mænds“ Sprog, der dog atter efterhaanden, som denne Race er gaaet op i de tidligere Racer, er fortrængt eller modificeret af de ældre Racers Sprog, hvis mindst forandrede Levninger vi finde i de ikke noksom paaagtede Almuedialecter.

Hvad jeg agter at fremsætte i de følgende Blade maa, paa Sagens nuværende Standpunct, mere betragtes som Antydninger til, end som en udførlig Skildring af Nordens forhistoriske Cultur. Mine Anskuelser støtte sig dog ei til Boglærdom alene, men og til den umiddelbare Opfattelse af Livet hos en stor Deel af Nordboerne, hvis forskjellige Eiendommeligheder, ligesom den conseqvente Forklaring af selve Oldtidsminderne, Mytherne, Sagnene og Sprogdialecternes indbyrdes Forhold, have overtydet mig om Uholdbarheden af de hidtil almindeligt antagne Meninger om Nordens forhistoriske Cultur.

De Resultater, som jeg ved Afbenyttelsen af alle de forskjellige, til min Raadighed staaende Hjælpemidler er kommen til, ere: at Nordens Grundbefolkning foruden af Lapper, der ingensinde i nogen væsenlig Grad have havt Indflydelse paa Nordens almindelige Cultur, bestaaer af fire forskjellige Racer nemlig: Finner (Kvæner) eller Tschuder, Kimbrer (Riser, Karle) eller de egenlige Daner, Jöter (Joter, Gother) eller Angler, samt nordiske Mænd eller Germaner i vidtløftig Betydning;

at disse Racer vel fortiden gjennem talrige Blandinger ere saaledes krydsede, at det er en Umuelighed at sige, til hvilken Race en bestemt Nordboer hører, men at man ikke destomindre, naar man med aabent Øie for de characteristiske Folkeeiendommeligheder og med Kundskab om Nordens Oldtid tager Forholdene i det Store, saa at sige endnu landskabsviis kan paavise, at de nordiske Folkebestanddele oprindelig have været grundforskjellige i legemligt Ydre, aandelig Begavelse, Sprog, Sæder, Skikke og Levemaade. Det Mærkelige ved denne Forskjellighed bestaaer imidlertid ikke i, at Befolkningen oprindelig har været grundforskjellig i Nordens forskjellige Riger (Danmark, Norge og Sverrig), men deri, at de fire ovennævnte Racer, (Finner, Kimbrer, Gother og „Mænd") have været udbredte saagodtsom over hele Norden, og at Blandingen derfor har været saa almindelig, at de oprindelige Grundforskjelligheder maae søges i de enkelte Rigers forskjellige Provindser, medens Grundlighederne findes ved at sammenholde Befolkningen i de forskjellige Riger. Saaledes er, f. Ex., i Jylland, uagtet den store Blanding, der har fundet Sted, Forskjellen mellem Thyboen, Vendelboen, Himmerboen (Beboeren af det forrige Himmersyssel) og den egenlige Jyde (Kronjyden) endnu for den opmærksomme Iagttager saa skarp, at der i flere Henseender finder større Lighed Sted mellem Vendelboen og den søndenfjelds Normand, mellem Himmerboen og den svenske Dalkarl, samt mellem Kronjyden og den svenske Göthe end f. Ex. mellem Thyboen og Kronjyden. Skjønt alle Jyder vedkjende sig som „Landsmænd" i Forhold til Øboerne, betegne de sig dog selv som forskjellige fra hverandre, og mellem de enkelte jydske Folkefærd, om jeg maa bruge denne Benævnelse, er Forskjellen undertiden saa iøinefaldende, at man ved at overskride en enkelt lille Aa synes hensat blandt et andet Folk. Saaledes skiller, for at nævne et af flere Exempler, Skiveaa to i Oldtiden i flere Henseender grundforskjellige Folkefærd, Himmerboen og Sallingboen, fra hinanden, og den oprindelige Forskjel er endnu efter to Tusinde Aars

nære Samliv iøinefaldende selv for den mindre opmærksomme Iagttager. Den samme Forskjel spores, mere eller mindre skarpt udpræget og modificeret ifølge de meget forskjellige Blandingsforhold, ei alene i det øvrige Danmark, men og i hele Norden. De senere Aars tiltagende Civilisation, men især den livlige Forbindelse og Sammenblandingen mellem de forskjellige Dele af Befolkningen vil snart tilintetgjøre mange af de endnu tilbageværende Hjælpemidler til den rette Opfattelse af Nordens Oldtid (Sprogdialecter, Sæder, Dragter, Monumenter o. s. v.), og jeg troer det derfor at være ei alene af videnskabelig, men og almindelig Interesse, at man snarest muligt benytter alle endnu tiloversværende Hjælpemidler for at bringe nogenlunde Klarhed i vor formeentlig hidtil aldeles urigtigt opfattede forhistoriske Cultur. Vel viser Erfaringen, at selv de immaterielle Minder (Sprogeiendommeligheder, Stedsnavne o. s. v.) kunne holde sig igjennem Aartusinder, og vi skulle senere see ikke faa mærkelige Exempler herpaa, men jeg kan dog ikke noksom anbefale alle Dem, som levende interessere sig for vor Oldtid, paa det Nøieste at lægge Mærke til og bidrage Deres til at bevare Minderne om vort stedse mere og mere svindende Folkelivs forskjellige Eiendommeligheder. Det er især til de Mange, som færdes midt imellem Almuen i Nordens forskjellige Egne, at jeg henvender denne Anmodning. Thi ligesom det kun er Dem, der have Leilighed til at see Folket, navnlig Landalmuen, i dens levende Færden, der tilstrækkelig kunne bedømme mine Meningers Rigtighed, saaledes er det ogsaa Dem, som bedst kunne meddele Bidrag til disse Meningers Berigtigelse eller Fuldstændiggjørelse.

Med Hensyn til mine Grundanskuelser om Nordens forskjellige Racer kan jeg i alt Væsentligt holde mig til hvad jeg har fremsat i mit fornævnte Skrift, til hvilket jeg tillader mig at henvise, og skal, for at Læserne bedre kunne opfatte mit Sandpunct, her kun erindre, at jeg, i Modsætning til den sædvanlige historiske Anskuelse, betragter Oldtidsminderne som Grundvolden, hvor-

paa, og derimod Naturvidenskaberne, de historiske Sagn og Sprogforskningen som de sideordnede, men ligesaa uundværlige Materialier, hvormed den nye, enhver Videnskab sin Berettigelse indrømmende Fremstilling bør bygges. Til større Tydelighed være det mig tilladt at gjentage hvad jeg tidligere har sagt i samme Skrift (Side 31 og 32), nemlig, at det til en klar Opfattelse af de Resultater, der kunne uddrages af Kundskaben om Nordboernes samtlige efterladte Minder (materielle og immaterielle) og navnlig til at afgjøre, hvilke de Folkeracer ere, der have efterladt sig disse Minder, vil være nødvendigt, at man erindrer og vel holder fast paa de Egenheder, som characterisere hver af de tre store Tidsaldre for sig, og især lægger Mærke til, at Steenalderen udmærker sig ved sine Steenredskaber og Steenvaaben, sine kolossale steensatte Gravhøie og den Skik at Ligene af de Døde begravedes ubrændte; at Broncealderen fremtræder i skarp Modsætning til den foregaaende ved sine af Bronce ofte ziirligt og smagfuldt forfærdigede Redskaber og Vaaben, sine sædvanlig af Jord opkastede Gravhøie, der ikke have Steenkamre, men kun Steenkister, hvori der findes Leerkrukker med Asken af brændte Liig, samt at Jernalderen adskiller sig fra begge de foregaaende derved, at alle Vaaben og skjærende Redskaber ere forfærdigede af Jern; at Sølvet nu begynder at spille en Rolle, medens Guldet, der allerede var benyttet i Broncealderen, tiltager i en forbausende Grad; at der overhovedet udvikler sig en ny Smag og stor Mangfoldighed i alle Retninger, samt at der viser sig det første Spor af Skrifttegn. Derimod afgiver denne Tidsalder ikke noget ubetinget Holdpunct til Adskillelse fra Broncealderen med Hensyn til brændte og ubrændte Liig eller Gravhøienes Form, medens begge aldeles savne Steenalderens kolossale Gravkamre. Af samtlige Oldsagers rette Forstaaelse fremgaaer det formeentlig med logisk Nødvendighed, at den i forskjellige Tidsaldre herskende Cultur maa tillægges forskjellige Folkeracer, der med store Mellemrum ere indvandrede i

Norden. Men netop det Samme bekræftes paa det Bestemteste af Sprogforholdene, samt af Mytherne og Sagnene, der tillige vise os, hvorledes disse forskjellige Folkeracer, efter en fuldendt Nationalkamp, fredelig have sluttet sig saaledes sammen til eet i tre Dele søndret Heelt, at de med Undtagelse af en enkelt Race, Lapperne, ikke mere med Sikkerhed kunne skjelnes fra hverandre.

Efter disse foreløbige Bemærkninger, som jeg gjentagende maa bede Læseren at holde fast paa, men hvis Rigtighed først tydelig vil fremgaae af det Efterfølgende, skal jeg gaae over til at udvikle nogle af de characteristiske Egenheder ved de forskjellige nordiske Oltidsminder og til i Conseqvents med disse at paavise, hvilke Folkeracer disse oprindelig tilhøre, og hvorledes det maa antages, at Sammensmæltningen af de forskjellige nordiske Folkeelementer efterhaanden er foregaaet.

Men for at dette kan blive tydeligere, turde det være rigtigst først at kaste et orienterende Blik paa den almindelige europæiske Steen-, Bronce- og Jerncultur, saaledes som jeg opfatter denne, og saaledes som den formeentlig fremgaaer af en conseqvent Analyse af de forskjellige Bestanddele.

Første Capitel.

Den almindelige europæiske Steen-, Bronce- og Jerncultur.

Det er over tolv Aar siden, længe inden jeg selv havde tænkt over hvilke mærkelige Resultater, der kunne drages af Oldsagernes consequente Opfatning, at jeg, foranlediget ved den slaaende Grundlighed, som findes mellem de nordiske, keltiske, romerske og græske Myther og Sagn, har fremsat den Anskuelse*), at det, for

*) See: Syndfloden, Kjøbenhavn 1842, hvilken Anskuelse dog udførligere er udviklet i den franske Udgave.

at forklare denne Overeensstemmelse i Mytherne og Sagnene, var nødvendigt at antage en for hele Europa fælles Grundcultur, Bronceculturen. Denne Anskuelse finder især Bestyrkelse derved, at der i hele Europa, med Undtagelse af de nordligste Dele, er forefundet talrige, fortrinligt udarbeidede Broncesager, hvis Tilværelse ikke, som man ofte har været tilbøielig til at gjøre med Mythernes og Sagnenes Grundsandheder, kan bortraisonneres, men som maa og kan forklares. Jeg nærer derfor ingen Tvivl om at det, naar engang i Tiden Europas Oldtidsforhold ved Hjælp af de talrigt tilstedeværende, men endnu ikke bearbeidede Materialier, er sat i det rette Lys, vil blive klart, at der forinden den, langt tidligere i Asien end i Europa, indtrædende Jernalder, der af Indierne ikke uden Føie er kaldet Kalyugan (den ulykkelige Tidsalder) og som for Europas Vedkommende betegner sin, de dabestaaende Samfundsforhold omstyrtende og omdannende Tendents med Trojas Fald og den lilleasiatiske Culturs Adspredelse, har hersket en lang Roligheds-Periode, den egenlige Broncealder, hvor Qvægavl og Agerdyrkning synes at have været de europæiske Folkestammers vigtigste Næringsveie og hvor, som Mythen betegnende udtrykker sig, Janus regjerede i Forening med Saturn. Det vilde føre mig for vidt fra mit Emne, hvis jeg vilde udvikle, hvorledes Mytherne og Traditionerne, i Forbindelse med de forskjellige Levninger af Broncealderens Religionssystem, formeentlig bære uigjendrivelige Vidnesbyrd om, at der i denne ei alene har været en forholdsviis høi Grad af Cultur, men og at der, saaledes som det var Tilfældet i Bronceculturens egentlige Hjem, Chaldæa, Babylonien og Ægypten, har over hele det da bekjendte Europa hersket et theokratisk System, der, som enhver Regjeringsform, havde sine gode og onde Sider, men som dengang var et nødvendigt Overgangsled til en friere Folkenes Tilstand, der dog først skulde kjøbes ved meget Blod, mange Taarer, men fremfor alt gjennem en mangfoldig Blanding af Folkeracerne, uden hvilken

der ikke kunde komme nyt Liv og nye Kræfter i den uddøende Broncecultur. Idet jeg derfor senere skal udvikle Forholdet mellem Bronce- og Jernculturen i Norden, der repræsenteres ved det oprindelig grundforskjellige gothiske og germaniske System (Jætte- og Asalæren), skal jeg her indskrænke mig til den Bemærkning, at hele den europæiske Culturudvikling bærer de bestemteste Vidnesbyrd om, at en stor Deel af de oprindelig Bronceculturen tilhørende Institutioner, navnlig af det religiøse System (Ilddyrkelsen), er gaaet over i Jernculturen. Ligesom f. Ex. de nordiske til Jernculturen hørende Mænd optoge Asaloke (Luens, Ildens Repræsentant) tilligemed Vølverne og mange til Ilddyrkelsen hørende Institutioner i det othinske System, saaledes vide vi, at den italienske Jerncultures egentlige „Mænd", Romerne (*Romani*), fra den italienske Broncecultur, hvis sidste Levninger i Italien nærmest repræsenteredes ved de mærkelige Etrusker, i den romerske Gudelære optoge den hellige Ild tilligemed Vestalinderne, imedens det er sandsynligt, at de første germaniske (kaukasiske) Stammer (Belgierne, Bolcherne, Folkene), som under Esus' (Asens, Asierens) Anførsel trængte ind i Frankrig og medførte Jernculturen, i det druidiske (troidiske) System optoge den allerede i Gallien hjemmeværende Ilddyrkelse tillige med de hellige Jomfruer (paa Øen Sena). Det forekommer mig derfor af Grunde, hvis Rigtighed senere formeentlig vil blive Læseren indlysende, aldeles utvivlsomt, at naar vi saavidt muligt med Skarphed og Conseqvents sondre de forskjellige Religionssystemer, Myther, Sagn og Traditioner fra hverandre, vil Hovedparten tilfalde Bronceculturen, hvor omformede og forandrede de fleste end i mange Henseender ere blevne af Jernculturens Alt omdannende Ideer.

Ogsaa bør det her fremhæves, at Oldtidens Forfattere, navnlig Platon, Herodot, Diodor, Strabon, Dionysius fra Halicarnas og mange andre, ikke have efterladt os faa Traditioner og Beretninger, som, benyttede i Forbindelse med de Hjælpemidler, som Oldtidsminderne, Sprogforsk-

ningen og Naturvidenskaberne frembyde, ville sætte os istand til at danne os et temmelig anskueligt Billede af den europæiske Broncealder og dens Culturtilstand, en Tidsalder, som for Sydeuropas Vedkommende passende kunde kaldes den titaniske.

Ganske anderledes er det derimod med Steenalderen. Her slippe saa godt som alle Traditioner og Myther. Kun Oldtidsminderne staae tilbage tillige med de Vink, som Naturvidenskaberne og Sprogforskningen yde. Og dog er der alligevel Meget at udrette paa dette hidtil meget forsømte og sædvanligt efter aldeles urigtige Anskuelser bearbeidede Gebeet. Der er ingen Tvivl om, at man engang i Tiden, naar alle dertil fornødne Materialier ere bekjendte og bearbeidede, vil kunne bringe Klarhed ind i denne for Tiden næsten aldeles ubekjendte europæiske Culturperiode. Kan man end ikke construere nogen egenlig Culturhistorie af Steenalderens Folkestammer, saa ville dog Videnskaberne kunne bringe Lys over deres Herkomst, Sprog, Sæder, Skikke, Levemaade, Næringsveie, Huusdyr og den dem omgivende ofte fra den nuværende Tilstand meget forskjellige Natur. Hvad der i denne Henseende kan udrettes, vise de for os allerede anstillede naturvidenskabelige og geologisk-antiqvariske Undersøgelser, der vel endnu indskrænke sig til en ringe Deel af Norden; men have den store Fortjeneste, at de have brudt en aldeles ny Vei.

Idet jeg senere vil faae Leilighed til udførligere at paavise, at navnlig Sprogminderne paa det Bestemteste godtgjøre, at den nordiske Cultur i Steenalderen ingenlunde kan have staaet paa noget underordnet Trin, da det især er gjennem denne, at Sprogforbindelsen med Sydeuropa, navnlig Italien, maa søges, skal jeg kun her bemærke, at det Samme maa have været Tilfælde med Sydeuropas Cultur, hvorom ei alene Traditionerne og de græske og latinske Sproglevninger, som ved Sammenligning maae antages at være pelasgiske eller kyklopiske ɔ: henhørende til Steenalderen og som for en stor Deel vedkomme Agerdyrkningsvæsenet, men især Steenalderens

Bygningsværker bære de uforkasteligste Vidnesbyrd*).

Man savner med Hensyn til den Tid, i hvilken disse forskjellige Culturer have fortrængt eller rettere sagt blandet sig med hverandre, enhver nogenlunde nøiagtig Angivelse. Selv en Angivelse efter Aarhundreder kan derfor kun betragtes som tilnærmelsesviis rigtig. Dog vide vi, at Jernet nævnes hos Homer som benyttet til Vaaben i den trojanske Krig, og det tør altsaa antages, at dets Brug er begyndt i Grækenland mindst 1200 Aar f. Chr. Fødsel; at det sandsynligviis er bragt til Italien med lilleasiatiske og græske Colonister, og at i ethvert Tilfælde Romerne strax efter Roms Anlæg i det 8de Aarhundrede f. Chr. vare i Besiddelse af det; at det maa være indført i Sydfrankrig ved Massilias Anlæggelse omtrent 600 Aar f. Chr., medens det synes at være indkommet i Nordfrankrig ved de under Esus' (Asierens) Anførsel indtrængte germaniske Stammer. Sikkert er det, at vi have den omtrent 50 f. Chr. levende Cæsars og den omtrent dobbelt saa længe efter Chr. levende Tacitus' aldeles paalidelige Vidnesbyrd om, at det paa deres Tid, skjønt vel sparsomt, benyttedes af Gallierne og Germanerne.

At Jernet med de under Asernes Anførsel indtrængende Stammer er bragt til Norden omtrent paa Christi Tid, er, som jeg tidligere har gjort opmærksom paa**), sandsynligt af flere Mythen, der deels omtale, deels indeholde Hentydninger til Jernet, hvorhos det dog maa bemærkes, at Nordens egenlige gothiske Befolkning (der har sit Hovedhjem paa Jyllands Østkyst og i de svenske Gøthelande) først flere Aarhundreder

---

*) En Udsigt over de kyklopiske Bygningsværker har Professor Forchhammer i Kiel leveret (efter Petit Radel, Gell og Dodwell) i et Program 1847. Dog maa det herved ingenlunde oversees, at en stor Deel af de ældste Levninger, som haves af disse Bygningsværker f. Ex. af Odysseus' formeentlige Borg paa Ithaka, Agamemnons i Mykene o. s. v., efter al Sandsynlighed ere opførte i den græske Broncealders Slutning, men efter den Bygningsmaade, som allerede var anvendt i Steenalderen.

**) See: Norden og dens ældste Beboere S. 44.

senere end de egentlige „nordiske Mænd", hvis Hovedsæde det egenlige Sverrig og det nordenfjeldske Norge maa antages at være, have optaget Jernet til almindeligt Brug.

Hvornaar Broncen er bragt til Europa eller den saakaldte Kobberalder har taget sin Begyndelse, derom savne vi i endnu høiere Grad enhver paalidelig Angivelse. Betænke vi imidlertid, at det er omtrent 3000 Aar siden, at Jernredskaberne, der have havt langt gunstigere Betingelser til deres Udvikling, end Kobberredskaberne, ere indkomne i Europa, og at de først i dette Aarhundrede have begyndt at spille deres mærkelige Rolle i Maskinvæsenet; erindre vi, at Bronceredskaberne, saaledes som de opgravede Levninger tilfulde godtgjøre, ikke alene havde naaet en forbausende Udvikling og en for hiin Tid mærkværdig Fuldendthed, men at de ogsaa vare særegne for Europa, og atter, som Worsaae med Grund paastaaer, forskjellige i de derværende Hovedlande; lægge vi tilbørlig Vægt paa, at Culturudviklingen maa være gaaet forholdsviis langsommere, jo længere vi gaae tilbage til Menneskehedens Barndom, saa tør det paa ingen Maade antages, at de have brugt et ringere Tidsrum end 1000 Aar til deres Udvikling i selve Europa. Men heraf følger, at de, da de allerede havde naaet deres Høidepunct i Grækenland ved den trojanske Krigs Tid eller omtrent 1200 Aar f. Chr. Fødsel, maae være indbragte dertil i det Sildigste omtrent 2200 Aar f. Chr.; og at de, hvad Kelternes Traditioner bestyrke, maae være trængte ind i Gallien i det Mindste 1500 Aar f. Chr. At deres Brug for Nordens Vedkommende maa skydes mindst ligesaa langt tilbage og at den nordiske Broncealders Folk derfor, som de ældste Myther og Traditioner bære utvivlsomme Vidnesbyrd om, maae have staaet paa et høiere Trin, end deres bittreste Fjender „Mændene" (Kaukasierne, Germanerne), den senest indtrængte seirende Race, have skildret dem, vil senere formeentlig blive Læserne klart.

Naar Steenredskabernes Tid er begyndt i Europa, lader sig kun gjætte. Jeg skal derfor kun her

berøre, hvad jeg senere udførligere skal paavise, at Steenalderen, som de nordiske Mindesmærkers Talrighed og Danmarks gunstige Localforhold synes at begrunde, sandsynligt er begyndt forholdsviis meget tidligt i Norden, saa at den her maaskee har havt sin længste Periode, hvis Begyndelse maa skydes 2500 à 3000 Aar tilbage f. Chr.

Men hvad der er det Mærkværdigste ved disse forskjellige materielle Minder og hvad vi, for tydeligt at forstaae Oldtiden, vel maae holde fast paa, er, at det af en conseqvent Forklaring af alle de dertil hørende Hjælpemidler fremgaaer, at de forskjellige Redskaber af Steen, Bronce og Jern maa i hele Europa, ligesom det er Tilfældet med Norden,*) være indbragte med aldeles forskjellige Racer, der have medført et nyt Sprog, et nyt Religionssystem, kort en ny Cultur, og som derefter, blandede med de forud indtrængte ældre Racer, have begyndt en heel ny for Europa eiendommelig Culturudvikling.

Begynde vi med Jernalderen, da møde vi hos næsten alle de europæiske Folkeslag mærkværdigt overeensstemmende Traditioner og Beretninger om, at i det Mindste Anførerne for de senest indvandrede Stammer, der medbragte Jernet, havde deres egenlige rette Hjem i det saakaldte Asien ɔ: det nuværende Lilleasien, den kaukasiske Races egenlige Hjem.

Det vilde føre mig for vidt fra mit Emne her at udvikle, at der, i det Mindste 2000 Aar f. Chr. maa have existeret blomstrende Riger og en høi Grad af Cultur i Lille-Asien. Jeg kan i denne Henseende aldeles henholde mig til den allerede af Rask fremsatte Anskuelse, at der maa have existeret „glimrende Hoffer i Troja og Colchis,“ medens Grækenland endnu laae i Barbarie, og skal, idet jeg tillader mig at henvise til mit Skrift „Syndfloden“, især den franske Udgave, hvori den lilleasiatiske Cultur udførligere er omtalt, her kun gjøre opmærksom paa, at denne Cultur nødvendig maa have

*) Jfr.: Om Norden og dens ældste Beboere.

udøvet en væsentlig Indflydelse paa den europæiske*). Alle Sagn tyde derfor ogsaa paa, at den første historiske Cultur, som udbredte sig ved den egenlige kaukasiske Race (Mændene, Menneskene, menniskir menn, den germaniske Race i vidtløftig Betydning), er udgaaet fra Lille-Asien.

Saaledes kom vel den første i den græske Historie nævnte Colonist Kekrops, ligesom Danaos, der dog begge synes at have tilhørt en ældre Cultur og en langt tidligere, end den sædvanligt antagne Tid, fra Ægypten, hvorved vi maae erindre, at Ægypten af de Gamle regnedes med til Asien og at Kaukasierne (Mændene) i Lille-Asien maae antages omtrent 2000 Aar f. Chr. at have grundet et nyt Dynastie i Ægypten ved Menes (ɔ: Manden); men baade Kadmus og Pelops kom ifølge Traditionerne fra selve Lille-Asien. Den ved Troias Fald fra Lille-Asien fordrevne Æneas grundede, ifølge Romernes Traditioner, efter mange Omvexlinger tilligemed sine Ledsagere et nyt Rige i Latium, fra hvilket Romerne (Romani, Italiens egenlige Mænd) nedlede deres Herkomst. Cæsar fortæller udtrykkeligt, at germaniske Skarer (Mænd) i fordums Dage vare trængte ind i det egenlige Gallien, og vi finde virkelig i Frankrig ei alene et fra de egenlige Galler og Kelter heelt forskjelligt Folk (Belgerne, Bolcherne eller „Folkene"), med en fra det keltiske Religionssystem oprindelig forskjelligt, men senere med det sammensmeltede Cultur (Hesus- eller Asadyrkelsen), for hvilken Druiderne (Troiderne) stode i Spidsen, medens de Franske, navnlig Staden Paris (Lutetia Parisiorum), der tilbagekalder selve Navnet paa den bekjendte „Paris", endnu bevare Traditionerne om deres Nedstammen fra Trojanerne. Det Samme er Tilfælde med de egenlige Germaner, og i Nordens Sagaer og hos Nordens ældste Krønikeskrivere er det et staaende Thema, at lade de af Aserne anførte Mænd nedstamme fra Troia eller Tyrke-

*) En interessant Skizze om Lyciens ældgamle Cultur har Professor Ussing nylig leveret i Fædrelandet for 1854 Nr. 15-18

land (ↄ: Lille-Asien, Tyrkernes daværende Hovedsæde), medens flere Stedsnavne i Norden vidne om denne Nedstammen fra det saakaldte Asien og Troia. Ere disse Beretninger og Traditioner end urigtige, forsaavidt de lade selve de for over eet Aartusinde før Christi Fødsel afdøde trojanske Helte eller disses Descendenter komme lige fra Lille-Asien til Tydskland, Frankrig eller Norden, saa ere de dog, som enkelte nyere Historikere paastaae, ikke ubetinget urigtige; thi de godtgjøre med en Bestemthed, som jeg senere skal paavise for Nordens Vedkommende, at den langsomt i Aarhundreders Løb fra Østen mod Vesten fremadskridende Cultur, der medbragtes af de i Ordets egenlige Betydning saakaldte „Mænd“ eller „Mennesker“ (Germanerne i vidtløftig Betydning), saagodtsom i hele Europa nedstammer fra det egenlige saakaldte Asien (Lille-Asien).

Det er et characteristisk Særkjende for disse under forskjellige Benævnelser og næsten altid med andre Folkestammer blandede „Mænd“, at de vel medbragte særegne Institutioner, men og at de, i Modsætning til de ældre Racer, væsenlig modificerede disse Institutioner, navnlig deres Religionssystem, efter de locale Forhold, forsaavidt Forandringen ikke modstred deres Erobrings- og Herskerplaner; thi disse gjennemførtes allevegne (af Romerne, af de tydske Germaner, af Frankerne, af de nordiske „Mænd“) med en forbausende Conseqvents.

Ved sin Indtrængen i Europa traf denne Race, som jeg herefter vil betegne som den germaniske, saavidt vi kunne skjønne af Mytherne og Sagnene, paa to aldeles forskjellige Religionssystemer, hvoraf det ene, Tordengudens Dyrkelse, synes oprindelig at have tilhørt Steenalderens Folk, Europas ældste Folkeracer; det andet, Ilddyrkelsen, Broncealderens Folk, Kelterne og de egentlige Gother, en Forskjellighed, som jeg senere udførligere skal paavise med Hensyn til Norden, idet jeg her kun skal bemærke, at disse Religions-

systemer allerede dengang, ligesom det var Tilfældet med hele Steen- og Bronceculturen, maae have været meget blandede.

Den romersk-græske Mythologie er saavel paa Grund af den Forstyrrelse, som de især i Sydeuropa i talrig Mængde indtrængende „Mænd“ (Kaukasier, Germaner) medførte i alle de dabestaaende Forhold, navnlig i det theokratiske System, som paa Grund af at deres Indtrængen i Sydeuropa maa antages at være skeet omtrent eet Aartusinde tidligere, end i det egenlige Norden, vel langt mere forvirret og uklar, end den nordiske. Ikkedestomindre bærer den tydelige Spor af at den, ligesom denne, til de forskjellige Tidsaldere, Jern-, Bronce- og Steenalderen, har de tilsvarende tre forskjellige Gudeperioder, nemlig de yngre Guder med Tordenguden Jupiter i Spidsen, der bekjæmper Titanerne, ligesom den yngre nordiske Tordengud, Thor, bekjæmper Jætterne; de ældre Guder (eller Titanerne), over hvilke Saturn hersker, og blandt hvilke Prometheus, den hellige Ilds Repræsentant eller, som den nyere Lære kalder ham, dens Ransmand, af den seirende Jupiter straffes næsten aldeles paa samme Maade, som Asaloke (den nordiske Ilddyrkelses forhadte Repræsentant), og endelig Kronos eller Uranos (Himlens Repræsentant), der er formælet med Titæa eller Gæa (Jorden), Nordboernes Hertha (Jord), og som har en Broder, den ældre Jupiter eller ældre Tordengud, der altsaa svarer til den ældre nordiske Thor. Ligesom Odin, sandsynligviis af Politik optog den hos Steenalderens Folk vidtudbredte Thorsdyrkelse i sit Religionssystem, og derved vandt lettere Indgang hos disse kraftige Racer, saaledes er det ret interessant at lægge Mærke til, at ogsaa den sydlige yngre Jupiter (Zeus) i sin Kamp mod Titanerne (Sydens Jætter), over hvilken Hesiodos har efterladt os en mærkværdig poetiseret Beskrivelse, betjente sig af Kykloperne, Giganterne og de hundredarmige Kjæmper, i hvilke vi, naar vi afføre dem

deres phantastiske Dragt, ligefrem gjenkjende Steenalderens sydeuropæiske Folk.

Andet Capitel.

Europas og især Nordens successive Bebyggelse i Steenalderen; hvilke Racer Steenalderens Folk tilhørte; Sprogenes store Foranderlighed og successive Fortrængelse, samt de nordiske Sprogs Sammensætning af grundforskjellige Elementer.

Gaaer man ud fra et geologisk Standpunct, tør det ansees for givet, at hele Europa, med Undtagelse af enkelte Hedestrækninger, Søer og Floder, har forinden sin Bebyggelse af Mennesker været opfyldt af Bjerge, Urskove og Moradser. Da dette er en Kjendsgjerning, som navnlig lader sig godtgjøre om Norden, saa er det allerede fra dette Standpunct klart, at den ældste Bebyggelse af Europa maa, ligesom vi vide det i Reglen er Tilfælde med de Lande, der ere bebyggede i den historiske Tid, da Colonisterne have havt og have ganske andre Hjælpemidler til deres Raadighed, end i Oldtiden, være skeet langs Havets Kyster og langs Floderne. Strand- og Flodbredderne maatte, paa Grund af den større Aabenhed, de frembøde, være den letteste og sikkreste Communicationsvei for Udbredelsen af den første med Culturen ubekjendte Menneskeslægt, og maatte blive det i endnu høiere Grad, saasnart Seiladsen var nogenlunde benyttet. Derfor see vi ogsaa den ældste Befolkning i Europa, om hvilke vi have historiske Efterretninger, fortrinsviis at udbrede sig over Øerne og langs Kysterne og Floderne. Men at det Samme har været Tilfælde i Europas forhistoriske Tid, fremgaaer aldeles klart af de ældste Steenmindesmærker. Medens disse intetsteds findes talrigere, end paa de danske Øer, og paa disse atter talrigst i Nærheden af Kysterne og Fjordene, der

frembøde den Fordeel, at Beboerne kunde forene Fiskeriet med Jagten, strække de sig i det øvrige Europa, hvor Fastlandscharacteren er overveiende, næsten udelukkende langs Kysterne og trænge derfra langs Floderne ind i Landet. Uagtet Udstrækningen af deres Findesteder ikke er nøiagtig bekjendt, har dog Worsaae paaviist denne Kjendsgjerning, og gjort opmærksom paa, at de til Steenalderen hørende Gravhøie i Jylland findes hyppigst langs Limfjorden og hele Østkysten; sjeldnere paa Vestkysten; i Slesvig ligeledes talrigst paa Østkysten, hvorimod de synes at være hyppigere paa Holsteens Vestkyst (der som bekjendt begrændses af Elben), end paa dets Østkyst. Udenfor Danmark findes de ligeledes hyppigt i det sydlige Sverrig, især i Skaane, dog saaledes, at deres Nordgrændse maa antages at være Smaaland og Øland. Sydenfor Holsteen fortsætte de sig, deels mod Øst, deels mod Syd, deels mod Vest. Mod Øst strække de sig fortiden gjennem Meklenborg og Pommern, men det er sandsynligt, at de tidligere ere gaaede langt østligere. Hvorvidt de derimod langs de polske og russiske Floder have staaet i Forbindelse med de aldeles lignende Grave, som skulle findes paa Halvøen Krim, er vel tvivlsomt, men synes, som det senere vil sees, at fremgaae af hele denne Culturudviklings Gang. Syd for Holsteen fortsætte de sig i Elbens og Oderens Flodgebeter i Brandenborg, men kun meget sparsomt i Thyringen. Vest for Holsteen strække de sig over Hannover til Nordholland, men ere ikke, saavidt vides, fundne i Sydholland og Belgien, hvilket er saa meget mere mærkeligt, som de findes talrige saavel i det ligeoverfor liggende Storbritannien, dog især paa dettes Syd- og Vestkyster, som og i Irland*).

*) Grunden til at Steenalderens Grave findes mindre hyppigt langs Nordsøens Kyster (Vestkysten af Jylland og Slesvig, Sydholland, Belgien, Østkysten af England) turde maaskee deels søges i den Omstændighed, at det aabne Hav var mindre gunstigt for en af Urbeboernes vigtigste Hovednæringsveie, Fiskeriet, deels i den geologiske Kjendsgjerning, at store Strækninger af Nordsøens Kystlande i

I Nordfrankrig lade de sig atter tilsyne og ere især talrige og udmærkede i Bretagne. Langs Loire og dens Bifloder naae de dernæst ned til Auvergnes Bjerge, og vise sig ligeledes ved Garonne og dens Bifloder. De ville sandsynligt gjenfindes langs Spaniens Kyster og Flodgebeter; thi de ere utvivlsomt tilstede i temmelig betydeligt Antal i Portugal. Ved Middelhavet vise de sig atter langs Floderne Rhone, Isère og Durance, og det er høist rimeligt, at de fortsætte sig over Italien og Grækenland, hvor de sandsynligviis ville gjenfindes i de forhelleniske Grave. I det egenlige Indre af Europa ere de ingensinde fundne, saa at det tør antages som en Kjendsgjerning, at de som en Kant eller Bræmme have omgivet Europas Kystlande og større Flodgebeter.

Blandt de flere interessante Spørgsmaal, som endnu henstaae uafgjorte med Hensyn til disse Oldtidsmindesmærker, er eet, som endnu ikke har været offentlig discuteret, men som er af særdeles Betydning med Hensyn til Aldersbestemmelsen af de nordiske Steenmindesmærker. Dette Spørgsmaal er: Hvilken Vei ere Steenalderens Folk, disse Europas ældste Beboere, hvis oprindelige Hjem efter al Sandsynlighed har været Asien, gaaede i deres Vandring? Have de fulgt Middelhavets Kyster og derfra Vesteuropas Havbredder til Norden, eller ere de gaaede fra Østersøens Kyster netop den modsatte Vei til Middelhavet og det græske Archipelag?

Følger man den almindelig antagne historiske Anskuelske, at den ældste Cultur i Europa har udbredt sig først ved Middelhavet og derfra til Europas øvrige Lande,

---

en os forholdsviis nærliggende Periode, der i det Mindste tildeels falder efter Steenalderen, ere sænkede under Havet. Saaledes har man ved Canalgravningen ved Husum stødt paa Levninger af en Birkeskov, hvis Rødder stode omtrent 12 Fod under Havet, og midt i denne Skov paa en Gravhøi med Flintvaaben. Store Strækninger af Holland (Zuydersøen) ere, i en forholdsviis meget nærliggende Tid, sænkede under Havet og Sporene af den foregaaede Sænkning af Nordsøens sydlige Kystlande lade sig paa mange Steder eftervise.

da maa Spørgsmaalet upaatvivlelig afgjøres til Gunst for det første Alternativ. Men mod dettes ubetingede Antagelse lader der sig fremhæve flere ikke uvægtige Grunde, som jeg skal berøre noget nærmere.

En af de vægtigste frembyde Steenmindesmærkerne selv. Vel fremtræde de egentlige Bygningsværker undertiden med langt større Grandiositet paa andre Steder i Europa, f. Ex. i Bretagne ved Carnac, i England ved Stonehenge, og i Grækenland i de oprindelige saakaldte kyklopiske Værker, der sandsynligviis henhøre til samme Tidsalder; men paa den anden Side udmærke de nordiske Steenredskaber sig ei alene ved forbausende Talrighed, men og ved den udmærkede Kunstfærdighed, hvormed de ere forarbeidede, Egenskaber, der begge, i Forbindelse med Ophobningen af de i Danmark fundne talrige og umaadelige Østersbunker (Kjøkkenmøddinger), gjøre det nødvendigt at antage, at det Folk, fra hvilket de hidrøre, maa have levet et forholdsviis meget langt Tidsrum i selve Norden. Vel kan den store Mængde af Steenredskaber tildeels hidrøre fra de gunstige Forhold, som de danske Ølande have frembudt for disse Folks Udbredelse, og vel er man ifølge de almindelig antagne historiske Anskuelser tilbøielig eller maaskee endog berettiget til at antage, at Steenculturen har holdt sig forholdsviis længst i Norden, hvilket iøvrigt, ifølge hvad der senere vil blive oplyst, tør antages meget tvivlsomt; men disse Forudsætninger ere dog ingenlunde tilstrækkelige til at forklare de nordiske Steenredskabers Talrighed og udmærkede Bearbeidelse. Tvertimod synes disse Egenskaber at gjøre det høist sandsynligt, at Steenalderens Folk forholdsviis meget tidligt har taget de nordiske Lande, navnlig de danske Øer, i Besiddelse, og at dette er skeet forinden Vesteuropa blev beboet. Denne Sandsynlighed vinder Styrke ved andre Omstændigheder. Først og fornemmelig ved Betragtningen af Europas geologiske Forhold, idet Steenalderens Folk meget lettere kunne tænkes trængte frem fra Asien langs de polsk-russiske Floder til Østersøen, end

være gaaede den omtrent 4 Gange saa lange og ifølge Natur forholdene ofte meget besværligere Vei langs Europas Kyster, hvor især det aabne Atlanterhav maa have været forholdsviis ugunstigt for deres ene Hovednærings-vei, Fiskeriet. Dernæst ved den Omstændighed, at de nordiske Myther og Sagn fra den følgende Tidsalder, Broncealderen, tyde paa en langt inderligere Forbindelse med Orientens ældste Myther og Sagn, end de keltiske eller vesteuropæiske kunne fremvise, og at dette i Forbindelse med det Factum, at selve Broncesagerne forefindes langt talrigere og mere fuldkomment uddannede i Norden end i Vesteuropa, navnlig England, gjør det, saaledes som det senere vil blive indlysende, til en culturhistorisk Nødvendighed at antage, at Bronceculturen er ældre i Norden end i Vesteuropa, hvad der atter gjør det sandsynligt, at Steenalderen er ældre i Norden end i det fra Asien længere fjernede Vesteuropa.

Hertil kommer fremdeles, at vi vide, at den ældste bekjendte Handelsvei mellem Orienten og Vesteuropa netop gik langs de russisk-polske Floder og over de danske Lande, og at det derfor ogsaa af denne Grund er rimeligt, at Bebyggelsen af Europa i Steenalderen tildeels er skeet ad samme Vei. Men hvad der især gjør det Sidste sandsynligt, er især den Omstændighed, der senere vil blive klar, at Steenalderens ældste Folk, Finnerne, maa antages at have hørt til de i Oldtiden vidt udbredte Tschuder eller Skyter, som vi ifølge alle Traditioner og historiske Beretninger netop finde i Besiddelse af Nordasien og Nordeuropa, de Gamles Skytien, og som vi fornuftigviis ikke kunne antage at være gaaede den besynderlige Omvei hele Europa rundt, da de saagodt som vare Nordens umiddelbare Naboer.

Det tør derfor med høi Grad af Sandsynlighed antages, at Steenalderens Folk have udbredt sig ad den Vei, som Naturen selv anviste dem, og at de ere gaaede deels Nord om Europa, langs Østersøens Kyster, og deels Syd over Grækenland, langs Middelhavets Kyster, til Vesteuropas Lande. Denne Omstændighed giver os et meget

vigtigt Holdpunct med Hensyn til Steenculturens forholdsviis høie Alder i Norden, idet vi med Sikkerhed vide, at Broncecultureu allerede var i Aftagen i Grækenland 1200 til 1500 Aar f. Chr., og at den maa antages at være begyndt i Vesteuropa senest 1500 Aar f. Chr. Begyndelsen af Steenculturen, der, som Menneskeslægtens første Udvikling, nødvendig maa være gaaet meget langsomt for sig, og sandsynlig har medtaget mindst et Aartusinde, maa derfor for Vesteuropas Vedkommende skydes mindst 2500 Aar tilbage f. Chr. Men heraf følger, at den i Norden maa være begyndt endnu tidligere eller omtrent 2500 eller 3000 Aar før den christelige Tidsregning, en Anskuelse, hvis Rigtighed først vil blive tilstrækkelig indlysende, naar de hidtil urigtig opfattede nordiske Oldtidsforhold under Løbet af denne Fremstilling træde klarere frem.

Der er, som bekjendt, med ligesaa meget Talent som Dygtighed ført en haardnakket Strid mellem de Lærde, om Steenalderens Folk, hvis Lig vi finde i de til denne Tidsalder hørende Grave, have været Lapper eller Kaukasier. Der er paa den senere Tid i de fundne Østersbunker fremkommet righoldige Hjælpemidler (Flintredskaber, Østersskaller, Dyreknokler, Levninger af Huusgeraad) til at afgjøre dette Spørgsmaal; men det Resultat, som utvivlsomt fremgaaer af disse Undersøgelser i Henseende til Striden om Folkets Race, er kun, at dette Folk i Sæder og Levemaade maa have havt Meget tilfælles med Lapperne, idet de blandt Andet have levet paa lappisk Viis og, ligesom Lapperne endnu gjøre, udkogt Marven af de dræbte Dyrs Been; men herfor behøve de ikke at have været Lapper. Allerede et Blik paa de af dem efterladte kolossale Mindesmærker og disses Fordeling i Europa gjør det usandsynligt. Uagtet vi ikke kjende de Midler, hvorved Urbeboerne have flyttet de uhyre Klippeblokke, hvoraf hine Mindesmærker ofte bestaae, ere vi dog berettigede til at drage den almindelige Slutning, at det maa have været et stærkt, haardført, energisk og kjækt Folk,

og ikke de i Reglen svage, dovne, characteerløse og frygtsomme Lapper, som, ved at bryde den første Vei for Culturen, er traadt i Kamp med Europas daværende vilde Natur og har efterladt hine kolossale Steenbygninger til Minde om sine Bedrifter og sin Færd. Usandsynligheden af at det har været Lapper voxer, naar vi see, at disse kolossale Mindesmærker ikke findes i det nordligste Europa, som siden umindelige Tider har været Lappernes Hjem og hvis Iis og Snee de ikke kunne forlade uden at hensygne af Hjemvee, men at de derimod strække sig langs Europas Kystlande og Floder over hele den temporerede Zone ind i Middelhavets — hele Aaret — milde Klima. Hertil kommer endnu, at det, som jeg ligeledes tidligere har gjort opmærksom paa *), tør antages, at det er det samme Folk, som har efterladt sig Steenalderens kolossale Grave og udkogt Marven af de i Østersbunkerne fundne Dyrebeen, eller at disse Folk i det Mindste have levet i nær Forbindelse, og at det af Østersbunkernes enorme Størrelse og den Omstændighed, at Benene hidrøre fra Dyr, der ofte ere dræbte paa forskjellige Aarstider, ligesom især af de ofte storartede Gravmonumenter synes at fremgaae, at Steenalderens Folk i Modsætning til Lapperne have boet coloniviis og havt stadige Bopæle hele Aaret rundt. Det er altsaa saavel af Mindesmærkernes Beskaffenhed, som deres Fordeling og Ophobning usandsynligt, at Lapperne, hvis hele Organisation synes beregnet paa et forholdsviis ørkesløst, nomadiserende Liv i det høie Norden, og som i det Høieste have været Civilisationens Forløbere, men ikke dens Forkjæmpere, have efterladt sig Steenalderens kolossale Mindesmærker.

Med dem, som paastaae, at det er den kaukasiske Race, som navnlig i Norden har efterladt sig disse kolossale Mindesmærker, maa man først være paa det Rene om hvad de forstaae ved den kaukasiske Race. Tage de denne i en saa vidtløftig Betydning, at de derved mene i det Mindste alle de Folkestammer, som almin-

*) Nordens ældste Beboere, Side 33.

delig betegnes som „gothisk-germaniske“, da kunne de fra dette almindelige, ved Sprogbrugen hævdede Standpunct have Ret. Gaaer man derimod ud fra disse Folkestammers første Oprindelse, da kommer man ved de Hjælpemidler, som Oldkyndigheden, Naturvidenskaberne, Historien og Sprogforskningen i Forening frembyde, til det Resultat, at de saakaldte „gothisk-germaniske“ Stammer maae, saaledes som bemærket i Indledningen og som de efterladte Minder med en ubøielig indre Nødvendighed fordre, henføres til 4 i deres Oprindelse grundforskjellige Racer, som man meest betegnende kan kalde Tschudernes Race, Kimbrernes Race, Gothernes Race og Mændenes Race, der først efter en langvarig Nationalkamp ere smeltede sammen, men dog saaledes, at de i de forskjellige Lande fremtræde med forskjellige Modificationer, alt efter de forskjellige Sammensætningsforhold. Jeg skal her ikkun gjentage, hvad jeg allerede for endeel Aar siden har paaviist *), at vi ved en consequent Eftersporing af Menneskeslægtens ældste Culturhistorie nødvendig maae komme til det Resultat, at der i Oldtiden har været ligesaa mange forskjellige Menneskeracer, som der kan paavises constante Varieteter, og at der derfor ved den kaukasiske Race alene kan forstaaes de Folkestammer, der, skjønt meget forskjellige i deres Individualitet, dog alle have visse fælles characteristiske Egenskaber og gaae ind under den af dem selv vedtagne Benævnelse af „Mænd“ eller „Mennesker“ (Sagaernes „menneskelige“ Mænd). Tager man den kaukasiske Race i denne Betydning, som af det Efterfølgende vil sees at være den eneste consequente og rigtige, da have, betragtet fra et verdenshistorisk Standpunct, de, som paastaae, at hine Mindesmærker hidrøre fra kaukasiske Folkeslag, ligesaalidt Ret, som de der paastaae, at det har været Lapper, der have anlagt dem. Den virkelige Sandhed maa ogsaa her, ligesom det hyppigt er Tilfældet, ligge

*) Syndfloden, den danske Udgave Side 207 ff.

i Midten. Dette vil formeentlig aldeles stadfæstes ved en fornyet Undersøgelse af de i Kjæmpegravene fundne Kranier og Skeletter; thi kun ved at antage, at disse hidrøre fra Finner (Tschuder) eller de med dem i nær Forbindelse staaende, samme Tidsalder tilhørende Kimbrer, der begge, ligesom de egenlige Gother, danne Mellemracer mellem den lappiske og kaukasiske Race, kan man tilfredsstillende forklare og forstaae det mærkelige literaire Phænomen, at flere af Nordens dygtigste og talentfuldeste Zoologer i den derom førte Strid have deelt sig i to, hinanden skarpt modsatte Partier, hvoraf det ene holder paa Lapperne, det andet paa Kaukasierne.

Da den Mening, at de i de ældste Grave fundne Kranier og Skeletter ere de jordiske Levninger af Finner (Tschuder) eller af de med disse i nær Forbindelse staaende Kimbrer, der, som det senere vil sees, maae i Steenalderen have været udbredte over største Delen af Norden, ogsaa ubetinget deles af en af Danmarks dygtigste Anatomer, saa tager jeg ikke i Betænkning foreløbig at betragte den som et Udgangspunct, saameget mindre som det af det Efterfølgende vil sees, at denne Mening ei alene paa det Stærkeste stadfæstes af Mytherne, Historien og Sprogforskningen, men og at disse tillige staae i den skarpeste Strid med de modsatte Anskuelser.

For at vinde større Klarhed i denne Sag, vil det være nødvendigt at man først fastholder det legemlige og aandelige Billede af de nordeuropæiske Finner (Tschuder), saaledes som denne Race endnu optræder i sin størst mulige Reenhed i Finlands nuværende allerede temmelig blandede Befolkning.

Finlænderens characteristiske legemlige Træk er hans temmelig lave og flade Pande, der tildeels dækkes af det sædvanlig nedhængende, ofte noget stride Haar, hans brede godmodige Ansigt, noget brakke Næse, stærkt udviklede Kjæber, store Mund med stærke og hvide Tænder, samt hans blasse Øine, der i Reglen have et sørgmodigt Præg, men undertiden oplives af et luunt og mistroisk

Blik*). Hvad der især er characteristisk ved Finnen, og som jeg maa bede Læseren vel at lægge Mærke til, er den næsten totale Mangel paa Kindskjæg (Bakkenbart) og den bløde syngende Udtale. Hans Størrelse er i Reglen kun lidt over Middelhøiden, hans Ryg noget bøiet, Halsen kort, Lemmerne stærke, muskuløse og klodsede; hans Fødder sædvanlig store, undertiden noget platte og spidshælede; hans Legemsbeskaffenhed haardfør og udholdende. De characteristiske aandelige Træk, som udmærke Finlænderen, ere en noget langsom, men dog practisk og sund Opfatning, en noget stiv Tilbageholdenhed og snu Forsigtighed, som først svinder ved nærmere Bekjendtskab, og som da ofte afløses af en ubetinget Tillid, samt ved Siden heraf en letbevægelig Phantasie, der har gjort ham særdeles modtagelig for Overtro, et dybt poetisk Gemyt med et noget sørgmodigt Anstrøg, en levende, rodfæstet Kjærlighed til den Jord, hvor han er født, med Hensyn til hvilken han danner en stærk Modsætning til den egenlige kaukasiske Race („Mændene"), der allevegne har erobret sig et Hjem; en seig Vedholdenhed ved antagne Meninger, en stor Taalmodighed under legemlige Lidelser, og høi Grad af personlig Tapperhed, hvorpaa især den sidste finske Krig frembyder glimrende Exempler.

Vende vi os med dette Billede for Øie til Nordens ikke finsktalende Beboere, der tildeels færdes mellem Oldtidens talrige Grave, da blive vi slaaede ved den paa-

*) Med Hensyn til Haarets Farve gives der to Varieteter af Finner (Tschuder), sorthaarede og hvidhaarede. Da Sag- og Localkyndige paastaae, at de egenlige Finner, navnlig Beboerne af det Indre af Finland, ere mørkhaarede, medens de antage, at de lyshaarede Finner, der især beboe Kysstrækningerne, ere opstaaede ved Blandingen med de Svenske, maa det overlades til fremtidige zoologiske Undersøgelser, hvorvidt det kan antages, at den lyshaarede Varietet af Finner er opstaaet ved de egenlige Finners Blanding med den lyshaarede kimbriske Race, der, som det siden vil sees, ikke alene danner et væsentligt Element i Sverrigs, men og i Nordens og Europas Befolkning.

faldende Lighed i legemlig Udseende og aandelig Begavelse, som en stor Deel af disse frembyde. Vi gjenfinde disse legemlige og aandelige characteristike Egenheder Træk for Træk hos en stor Deel af den lavere Bondestand især paa de danske Øer, samt hos Beboerne af det nordvestlige Jylland, der af alle Danmarks Folkefærd have holdt sig meest ublandede. Ligheden mellem en Deel af den norske Almue og de kun en Snees Miil Norden for Christiania for et Par Aarhundreder siden, paa Grændsen bosatte Finner er saa stor, at Eiler Sundt, der i sin Bog om Fantefolket har leveret en interessant Beskrivelse af denne Colonie, ikke formaaede at skjelne dem fra den i Nærheden bosatte norske Almue. At det Samme er Tilfældet i Sverrig med en stor Deel af den, især udenfor de egentlige svenske Provindser boende Almue, derom kan Enhver overbevise sig ved et flygtigt Blik.

Hovedforskjellen, der altsaa bliver tilbage mellem Finnerne (Tschuderne) og endeel af Nordens ikke finsktalende Befolkning, er derfor Sproget, og der opstaaer altsaa Spørgsmaalet om, hvorvidt det er mueligt, at endeel af Nordens oprindelige Befolkning kan have talt et fra den saakaldte „gothisk-germaniske" Sprogart saa grundforskjelligt Sprog, som det Finske.

Opkaster man det Spørgsmaal, om det er mueligt, at et Sprog kan uddøe, da er man ikke i Forlegenhed for Svar. Historien indeholder talrige Exempler paa, at vidtudbredte og ved deres Literatur i sin Tid blomstrende Sprog ere uddøde. Et af de mærkeligste Exempler herpaa er Sanskrit, der i sin Tid taltes af mange Millioner Mennesker og i hvilket der er skrevet Mesterværker, som Eftertiden endnu beundrer, men som allerede er ophørt at tales for over to Aartusinder siden. Men fordi et Sprog er uddød, vilde det være en stor Vildfarelse ubetinget at antage, at Folket, der har talt det, er forsvundet fra Jordens Overflade. Historien frembyder vel Exempler paa, at enkelte Folkeslag ere blevne saa godt som udryddede, og enkelte Menneskeracer synes endog bestemte til aldeles at uddøe; men i de allerfleste Til-

fælde have Folkene overlevet deres egen Nationalitet og findes endnu blandede med andre Racer, medens der er opstaaet en ny af de gamle Bestanddele sammensat Nationalitet.

For at godtgjøre dette, behøver man ikke at gaae langt tilbage i Tiden. Det er saaledes bekjendt, at Frankerne ved deres Indbrud i og Erobring af det efter dem benævnte Frankrig, havde alle den saakaldte „germaniske" Nationalitets Særkjender med Hensyn til legemligt Udseende, Sæder og Skikke, og at navnlig deres Sprog, af hvilket vi endnu have skriftlige Levninger, i sit Grundvæsen var Germanisk (Høitydsk). Men uagtet Frankerne bleve den herskende Stamme i Gallien og uagtet der lever talrige Slægter i Frankrig, som kunne nedlede deres Herkomst i lige Linie fra de frankiske Erobrere, saa er det dog et Factum, at det franske Sprog indeholder forholdsviis meget faa germaniske Ord og at det i flere Henseender er grundforskjelligt fra Germanisk. Frankernes Sprog lever saaledes kun af Navnet i Frankrig, medens Frankerne selv blomstre i et talrigt, men med Frankrigs øvrige Racer blandet Afkom. Som det gik Frankerne i Frankrig, saaledes er det ogsaa gaaet Normanerne i Normandiet. Sproget, den saakaldte danske Tunge, er tilligemed deres særegne Nationalitet gaaet tilgrunde og findes i Reglen kun i Stedsnavne, det sikkreste Kjendetegn paa en bestemt Nationalitet, medens Normanernes Efterkommere leve blandede med Frankrigs øvrige Beboere, i hvis Samfundsorden de ere gaaede op, dog ikke uden væsenlig at have bidraget til Omdannelsen af det franske Folks Nationalitet, men især til Normandiets provindsielle Egenheder. Noget forskjelligt er det gaaet Normanerne i England, hvor de ved Erobringen forefandt nærbeslægtede Folkestammer og Levningerne af deres Sprog derfor ere talrigere, men hvor de dog ikke, uagtet deres stærke feudale, endnu blomstrende Institutioner, have formaaet at give Landet Navn.

I de fornævnte Tilfælde har det Folk, hvis Sprog er uddød i det Land, hvor det opkastede sig til Herrer,

udgjort et forholdsviis ringe Antal i Forhold til de Overvundne, og heri maa udentvivl søges een af de væsentligste af de mange medvirkende Aarsager til at Efterkommerne af den vedkommende seirende Race fortiden tale et ganske andet Sprog end deres Stammefædre. Men hvor vigtig en Rolle end den numeriske Overvægt spiller ved Siden af den større Cultur, Blandingen ved Ægteskab o. s. v., saa frembyder Historien dog paa den anden Side ogsaa mærkelige Exempler paa, at Sprog, der have været almindelige over store Landstrækninger, ere aldeles fortrængte paa de Steder, hvor de før taltes af Alle og Enhver. Forinden Anglernes, Saxernes og Jydernes Ankomst (i Midten af det 5te Aarhundrede) til England, talte saaledes dettes Beboere, Briterne, et Sprog, der efterhaanden er blevet fortrængt og lidt efter lidt er uddød, senest i Cornwales og Cumberland, medens det endnu kun i en meget forandret Form tales i Wales, hvor det rimeligviis om nogle faa Generationer vil være aldeles afløst af det Engelske. Et lignende Exempel frembyde de slaviske Sprogarter, som endnu for 5 Aarhundreder siden vare saa godt som eneherskende paa Rügen og over store Strækninger ved Østersøens sydlige Bredder, men som allerede i Begyndelsen af dette Aarhundrede ere aldeles fortrængte af det Tydske, medens de slaviske Folkestammer leve sammenblandede med de tydske og have modificeret disses Nationalitet.

Disse Exempler kunne lettelig forøges med andre, og Historien frembyder saaledes talrige Exempler paa, at Sprog kunne uddøe i det Mindste partielt over meget store Landstrækninger, medens Efterkommerne af Landets tidligere Beboere ved deres Sammenblanding med andre Folkestammer enten have optaget disses Sprog eller ladet deres eget paatvinge en Benævnelse, der ingenlunde tilkommer det.

Selve det finske Sprog, der iøvrigt i flere Henseender er væsenlig forskjelligt fra det lappiske, frembyder Beviser for, at det er partielt uddød; thi de Levninger, som findes i flere af Europas Kystsprog, navnlig,

som Rask har viist, i Kymrisk, Baskisk, Umbrisk og Venetisk, indeholde i Forbindelse med de Data, som kunne hentes fra Historien, Stedsnavnene, Folkecharacteren og Culturtilstanden m. m., Beviser for, at det finske (tschudiske) Sprog maa være bleven talt paa Steder i Europa, hvor andre Sprog nu bruges. Naar Forholdene i Oldtiden ved Hjælp af de mange endnu tilstedeværende, men hidtil tildeels overseete Hjælpemidler tilstrækkelig opklares, vil det formeentlig kunne bringes til Evidents, at det finske (tschudiske) Sprog maa i Steenalderen have været talt (i forskjellige Dialecter) over meget store Landstrækninger i Europa, men at det efterhaanden er blevet fortrængt af andre, med andre Folkeracer indtrængte Sprog.

Som et almindeligt Resultat af denne korte Fremstilling af Sprogenes successive Uddøen eller Fortrængelse, er det, hvad jeg maa bede Læseren vel at holde fast paa, aldeles klart, at man fra det Sprog, som fortiden tales i et vist Land, ingenlunde er berettiget til med Sikkerhed at slutte til det Sprog, som taltes af dets Beboere i den forhistoriske Tid, men at Sprogene derimod vexle i en endnu høiere Grad, end selve Menneskeracerne. At Stedsnavnene ere de Levninger af Sprogene, som holde sig allerlængst, ville vi siden faae rigelig Leilighed til at erfare, og disse Levninger fortiene derfor ogsaa den høieste Grad af Opmærksomhed.

Vende vi os nu med disse almindelige sproghistoriske Forhold for Øie til selve Norden, da ville vi ved en nærmere Undersøgelse finde, at det er gaaet med Sprogene i Norden, som det er gaaet med Sprogene i andre Lande, navnlig i Frankrig og England. Det vil senere formeentlig blive klart, at ligesom der er meget faa Levninger tilbage af Frankernes Sprog i det nuværende franske, saaledes indeholder det danske og svenske Sprog forholdsviis meget faa Levninger af de Sprog, som den seneste i Norden indtrængte Race, „de nordiske Mænd“ maa antages oprindelig at have brugt, men derimod ikke faa Levninger af de Sprog, som den har

optaget ved sin Sammenblanding med tydske (teutoniske) Stammer, hvis Sprog man mindre rigtigt pleier at betegne som Germaniske*). Men hvad der, efterat de saakaldte germaniske Bestanddele ere udsondrede, bliver tilbage i de nordiske Sprog som Gothisk kan ingenlunde ansees udelukkende at tilhøre den egenlig gothiske Race. At denne, saaledes som det maa antages at have været Tilfælde med den germaniske, er paa sin Vandring gjennem Europa til Norden bleven blandet med fremmede Bestanddele, og derved ogsaa har optaget fremmede Sprogelementer er høist rimeligt, men hvad der derimod kan bevises er, at det fra de germaniske Bestanddele rensede nordisk-gothiske Sprog, ligesaalidet som det nordisk-gothiske Folk, der har talt det, er ublandet. Ikke alene Monumenterne, Mytherne og Traditionerne, men fremfor Alt en nøiagtig Analyse af Sproget, især de forskjellige Almuedialecter, gjøre det nødvendigt at antage, at selv dette gothiske Sprog bestaaer, som det senere vil blive viist, af 3 forskjellige Grundelementer, der hvert har sine skarpt udprægede Eiendommeligheder, nemlig det egenlig Gothiske, der oprindelig taltes af den Bronceculturen medbringende Race (de egenlige Gother), det Kimbriske, der for Nordens Vedkommende

---

*) Rask skjelner mellem Overgermanisk (hvortil han henfører Frankisk, Alemanisk og Mösogothisk) og Nedergermanisk (hvortil han regner Frisisk, Angelsachsisk og Oldsachsisk). Jeg skal her ikke indlade mig paa, hvorvidt denne Inddeling fra et culturhistorisk Standpunct er rigtig, men kun bemærke, at der ved Siden af hine Sprog, der alle skylde den over hele Tydskland udbredte „germaniske“ Race deres nærmeste Tilværelse eller rettere sagt deres særegne Former, bestode talrige og vidtudbredte Folkedialecter, hvoraf Levninger endnu findes i de tydske Almuedialecter (teutoniske Dialecter), der, som hele Culturudviklingen viser, og som senere formeentlig vil blive tydeligt, ere langt ældre, end de egenlig „germaniske“ Tale- og Skriftsprog, der først ere opstaaede ved Germanernes Blanding med Tydsklands ældre Befolkning (Teutonerne).

rettest bør kaldes Olddansk og benyttedes af den i Steenalderen herskende og over største Delen af Norden udbredte kimbriske Race (de egenlige Daner), samt det Finske, der taltes af den undertrykte finske Race (Tschuderne eller Kvænerne). Hvormeget der af de nuværende nordiske Sprog oprindelig tilhører hver af de fornævnte 4 Racer („Mændene", Gotherne, Kimbrerne og Finnerne), lader sig paa Undersøgelsernes nærværende Standpunct ikke afgjøre; men ligesom jeg senere skal tillade mig nogle Antydninger dertil, saaledes nærer jeg ingen Tvivl om, at det er en fremtidig kritisk Sprogforskning, støttet paa et nøie Kjendskab til Almuesprogene, forbeholdt at bringe temmelig stor Klarhed ind i denne Sag. Det vil da formeentlig vise sig, at ligesom den ene Race har fortrængt den anden i Herredømmet, men paa samme Tid blandet sig med og modificeret sig efter den eller de undertrykte Racer, netop paa samme Maade have og Sprogforholdene uddannet sig, naturligviis med de Modificationer, som de særegne Omstændigheder have medført; Modificationer, som vi endnu finde afprægede med en mærkværdig Skarphed i Almuedialecterne. Som et almindeligt Resultat af hvad jeg senere udførligere skal vise, turde det stille sig, at de nordiske Sprog i deres Grundvæsen maae betragtes som kimbriske (ɔ: olddanske), der ved en fortrinsviis Blanding med gothiske Folkeelementer ere blevne stærkt gothiserede og derpaa svagt germaniserede, medens det tydske Sprog ligeledes maa ansees som en gothiseret Hovedgreen af det almindelige Kimbriske (ɔ: som Teutonisk), der ved en forholdsviis stærk Blanding med germaniske Folkebestanddele i sit Grundvæsen er blevet germaniseret.

Medens det derfor er gaaet de i Norden indtrængte „Mænds" Sprog omtrent som det er gaaet Frankernes og Normanernes i Frankrig og England, maa det være gaaet det finske og tildeels det kimbriske Sprog i Norden omtrent ligesom det er gaaet Briternes i England. De ere enten successivt fortrængte eller

blandede med de nyere, medens de Folk, som have talt dem, ere blevne undertvungne af og blandede med de senere gothiske og germaniske Erobrere, hvis Sprog og Sæder de have optaget, men dog ikke uden at indvirke væsenlig paa disses Nationalitet og ikke uden at efterlade talrige Minder om deres tidligere Selvstændighed, navnlig i sproglig Henseende.

For bedre at forstaae denne Fortrængelse af de ældre, navnlig det finske Sprog, maae vi erindre, at der kun er medgaaet 14 Aarhundreder til at anglisere Briterne, medens det er sandsynligt, hvad der senere nærmere skal blive viist, at det er en dobbelt saa lang Tid siden, at Nordens finske Race (Tschuderne) blev undertvungen af de senere indtrængte Racer, og at disse Racer, der afløste hinanden i Herredømmet i lange Mellemrum, ikke alene, som de efterladte Minder tilstrækkelig godtgjøre, vare langt mere cultiverede, men og tilsammen talrigere end den undertrykte finske Race.

Tredie Capitel.

De immaterielle Minder, navnlig Stedsnavnene, indeholde Beviser for, at Nordens ældste Grundbefolkning har været Finner (Tschuder).

Det *første* immaterielle Beviis for, at Nordens ældste Beboere have været Finner, er vel ikke *i og for sig* af stor Vægt, men det er dog i Forbindelse med de øvrige, navnlig ved Siden af den i foregaaende Kapitel fremhævede legemlige og aandelige Lighed, af megen Betydning. Det er den Lighed i *almindelig Cultur*, som findes mellem de nuværende Finlændere, som vi med Bestemthed vide at være Finner (Tschuder, Kvæner) og en stor Deel af vor Landalmue. Jeg skal kun her gjøre opmærksom paa, at den Deel af den danske Landalmue, navnlig Beboerne af det nordvestlige Sjælland (omkring Issefjorden) og det nordvestlige Jylland, der i aandelig og legemlig Henseende staaer Fin-

lænderne nærmest, ogsaa i Sæder og Skikke synes at ligne disse mest. Saaledes bevare endnu Beboerne af den i flere Henseender mærkelige Ø Fuur i Limfjorden, der, som det forekommer mig, ere de her i Danmark mindst blandede Efterkommere af Finnerne, fortrinsviis blandt Jyderne et stort Ry for Troldomskunster, for hvilke, som bekjendt, Finnerne stedse have været meget berygtede. Ligeledes minde Sprogdialecten og Klædedragten, navnlig den tildeels endnu i Brug værende Skindbeklædning, fortrinsviis om Finnerne *). Ogsaa spores der en ikke ringe Lighed mellem Beboerne af Sallingland i Jylland og Horns Herred i Sjælland. Uagtet begge Folkefærd beboe nogle af Danmarks frugtbareste Jordstrækninger, forsømme de begge, med den for den finske Race særegne Passivitet, næsten aldeles Agerbruget og drive helst Prangerie og al Slags Handel. Ligesom Sallingboeren ved Characteer og Ydre danner en stærk Modsætning til sin umiddelbare Nabo, den flittige, driftige, og kraftige Himmerbo (Kimbrer), saaledes ere Beboerne af Horns Herred i flere Henseender forskjellige fra Beboerne af Issefjordens østre Bredde, der navnlig i Kulsvier- og Karleboegnen ere stærkt blandede med kimbriske Folkeelementer.

Det næste immaterielle Beviis for, at den nordiske Befolkning tildeels nedstammer fra Finner (Tschuder), leveres af en Mængde Traditioner og Sagn, der directe eller indirecte have Hensyn til Finnernes Færden saavel her i Landet som i den øvrige Deel af Norden, og til de mellem Finnerne og de senere indtrængte Racer fore-

*) Allerede naar man Syd fra Salling træder i Land paa Fuur møder man hos den brave Færgemand, men især hos dennes Kone, et aldeles finsk Physiognomie. Det er imidlertid fornemmelig Befolkningen paa Nordsiden, især dem, som ernære sig af Fiskeri og Skibsfart, der synes at være af finsk Oprindelse, medens den Deel, der nærmest ernærer sig af Agerbrug, synes at være stærkt blandet med Kimbrer, men at have holdt sig næsten fri for de egenlig jydske (østjydske, gothiske) Folkeelementer.

faldne Kampe og Stridigheder, der alle tyde paa, at Finnerne, efter en haardnakket Modstand, deels ere fortrængte, deels undertvungne. Ordet Fjende, der endnu i Almuesproget, ja endog i daglig Tale lyder næsten som „Finne", er derfor sandsynlig et af de mange Minder om denne Folkekamp.

Det tredie Beviis af denne Art findes hos flere af Middelalderens Skribenter, der indeholde Vidnesbyrd om, at Nordens Beboere tildeels bestode af Skyter (ɔ: finsk talende Tschuder), hvorfor ogsaa nogle af dem (f. Ex. Geographen fra Ravenna, Forfatteren af den gamle svenske prosaiske Krønike) benævne endeel af Norden, navnlig det nordlige Sverrig, det lille Skytien.

Men det stærkeste Beviis, der er at betragte som uigjendriveligt i dets Heelhed, frembyder Sproget. De nordiske Sprog have saaledes blandt Andet ei alene partielt bibeholdt et af de finske eller, som det rettest burde hedde, finsk-kimbriske Sprogarters Hovedsærkjender, idet navnlig den vestjydske Dialect kun benytter een Kjønsartikel (en Mand, en Kuen ɔ: Kone, en Bord), medens de keltiske og gothiske Sprogarter bruge 2 og de germaniske 3 Kjønsartikler; men de have ogsaa optaget en Mængde Ord, som deels directe nedstamme fra det finske Sprog, deels have Hensyn til Finnerne og deres Færd. Disse Ord dele sig i 3de Hovedklasser, nemlig: almindelige Ord, Person- og Stedsnavne.

De almindelige nordiske Ord, som directe stamme fra det finske Sprog, medens deres rette Udspring forgjæves søges i det Keltiske, Gothiske eller Germaniske og de med disse beslægtede Sprogarter, ere ikke faa. Blandt dem, som Sprogforskerne ere enige om at være af finsk Oprindelse, skal jeg her kun fremhæve følgende i en noget forandret Form i det nuværende Sprog optagne, nemlig: Amme (egenlig Moder), Almue, Ved (Brænde), Pog (det lappiske Pøike bruges endnu i Sverrig om en lille Dreng af Almueklassen), Kaadner (en Benævnelse, som i Slesvig svarer til det danske Inderste), Keiten (den venstre Haand). Det er overhovedet sandsynligt,

at især en stor Deel nubrugelige Ord, der have Hensyn til Finnernes (Tschudernes) ældste Hovednæringsvei, Fiskeri og dettes Gjenstande, altsaa Benævnelserne paa flere Fiskearter, f. Ex. Sild, Torsk, Flynder, Musling (Mussel), samt til deres Ophold langs Kysterne og Havets Indskjæringer, f. Ex. Næs, Fjord (Skotsk: Firth), Bugt, Belt, Gat (Kattegat), ere af finsk eller i alt Fald af kimbrisk Oprindelse. Interessant er det, at det finske Ord „Mar", der forekommer jevnlig i det ældre danske Folke- og Skriftsprog og som endnu bruges i flere sammensatte Ord (f. Ex. Martørv, Marhalm, Margræs, Marsvin), medens det, ligesom det kimbriske Ord Sal (Frisisk: Saal), i de nubrugelige nordiske Sprog er fortrængt af det gothiske Ord „Hav", og det germaniske „Sø" (See), gjenfindes i det frisiske „Mar", det tydske „Meer", det franske „mer", det latinske „mare", og, ved allerede at være anvendt i Oldtiden paa Havene hele Europa rundt, viser, at Finnerne, saaledes som det ogsaa fremgaaer af Gravhøiene og Levningerne af Finsk i flere af Europas Kystsprog, maae have boet langs med Europas Kystlande. Det Characteristiske ved de i det nubrugelige Sprog optagne finske Ord er, at de, naar de have Hensyn til Mennesket, næsten altid betegne noget Underordnet.

Blandt nubrugelige almindelige Ord, som oprindelig have havt Hensyn til Finnerne, fortjene især at anføres: Tosse, Træl, Trold, Trylleri, Troldbær, Tussegræs og fl.

Af Personnavne, der især brugtes i Middelalderen, have, ifølge Rask, mangfoldige deres Oprindelse af Finsk. Til disse regner han saaledes Am, Ime, Inge, Jøkul, Gerde, Harald, Rolf, Finn, ligesom talrige Sammensætninger med dette Ord, som Bergfinn, Thorfinn, Arnfinn, Steinfinn, Finnalf, Finngeir, Kolfinn o. s. v.*).

---

*) Ved en conseqvent Udsondring af de Ord, som oprindelig maae tillægges hver Race især, vil det, selv naar Sprogforskningen, der hidtil næsten udelukkende har støttet sig paa skriftlige Oldtidsminder og næsten aldeles overseet Almuedialecterne, bringes paa et ganske andet Standpunct end nu, være yderst vanskeligt at skjelne de finske Ord

Men hvormeget end de foregaaende Ord bestyrke den fremsatte Mening, at de nuværende Nordboer tildeels nedstamme fra finske Folkeslag, saa kunne disse Ord dog paa en eller anden Maade tænkes indbragte i Sproget, uden at den finske Race oprindelig har havt sit Hjem i Norden, navnlig i Danmark. Men dette er ikke Tilfældet med Stedsnavnene, især naar de ere vidtudbredte. Om disse tør det i Reglen med fuldkommen Sikkerhed siges, at de ikke kunne være os overleverede gjennem Aartusinder, naar ikke det Folk, fra hvilket de oprindelig stamme, havde boet paa de af eller efter det opkaldte Steder og ved Sammenblandingen overleveret de senere Folkeslag de gamle Navne. Disse Stedsnavne dele sig, ligesom de almindelige, i 2 Hovedclasser, nemlig de som oprindelig ere finske, og de som ere opstaaede af Benævnelser, som de senere indtrængte Racer have tillagt de finske Urbeboere.

Da vi imidlertid ikke med Bestemthed vide, hvilke Navne Finnerne selv tillagde sig og med hvilke de benævntes af de senere indtrængte Racer, skal jeg omtale de fra den finske Befolkning hidrørende Stedsnavne under Eet, ligesom jeg skal forbigaae de finske Stedsnavne i Norge og Sverrig, hvilke Lande rimeligviis i den ældste Tid have været udelukkende i lappiske og finske Stammers Besiddelse, og hvor det ved tidligere Undersøgelser af nordiske Forfattere, navnlig af vor forevigede Rask, af vor af Nordens ældste Historie høitfortjente N. M. Petersen samt den Europas Folkeforhold i flere Henseender klart opfattende Schjern, tør antages for afgjort, at Finner have været bosatte over store Strækninger, der nu ere i de egenlige Normænds, Svears og Göthers Besiddelse.

---

fra dem, som burde kaldes kimbriske, idet begge Slags Ord, paa Grund af den finske og kimbriske Races nære Samliv i Steenalderen, der har bragt endog Mytherne og Traditionerne til at blande dem sammen, i Tidens Løb maae være sammensmeltede til eet Sprog — det finsk-kimbriske. Imidlertid vil det maaskee ved en Sammenligning af Dialecterne vise sig, at Navnene Gerde, Harald, Rolf og enkelte andre, som Sprogforskerne regne til Finsk, oprindelig have tilhørt den „kimbriske“ Race.

Kaste vi et Blik paa Danmark i Almindelighed, kunne vi ikke andet end blive slaaede ved den mærkelige Omstændighed, at flere Øer, ja hele Provindser endnu den Dag idag bære Navne, som vidne om, at de i sin Tid maae have været beboede af finske Stammer, der, uagtet de ere overvundne af og sammenblandede med de senere indtrængte Racer, dog have været saa udbredte og af en saa seig Nationalitet, at de fra dem hidrørende Stedsnavne have vedligeholdt sig til de nuværende Slægter, altsaa mindst i et Tidsrum af to til tre Aartusinder. Det tør saaledes antages, at Benævnelserne paa Amager, Hveen, Læsø, Samsø, Mors, Fyen, Møen og Falster skrive sig fra deres finske Befolkning, ligesom det senere vil blive viist, at det samme sandsynligviis gjælder om Lolland, Thy, Vendsyssel og flere andre Dele af Danmark. Føier man nu hertil, at ogsaa Benævnelsen paa det vidtudstrakte Kattegat er af finsk Oprindelse, ligesom det er sandsynligt, at Ordet Belt, der istedetfor det gothiske Ord „Sund“ bruges om Vandene mellem Sjælland, Fyen og Jylland, samt Ordene Noer og Fjord, der bruges om mange mindre Dele af det de danske Lande overalt omgivende Hav, efter al Rimelighed ere finske, saa vil man alene af disse almindelige Stedsbenænelser kunne see, hvor vidt udbredte Finnerne i sin Tid have været i Danmark.

Men hvad der saaledes fremgaaer af en almindelig Betragtning, bliver endnu klarere, naar man undersøger Stedsnavnene i de enkelte Provindser. Gjennemgaaer man disse ved Hjælp af nogenlunde paalidelige Kort og Fortegnelser, saa vil man finde, at der i Danmark og Slesvig gives omtrent hundrede Stedsbenævnelser, der have Hensyn til de den finske Befolkning tillagte Navne af Tudser (Thurser), Trolde og Huner (Kvæner). Disse Stedsnavne ere mærkelige ei alene paa Grund af deres Talrighed (der bliver end mere paafaldende, naar man betænker de store Omvæltninger, der ere skete i den i Oldtiden bestaaende Samfundsorden ved de seirende Racers senere successive Indtrængen), men

og ved deres særlige locale Fordeling og deres Udstrækning til hele Sogne og Herreder, en Udstrækning, der i det Mindste antyder, at de endnu paa den Tid, den senere Landsinddeling foretoges, have været af Betydning. De fortjene derfor nærmere at omtales.

Der er neppe noget Ord, som Sprog- og Oldtidsforskerne have været i større Forlegenhed med og som er blevet betragtet i et mere mystisk Lys, end Ordet „Hune“, selv naar dette er blevet anvendt paa de historisk bekjendte Hunner. Man har derfor, naar det i Sagnene og Sagaerne bruges om Nordens Beboere, og dette er, som jeg tidligere har berørt *), hyppigt skeet til langt ind i Middelalderen, sædvanlig hidtil ladet dette Ord henstaae som en uforklarlig Gaade. Og dog er der neppe noget Folkenavn, hvis Forklaring ligger nærmere forhaanden og hvis Brug i den forhistoriske Tid har været mere udbredt i Norden, end netop Navnet Hune. At det utvivlsomt brugtes om en Deel af Finnerne (Tschuderne), seer man deraf, at det nuværende Finland, hvis Beboere høre til denne Race, i Sagaerne kaldes Hunaland. Geijer **) har blandt Andre allerede gjort opmærksom paa, at Ordet „Hune“ ogsaa i Sagaerne skrives „Chune“, og at dette er det samme som „Kvæne“ (Kvinde), en Benævnelse, som endnu tillægges Finlands Beboere, ligesom at dette Kvindenavn sandsynligviis har givet Anledning til de i Oldtiden vidtudbredte Sagn om Amazonernes Rige. Men Ingen har, saavidt jeg veed, henledet Opmærksomheden paa, at et af de finske Kvæners characteristiske Kjendetegn har været, at denne vidtudbredte Race, oprindelig, som jeg tidligere har bemærket, ligesom Lapperne næsten aldeles manglede Kindskjæg (Bakkenbarter), og at det derfor er sandsynligt, at de omboende Folkeslag i de forskjellige Dia-

---

*) See Nordens ældste Beboere, S. 39.
**) See Anmærkning til Svea Rikes Häfder, 1ste Deel.

lecter spotviis have kaldet dem Huner, Chuner og Kvæner, Ord, som vi endnu gjenfinde i de nubrugelige Benævnelser: Hun, Kone og Kvinde, og som alle have samme Grundbetydning *). At Hunerne, Chunerne eller, som de i de senere nordiske Sprog kaldes, Kvænerne oprindelig, forinden de sammenblandedes med andre Racer, næsten have været skjægløse, som Kvinderne ere det, og at altsaa Ordet Hune, Chune eller Kvæne, om det end oprindelig er brugt af selve Finnerne, i det Mindste senere brugtes som et Spotord af de andre Racer, fremgaaer formeentlig ikke alene af den Omstændighed, at de nordiske Kvæner, i det Mindste i den senere Tid, ikke selv tillagde sig dette Navn, men og deraf, at vi endnu, efterat Blandingen er foregaaet, fortrinsviis finde den ringest beskjæggede Befolkning i de Lande, hvis nuværende Beboere vi tør antage at nedstamme for en stor Deel fra den finske Race. Der findes saaledes fortrinsviis sparsomt, ja ofte intet Kindskjæg hos en stor Deel af Beboerne af Østersøens sydlige Kyster, hvis oprindelige

*) At Ordet Chune, der, som det senere vil sees, i det Nordisk-Gothiske er bleven til Hune (egenlig Hion), og det senere almindelig brugte Kvæne (Kvinde) er det samme som Ordet Kone, seer man ogsaa deraf, at det Vestjydske endnu har bibeholdt hiint i det dermed eenslydende Kuen (Kone). Dette Ord er forresten et mærkeligt Exempel paa, hvorledes det samme Grundord i Tidernes Løb hos de forskjellige Folk kan erholde aldeles forskjellige Betydninger. Saaledes bruges Ordet Hun fortiden kun om Dyr, i Almuens Tiltale og som den tredie Person om Mennesker; Ordet Kone (Chune, Kuen) bruges i det svenske Sprog i en foragtelig, i det danske Sprog i en hæderlig Betydning; Kvind bruges som et Skjældsord, Kvinde som et Hædersnavn. Den meest udmærkede Betydning har det opnaaet i det engelske Queen (Dronning). Idet jeg senere vil faae Leilighed til udførligere at omtale dette mærkelige Ord, skal jeg her kun bemærke, at det paa lignende Maade er gaaet til med Ordet Karl (Tydsk Kerl, Angelsachsisk *ceorl*) og mange andre. Det vil senere blive tydeligt, at den forandrede Betydning i Reglen maa tilskrives Modsætningen mellem de forskjellige Racer.

Beboere ligeledes vare Huner, samt hos de nordvestlige Beboere af Sjælland, Vestjyderne, de norske og svenske og russiske Kvæner. Det Samme er tildeels Tilfældet med Ungarerne (Hungarerne), der, som allerede Navnet viser, bestaae af et Blandingsfolk, hvoraf især de lavere Classer (Hunerne) fortrinsviis have den finske Nationalitets Særkjender. Ogsaa er det interessant at lægge Mærke til, at de af Attila anførte Hunner (Huner), hvad enten nu Grunden var, at de vilde skjule, at de ingen Bakkenbarter eller Skjæg havde, eller de ikke kunde lide denne Prydelse, ifølge historiske Beretninger sønderflængede Kinder og Hage, for at forhindre Skjæggets Fremkomst, saa at de i Virkeligheden ikke havde det mandlige Særkjende, hvoraf de andre Racer i Reglen vare saa stolte.

At de egenlige Kvæner, Chuner eller Huner, i den forhistoriske Tid ei alene have havt Bopæle i det nordlige Norge og Sverrig, men ogsaa i Nordtydskland (langs Nord- og Østersøens Kyst, og sydpaa indtil Hundsrück), hvor de have efterladt sig Minder i mange Stedsnavne og de efter dem kaldte Hünenbedden (steensatte Grave), er allerede omtalt af andre Forfattere. Det maa være Fremtiden forbeholdt at vise, hvorvidt deres Sprog muligen kan forfølges videre i Europa, langs eller rettere i Nærheden af de steensatte Grave, og hvorvidt Storbritanniens og Irlands Grundbefolkning, navnlig Irerne, ligesom de til Bjergene fordrevne Basker høre til samme Race. Derimod skal jeg her paavise, hvad man har været lidet tilbøielig til at antage, at de have levet i Danmark.

Ligesom det nemlig i og for sig vilde være besynderligt, om de ikke skulde have været her i Landet, der netop paa Grund af sin naturlige Beskaffenhed, sine talrige Øer og Smaavande, var yderst gunstigt til deres oprindelige Hovednæringsveie, Fiskeri og Jagt, medens det maa antages for afgjort, at de levede Nord og Syd for Danmark i mindre gunstige Egne, hvortil de rimeligviis tildeels ere fordrevne af de senere Racer; saaledes vil det ved nærmere Undersøgelse findes, at de neppe nogen-

steds have været talrigere og efterladt sig flere Minder, end netop i de nuværende danske Lande.

Gjennemgaaer man de danske Stedsnavne vil man finde, at ikke mindre end omtrent en Trediedeel af de hundrede forskjellige Stedsnavne, som paa Grund af deres Sammensætning med Ordene Tudse, Trold og Hune maae antages at hidrøre fra den finske Befolkning, er sammensat med Ordet „Hune", (der, ligesom det er skeet i Sagaerne, f. Ex. i Thorer Hund, Hunding, Hundingsbane o. s. v., ofte urigtigen er forandret til Hund), og derfor maa betragtes som Minder efter hine i Oldtiden vidtudbredte Huner*). Dette forholdsviis store Antal Stedsnavne udmærker sig ei alene ved deres Udstrækning, idet vi have ikke mindre end eet Herred (Hundborg) og 6 Sogne (Hune Sogn i Hvetbo Herred, Hundborg Sogn i Herredet af samme Navn, Hunstrup Sogn i Hillerslev Herred samt i Salling Herred i Fyen, Hunslund Sogn i Hads Herred, Hundrup Sogn i Gjørding Herred), hvis Navne ere sammensatte af Hune, men især ved deres mærkelige geographiske Fordeling, idet de fortrinsviis findes i de Egne, hvortil de af de senere sydfra indtrængende Racer maae antages at være blevne fordrevne, og hvor de ifølge Forholdene lettest have kunnet holde sig.

Kaster man et Blik paa denne Fordeling, vil det sees, at medens Slesvig kun indeholder nogle enkelte, og medens kun noget over en halv Snees af de med „Hune" sammensatte Navne findes spredte paa de mindst frugtbare Dele af Øerne (navnlig i Fyen, Sjælland, Møen og Bornholm), indeholder Jylland alene det dobbelte Antal (mindst nogle og tyve), der atter fortrinsviis findes

*) At i det Mindste Bynavnene, som udgjøre den største Deel, ikke hidrøre fra Dyrenavnet Hund, fremgaaer, foruden af andre Grunde, ogsaa af den Omstændighed, at vi have saa godt som intet Bynavn, der skriver sig fra andre ligesaa almindelige Huusdyrs Navne, og at navnlig de talrige Stedsnavne, der ere sammensatte med „Kal" i Reglen ere, som det senere vil sees, Forvanskninger af „Karl".

paa Vestkysten, men fornemmelig ere concentrerede mod Nordvest, især i Vendsyssel og Thy, de til Bevarelsen af deres Selvstændighed bedst skikkede Egne. Navnlig fortjener i denne Henseende Thy særdeles Opmærksomhed, idet der her findes et Herred, Hundborg Herred, der ved talrige steensatte Grave, som danne smaa Bjerge, viser, at dets rette Navn burde være Hunebjerg, en Forklaring, der ogsaa stadfæstes saavel derved, at den samme Benævnelse under en noget forandret Form (Hunneberg) forekommer i det Frisiske, som derved, at de steensatte Grave flere Steder i Jylland med den blødere jydske Udtale kaldes Jynovne (ɔ: Huneovne, Hunegrave) og Jynaltere. Selve Ordet Thyland bestyrker den Formening, at denne Landsdeel kan ansees som de fortrængte Huners sidste Tilflugtssted i Danmark, idet vi vide, at Ordet Thy (Sydgothisk Thivi), der formeentlig er forskjelligt fra det gothiske Thiod, hvoraf man sædvanlig udleder det, men derimod danner Roden til de endnu brugelige Ord Tyende og tjene, ifølge Rigsmaal betyder Navnet paa en Trælqvinde, og altsaa sandsynlig spotviis er bleven tillagt de i de øvrige Landsdele til Trællestanden bragte skjægløse Huner (Chuner, Kvæner, Kvinder). At Hunerne, Nordens ældste Grundbefolkning, i Reglen maae være blevne gjorte til Trælle, fremgaaer formeentlig ogsaa deraf, at Nordboerne kaldte deres Trælle Hjon, et Ord, som Petersen allerede har gjort opmærksom paa at være synonymt med Hune, og som man senere vil see at være den egenlig nordisk-gothiske Udtale af dette Ord.

Af de øvrige Stednavne, der hentyde paa Finnerne (Tschuderne), ere de, som ere sammensatte med Trold eller Træl, temmelig spredte over hele Danmark og Slesvig. Derimod frembyde de Stedsnavne, som ere sammensatte med Tudse (Thurse, det nuværende Tosse), den Særegenhed med Hensyn til Stedsfordelingen, at de saa godt som ikke forekomme i Slesvig og aldeles ikke i Fyen, medens de ere forholdsviis talrige i Jylland og Sjælland. De med Tudse sammensatte Stedsnavne i

denne sidste Landsdeel ere desuden mærkelige ved, at de ei alene concentrere sig fortrinsviis i den nordvestlige Deel (Egnen omkring Holbek), men og at de have en forholdsviis stor Udstrækning, idet her baade findes et Tudse-Sogn og et Tudse-Herred og idet hele den temmelig betydelige Halvø mellem Lamme- og Holbekfjord kaldes Tudsenæs, ligesom den Aa, der sydfra udgyder sig i Holbeksfjord, kaldes Tudseaa.

At disse Stedsnavnes Forekomst og store Udstrækning i det nordvestlige Sjælland ikke er noget Tilfældigt, men at de skrive sig fra Fortidens finske Beboere, fremgaaer desuden af den Omstændighed, at de steensatte Grave intetsteds ere talrigere i Sjælland end netop i Egnen omkring Issefjorden og dens Arme, hvor vi ogsaa fortrinsviis finde Steenalderens Kjøkkenmøddinger.

Medens der saaledes ikke findes noget med Ordet „Tudse“ sammensat Stedsnavn i Fyen og sjeldent i Slesvig, er det høist paafaldende, at de med „El“ eller „Elle“ sammensatte Stedsnavne, der ligesaavel kunne afledes fra Elferne eller Elverne (Alferne), som fra Ellen (Træet), omvendt næsten mangle i Sjælland og ere sjeldne i Jylland, men derimod findes i et ikke ubetydeligt Antal i Fyen og Slesvig. Kunde man stole paa denne Afledning af de med „El“ eller „Elle“ sammensatte Stedsnavne, hvilket iøvrigt bestyrkes derved, at lille Belt i Sagnet ogsaa kaldes Alfesund, vilde man ved Betragtningen af de finske Stedsnavnes Fordeling komme til det interessante Resultat, at Ordene Hune og Trold eller Træl, der findes spredte over hele Danmark og Slesvig, have, saaledes som Ordene ogsaa selv antyde, været en Fællesbenævnelse for den finske Befolkning, men at i det Mindste en Deel af denne i Sjælland og Jylland sandsynligviis har heddet Thurser, i Fyen og Slesvig Alfer.*)

*) Hvorvidt der ved Thurser maaskee nærmest maa forstaaes den ved Blandingen af mørkhaarede Finner (Huner, Kvæner) og lyshaarede Kimbrer (Riser) opstaaede mørkhaarede Varietet, og ved Alfer den ved samme Blanding opstaaede lyshaarede Varietet af Finner, hvorfor flere

Spørger man nu, hvilken Benævnelse de i Danmark bosatte Finner eller „Huner“ egenlig have tillagt sig, da turde Svaret blive, at det har været „Vender“ eller „Vandaler“. Vi vide med temmelig Bestemthed, at de ved Østersøens sydlige Kyster oprindelig bosatte Huner (der senere blandedes med Slaverne og derfor af Germanerne benævntes „Slaver“) kaldte sig Vender eller Vandaler, og det er derfor sandsynligt, at de temmelig vidtudbredte Stedsnavne i Danmark, som minde om samme Benævnelse, saaledes Vendsherred (i det vestlige Fyen), Vandfuld-Herred i Lemvig-Egnen (der er en Fordreielse af Vendlefolk-Herred) og hele Vend- eller Vendelsyssel, hvor flere med Hune sammensatte Stedsnavne vise, at Hunerne maae have havt Bopæle, forinden de fortrængtes af eller sammenblandedes med Vendsyssels senere Beboere — skrive sig fra de i Danmark bosatte Vender eller Vandaler. Heller ikke turde det være uden Betydning i denne Henseende, at Danmarks Kongetitel endnu den Dag i Dag omfatter Benævnelsen „Vandalernes Konge“; thi vel sigter denne Benævnelse maaskee nærmest til de danske Erobringer i det egenlig saakaldte Venden, men vi maae paa den anden Side erindre, at det kun var et gammelt Krav, som Valdemarerne gjorde gjældende, og at Oldtidens Herskere egenlig ikke, saaledes som Nutidens Fyrster, gjorde Paastand paa selve Landene, men paa Herredømmet over de derboende Folk, hvorved den nuværende Titel af „Vandalernes“ Konge, under Forudsætning af, at Vandalerne have dannet Danmarks ældste Grundbefolkning, fremtræder baade som berettiget og betydningsfuld.

Grunde, navnlig den locale Fordeling af Racerne, synes at tale, vil først ved fremtidige Undersøgelser kunne afgjøres.

Fjerde Capitel.

Kimbrerne have udgjort Nordens anden Grundbefolkning.

En af Nordens dygtigste og kundskabsrigeste Historieforskere har formeent, at Alferne have havt Bopæle saavel i det nuværende Vendsyssel som i det sydlige Norge, navnlig i det tidligere saakaldte Vigen mellem Gøthe- og Raumelven, og at disse formeentlige Alfer have været Kelter. At et i Vendsyssel bosat Folk er blevet kaldet Alfer (Elveboer), turde være mindre sandsynligt af den Grund, at der i Vendsyssel hverken findes Floder (Elve) eller noget Stedsnavn, i det Mindste ikke af Betydenhed, som minder om Alferne. Derimod har den samme Lærde utvivlsomt Ret, naar han mener, at der saavel i Vendsyssel som i det sydlige Norge har boet et ved Sprog og samme Culturtilstand meget nærbeslægtet Folk, der høist rimelig i selve Norge, paa Grund af sit Ophold imellem fornævnte Elve, er blevet kaldt Alfer (Elveboer), og som man gjerne kan betragte som Kelter, naar man tager Begrebet „Kelter“ i den hidtil almindelig brugte Betydning. At denne dog ikke med Hensyn til Norden tør ansees for rigtig, fremgaaer især af den Grund, at Norden ikke har særlige Mindesmærker, der kunne tillægges Kelterne.

Den Mening, at der har været Kelter i Norden, er derfor, som senere formeentlig vil blive klart, udentvivl opstaaet derved, at man, forledet ved den bestaaende historiske Tilstand, har betragtet de i Tidernes Løb saavel indbyrdes som med andre Folkeracer sammensmæltede „Gother“ og „Mænd“ som tvende nærbeslægtede Folkestammer, hvis væsentligste Forskjel maatte søges i Sprogforholdene, medens der, som jeg senere nærmere skal paavise, oprindelig har været ligesaa stor Forskjel mellem de saakaldte „Mænd“ og „Gother“, som mellem „Gotherne“ og „Alferne“, under hvilken Benævnelse saavel Finnerne som de med disse nærforbundne Riser

(de egenlige Lysalfer) maae indbefattes. Jeg skal kun her bemærke, at medens disse Folkeracer, „Alferne“ (Finnerne og Riserne), „Gotherne“ og „Mændene“, inden Sammensmæltningen foregik, for Nordens Vedkommende repræsenterede de særegne Culturtilstande, som man med Rette har kaldet Steenalderen, Kobberalderen og Jernalderen, gaae derimod „Kelter“ og „Gother“, uagtet deres store Forskjelligheder, navnlig i Henseende til Sproget, dog ind under samme Grundbegreb (ɔ: Broncecultured). Men idet jeg saaledes antager, at Ligheden i den almindelige Culturtilstand mellem endeel af Nordens ældste Befolkning (Riserne, Lysalferne), navnlig i Vendsyssel og det sydlige Norge, og Vesteuropas Grundbefolkning skriver sig fra den Omstændighed, at de i Norden ere blevne gothiserede, i Vesteuropa keltiserede (ɔ: have antaget den i Broncealderen herskende Cultur), turde det ved nærmere Undersøgelse saavel af Sagnene og Mytherne som af Oldtidsminderne fremgaae, at dette oprindelig saavel fra Gotherne som Kelterne forskjellige Folk, Riserne (Lysalferne), maa i den forhistoriske Tid have været overordentlig udbredt i Europa, og at dets Sprog, ligesom det er Tilfældet med det finske, maa have afgivet Ord saavel til de nuværende gothisk-germaniske som keltiske Sprogarter.

Erindrer man, at det i Sagaerne idelig forekommende Ord „Rise“ er eenstydigt med Ordet „Kimbrer“ (Kjæmpe); at den slesvig-jydske Halvø, ifølge de ældste historiske Beretninger, kaldtes den kimbriske Halvø (Chersonesus Cimbrica), og at der, som Rask og Petersen have viist, gives mange Ord i det nordiske Sprog, hvis Rod kun kan søges i det efter „Kimbrerne“ benævnte kymriske Sprog, eller som, hvad det formeentlig rettere burde hedde, kun ere fælles for det nordiske og kymriske Sprog, saa ledes Tanken naturligt paa de i Oldtiden vidtudbredte „Kimbrer“ (Kjæmper), ved hvilke man ingenlunde maa forstaae Folk af en unaturlig Størrelse, men, som A. Thierry allerede meget rigtigt har bemærket, kun en egen Folkerace. At denne atter

af flere Folkestammer bestaaende Race, der paa de forskjellige Steder optræder under forskjellige Benævnelser og navnlig i Norden forekommer under Navn af Karle og Risèr, har talt et eget Sprog, vil senere blive klart, men at dette har været, hvad man nu forstaaer ved Kymrisk, er man ligesaalidet berettiget til at antage, som at Frankerne før Sammenblandingen med Gallerne have talt Fransk. Det er omvendt sandsynligt, at ligesom Frankernes Sprog før Galliens Erobring var Germanisk, saaledes maa Kimbrernes Sprog, inden de trængte over til England og underkastede sig den ældre Grundbefolkning, have hørt til en ganske anden Sprogart end Kymrisk. At dette ogsaa virkelig har været Tilfældet, fremgaaer allerede deraf, at Kimbrer og Teutoner, der omtrent eet Aarhundrede før Christi Fødsel angrebe Romerne, ifølge disses paalidelige endnu opbevarede Efterretninger kaldte hverandre Brødre og i enhver Henseende skildres som hverandres Lige, hvad der ogsaa bestyrkes derved, at de paa deres Udvandringstog sluttede sig sammen. Men da nu Teutonerne utvivlsomt hørte til de tydske Folkestammer og saaledes maae have talt det Sprog, som da taltes i Tydskland, saa maae og de med Teutonerne nærbeslægtede Kimbrer have talt et med det daværende Tydske nærbeslægtet Sprog.

At Kimbrernes Sprog maa have været det samme, som fordum taltes af de egenlige Daner ɔ: den over en meget stor Deel af Norden udbredte, men endnu ikke med den nordisk-gothiske og germaniske Race blandede Befolkning, derom turde Stedsnavnene afgive interessante Vidnesbyrd.

Den, der er bekjendt med de jydsk-slesvigske Stedsnavne eller gjennemgaaer nogenlunde paalidelige Kort over denne Halvø, fra hvilken Kimbrerne ifølge deres egne, Romerne meddeelte Beretninger skulle være udvandrede paa Grund af en Vandflod, vil sandsynligviis have lagt Mærke til, at der især i det mere bakkede Terrain findes et paafaldende stort Antal, som ende paa „um", der formeentlig i Reglen er det samme som det nor-

diske „heimr" (Hjem) og næsten udtales eenslydende med det engelske „home" (Hjem), medens de flade og frugtbare Strækninger paa Vestkysten kaldes „Marsk", hvilket Ord, da selve Marskjordens Navn er „Klæg" (det engelske „clay"), neppe er andet end det nordiske „Mark" med et indskudt „s", en Indskydning, som man kan paavise i enkelte Stedsnavne (f. Ex. Theutmark, ɔ: „den tydske Mark", som i Tidens Løb er forandret til Ditmarsken*).

Disse Endelser paa „um" og „mark" vilde, uagtet deres store Hyppighed paa den slesvig-jydske Halvø, ikke være af særlig Betydning, dersom de ikke forekom under mærkelige Forhold saavel i Danmark som i det øvrige Norden.

---

*) Man forklarer ofte den ovennævnte Stedsendelse paa „um" af det Islandske som Stedets Dativ, idet man mener, at den styrende Præposition er udeladt. Men ligesom der i Island yderst sjeldent forekommer noget Stedsnavn paa „um", saaledes bliver man ved Gjennemførelsen af denne Forklaring i de nuværende forskjellige (norske, danske, svenske, frisiske, tydske og hollandske) Almuedialecter nødt til at begaae flere Vilkaarligheder. Forklaringen af „um" ved „home" eller „heimr" (Hjem), der iøvrigt ogsaa forekommer under Formerne „om" og „em", er derimod ei alene fuldkommen conseqvent og forstaaelig, men Rigtigheden deraf bestyrkes desuden derved, at man med Bestemthed veed, at Endelsen „um" i flere af disse Stedsnavne, f. Ex. Fleskum (ɔ: Fleskheimr), Smørum (ɔ: Smörheimr), Sörum (ɔ: Sudrheimr), Elverum (ɔ: Alfheimr) i ældre skriftlige Kilder gjengives ved „Heimr". Ogsaa forklare baade Munch og Aasen de norske Stedsendelser paa „um" paa denne Maade. — Hvad Stedsendelsen paa „mark" angaaer, da synes Mark oprindelig at have havt den Betydning, som det endnu har i det norske og tildeels i det danske Almuesprog, nemlig ethvert med Græs begroet Sletteland, og først senere at være brugt deels som Grændsebenævnelse, deels som et opdyrket eller mærket (indgrændset) Jordstykke (Mark). Men hvilken Forklaring man end giver disse Stedsnavne, saa er det indlysende, at en særegen local Ophobning af dem ogsaa tyder paa særegne Sprogforhold.

Det Characteristiske ved Fordelingen af disse nordiske Stedsnavne er, at de, uagtet de ikke er finske, næsten udelukkende findes i eller i Nærheden af de Egne, hvor vi enten med Bestemthed vide eller det, ifølge det tidligere Udviklede, maa antages, at der har været fortrinsviis finsk Befolkning; men at de derimod enten aldeles ikke eller dog kun sparsomt forekomme i de Egne, hvor den gothiske Befolkning er overveiende eller hvorfra denne maa antages selv at være partielt fordreven af de efterfølgende germaniske Stammer (de nordiske Mænd). Denne Fordeling viser, at Stedsnavnene paa „um" og „mark" ikke kunne være efterladte af den gothiske eller germaniske Befolkning, men at de maae tilskrives en ældre, fra de tidligere omtalte Huner eller Kvæner forskjellig, men med disse i nær Forbindelse levende Folkerace. At denne ved den kimbriske Races Fortrængelse bevirkede Fordeling af Stedsnavnene derfor ikke er noget reent Tilfældigt, men at den paa det Nøieste hænger sammen med de forskjellige Racers Udbredelses-Kamp- og Sammensmæltnings-Historie, vil senere formeentlig blive klart, men fremgaaer allerede ved Betragtningen af de locale Forhold.

Antage vi foreløbig, hvad der senere vil blive indlysende, at den gothiske Folkerace, — der maa betragtes som den nordiske Bronceculturs nærmeste Repræsentant og som Nordens egenlige qvægavldrivende og agerdyrkende Befolkning, og hvis nuværende Hovedhjem er Østjylland og Sydsverrig, navnlig Göthelandene, medens de senere ankomne, Jernculturen nærmest tilhørende Mænd fortrinsviis ere i Besiddelse af det egenlige Sverrig og det nordenfjeldske Norge, hvorfra de have trukket sig sydefter, — forinden disse sidstes Ankomst har været i Besiddelse af hele Danmark og Sverrig fra Eideren til Gøthe-, Clara- og Dalelven (den egenlige nordiske Bronceculturs Hjem, Eyagothland og Reidgothland), og at den, saaledes som de naturlige Udbredningsforhold for et agerdyrkende Folk og for Bronceculturen fordre det, efterhaanden har udbredt sig sydfra

langs med Østersøens sydlige Kyster over Holsteens og Slesvigs Østkyst, og derfra deels til Nørrejylland og deels, følgende den naturligste og letteste Forbindelsesvei, over de danske Øer til Sverrig, saa ville vi, ved at følge dens Vandring nordefter, af Stedsnavnene see, hvorledes den deels har sammenblandet sig med, deels drevet den Befolkning, som har efterladt sig Stedsnavne paa „um" og „mark", og som jeg ligeledes foreløbig vil antage at være den kimbriske eller oprindelig danske, foran sig.

Gaae vi saaledes ud fra Elben, da ville vi finde, at Stedsnavnene paa „um" og „mark" saagodtsom ikke findes i hele det stærkt germaniserede Holsteen, med Undtagelse af i Navnet „Ditmarsken" (Theutmark), men at de derimod begynde, saasnart vi betræde Slesvigs Grund; at de derpaa drage sig langs hele den slesvig-jydske Vestkyst, saaledes at Stedsnavnene paa „mark" saagodtsom ophøre med Marsken, men Stedsnavnene paa „um" fremdeles vedblive temmelig hyppigt paa Vestkysten, indtil de mellem Limfjorden og Gudenaa, paa hvis østlige Side de allerede begynde at vise sig hyppigt, udbrede sig i talrig Mængde over hele det nordøstlige Jylland heelt ind i Vendsyssel og derfra gaae over til Læsø. Paa den slesvig-jydske Østkyst ligefra Eideren indtil henimod Gudenaa forekomme de derimod forholdsviis meget sparsomt, og have i Reglen kun holdt sig paa de mere afsides liggende Egne, navnlig i det med Vand næsten omringede Schwansen og paa Øen Als, paa hvilke Steder der findes endeel Stedsnavne paa „mark", samt hist og her paa Nørrejyllands Østkyst, i hvis bakkede Terrain Navnene paa „um" begynde at blive hjemme. Den slesvigske Østkysts Fattigdom paa Stedsnavne paa „um" bliver endmere paafaldende, naar man sammenholder den med Rigdommen af Stedsnavne paa „um" paa de isoleret liggende (frisiske) Øer i Vesterhavet. Modsætningen er paa Føhr endog saa stor, at af omtrent en Snees Stedsnavne de 18 ende paa „um", medens omtrent det omvendte Forhold finder Sted paa Østkysten, et Phænomen, som først vil blive forstaaeligt, naar vi see, at de slesvigske

Friser, skjønt stærkt germaniserede, udgjøre en Afdeling af de nordiske Kimbrers eller Daners vidt udbredte og mægtige Stamme.

Denne Fordeling af Stedsnavnene viser tydeligere, end alle Sagn og Oldtidsberetninger, at Indvandringsstrømmen af den gothiske og med den i flere Henseender beslægtede, om end ikke identiske, angliske Befolkning er gaaet fra Syd, og at den, idet den har blandet sig med den ældre finske og kimbriske Befolkning, der, som de anførte finske og kimbriske Stedsnavne vise, maae have været udbredte over hele den slesvig-jydske Halvø (Chersonesus Cimbrica), saavel har trykket dem til Siderne, især mod Vest, som drevet dem foran mod Nord, indtil Modstandskraften, paa Grund af Landets naturlige Beskaffenhed, var bragt i Ligevægt eller Strømmen af andre Grunde standset.

Paa Øerne er dette Forhold vel ikke saa tydeligt, men det fortjener dog at bemærkes, at Stedsnavnene i Fyen, der minde om Finnerne (Hunerne) og Kimbrerne (Danerne), vise, ved at være temmelig hyppige i Odense-Egnen og den nordøstlige Deel af Fyen, at disse Grundbefolkninger her ere trykkede mod Nordost. Paa Sjælland er Forholdet høist mærkeligt. Medens Stedsnavnene paa „um“ og „mark“ paa denne, ligesom paa alle Øerne, i det Hele taget ere yderst sjeldne, ere Stedsnavnene paa „mark“ concentrerede i de tidligere, rimeligviis lidet dyrkede Egne, de saakaldte „Hede-Egne“, mellem Ringsted og Kiøge (f. Ex. Steenmark, Gummersmark, Lidemark, Ødemark, Fensmark), medens Stedsnavnene paa „um“ ligeledes forekomme hyppigt i det bakkede, forholdsviis lidet frugtbare Terrain i det nordøstlige Sjælland (Smørum, Farum, Virum, Nærum, Søsum, Maarum, Husum, Esrum), en Fordeling, som ogsaa her viser, at det Folk, som har efterladt disse Minder, i mange Henseender maa have deelt Skjæbne med den egenlig finske Befolkning (Thurser eller Tudser), som jeg har paaviist maa antages at være sammentrængt i det nordlige Sjælland omkring Issefjorden.

Da Eiendommelighederne ved den kimbriske Befolkning (de egenlige Daner) senere ville blive nærmere omtalte, skal jeg med Hensyn til dens Fordeling paa de sydfor Sjælland liggende Øer, til hvilken Indvandringsstrømmen maa antages at være gaaet nordfra, kun bemærke, at Stedsnavnene paa „um" næsten savnes paa det flade Lolland og Falster, medens Stedsnavnene paa „mark" ere forholdsviis hyppige paa den østlige Deel af Møen, hvilket atter viser, at den samme Lov for Fortrængelsen har gjort sig gjældende her.

Forfølge vi disse Stedsnavne paa „um" og „mark" fra Danmark over til Sverrig, da ville vi finde, at de, med Undtagelse af enkelte paa „um" eller „em", der hist og her vise sig langs Kysterne, savnes saa godt som over hele Sydsverrig, men at de atter, saasnart man passerer Götha-, Clara- og Dalelven, fremtræde meget hyppigt, dog saaledes, at Endelsen „mark" findes udbredt over hele det nordlige Norge og Sverrig, der bestaae af mange vidtudstrakte „Marker", medens Endelsen „um", der meget ofte har antaget Formen „om" og „em", især i det sydlige Norge, navnlig i hele Christiania-Stift, i rigeligt Tal (f. Ex. Bærum, Modum, Sørum, Elverum o. s. v.) vexler med Endelsen „mark" (Hedemarken, Thellemarken o. s. v.).

Det er af denne Fordeling af Stedsnavnene paa „um" og „mark" i Sverrig og Norge formeentlig ogsaa for disses Vedkommende klart, at den gothiske Race ved sin Indtrængen sydfra i disse Lande har drevet den finske og den med samme nær forbundne kimbriske Race mod Nord og Vest, saaledes at den stærkere Deel af disse, Kimbrerne (Danerne), forsaavidt det ikke allerede tidligere var skeet, tog det sydlige Norge, som den bedre Deel af det øvrige Skandinavien, i Besiddelse.

Denne høist mærkelige Fordeling af Stedsnavnene paa „um" og „mark" godtgjør saaledes formeentlig utvivlsomt, at den i Norden indtrængte gothiske og germaniske Befolkning ikke oprindelig har indført, men vel efter en ældre Befolkning (Kimbrerne, Danerne) op-

taget disse Stedsnavne. Heraf følger, at den Befolkning (Kimbrerne, Danerne), som har efterladt sig disse Stedsnavne i Norge, Sverrig og Danmark, navnlig paa Sjælland og den jydsk-slesvigske Halvø lige fra Vendsyssel til de sydligste Øer i Vesterhavet, i sproglig Henseende oprindelig maa have dannet en Modsætning til de senere indtrængte Gôther og Germaner, medens der af denne ældre Befolkning maa være talt et lignende Sprog paa alle de Steder i Norden, hvor Stedsnavnene paa „um“ og „mark“ staae som Mindesmærker om dette fælles Sprog.

Idet jeg senere vil faae Leilighed til udførligere at omtale dette Sprogforhold, skal jeg her kun foreløbig fremhæve, at det ved en nøiagtig Analyse af det nordiske Sprogs Bestanddele vil vise sig, at der gives talrige nordiske Stedsnavne og Ord, der maa betragtes som kimbriske (ɔ: hørende til det danske, norske, svenske og frisiske Grundsprog), og at der over hele Norden stedviis spores Levninger ei alene af et fælles eiendommeligt Sprog, men og af en fælles eiendommelig Udtale af Sproget i Almindelighed*).

*) Til de Stedsnavne, som maae betragtes som kimbriske og med det kimbriske Folkeelement maae antages at være gaaede over saavel i de nordiske (gothiske) som i flere andre Sprog, navnlig Germanisk (Høitydsk), høre saaledes Stedsnavnene, som ende paa „gaard“ (gard, gar), der oprindelig betyder enten et Gjærde, i hvilken Betydning det endnu forekommer i det Norske (f. Ex. Skidgaard), eller det Indgjærdede (Indhegnede), i hvilken Bemærkning det deels betegner en Have (Urtegaard, Kaalgaard, Tydsk Garten, Engelsk Garden, Fransk jardin), deels en Gaard (Bondegaard, Avlsgaard), deels en Indretning eller et Aflukke til at fange Fisk i (Laxegaard, Aalegaard), deels endelig en befæstet By, f. Ex. Holmgaard, Myklagaard. Fremdeles Stedsnavne, som ere sammensatte med „holm“ (ɔ: Ø) og som især ere hyppige i den kimbriske Deel af Norden, f. Ex. paa den slesvig-jydske Halvø (Stapelholm, Holmsland, Hanstholmen), paa Sjællands Østside (Slotsholm, Gammelholm, Saltholm o. s. v.) m. fl. St.; paa aa (au), bæk (bach), dal (thal),

Men Ligheden strækker sig ikke til Sproget og Udtalen alene. Der er ogsaa den største legemlige og aandelige Lighed mellem Befolkningen i det sydlige Norge og Befolkningen i Endeel af Danmark, navnlig i Østsjælland, Vendsyssel, Himmersyssel, Mellem- og Vestjylland og paa de frisiske Øer, paa hvilke sidste Stedsnavnene paa „um" vidne om, at den kimbriske Race bedst har bevaret sig, og hvor vi ogsaa, saa langt de historiske Minder række tilbage, vide, at den har holdt sig i en stolt, uafhængig og næsten ublandet Tilstand. For at tydeliggjøre denne legemlige og aandelige Lighed, der ofte danner en slaaende Modsætning til de nærmeste Naboers, skal jeg kun erindre, at skjønt den kimbriske Race nødvendigt, jo mere den er bleven blandet med Finnerne og de senere indtrængte Gother og Germaner, maa have og virkelig har tabt sit oprindelige Sprog saavel i Slesvig og Jylland som i det sydlige Norge, har den frisiske Folkestamme ikke destomindre en mærkelig Lighed saavel med Himmerboen, Vendelboen, som med Østsjællænderen og den sydlige Nordmand. Friseren udmærker sig, som bekjendt, ligesom disse ved sin høie Skikkelse og ranke Holdning, sin stærke og i det Hele meget velproportionerede, ofte især hos Fruentimmerne smuktdannede Legemsbygning, der paa den ene Side contrasterer mod Finnernes (Tschudernes)

---

sted (stad, stadt), steen (stein) o. s. v. Da imidlertid intet af disse afgiver noget characteristisk Holdpunct med Hensyn til Stedsnavnenes Fordeling, fordi de i høiere Grad end Stedsnavnene, der ende paa um (heim, hiem) og mark, have erholdt Borgerret i det Gothiske og Germaniske, skal jeg her kun anføre, at det fortjener at bemærkes, at Endelserne paa de ældgamle Fiskerleier paa Sjællands Nordostkyst (Skovshoved, Torbæk, Vedbæk, Rungsted, Sletten, Humlebæk, Snækkersteen ɔ: Snække- eller Skibssteen, Hellebæk, Aalsgaarde, Hornbæk, Villingebæk, Gilleleie), hvis Grundbefolkning maa antages at være finsk-kimbrisk — gjenfindes i det Frisiske, der, som man senere vil see, maa betragtes som en af det kimbriske Sprogs mindst blandede Forgreninger.

tidligere skildrede bøiede Ryg og klodsede Former, og paa den anden Side mod den egenlige kaukasiske Races ofte spinkle og magre, om end senefulde Lemmer. Paa samme Maade danner deres sædvanlig smukke og tækkelige, men lidet characteristiske Ansigtsform med den temmelig lige Næse en Overgang mellem Finnernes plumpe Træk med den ofte brakke Næse og Kaukasiernes regelmæssigt udprægede Lineamenter med den skarpe, ofte stolte Ørnenæse. Øinenes Farve vexler, især paa Grund af Blandingen med de andre Racer, vel ofte ikke ubetydeligt, men er dog i Reglen lyseblaa og lige langt fra Finnens (Tschudens) blasse (Tschud bieloglas) og fra Kaukasierens fyrige sorte Øie. Selv med Hensyn til Skjægget danner Friseren, ligesom Himmerboen, Vendelboen, Østsjællænderen og den sydlige Nordmand, der alle i Reglen have sparsomt Kindskjæg (Bakkenbarter), men altid Hageskjæg, ligeledes en Overgang mellem den ofte skjægløse Finne (Hune, Kvæne) og den stærkt skjæggede Kaukasier, fra hvilke de endvidere skille sig ved deres i Reglen lyse, ofte gyldne og krøllede Haar*). Til den særlige legemlige Udstyrelse svarer den aandelige Characteer. De kimbriske Stammer ud-

*) Naar man oftere hos de nordiske Folkefærd, som maae henregnes til den kimbriske Race, støder paa Individer med mørk Haarfarve og mørke Øine, da maa dette formeentlig ei alene tilskrives Blandingen med Mændene (den egentlige kaukasiske Race), men og deres i Aartusinder stedfundne Sammenblanding med den mørkhaarede tschudiske (finske, kvæniske) Race. Ligesom der sandsynligviis ved denne sidste Blanding er opstaaet lyshaarede Finner, hvor den finske Cultur har havt Overhaand, saaledes er der formeentlig oftere opstaaet mørkhaarede Kimbrer, hvor den kimbriske Cultur og det kimbriske Element har været herskende. Dette Forhold vil senere formeentlig blive tydeligere, men det ligger i Sagens Natur, at Grændsen mellem de forskjellige Racer eller rettere mellem deres ved Blandingen opstaaede Varieteter ofte er vanskelig at trække og kun kan bedømmes ved at sammenholde alle materielle og immaterielle Momenter.

mærke sig ved en særegen Forkjærlighed for deres Fødestavn, som de vel dele med Finnerne, men hvorved de ligeledes contrastere stærkt mod den egenlige kaukasiske Race; ved en stærk Pirrelighed (Ilterhed), der let opflammes til en heftig Vrede; ved en vis stivsindet Paastaaelighed, der ofte udarter til Trættekjerhed; ved en ofte vidtdreven Selvtilfredshed med alt hvad der tilhører deres eget Folk, samt ved en stærk, saa at sige medfødt Uafhængighedslyst, der, som vi siden skulle see, rimeligviis er Grunden til, at denne Race, skjønt overvunden, aldrig i Reglen er nedsænket i Trællestanden, men at den, hvor den har maattet bøie sig under det stærkere Herredømme, synes at være indtraadt i en frivilligt tjenende, næsten paa lige Fod med Husbonden (Herren) staaende Stilling (ɔ: som Bondens eller Gøthens Karl).

Navnet Kimbrer gjenfindes, som bekjendt, i det nordiske Sprog i Ordene Kjæmpe, Kamp, Kjæmpegrav o. s. v.; men man har ikke tilbørlig lagt Mærke til, at Jylland som Minde om sin kimbriske Befolkning endnu bevarer dette Navn i en betydelig Landsdeel, det saakaldte Himmelland, der strækker sig mellem Limfjorden og Mariagerfjord, fra Kattegattet til Salling, og som af Almuen endnu kaldes Himmerland, en forvansket Udtale af Kimberland.

Allerede Rask *) har efter Bredsdorf antydet denne Stedsbenævnelse, saavelsom Juternes (Jydernes, Gøthernes) og Kimbrernes Sammensmæltning, og jeg har saameget mere Grund til at antage dette for rigtigt, som Betragtningen af Himmerlands talrige Gravhøie, Folkefærdets legemlige Ydre, aandelige Egenheder og Jydens særegne Udtale af det stærkt aspirerede „H“, der jevnlig træder istedetfor „K“, uafhængig af Rask's mig dengang ikke bekjendte Mening, have bibragt mig den samme Anskuelse.

---

*) Sml. Afh. I. S. 111.

At denne Navneforandring af Himmelland istedetfor Kimberland ingenlunde er enestaaende i Sproget, vil senere blive Læseren klart, og jeg skal derfor bemærke, at det af flere Grunde er sandsynligt, at Benævnelsen Kimberland, der oprindelig maa tillægges hele Halvøen (Chersonesus Cimbrica), i en forholdsviis sildig Tid ei alene har strakt sig over de Egne af Jylland, hvor vi endnu finde den kimbriske Race mindst blandet, navnlig i Slet-, Aars-, Gislum-, Rinds-, Nørlyng-, Fjends-, Lysgaard- og Hids-Herreder, men at Kimbrerne, selv efterat Gotherne vare dragne ind i Jylland, synes at have hævdet Besiddelsen af Landet indtil Gudenaa (Gothenaa, Jøtenaa), der omtrent paa samme Maade, som Gøthaelven i Sverrig skilte Gøtherne fra Kimbrerne paa den skandinaviske Halvø, synes at have skilt Gotherne fra Kimbrerne paa den jydske Halvø. Først ved den germaniske Invasion i Holsteen synes Massen af Gotherne, der imidlertid maae antages successivt at have udbredt deres Cultur saagodtsom over hele Norden, at være bleven trængt over Gudenaa, og at have udbredt sig nordligere i Jylland, især indtil Mariagerfjord.

For tilstrækkeligt at forstaae, hvorledes den kimbriske Race successivt er bleven fortrængt i Jylland af den gothiske Race, og hvorledes det desuagtet har været den første muligt i samme Land gjennem Aartusinder at bevare flere af sine Eiendommeligheder og Sprogegenheder, der senere ville blive omtalte, navnlig det ene Kjøn og den præpositive Artikel, skal jeg her gjøre opmærksom paa, at geologiske Undersøgelser formeentlig utvivlsomt ville føre til det Resultat, at Jyllands Vest- og Nordvestkyst i den forhistoriske Tid maa have havt et ganske andet Udseende end nu, da det maa antages, at hele det egenlige Jylland, navnlig dets Vestkyst, i Aarhundreders Løb har, enten ved langsomt at hæve sig af Havet eller ved Tilskyllinger, vundet betydeligt Land, medens omvendt den slesvigske Vestkyst, enten ved langsomt at sænke sig i Havet eller ved Bortskyllinger, har mistet betydeligt Land, navnlig af de derværende

Øer. Ved specielle Undersøgelser af Localforholdene, der stadfæstes ved talrige Stedsnavne og tildeels ved skriftlige Beretninger, vil det formeentlig kunne godtgjøres, at det østlige Vendsyssel, Hanherrederne, Thyland, Sallingland (der endnu i skriftlige Documenter kaldes Sallingholm), Skodborg- og Vandfuld-Herreder have dannet ligesaa mange eller endnu flere Øer, som, ved at omgive det jydske Fastland i en Halvkreds, have sluttet Rækken af de Øer, der tidligere have trukket sig langs Vesterhavets Bredder ligefra den belgisk-hollandske Kyst indtil Læsø, men hvoraf de nordlige ved Nørrejyllands Hævning og Tilskyllingen af Sand og Jordmasser for en stor Deel nu ere forenede med det jydske Fastland, medens de sydfor Jylland liggende deels ere sænkede under, deels bortskyllede af Havet. Saaledes vidner Navnet Morsø, der endnu i ældre Documenter skrives Marsey ɔ: Havøen (af Finsk Mar, Hav) ligefrem om, at denne Ø fordum, inden Øerne sluttede sig sammen om Limfjorden, maa have ligget i det aabne Hav. Det samme er formeentlig Tilfældet med Navnet Sallingland (holm), der sandsynligviis maa udledes af det kimbriske Ord Sal (ɔ: Hav), der er det samme som det latinske Sal (Isl. Salt) og det frisiske Saal (Sel, Sæl), medens det bruges i Sammensætninger af forældede og endnu brugelige Ord, f. Ex. Østresalt (Østersøen), Saltkarle (Søfolk), Sælhund (Havhund), Saltholmen (Havøen) o. s. v. Endnu paa de ældste Kort over Jylland, af hvilke Justitsraad Tang til Nørre-Wosborg, der levende interesserer sig for Jyllands ældste Forhold, har en betydelig Samling (f. Ex. af Claudius Clavius Cymbricus, formeentlig fra Begyndelsen af det 15de Aarhundrede, af Cornelius Antoniades, Marco Jordano, et engelsk Kort fra Christian den Fjerdes Tid, et Kort fundet i Ringkjøbings Raadstue-Archiv, et Kort efter Kosmographia Blædeliana, et dito af Meyer o.s.v.) findes flere Fastlandsdele ansatte som Øer, og skjønt disse Kort ifølge Sagens Natur maae betragtes som upaalidelige med Hensyn til Enkelthederne, saa er det dog et

betegnende Træk, at Vest- og Nordvestkysten af Jylland paa dem alle meer eller mindre bestaaer af en Række Øer, ligesom det er et Factum, at den nørrejydske Almue endnu ikke den Dag i Dag regner Vendsyssel eller Thy med til Jylland. Lægger man nu Mærke til, at Forbindelsen mellem Øst- og Vestkysten, paa Grund af de tidligere bredere Aaløb, større Moradser og, som det synes, ofte vidtudstrakte Skove, maa have været langt vanskeligere i den forhistoriske Tid end nu, saa kunne vi tilstrækkelig forklare os, hvorledes det vestjydske (finsk-kimbriske) med den frisiske Stamme nærbeslægtede Folkefærd kan (som Stedsnavnene paa „um" især bære Vidnesbyrd om) drage sig ligefra Slesvigs Vestkyst til Læsø i en Kreds udenom den senere indtrængte østjydske (egenlig gothiske) Befolkning. Ogsaa er det betegnende for hele den paaviste Gang i Jyllands Udviklingshistorie, at de finske Landsbenævnelser (Vendsyssel, Thyland og Morsø) atter ligge udenom de kimbriske (Himmersyssel, Fuurland og Sallingland), idet denne Beliggenhed viser, at den finske Race som den ældste er trængt længst mod Nord. Ligesom det senere vil sees, at der endnu i Sproget bevares flere Minder om den skarpe Modsætning, som oprindelig har hersket mellem den vestjydske og østjydske Befolkning, saaledes er det sandsynligt, at der er betydelige materielle Minder tilbage om den Kamp, som i sin Tid er ført mellem Kimbrismen og Gothismen (Vester- og Østerjyden), idet der paa den slesvig-jydske Halvø kan paavises i det Mindste 5 forskjellige Diger eller Volde, tildeels af temmelig betydelig Udstrækning, der maae antages at være Levninger af Befæstningsværker, der ere opkastede mellem Østen og Vesten. Saaledes findes der ifølge Outzen*) i Kirkesognet Tinglev i Amtet Tønder et saakaldet Olger-Dige (ɔ: Skytsdige), der strækker sig fra Gaardebymark til henimod Trenefloden og ligger paa den Strækning, hvor Grændsen imellem Fri-

*) Outzen Priisskrift S. 18 fl.

serne og Angelboerne ifølge flere Stedsnavne maa antages at være gaaet i gamle Dage. Mærkværdigt er det Sagn, som har holdt sig blandt Egnens Beboere, nemlig at dette Dige er opkastet af eller mod Friserne eller de Danske, der saaledes gjøres til identiske, et Sagn, der, som Outzen bemærker, formeentlig stadfæstes af Historieskriveren Rapins Beretning, men som først vil blive forstaaeligt, naar det senere sees, at de slesvigske Friser maae betragtes som en Levning af de fordum mægtige Daner eller Kimbrer. En meget betydeligere Befæstning er det saakaldte Trældige ved Leirskov Hede, Vesten for Kolding, der findes ansat paa Mansas Kort og hvis Spor kunne forfølges i en Strækning af omtrent 3 Mile fra Store-Andst indtil Egtved.*) Bønderne kalde det ogsaa Alverdensdige, fordi det efter deres Sigende gaaer heelt igjennem Landet, navnlig i Syd til Rendsborg. Nord for dette findes ifølge Becker**) mellem Gudenaaen og Skjernaaens Kilder et tredie Dige, Margrethes Dige, der maaskee har Navnet efter Margrethe Sprenghest, men efter al Sandsynlighed er fra en ældre Tid. Øst for Ikast findes der et fjerde, Issediget, paa Meyers Kort angivet under Navn af Eysendiek, som Justitsraad Tang har gjort mig opmærksom paa og, som han mener, har strakt sig fra Storaaen til Skjernaaen. Endelig gives der ifølge Pontoppidan***) et femte Dige, der ligger mellem Asferg og Eistrup (Hørre-Hald Herred, Aarhuus Stift), der ogsaa synes at have forbundet tvende i Oldtiden dybe Aaløb, og som ved sit Navn, Dandiget, ligeledes synes at tyde paa, at det er opkastet af eller mod Danerne eller Kimbrerne. Det er imidlertid ikke rimeligt, at disse Diger, saaledes som Sagnet synes at antyde, have dannet en sammenhængende Befæstning eller Vold, hvoraf de enkelte Diger ere Levninger. Af nøiagtigere locale

*) Worsaae: i Annaler for Nordisk Oldkyndighed S. 161-163.
**) Orion I. 262.
***) Danske Atlas 4de Deel S. 408.

Undersøgelser vil det formeentlig kunne gjøres sandsynligt, at disse Diger, i Forbindelse med de i Oldtiden langt dybere Aaløb og bundløse Moradser, have ligefra Eideren til henimod Limfjorden dannet et fuldkomment Afspærringssystem mellem Vesten og Østen, opført af eller mod den sig successivt mod Nord udbredende anglisk-gothiske Race, der har draget sig langs den slesvig-jydske Østkyst, stedse trængende den oprindelig finsk-kimbriske Race — forsaavidt denne ikke sluttede sig til den, eller forsaavidt den ikke, saaledes som det synes at have været Tilfældet i Dänischwold, Schwansen, paa Als eller i Mols, blev afskaaren — længere og længere mod Nord og Vest. Men hvorledes det end forholder sig med dette Befæstningssystem, hvoraf der navnlig ved Leirskov ere Levninger, der uagtet Tidens og Menneskenes Ødelæggelser ere omtrent 3½ Alen høie, saa er det unægtelig et af de mærkeligste og videst udstrakte Oldtidsminder, Norden har at fremvise, og er saa meget mere betydningsfuldt, som Anlæggelsen maa falde i en Tid, der ligger bag ved alle de sædvanlige Traditioner. Hvor fjern denne Tid maa være, kan man gjøre sig et Begreb om, naar man betænker, at der maa have hørt mange Aarhundreder til inden den gothiske Race ei alene successivt kunde udbrede sig over hele Danmark og Sydsverrig, som den allerede ved Christi Tid maa antages at have været i Besiddelse af, men og inden den kunde sammenblande sig i den Grad med den tidligere Grundbefolkning, at dens characteristiske Sprogegenheder, navnlig den postpositive Artikel og de 2 Kjøn, ikke have kunnet fortrænges i Norden af den langt senere især til det nordlige Norge og Sverrig indvandrede germaniske Race, de nordiske Mænd. Først længe efter at Østerjyden (Gothen) og Vesterjyden (Kimbreren) vare tilligemed Danmarks øvrige Beboere smæltede sammen til et heelt og enigt Folk, see vi et lignende Phænomen at gjøre sig gjældende, idet man i Sydslesvig, efter flere mindre Forsøg paa at holde de indtrængende fremmede Folkemasser ude (Kurgraven, det ældre Dannevirke), med Rigets forenede

Kræfter reiste Dronning Thyres berømte Dannevirke, der, som bekjendt, løber i en aldeles modsat Retning og er opført i et ganske andet Øiemed, end hine langt ældre Diger *).

Da, som allerede bemærket, Navnet Kimbrer ikke betegnede de enkelte Stammer, men var en Benævnelse for hele Racen (der, som vi senere skulle see, ingenlunde indskrænkede sig til Norden, men i den forhistoriske Tid var vidt udbredt i Europa), er det ikke uden Interesse at lægge Mærke til de Navne, som denne Race tillagdes i Norden af de efterfølgende Racer og som derfor maae gjenfindes i de enkelte Stedsnavne.

Ved en nærmere Undersøgelse viser det sig nemlig, at Kimbrernes egenlige i det nordisk-gothiske Sprog overgaaede Navn maa have været Karle, medens de af de senere indtrængende germaniske Stammer kaldtes Riser. Dette fremgaaer formeentlig ei alene af Steds-

*) Det fortjener særlig Opmærksomhed, at Procop, der levede i det 6te Aarhundrede e. Chr., fortæller, at de Gamle (saaledes er hans Udtryk) havde paa Øen Brittia (som Werlauf, ifølge de i hans Skrift om Procop udviklede, sindrige Grunde antager for Jylland) opført en Muur gjennem hele Landet, der deelte det i Øst og Vest, en Beretning, der, skjønt forvandsket, synes at have Hensyn til de slesvig-jydske fra Syd til Nord løbende Befæstningsværker, hvis Ælde saaledes vinder forhøiet Betydning ved at de allerede af Procop siges at være opførte af „de Gamle", altsaa i en Tid, der allerede, da han levede, maa betragtes som Oldtid. Disse Værker synes imidlertid ingenlunde at staae ene i Norden. Man har saaledes meddeelt mig, at der i Odsherred skal være Spor af et lignende Dige, der antages at være gaaet fra Lammefjorden til Havet, ligesom ogsaa Horns Herred menes at have været afspærret ved 2 forskjellige fra Øst til Vest løbende Diger. Alle disse Mindesmærker fortjene særdeles Opmærksomhed, og det var i høi Grad ønskeligt om Sag- og Localkyndige vilde anstille nøiagtige Undersøgelser om dem, inden de svinde for Tidens Tand og Agerdyrkernes Haand.

navnenes Fordeling, idet de med „Rise“ sammensatte Stedsnavne forholdsviis ere hyppigst paa den i Nærheden af Tydskland liggende jydsk-slesvigske Halvø, hvor Stedsnavnene, der minde om Karlene, derimod ere sjeldnere, men og af de høist mærkelige Forhold, hvorunder de saakaldte „Karle“ forekomme saavel i Norge og Sverrig, som paa de danske Øer.

Det fortjener i denne Henseende først og fornemmeligt at fremhæves, at Rigsmaal, der, som Munch allerede har bemærket, nærmest har havt Norges eller rettere dettes nordenfjeldske Folkeforhold for Øie, anfører Karlene som Norges anden Grundbefolkning og ikkun for dette Land omtaler tre forskjellige Grundfolkninger, medens Sverrig og Danmark have fire (Huner eller Kvæner, Karle, Gother og Mænd). Dette især for det nordenfjeldske Norge særegne Forhold er formeentlig ligefrem forklarligt deraf, at den efterhaanden nordefter fremtrængende gothiske Race vel har strakt sin Indflydelse, sit Sprog og sin Cultur over hele Norden, men ingensinde har udbredt sig (som Folk betragtet) synderligt ud over Gøtha-, Clara- og Dalelven, medens „Mændene“, saaledes som de paalidelige Oldsagn og hele den nordiske Culturudvikling fordre det, maae antages successivt, omtrent som den nyere Germanisme, at have udbredt sig over de danske Øer, men derimod at være gaaede masseviis til det egenlige Sverrig og det nordenfjeldske Norge (især Thrøndelagen og Bergenhuus), hvorfra de atter, forstærkede ved de kimbriske (karliske) Elementer, udbredte deres Herredømme sydefter. Herved ere „Mændene“ blevne Norges tredie Grundbefolkning, medens de i Sverrig og Danmark danne den fjerde, og herved er der sandsynligviis opstaaet det mærketige Phænomen, at de sydlige Karle (Kimbrer) i Norge, uagtet de i flere Henseender ere blevne væsenlig paavirkede af og blandede med de Østen for dem boende, Bronceculturen tilhørende Gother og de Norden for dem boende, Jernculturen tilhørende Mænd, have holdt sig i en næsten uafhængig Stilling, og navnlig ere for-

blevne i den frie Udøvelse af deres Grundeiendom, medens de nordlige Karle, forsaavidt de ikke smæltede sammen med Mændene i det nordenfjeldske Norge og det egenlige Sverrig, ere tilligemed Finnerne (Hunerne, Kvænerne), der unddroge sig Seierherrernes Vold og synes at have opsøgt sig et nyt Hjem i Finland, blevne afskaarne fra Nordens almindelige Cultur, og derfor ere blevne længer staaende ved Steenculturen, til hvilken de oprindelig hørte, — en Omstændighed, hvorfor de oftere, skjønt vistnok med Urette, regnes til Finnerne *).

Men hvormange og hvor store Omvæltninger end denne Nordens næstældste Grundbefolkning (Karlene) er undergaaet, saa er det dog mærkeligt, at vi allevegne finde den, hvor Sporene af den finske Befolkning kunne eftervises. Saaledes findes „Dalkarlene", et kraftigt, smukt og opvakt Folk, hvis hele Ydre og aandelige Begavelse tydeligt røbe Slægtskabet med den sydlige Normand, Vendelboen, Himmerboen og Friseren, og som formeentlig er en ved Mændene fra de sydlige Karle (Kimbrer) afskaaren Stamme, i umiddelbar Nærhed af de skandinaviske Levninger af Kvænerne. I det østlige Sjælland træffe vi i det Strøg, hvor Endelserne paa „um" og „mark" tyde paa den kimbriske Race, et lignende Folk. Dette er vel i det Nordlige, hvor Stedsnavnene paa „um" findes og navnlig i selve Karleboegnen, stærkt blandet med de senere Racer; men denne Egns Kulsviere, et tappert, trættekjært og stridbart Folkefærd, frembyder dog et med den kimbriske Race nærbeslægtet Folkeele-

---

*) At de finlandske og egenlig russiske „Kareler" tale Finsk, kan saa meget mindre forundre, som hele deres Cultur synes at tyde paa at Hovedmassen er Kvæner (Tschuder), der, som den haardere Udtale og regelmæssigere Form af Ordene tyde paa, dog ere noget blandede med Karle (Kimbrer), efter hvilke de, saaledes som Historien frembyder talrige lignende Exempler paa, rimeligviis have optaget Navnet. At de skandinaviske Kvæner og Kareler have været forskjellige, seer man blandt Andet af deres Feider.

ment, og i det Sydlige, den saakaldte Hedeegn indtil Kjøgekanten, hvor Stedsendelserne paa „mark“ ere fremherskende, har den kimbriske Race, trods alle Tilsætninger, i det Hele taget holdt sig mærkværdigt ublandet. Hedeboerne, især Fruentimmerne, høre derfor utvivlsomt til Danmarks smukkeste Folkefærd og kappes med Vendelboerne og Fanøboerne. Ligheden mellem Dalkarlen, den sydlige Nordmand, Hedeboen (Østsjællænderen), Vendelboen, Himmerboen, Fanøboen og Friseren, der ofte i legemligt Ydre danne en paafaldende Modsætning til deres nærmeste Naboer, er saa stor, at man, Sproget og Klædedragten fraregnede, ikke vil formaae at skjelne dem fra hverandre. I Lolland, hvor som bekjendt de steensatte Grave ere meget talrige, findes atter i Nærheden af de faa derværende Stedsnavne paa „mark“ (Skottemark, Stokkemarke) flere Stedsnavne, der røber Karlenes Tilstedeværelse (Baroniet Sønderkarle, samt flere Landsbyer med Navnet Karleby). Ogsaa det paa steensatte Grave rige Falster har et Karleby.

At Karlenes Slægt maa have været vidtudbredt paa de danske Øer, fremgaaer iøvrigt af den ikke ubetydelige Mængde Stedsnavne, den maa antages at have efterladt og som forekomme under flere forvandskede Former, navnlig under den blødere gothiske Form „Kal“ eller „Kalle“ (Kalby, Kallum, Kallebo o. s. v.).

Gaae vi over til den jydsk-slesvigske Halvø, hvor de med „Karl“ sammensatte Stedsnavne forholdsviis ere sparsomme, medens de med „Rise“ sammensatte Stedsnavne tiltage i en mærkelig Grad, træffe vi her paa ganske interessante Forhold. Den opmærksomme Læser vil have lagt Mærke til at Ordene „Hune“ (Kvæne) og „Karl“, der, som jeg har viist, uagtet deres nære Forbindelse, i flere Henseender betegne grundforskjellige Befolkninger, hvoraf den ene sandsynligviis slet intet Skjæg har havt og den anden derimod noget Kindskjæg og stærkere Hageskjæg, ogsaa i og for sig betegne Forskjellen mellem „Hun“ og „Han“. Det er derfor ret mærkeligt, at der i Vendsyssel, et af den kimbriske Races Hovedsæder,

hvor Benævnelsen „Karl“ fattes, ligesom til Erstatning derfor findes 2 Han-Herreder, der danne en Modsætning til Hundborg (ɔ: Hunebjerg)-Herred i Thy. Det er iøvrigt en Selvfølge, at de med „Karl“ sammensatte Stedsnavne maae være forholdsviis sjeldne i de Egne, hvor det kimbriske Element er det overveiende, hvor saa at sige hver „Mand“ var Karl; thi i saa Tilfælde var der ingen Anledning til denne særlige Betegning. Heri ligger udentvivl tildeels Grunden til, at disse Stedsnavne forekomme saa sjeldent paa den kimbriske Halvø og i det ikke mindre kimbriske søndenfjeldske Norge, der i selve deres Almuesprog bærer de stærkeste Vidnesbyrd om, at deres Befolkning i sit Grundvæsen er kimbrisk (karlisk).

Det vil ved denne Leilighed ikke være uden Interesse at lægge Mærke til den store Rolle, som Ordet „Karl“ har spillet i de nordiske Sprog overhovedet og endnu spiller især i de Egne, hvor Befolkningen er overveiende kimbrisk. Vel anvendes dette Ord i de Egne, hvor det gothiske eller germaniske Element har Overvægten, navnlig i Danmark og i det danske Skriftsprog, fortiden sædvanlig i en underordnet Betydning; men det benyttes dog ofte fremfor det germaniske Ord „Mand“ i en Betydning, der minder om dets fordums Glands. Saaledes bruger man Udtrykkene: det er en dygtig Karl, en brav Karl, en tapper Karl, en stærk Karl, om enhver udmærket Personlighed, uden Hensyn til hvilken Samfundsklasse denne tilhører. I Norge, i Sverrig, i Hedeegnene i Sjælland, i Jylland, i Anglen og maaskee flere Egne, anvendes i Reglen Ordet Karlfolk istedetfor Mandfolk, ligesom det kimbriske Ord „Kvindfolk“ bruges istedetfor det germaniske „Fruentimmer“. Ogsaa benytte de stærkt germaniserede Friser Ordet „Karmenn“ (Karlmænd), et Ord, som ogsaa gjenfindes i Norge i en lidt forandret Form, naar de tale i Fleertallet, medens de anvende Ordet „Mon“ (Mand) i Enkeltallet. Der vil senere være Leilighed til udførligere at omtale dette mærkelige Forhold.

Den paa den jydsk-slesvigske Halvø for den kimbriske Befolkning sædvanligt brugte Benævnelse „Riser“

er ogsaa foruden ved sin Hyppighed mærkelig fra en anden Side. Erindrer man nemlig, at de historisk bekjendte Kimbrer, der udgjorde de sidste formeentlig ublandede Levninger af den i den forhistoriske Tid vidtudbredte kimbriske Race, maae antages at have beboet de langs Nordsøen beliggende Lande, omtrent fra Slesvigs Nordgrændse indtil Zuydersøen, altsaa netop de Lande, som den frisiske Folkestamme siden umindelige Tider har havt inde; at man ikke har nogen Tradition om Frisernes Indvandring til disse Egne, som er yngre end Traditionen om Kimbrernes Udvandring fra deres af Havet ødelagte Lande; at de ved Nordsøen liggende Lande ere de eneste i Nordeuropa, der i den historiske Tid vides at have lidt væsenlig af Havets Indbrud, samt at Stedsnavnene paa „um“ her atter fortrinsviis gjenfindes, saa ligger der i Forbindelse med Frisernes legemlige og aandelige Lighed med den kimbriske Race allerede heri et stærkt Sandsynlighedsbeviis for, at Friserne vare Kimbrer eller, som de i den germaniske Sprogart kaldes, „Riser“, og dette Sandsynlighedsbeviis forstærkes derved, at disse sydlige Riser, i Modsætning til de nordligere boende Riser, der, som senere vil sees, deels kom under gothisk, deels under germanisk Herredømme, stedse bevarede en mærkelig Selvstændighed og Uafhængighed, og derfor rimeligviis ere blevne kaldte og have optaget Benævnelsen „Frie Riser“, hvilken i Udtalen let er gaaet over til „Friser“*).

Ligesom jeg derfor senere skal vise, at det frisiske Sprog og den frisiske Nationalitet, der hidtil ere blevne betragtede som noget Gaadefuldt saavel med Hensyn til det nordiske som til det germaniske Folkeelement, formeentlig i Forbindelse med Dialecterne og Folkeforholdene i Vestjylland, Himmerland, Vendsyssel og især det søndenfjeldske Norge, indeholder Nøglen til meget

*) Endnu i en forholdsviis sildig Tid, da Ordet Frisers oprindelige Betydning forlængst maa være gaaet af Minde, gjorde Friserne Paastand paa Benævnelsen „Fria Fresena“ ɔ: frie Friser.

hidtil Uforklarligt ei alene i Nordens, men og i hele Europas Sprog- og Culturhistorie, saaledes skal jeg i det nærmestfølgende Capitel især fremhæve det høist mærkelige Phænomen, som den kimbriske Stedsendelse paa „um“ (heim, hiem, em, home, om) frembyder, idet denne meget sjeldent gjenfindes udenfor Norden og Frieslandene i de nuværende europæiske Stedsnavne, medens den paa den Tid, da de historisk bekjendte Kimbrer spillede deres sidste Rolle, altsaa for omtrent 2000 Aar siden, synes at have været temmelig almindelig over næsten hele det dabekjendte Europa og Lille-Asien.

Femte Capitel.

Om Sprogslægtskabet mellem Nord-, Syd- og Vesteuropas kimbriske Grundbefolkninger.

For at dette mærkelige Forhold kan blive klarere, maa man tilbagekalde sig den Grundlighed, som jeg har viist*), at der fandtes mellem Nord- og Sydeuropas Befolkninger, og navnlig erindre, at denne Grundlighed ikke indskrænker sig til Mytherne og Religionssystemerne alene, men at ogsaa Oldtidsminderne fra de forskjellige Tidsaldere i det Væsenlige stemme med hverandre, og at navnlig Sydens pelasgiske og kyklopiske Bygningsværker svare til Englands Stonehenge, Bretagnes Carnac og Nordens steensatte Grave og Dysser.

Men har der saaledes været en Grundlighed mellem den nordeuropæiske og sydeuropæiske Steenalders Folk saavel i Henseende til Religionssystemerne og Mytherne som i Henseende til den af dem anvendte Bygningskunst, Begravelsesmaade m. m., saa er man og berettiget til at slutte, at der, for at de kunde

---

*) See Cap. 1.

udvexle deres Ideer angaaende disse Gjenstande, maa have hersket en Grundlighed mellem det af dem anvendte Sprog ɔ: at de have talt den samme Sprogart, om der end mellem dem maa have hersket stor Dialectforskjellighed. Det er i denne Henseende, at Stedsendelsen paa „um“ (heim, hiem, hem, em, home, om), der i Norden spiller en saa mærkelig Rolle med Hensyn til sin locale Fordeling, ved Siden af den øvrige store Sproglighed, fortjener Sprog- og Oldtidsforskernes særdeles Opmærksomhed.

Eftersøge vi Stedsnavnene, som ende paa „um“ i det nuværende Europa sønden for Danmark og Slesvig, hvor de især, som tidligere bemærket, have holdt sig paa de frisiske Øer, da finde vi, at de næsten ere fortrængte i det stærkt germaniserede Holsteen og østlige Hannover, men at de atter begynde i talrig Mængde i de Lande og paa de Øer, hvor Friserne siden umindelige Tider endnu have og hvor Kimbrerne, ifølge Traditionerne, i fordums Dage have havt deres Hjem, — Landene og Øerne langs Nordsøens Kyster indtil Zuydersøen — medens de hist og her vise sig spredte over det nordvestlige Tydskland (navnlig langs Rhinen) under den germaniserede Form „heim“ (hem). Der viser sig altsaa den samme Lov for dette Stedsnavns Fortrængelse i Mellem-Europa, som jeg allerede har paaviist for Nordens Vedkommende, nemlig at det Folk, som denne Stedsendelse maa tilskrives, er af de senere indkomne Racer trængt hen mod Nordvest næstefter den egenlige finske (tschudiske) Race, der for Mellemeuropas Vedkommende synes at finde sine reneste Repræsentanter i Irlands Almue, men allerede i Holland er stærkt blandet med andre Elementer.

Kaste vi derimod et Blik paa Verdenskortet, saaledes som dette saae ud omtrent ved Christi Tid, altsaa paa den Tid, da Kimbrerne, ifølge de troværdige romerske Beretninger, udkjæmpede deres sidste Kamp, saa blive vi slaaede ved den Talrighed, hvormed Stedsendelserne paa „um“ fremtræde i hele det dabekjendte Europa og

tildeels i Lille-Asien, men især i Gallien, Spanien og Mellem-Italien. Det første Indtryk, man faaer af denne Stedsendelse, et Indtryk, der er saameget mere naturligt, som vi have disse Stedsnavne gjennem Romerne, er, at det er lutter romerske eller i alt Fald latiniserede Navne. Men undersøge vi Sagen nærmere, saa blive vi nødte til at forandre denne Anskuelse og at erkjende, at en meget stor Deel ikke kunne være romerske eller latiniserede, men oprindelig maa tilhøre en ganske anden, langt ældre Folkerace.

Dette fremgaaer ikke alene deraf, at man, ved at gjennemgaae de talrige Colonier og Byer, som man med Sikkerhed veed, at Romerne have givet Navne, finder yderst faa, som ende paa „um", men ogsaa deraf, at vi kjende Navnene paa en stor Mængde Byer og Landsdele, der tilhørte andre Folkeslag end Romerne, men hvis romersk-(latinsk-) udseende Stedsendelse „um" ikke uden Vold paa det oprindelige Navn kan være givet dem af Romerne eller de italienske Folkeslag, til hvis Sprogegenheder de skarpt adskilte 3 Kjøn med Endelserne us, a og um hørte, Kjønsendelser, som maae antages at være Italiens ældste Grundbefolkninger fremmede, og som derfor ogsaa, saavidt man kan dømme af de efterladte Sproglevninger, ikke eller i alt Fald i en ringe Grad fandtes hos Italiens ældre Befolkninger, navnlig Etruskerne, Umbrerne og Oskerne. Ligesom formeentlig de 3 Kjøn overalt i hele Europa maae antages at være indbragte med Jernculturens Folkeslag, de egentlig saakaldte Mænd (Kaukasierne), hvilket senere vil blive nærmere omtalt, naar jeg kommer til specielt at omtale de „nordiske Mænd", saaledes maa det formeentlig antages, at Kjønsendelserne us, a, um hidrøre fra de Italiens Grundcultur aldeles omdannende græske (og lilleasiatiske) Nybyggere, hvis skarpt udviklede 3 Kjøn (ος, α, ον) atter synes at være tilført den ældre græske Grundbefolkning, Pelasgerne, ved den nyeste Bestanddeel af den græske Befolkning, Hellenerne, der med en ny Cultur (Jernculturen) ogsaa synes at

have ført et nyt Sprog fra Lille-Asien til Grækenland og derfra til Italien.

Den Mening, at den i Oldtiden i Europa vidtudbredte Stedsendelse „um“ (græsk on) i Reglen ikke skriver sig fra Romerne eller Italiens græske Nybyggere, men fra Italiens og det øvrige Europas ældre Grundbefolkning og er nærbeslægtet med det nordiske „um“ (om, em, home, hiem), maatte ikke destomindre staae som ubeviislig, dersom det ikke kunde paavises, at der ei alene, som tidligere anført, i almindelig culturhistorisk, men og i sproglig Henseende maa i Steen- og Broncealderen have hersket et meget nært Slægtskab mellem Nordens og Sydens Grundbefolkninger.

Den Lighed, som der findes mellem flere af de europæiske og asiatiske Sprog, saavel døde som levende, har, som bekjendt, foranlediget en Mængde lærde Undersøgelser om disse Sprogs Oprindelse og Sammenhæng. Ingen har dog bragt større Lys og Orden i denne indviklede Materie, end vor udødelige Rask. Hans Hovedfortjeneste bestaaer i den klare og anskuelige Maade, hvorpaa han har opløst Sprogenes forskjellige Bestanddele, fastsat disses Eiendommeligheder og efter bestemte Principer henført de forskjellige Ord til de vedkommende Grundsprog. Ogsaa Rask er ved den consequente Analyse af Sprogene kommen til det Resultat, at saagodtsom alle Sprog, navnlig de europæiske, ere sammensatte af grundforskjellige Bestanddele og at deres Oprindelse forudsætter Tilværelsen af grundforskjellige Menneskeracer. Ogsaa han deelte og har paa flere Steder udtalt den Anskuelse, at Nordens Cultur nødvendigviis maa være meget ældre, end man i Almindelighed er tilbøielig til at antage, og at der navnlig maa have existeret en ikke ringe Grad af forodinsk Cultur. Rask havde imidlertid ikke Consequentserne af Oldtidsmindernes Forklaring at støtte sig til og kom herved til at dele den almindelig herskende Anskuelse, som han sikkert ellers vilde have løsrevet sig fra, at Nordens Grundbefolkning

kun bestod af tvende Racer: den finske (som han kalder jøthuniske) og den saakaldte gothisk-germaniske, som man aldeles urigtigt gjør til identisk med den kaukasiske, medens det sande Forhold, der allerede er omtalt og senere vil blive Læseren klarere, derimod er, at Norden successivt er bleven tagen i Besiddelse af fire i legemligt Udseende, aandelig Begavelse, Sprog, Sæder og Skikke grundforskjellige Racer, nemlig Finner og Kimbrer (Steenalderens Folk), Gother (Broncealderens Folk) og „Mænd“ (Jernalderens Folk), der deels vare blevne stærkt blandede inden de toge Norden i Besiddelse, deels ere blevne det endnu mere ved Aartusinders Samliv. Da han saaledes hverken for Norden eller endnu mindre for Sydeuropas Vedkommende kunde holde de forskjellige Racer og disses oprindelige Sprog skarpt fra hverandre, var det naturligt, at han maatte søge Sproglighederne mellem de gothisk-germaniske og de sydeuropæiske Sprog paa anden Haand istedetfor at søge dem i selve Kilden. Naar derfor Rask paastaaer, at der mellem Islandsk, Tydsk (Germanisk), Græsk og Latin er en stor Lighed, da har han utvivlsomt Ret, navnlig hvad Sprogbygningen og især Bøiningsformerne angaaer; men det er ikkedestomindre paafaldende, at han med sine udbredte Sprogkundskaber og gjennemtrængende Forstand har overseet, at de nubrugelige nordiske Sprog (hvortil jeg ogsaa regner Frisisk), især Almuedialecterne, have langt flere beslægtede Grundord tilfælles med det græske, men især med det latinske Sprog, end det Islandske har med disse Sprog, og at navnlig Grundordenes Lighed er langt mere slaaende, naar man t. Ex. sammenligner det nuværende danske Sprog med Latin, end naar man sammenligner Islandsk med Latin.

For at dette Sidste kan blive tydeligere, skal jeg her aftrykke et Brudstykke af Rasks egne Ord og Sammenligninger, og dernæst sammenstille endeel Ord af det nubrugelige danske Sprog med de tilsvarende latinske:

Rask (Brudstykke af et Brev i Petersens Fortale til Rasks Afh. I, Side 15).

„Imellem Græsk (og Latin) samt de gothiske Sprog (især Islandsk og Tydsk) er der den meest udmærkede Lighed; nogle Exempler herpaa ere: *ἀει*, isl. æ (læs aj); *αἰων*, ævum, isl. æfi (læs ajvi); alter t. ander; augeo, *αὐξανω*, isl. auka; *βλαςανω* af isl. blad; *βαινω* af isl. bein; *βρωθω* af t. Brod, isl. braud; arduus, vanskelig, isl. ördugr; caput, isl. höfut; cut-is, isl. húd; caper, isl. hafur; corn-u, isl. horn; *κειν-ος* isl. hin-n; *κρυμος*, isl. hrým (d. Rim); *κρατος* eller *καρτος*, isl. hardur; cogito, isl. hugsa; dign-us isl. tigin-n; glacies, isl. klaki; *κλυω*, isl. hlýda; *γελαω*, isl. hlægja; *ἡλικος*, isl. hvílíkur; *τηλικος*, isl. þvílíkur; *ὑπνος*, isl. svefn; heri, isl. igjær, hesternus, t. gestern og utallige flere, som jeg nu har samlet i alphabetisk Orden, og mange nye troer jeg at have fundet, som de der ikke kjendte Islandsk forgjæves skulde søge i de yngre gothiske Sprog.“

I Modsætning til disse sammenholde man nedenanførte danske og latinske Ord, hvis Grundlighed vil blive endmere slaaende, naar man bortkaster de latinske Kjønsendelser, der, som berørt, formeentlig ikke tilhørte Italiens ældre Grundbefolkninger. Til en nøiere Sammenligning ere de tilsvarende islandske Ord vedføiede.

Dansk.	Latin.	Islandsk.
Ad (Præposition)	ad	að
Ager	ager	akr
And	anas	önd
Asen	asinus	asni
Anker	ancora	akkeri
Dobbelt	duplex	—
Du (Pronomen)	tu	þú
Er (Du er, han er)	es, est	ert, hann er
Fader	pater	faðir
Falsk	fallax	falskr
Ferm	firmus	—
Flamme	flamma	—

Dansk.	Latin.	Islandsk.
Frugt	fructus	— frugtbar, frjófsamr
Gale (Verbum)	Gallus og galina (Hane og Høne)	gala
Have (Verbum)	habere	hafa
Jeg	ego	ek
Kaas	cursus	—
Kalk	calx	kalk
Kat (Hankat)	catus	köttr
Kurv	corbis	karfa
Klar (reenlydende)	clarus	—
Krone (den øverste Deel af en Ting)	corona	kóróna (króna, krúna)
Kjær (kær)	carus	kær
Koge	coquere	—
Lang	longus	langr
Lue	lux, lumen	logi
Lyse	lucere	—
Læbe	labia	—
Maade	modus	máti
Med (Øiemed)	meta	mið
Minde	mens	minni
Muus	mus	mús
Male (om Korn, Verbum)	molere	mala
Mig (Pronomen)	mihi, me	mjer (mèr), mik
Moder	mater	móðir
Næse	nasus	nef
Par (et)	par	—
Pippe (som en Fugl)	pipare	—
Pund	pondo	pund
Rod	radix	rót
Rar	rarus	—
Salt	sal	salt
Sands	sensus	—
Sig	sibi, se	sjer (sèr), sík
Sikker	securus	—

Dansk.	Latin.	Islandsk.
Sol	sol	sól
Suge (Verbum)	sugere	sjúga (súga)
Sæde	sedes	sæti
Sidde	sedere	sitja
Sæd	satus	sæði
Tand	dens	tönn
Trække (drage)	trahere	draga
Tyr	taurus	þjór
Tægge (lægge Tag)	tegere	þekja
Tørre (Verbum)	torrere	þurka, þerra
Vaar (Foraar)	ver	vor (vár)
Vei	via	vegr
Ville (Verbum)	velle	vilja
Vind	ventus	vindr
Æde	edere	jeta (eta)
Øge (forøge)	augere	auka.
	Hertil Talordene	
En	unus	ein
To	duo	tveir
Tre	tres	þrír
Sex	sex	sex
Otte	octo	átta
o. s. v.	o. s. v.	o. s. v.

Til disse og mange andre ligesaa nærliggende maa endnu føies en stor Mængde, som Rask selv tildeels har gjort opmærksom paa, men hvis oprindelige Identitet ikke ligger saa nær som fornævnte, f. Ex. Fisk = piscis, Horn = cornu, Hud = cutis, Hoved = caput, o. s. v.

Det som formeentlig utvivlsomt fremgaaer af en Sammenligning mellem de ovenanførte i Flæng valgte danske, latinske samt islandske Ord er, at de danske i Reglen baade i Stavemaade og Udtale staae de latinske nærmest, ligesom der er flere Tilfælde, hvor det Islandske mangler de aldeles tilsvarende Ord og derfor betjener sig af andre. Det Mærkelige ved Sammenligningen mellem de nuværende Talesprog og det Latinske er imid-

lertid, at man i de nordiske Landalmuesprog, derunder indbefattet Frisisk, finder mange Ord, som ikke kjendes i det nuværende Skriftsprog og som paa den meest slaaende Maade vidne om, at det netop er i de nordiske Almuesprog, at man maa søge den største Sproglighed med Latinen. Endeel Exempler, der let ville kunne forøges med flere, især frisiske Ord, maae her være tilstrækkelige [1]).

Dansk og Norsk Almuesprog.	Frisisk.	Latin.
*Aare (Arne)	—	ara
Are, ærre (pløie)	ere	arare
*Alen (næret, opfostret)	—	alere
—	Awer (Vildsvin, Orne)	aper
Bæst (især Hest, men ellers andre Skabninger)	Beest (især Qvæg)	bestia (et Dyr i Almindelighed, især vildt Dyr)
Bos (Bos-Bos eller Kobos, et Kjæle- og Kaldenavn paa Koen) [2])	—	bos

---

[1]) Disse Ord, hvoraf de med en Stjerne betegnede ere norske, men for en stor Deel ville gjenfindes som islandske, svenske og danske, især jydske, ere især tagne af Outzens, Molbechs, Aasens, Ihres og flere andres fortjenstfulde Ordsamlinger. Uagtet vi have flere gode Samlinger, ligger det dog i Sagens Natur, at disse ikke ere fuldstændige, og det er derfor antageligt, at mangen en Plads, som jeg har maattet betegne med en Streg, vil kunne udfyldes med det tilsvarende Ord. Det er iøvrigt høiligt at beklage, at den righoldige og for sin Tid udmærkede Mothske Samling saagodt som aldrig angiver Ordenes Findested.

[2]) Beslægtede hermed ere Ordene Baasen, Frisisk Bosem (ɔ: Koens Hjem eller Plads i Stalden); bisse (Frisisk bøsse), der bruges om Qvæget, som, plaget af Heden, løber omkring; bosa (Norsk), der betyder at strøe Halm for Qvæget, Ord, som alle vise hvor almindelig Benævnelsen „Bos" fordum har været.

Dansk og Norsk Almuesprog.	Frisisk.	Latin.
Boun (stærk, smuk, god)	—	bonus
—	Däi, Dei (Dag)	dies
*Dorma (slumre)	dorsk (søvnig)	dormire
*Elv	Elf	alveus (Flodseng)
Erre (tirre, f. Ex. en Hund)	—	ira (Vrede)
*Iren (vred, ærgerlig)	—	
Erre (irre, vanke, tage Feil)	—	errare
*Flom (en overstrømmende Flod eller Elv)	—	flumen
Fork (Hötyv, Gaffel)	Fôrk	furca
*Gyra (slaae Baand om, ringe)	—	gyrus (en Ring)
*Gyre (Gjord, Baand)		
*Glora (tindre, lyse)	Gloar, Gloarje (Glands)	gloria
*Gygr (Rise, Kjæmpeqvinde)	—	gigas
Jaun (et ungt Menneske)	—	juvenis
—	Jock (Aag)	jugum
—	Juch (tynd Suppe)	jus
*Kav (Dyb, Hule), Jydsk: Kove, Steenkove	—	cavea
*Kol, Kolle (Høidesträg, Bakke)[3]	Kól	collis
*Korp (Ravn)	—	corvus
Kræe, Kretter, Krætur (Dyr, især Köer og Heste)	—	creatura
*Kvem (hvo, hvilken)	—	quem
*Lag (Lov)	Låg	lex, legis
*Lök (G. N. Lækr[4]) svagt rindende Vand)	Lack	lacus
*Liin (Hør, Linned)	—	linum

[3]) Heraf Kullen (i Skaane), Kollekolle (ved Fuursøen), der netop udmærker sig ved sine Bakkestrøg, og flere lignende Ord.

[4]) Heraf Lakesild (en Ferskvandsfisk).

Dansk og Norsk Almue-sprog.	Frisisk.	Latin.
Loe (tvætte Toi)	—	luere
*Mar (Havet)	Mar	mare
*Marma (knurre, brumme)	—	murmur, murmurare
*Miga, Jydsk: mie eller mige (lade Vandet)	mige	mejere, mingere
*Molka (malke)	molke	mulgere
Mulle (Hob, Dynge)	—	moles
*Not (Nat)	Naagt	nox, noctis
*Namn, Nobn (Navn)	Nôm	nomen
*Nott eller Nut (Knude)	—	nodus
*Pal (Pæl)	—	palus
—	papen (patte)	papare
*Plan (Slette)	—	planum
*Pen (Skrivefjer)	Penne (Fjer)	penna
—	Popp (lille Barn)	pupa
*Prova (bekræfte)	—	probare
Pulle (et Kjæle- eller Kaldenavn paa Høns)	—	Pulli
—	Porren (gaae videre)	porro (fremad, herhid)
Rue (storme, bruse, bruges om Veiret)	—	ruere (ruunt procellæ)
Salt (Hav, forældet)	Saal (Sel,Sæl)	sal, salum
Seje (sige)	seje	seco (forældet istedetf. dico)
Segl (Høstredskab)	Segel	secula
*Sole (Grundlag, Underlag for en Bygning, Skosaal)	—	solum
*Sudder (Skomager)	Sütter	sutor
—	ted (kjed af)	tædet me
—	tên (tynd)	tenuis
*Tel eller Tile (Jord, Grund, Underlag)	Têl	tellus
Tönne (Tønde)	Tenne	tinia (Vinfad)

Dansk og Norsk Almuesprog.	Frisisk.	Latin.
*Tract (Dalstrøg)	—	tractus
*Ur eller Øre (steenbelagt Strandbred)	Ur	ora
Vaag, vov (daarlig)	—	vagus
Vad (Vadested)	—	vadum
—	Wéld(Magt)[5]	valde (mægtigt)
Wierm (Orm)	Wirm, Wierm	vermis
Øg, Ek, (Hest)	Eek	equus (equa).

Naar Rask derfor søgte Ligheden mellem Grundordene i de nordiske Sprog samt Græsk og Latin gjennem Islandsk, istedetfor at søge den meget nærmere gjennem Almuesprogene, da beroede dette paa den Forudsætning, at det islandske Sprog, der unægtelig er det ældste nordiske Skriftsprog, tillige var det ældste nordiske Talesprog og som saadant var almindelig udbredt over hele Norden. Det vil senere formeentlig blive Læseren klart, at det islandske eller nordisk-germaniske Sprog, ligesaalidt som de nuværende nordiske Skriftsprog ere det, har været almindelig afbenyttet af Almuen i Norden, men at det vel, saaledes som hele Culturudviklingen viser, maa have været brugt som Skriftsprog af de over hele Norden, især i Sverrig og Norge, udbredte og tildeels med de ældre Grundbefolkninger ved Aarhundreders Samlivsammensmeltede nordiske Mænd (Germaner), med hvilke det førtes til Island, hvor det udviklede sig til sin høieste Fuldkommenhed, navnlig hvad Formerne angaaer; hvorimod det som Talesprog er opstaaet forholdsviis sildigt og som saadant er bleven benyttet af en forholdsviis ringere Deel af Nordboerne, hvorfor ogsaa dets skarpt udprægede Eiendommeligheder, navnlig de 3 Kjønsendelser og flere af Bøiningsformerne, kun for en Tid ere

---

5) Heraf det nuværende „Vold" (f. Ex. at tage med Vold ɔ: med Magt).

blevne optagne i de ældre nordiske Grundsprog, som atter, efterat den germaniske Race med dens Sprogegenheder er gaaet op i de ældre Grundbefolkninger (den finske, kimbriske og gothiske Race) for en stor Deel have bortkastet dem, et Phænomen, som vi gjenfinde i mange europæiske Sprog, navnlig i det nygræske og italienske. Naar det islandske Sprog ikkedestomindre, ved Siden af sin righoldige og for Norden uundværlige Literatur, er af gjennemgribende Vigtighed for den almindelige Sprogsammenligning og Sproghistorie, saa ligger dette deels i, at vi ikke have fuldstændige Samlinger af de nordiske Almuesprog, deels i at en stor Mængde tidligere benyttede Ord ere gaaede tabte i de nuværende Almuesprog, medens de ofte uforandrede, men oftere i en noget germaniseret Form ere opbevarede i det islandske Skriftsprog. Men hvormange Ord der end i Tidens Løb ere forsvundne i de forskjellige nordiske Almuesprog, saa ville dog nogenlunde fuldstændige Samlinger af disse vise, at de endnu fortiden ere righoldigere, end det Islandske, paa ældgamle Ord.

Den her paaviste høist mærkelige Lighed, som der findes mellem det latinske Sprog eller, som det rettere burde hedde, mellem den italienske Grundbefolknings Sprog og de nordiske Sprog, navnlig de nordiske Almuesprog (derunder indbefattet Frisisk), indskrænker sig ingenlunde til enkelte Ord, men kan ogsaa forfølges i Sammensætningen og Orddannelsen. Den ved sin frisiske Ordsamling fortjente Pastor Outzen*) har allerede gjort opmærksom paa, at den for det frisiske Sprog eiendommelige Endelse „um" ei alene forekommer i flere danske Ord, som f. Ex. „stundom", „fordum", men formeentlig ogsaa under Formen „im" i flere latinske, som olim, sensim, partim, raptim, saltim (saltem), ligesom ogsaa paa, at den særegne nordiske Form paa „me" (f. Ex. i Rødme, Sødme, Fedme) gjenfindes saavel i det

*) Glossarium der friesischen Sprache. Kopenhagen 1837 (Ved Engelstoft og Molbech). Fortalen.

græske Sprog (f. Ex. ποιημα, ῥημα, o. s. v.), som i det latinske Sprog (f. Ex. forma, norma, bruma). Hertil kan endnu føies, at den som det synes eiendommelig frisiske Endelse „th“, der fra Frisisk eller rettere Kimbrisk synes at være gaaet over i Anglisk og derfra i Engelsk, ikke sjeldent synes at forekomme i det Etrusciske.

Men endnu større og mere overraskende er den Lighed, som man ved en nærmere Undersøgelse vil finde mellem de nordiske og de ældste latinske Personnavne, en Lighed, som er større jo længere man formaaer at gaae tilbage i Italiens Oldtid. Allerede Rask, der dog søgte Forbindelsen med det Latinske gjennem det islandske Sprog, har gjort opmærksom paa, at det islandske Jöfur (en Konge) var synonymt med det umbriske Jove (Jupiter, Jove pater); at det nordiske „væn“ (skjøn) sandsynligviis havde samme Rod, som Navnet paa den romerske Kjærligheds- og Skjønhedsgudinde „Venus“, samt at den nordiske Havgud Ægirs Navn havde sin Oprindelse fra det latinske „æquor“ (Hav). Ogsaa turde det etrusciske Ord „Minerfa“ (Minerva, den af Jupiters Hoved udsprungne Gudinde, Forstandens eller „Mindets Arving“) være beslægtet med det nordiske Sprog.

Outzen, som derimod med større Føie antog, at det frisiske Sprog var Bindeledet mellem Dansk og Latin, har endog i Slutningen af sit Glossarium leveret en Fortegnelse over en Mængde frisiske Navne, som næsten uforandrede gjenfindes i Latinen, men som ifølge hans Paastand ere oprindelig frisiske og som tildeels endnu hyppigt bruges i de frisiske Districter. Af disse skal jeg her kun fremhæve „Anna“ eller „Anni“ (som gjenfindes hos Virgil som Navnet paa Didos Søster Anna), „Dido“ eller Diudo (der minder om selve Dido og hvis egenlig romerske Form var Didia), „Jan“ (der tilbagekalder Erindringen om den mythiske Janus, hos hvem den flygtende Saturn fandt en gjæstevenlig Modtagelse), „Jowo“ eller „Jouwo“ (der synes at være identisk med det umbriske Jove, hvoraf Jupiter senere er dannet), „Jun“ (hvilket

Navn minder om den romerske Gudinde Juno og som er beslægtet med det romerske Junius), „Lás" eller „Lars" (et Ord, som deels synes at være blevet brugt som Fornavn, deels som Ærestitel, navnlig af de etrusciske Konger, f. Ex. Lars Porsenna, Lars Tolumnius o. s. v.).

Om endog en Deel af de øvrige af Outzen som oprindelig frisiske betragtede Navne, f. Ex. Claes (Claudius, Clodius), Enno (Ennius), Kay (Cajus), Non (Nonius), Sell (Silla, Zilla, Cæcilia) og mange andre muligen kunne være indbragte blandt Friserne af christne Missionairer og Præster, saa er det dog usandsynligt, at disse skulde have udbredt Navnene paa hedenske, forhadte Guddomme. Rimeligheden for, at de foranførte Navne (Anna, Dido, Jan, Jowo, Jun, Lars) oprindelig tilhøre saavel Friserne, som Italiens ældre Grundbefolkning, hvis øvrige Sprogslægtskab, saaledes som ovenfor paaviist, i ethvert Tilfælde er uomtvisteligt, er saameget større, som det med Sikkerhed kan antages, at disse Navne ikke oprindelig have været romerske, men tilhørt den med de egenlige Romere blandede Grundbefolkning.

Medens Rask saaledes har søgt Nordens Forbindelse med det latinske Sprog og Italiens ældste Cultur gjennem det islandske, Outzen gjennem det frisiske Sprog, er jeg, som den opmærksomme Læser vil have bemærket, kommen til det samme Resultat nærmest gjennem de nordiske Almuesprog. Da jeg, støttet paa de forskjellige Oldtidsminders consequente Fortolkning, var kommen paa det Rene med mig selv angaaende den nordiske Culturudviklings Gang, og navnlig havde faaet den Overbeviisning, at det er aldeles uholdbart at søge Forklaringen af hele Nordens Culturudvikling, især dens Sprogudvikling, gjennem en fjerntliggende Ø (hvis Vigtighed for Culturen iøvrigt Ingen kan nægte), istedetfor at søge den blandt de talrige Minder i selve Norden, var det heraf en ligefrem Følge, at jeg, uafhængig af baade Rask og Outzen, maatte søge Ligheden med det Latinske gjennem Almuesprogene. Det var den

mærkelige Stedsendelse paa „um“ eller „om“, der først ledede mig paa det rette Spor. Den Omstændighed, at denne Stedsendelse findes meget sparsomt i de Egne af Norden (det sydøstlige Jylland, østlige Slesvig, Vestsiden af de danske Øer, Sverrig og det nordenfjeldske Norge), hvor den egenlig gothiske og germaniske Race have deres Hovedhjem; men at den derimod optræder yderst hyppigt i de Egne af Norden (de frisiske Øer, Jylland, især mellem Gudenaaen og Liimfjorden, Vendsyssel samt det søndenfjeldske Norge), der beboes af et Folkefærd, hvis store indbyrdes Lighed i legemlig og aandelig Henseende, trods Adskillelsen ved Havet, er i høieste Grad paafaldende, især da det i flere Henseender danner en skarp Modsætning til sine umiddelbare Naboer, bragte mig paa den Mening, at de forskjellige Grene af dette Folkefærd, som jeg ifølge min Opfatning af den nordiske Culturudvikling maatte betragte som den kimbriske Races mindst blandede Efterkommere, ogsaa i sproglig Henseende maatte være nær beslægtede. Det var mig derfor klart, at Nordens ældste Sproglevninger, foruden i det Frisiske, især maatte søges i Almuesprogene, navnlig i det vestlige Jylland, der paa Grund af sin isolerede Beliggenhed var, som tidligere viist, yderst gunstig for Vedligeholdelsen af de oprindelige Folkeeiendommeligheder, og i det søndenfjeldske Norge, hvor den kimbriske Race (Karlenes Ætter), uaglet sine mange Berøringspuncter, havde holdt sig mindst paavirket af den sig syd- og østfra (Danmark og de svenske Gothelande, Eya- og Reidgothland) udbredende Gothisme og den sig nordfra (det egenlige Sverrig og det nordenfjeldske Norge, Manaheim) udbredende Germanisme. Denne Slutnings Rigtighed fik jeg paa en overraskende Maade stadfæstet. Ved en nærmere Sammenligning mellem de frisiske og dansk-norsk-kimbriske Dialecter viste der sig nemlig det mærkelige Phænomen, at disse ei alene havde mange Ord tilfælles, som enten ikke eller i alt Fald yderst sparsomt og under forandrede Former forekomme andetsteds

i Norden, men og at den frisiske samt den jydsk- og norsk-kimbriske Dialect, fremfor de øvrige nordiske Dialecter, med Bestemthed, som anført, henvise til det latinske Sprog eller rettere sagt til de Sprog, som taltes af Italiens Grundbefolkninger, og hvoraf det romerske (latinske) Sprog senere er opstaaet. Min Overraskelse ved Stadfæstelsen af dette hidtil ikke noksom paaagtede Phænomen voxede, da jeg i K. O. Müllers Hovedværk over de i Italiens Oldtid saa mærkelige Etrusker*) ei alene fandt, at de etrusciske Gravskrifter indeholde Navne (Aule, Ane, Arnt, Lars, Thane), som gjenfindes som ægte nordiske (Ole, Ane, Arnt, Lars, Dane) og som tildeels stadfæste Outzens Mening, men og at der paa de ældste italienske Mynter ere prægede Stedsnavne, som ende paa den formeentlig aldeles kimbriske Form „om" eller „em" (Arpanôm, Loukanôm, Pyxoêm), en Form, som den ellers skarpsindige Müller, der ikke har kunnet forklare den, finder „barbarisk" og derfor, formeentlig aldeles med Urette og tvertimod Numismatikernes Mening, vil have forandret til „us". Naar jeg senere udførligere faaer paaviist, hvorledes det Nordisk-Gothiske tildeels falder sammen med Keltisk, hvis bedst bevarede Levninger vi i Italien finde hos Etruskerne, vil denne mærkelige Grundlighed mellem Norden og Syden blive tydeligere. Man vil da ei alene kunne forstaae den Grundlighed, der er mellem flere nordisk-gothiske og etrusciske Institutioner, navnlig Gudsdyrkelsen, Offerskikkene, Aarets Inddeling i 12 Maaneder, hver paa 30 Dage, Ugens Inddeling i 7 Dage, samt den Overeensstemmelse, der efter flere Lærdes Paastand skal være mellem Nordboernes og Etruskernes ældste Digtninger i Alliteration og Versemaal, men og hvorledes Etruskerne, der, saaledes som det hos dem herskende arvelige Aristokratie viser, ligesom Nordens gothiske Befolkning maae have været sammensatte af forskjellige Racer, navnlig af Finner (Huner, Kvæner) og Kimbrer (Pelasger), kunne paa de saakaldte

*) K. O. Müller: Die Etrusker. 2 Dele. Breslau 1828.

iguvinske Tavler forekomme under det aldeles nordiske Navn „Turser“, med hvilket, som tidligere viist, Nordens finsk-kimbriske Befolkning betegnedes; hvorledes de i Navnet paa deres mythiske Stamfader: Tarchun (eller rettere i deres eget Navn: Tarchuner), ligesom i deres Kongenavn, Tarquinius, sandsynlig bevare Erindringen om den samme finske (huniske, chuniske, kvæniske) Oprindelse (hvoraf den bløde toskanske Dialect), medens det etrusciske Lars, en Betegnelse for den herskende Race, der egenlig blev skrevet „Larth“, gjenfindes blandt de nordeuropæiske Sprog under en noget forandret Form i det skotske Laird, det engelske Lord og det nordiske Laward (Herre), hvilket sidste Navn oprindelig synes at have været „kimbrisk“ (ɔ: olddansk) og bares af Slesvigs berømte Hertug Knud Laward.

Førend jeg endnu forlader denne mærkelige Grundlighed mellem Nordens og Sydens Sprog, skal jeg kun gjøre opmærksom paa den interessante Omstændighed, at ligesom Nordens „Mænd“ i deres særegne skarpere Udtale have omdannet det tidligere omtalte ældre nordiske Ord Chune til Kvæne eller Quæne, Qvinde, hvorved altsaa „Ch“ er bleven forandret til „Qv“, saaledes synes ogsaa Romerne (Italiens Mænd, Romani) i deres Udtale netop at have gjort det Samme, idet de have forandret Ordet Tarchun til Tarquin (ius).

Ifølge det Forudviklede tvivler jeg ikke om, at det, naar vi benytte de righoldige Hjælpemidler, vi endnu have i Folkeeiendommelighederne og de forskjellige Oldtidsminder, vil ved den af mig paaviste Gang af Culturens Udvikling kunne godtgjøres, at den „kimbriske“ Race, (der saaledes danner Nordens anden Grundbefolkning og som Rask antager at være gaaet til Liimfjorden, medens Outzen mener, at den har strakt sig til Skagen), i den fjerntliggende forhistoriske Tid ei alene har været udbredt over og i Besiddelse af Herredømmet over hele Norden, indtil den fortrængtes af eller blandedes med den Bronceculturen medførende gothiske Race, der atter maatte dele Herredømmet med den langt senere indtræn-

gende germaniske Race (Mændene), men at den ogsaa vil gjenfindes i Italiens og Grækenlands saakaldte pelasgiske eller kyklopiske Grundbefolkninger. Man vil da finde, at allerede Platon har Ret, naar han, som Outzen bemærker, i sine Dialoger søger at vise, hvorledes mange græske Ord ere opstaaede af det Schytiske (Finske), og at Dionysius fra Halikarnas (i Slutningen af 1ste Bog) med Føie kan paastaae, at det latinske Sprog er opstaaet ved en Blanding af det Græske og Keltiske, hvilket sidste dog, som hele Culturudviklingen viser, atter maa opløses i tre oprindelig grundforskjellige Dele: Schytisk (Tschudisk) eller Finsk, Kimbrisk (Pelasgisk, Kyklopisk) og Keltisk, der synes stærkt blandet med Iberisk*).

Det vilde imidlertid være eensidigt at antage, at de kimbriske Levninger i Syden og i Norden stode som de eneste Minder om Europas fælles kimbriske Cultur i den dunkle Oldtid. Conseqventserne af en nøiagtig Analyse af den almindelige europæiske Cultur, Ligheden hos Folkefærdene, Eensartetheden i Monumenterne og de ældste Sproglevninger, navnlig i Storbritaniens, Frankrigs, Tydsklands, Schweitzs, den pyrenæiske Halvøes, Italiens og Grækenlands Bjergegne, ville formeentlig utvivlsomt godtgjøre, at den „kimbriske" Race under forskjellige Benævnelser (Pelasger, Kykloper, Giganter, Kimbrer og Karle) har været udbredt i en sammenhængende Række over hele Europa, men at den, ligesom den finske Befolkning, er mere eller mindre gaaet op i de senere Racer, medens den i en endnu høiere Grad, end den finske, har afgivet talrige Ord til de senere keltiske og gothiske Racers Sprog.

*) At den kimbriske Races Minder fortrinsviis have holdt sig i Italien fremfor i Grækenland, synes fornemmelig at være en Følge af de gunstige Localforholde, der først blive forstaaelige, naar vi erindre, at Sydeuropas Befolkelse deels maa være skeet fra Asien over Grækenland, deels fra Afrika over Spanien og Frankrig (de iberiske Folkestammers Vei), og at saaledes Grundbefolkningen i det af Alperne og Havet beskyttede Nord- og Mellem-Italien har kunnet holde sig forholdsviis længst ublandet.

Det turde her fortjene særligt at fremhæves, at den Frankrigs ældste historisk bekjendte Beboere tillagte Benævnelse „Galler", hvor fremmed den end klinger for vore nordiske Øren, dog formeentlig er synonym med Ordet „Karle". Den egenlige galliske Race, saaledes som Cæsar udførlig beskriver den, svarer ei alene paa det Nøieste saavel i legemligt Ydre som i Characteereiendommeligheder til den nordisk-kimbriske (karliske) Race, saaledes som denne tidligere er beskrevet; men selve den keltiske Udtale af Ordet Gaël (en Galler) er næsten aldeles eenslydende med det nordisk-gothiske Kaël (en Karl). Sandsynligheden for disse Ords Identitet bestyrkes ikke alene derved, at Bogstaverne G og K i de keltiske og gothiske Sprog meget ofte træde istedetfor hverandre, men ogsaa derved, at de nordiske Almuedialecter, som jeg har betegnet som kimbriske (karliske), ved en nærmere Undersøgelse ville findes at have en stor Mængde Grundord tilfælles med det franske Sprog. Af saadanne skal jeg her fremhæve de tidligere (S.79—81) anførte, der ere fælles med Latinen: dorma (slumre), fr. dormir; Gloarje (Glands), fr. gloire; Kav (Hule), fr. cave; Kol (Kullen), fr. colline; Løkr eller Lækr (Indsø), fr. lac; Liin (Hør), fr. lin; Pal (Pæl), fr. pal; prova (bekræfte), fr. prouver; vaag (daarlig, upaalidelig), fr. vague; Wierm (Orm), fr. ver eller vermine o. s. v. Men der gives ogsaa Ord, som det Nordisk-Kimbriske har tilfælles med det Franske, uden at disse gjenfindes i Latinen, hvoraf man er saa villig til at udlede de franske Ord, f. Ex. Aa (Frisisk: Vand), fr. eau; Kok (Jydsk: en Hane), fr. coq; Gaard (gl. Nord.: Have), fr. jardin; Amme (ɔ: Moder), fr. m'ama'n o. s. v. Under Forudsætningen af Ordene „Karles" og „Gallers" Identitet bliver derfor de romerske Historieskrivere (navnlig Sallust og Florus), der gjøre Kimbrerne og Teutonerne til „Galler", aldeles forstaaelige og correcte; thi alle 3 Folkestammer hørte, som senere vil blive tydeligt, til de vidtudbredte Karles eller Kimbrers Ætter (Race), der i de forskjellige Lande vare deels keltiserede, deels gothi-

serede ɔ: gaaede ind under Bronceculturen og blandede med dennes Folk.

Det er af hele Frankrigs Culturudvikling klart, at de keltiserede kimbriske (karliske, galliske) Folkeelementer maae have holdt sig længst i Nedre-Bretagne, der ved sin afsides Beliggenhed og sine vanskelige Tilgange frembød de gunstigste Betingelser for Bevarelsen af Oldtidens Institutioner og af den kjække og kraftige kimbriske Races Eiendommeligheder. Det er derfor ogsaa her (ved Carnac), at vi i Frankrig finde Steenalderens stolteske Monumenter, og det var ligeledes her (paa Øen Sena), at den hellige Ild, Keltismens religiøse Symbol, endnu bevaredes af de udvalgte Jomfruer, medens den allerede paa Cæsars Tid synes at have været fortrængt i det øvrige Gallien af det egenlige druidiske System (Hesus- eller Asareligionen), der, som tidligere bemærket, synes flere Aarhundreder f. Chr. at være trængt ind i Gallien med de germaniske Stammer (Belgerne, Bolcherne, Folkene). Ikke mindre mærkelig er den Kamp, som Bretagnes Beboere lige siden Cæsars Tid, da det historiske Lys begynder at dæmre, vides ved enhver større politisk Omvæltning at have ført for deres Uafhængighed. Men maa det saaledes fra et almindeligt culturhistorisk Standpunct antages rimeligt, at Bretagne huser de nogenlunde ublandede Rester af de franske Kimbrers (Karles, Gallers) fordum over hele Frankrig udbredte Slægter, saa kan det ikke andet end i høieste Grad være mærkeligt, at vi netop i Nedre-Bretagne, saaledes som Professor Holmboe har viist i et interessant, mig nyligt ved Forfatterens Velvillie tilhændekommet Skrift *), der fortjener at være bekjendt i en viid Kreds, gjenfinde den største Lighed mellem det nordiske og franske Sprog. Man forbauses, som Holmboe med Rette siger, naar man læser en Række Verber, der, som de følgende, falde sammen baade i Form og Betydning. **)

---

*) Om det norske og de keltiske Sprogs indbyrdes Laan. Universitets-Program for det første Halvaar 1854.

**) Af de af Holmboe anførte Ord har jeg udeladt nogle,

Old- eller Ny-Norsk.	Dansk Skrift- eller Almuesprog.	Bretag-nisk.
bleyta	bløde (blødgjøre)	bloda
braata	braate (braate Hvede, Rug, Lin)	braea
eggja	ægge (opægge)	héga
gerða	gjerde	garza
greiða	rede (bringe i Orden)	reiza
hasta	haste	hasta
hikka	hikke	hika
hluta	(ud-) lodde	loda
hreinsa	rense	rinsa
hvása	hvæse (puste efter stærk Bevægelse)	c'houésa
leggja	lægge	lec'hia
mala	male (Korn)	mala
marka	(be-) mærke	marka
meina	mene	menna
meska	mæske *)	meska
muta	(fælde Haar)	muza
penta	(male med Farver)	penta
pjaka	(stikke med Pig)	pika
planta	plante	planta
raka	rage (samle Hø med Rive)	graka
riða	rie (knytte, sye løselig)	gria
sila	sie	sila
skara	skarre (sammenføie)	skarfa
skarða	skorte (korte)	skarza
skina	skinne	skina
skora	(understøtte)	skora

hvis Lighed ikke er saa slaaende for den mindre Sprogkyndige, hvorimod jeg har tilføiet de nærmest tilsvarende danske, som, forsaavidt de endnu existere i Talesproget, i Reglen ville findes at staae de bretagneske Ord meget nær, især naar man, som det senere vil sees, maa antage, at det danske Almuesprog, inden det gothiseredes, har, ligesom det Frisiske og de norske og svenske Almuesprog, i det activiske Infinitiv endt paa a eller ia.

*) Bruges fortiden kun ved Brygning og Brænding, og betyder oprindelig at blande (latinsk miscere).

Old- eller Ny-Norsk.	Dansk Skrift- eller Almuesprog.	Bretagnisk.
scrapa	skrabe	scraba
scriva	skrive	scriva
skufa	skuffe (bortkaste)	skuba
skura	skure	skouria
stampa	stampe (traske, gaae med store Skridt)	stampa
stræva	stræbe	striva
styra	styre	sturia
tjallda	(slaae Telt op)	telta
tjarga	tjære	tera
trippa	trippe (dandse eller gaae med smaae Skridt)	tripa
þenja	tene (udstrække, trække)	tenna
þræla	trælle	tréala
þurka	tørre (hvoraf Tørke)	torcha.

Professor Holmboe har desuden gjort opmærksom paa, at denne Sproglighed ogsaa strækker sig til de øvrige endnu tilværende Grene af Keltisk (Ersisk i Irland, Gaelisk i de skotske Høilande, Manx paa Øen Man, Vælsk eller Kymrisk i Wales og Cornisk i Corwales), idet han har paaviist flere hundrede Ord, betegnende de meest forskjellige Gjenstande, der ere eens i Nordisk og Keltisk. Men skjønt han er tilbøielig til at udlede Grunden til de nordiske Ords Optagelse i de keltiske Sprogarter af Normanernes Vikingetoge og deres Nedsættelse i de keltiske Lande, hvad der dog, som han selv rigtig bemærker, ikke forklarer de keltiske Ords Tilstedeværelse i det Nordiske, saa har dog dettes Lighed med ovenanførte og mange andre bretagniske Ord forekommet den skarpsindige Lærde saa paafaldende, at han har overladt Besvarelsen deraf til Historikerne. At den ikke kan udledes ved Blandingen af noget nordisk Element i den historiske Tid, er klart alene af den Omstændighed, at Sporene af det danske (normaniske) Sprog ere, paa endeel Stedsnavne nær, forholdsviis faa i Normandiet, hvor Normanerne dog have udøvet en gjennemgri-

bende Indflydelse, medens Nordboernes Forbindelse med Bretagne i hele den historiske Tid har været yderst ringe. Undersøger man de ovenanførte Ord nærmere, vil man see, at flere af dem ogsaa gjenfindes i Latinen, f. Ex. male (molere), meska (miscere), muta (mutare), planta (plantare), scriva (scribere), tenna (tendere), torra (torrere), medens de tildeels, men under endnu mere forandrede Former, forekomme i det franske og flere andre nyere Sprog. Hvilke Meninger man derfor opstiller for at forklare det bretagneske Sprogs fortrinsviis store Lighed med det Nordiske, saa er det formeentlig klart, at kun den Mening, der udleder den fra et almindeligt Raceslægtskab og den dermed forbundne oprindelige Sproglighed, er conseqvent og holdbar. Det er derfor ikke uden en dyb culturhistorisk Betydning, at netop de Folkebenævnelser, som, hvad enten de tillægges nordiske eller keltiske Befolkninger (Karelerne i Norge, Dalkarlene i Sverrig, Gaelerne i Skotland og Irland, Walliserne i Vestengland, Gallerne i Frankrig, Gallicierne i det nordvestlige Spanien), tør antages at hidrøre fra Blandingen med den karliske eller galliske (kimbriske) Race, næsten udelukkende maae søges i Europas yderste Vesten, hvortil flere af denne Races Grene maae antages i en forhistorisk Tid at være successivt fortrængte af de nyere Racer.

Det er iøvrigt af flere Grunde sandsynligt, at Forbindelsen mellem Nordens, Sydens og Vestens „Kimbrer“ ei alene har fundet Sted i den egenlige Steenalder, men at den ogsaa maa være fortsat gjennem Broncealderen, og at Kimbrerne i denne ere i Norden blevne gothiserede, medens de i Syden og Vesten ere blevne keltiserede af de successivt fra Asien tilligemed Bronceculturen indtrængende nyere Racer.

Det er en fuldstændig Misforstaaelse af den europæiske Culturudvikling (navnlig Bronceculturen), naar man har betragtet Gothisk og Keltisk som grundvæsenlig forskjellige Begreber. Begge gaae tvertimod, hvor forskjelligt end Sproget, som Kelterne og Gotherne talte, og hvor forskjelligt selve Folkene end have været,

ind under den almindelige Broncecultur, der, som alle materielle og immaterielle Minder fra denne Periode vise, maa i en meget lang Periode have hersket over hele Europa og fra hvilken en stor Deel af de for Norden og Syden fælles Myther stamme. Men for at man kan forstaae, hvorledes Kimbrerne i Syden og Vesten kunne være blevne keltiserede og i Norden gothiserede, og dog gaaede ind under den samme Grundcultur (Bronceculturen), skal jeg derfor i de efterfølgende Capitler vise, at Begrebet „Gothisk“ (culturhistorisk opfattet) i alt Væsenligt falder sammen med Keltisk, medens det oprindelig har været grundforskjelligt fra Germanisk, med hvilket det, betragtet fra et verdenshistorisk Standpunct, staaer i Begreb med at falde sammen.

Sjette Capitel.

Om Forskjellighederne mellem Nordens tredie Grundbefolkning „Gotherne“ og fjerde Grundbefolkning „Mændene“, og begges Forhold til „Kelterne“.

For at det rette Forhold mellem de 3 forskjellige Begreber: Keltisk, Gothisk og Germanisk, kan træde skarpere frem, turde det være hensigtsmæssigt først og fremmest at fremhæve Forskjellighederne mellem Nordens „Gother“, hvis Hovedsæde maa antages at være Øst-Jylland og de svenske Gøthalande, og Nordens „Mænd“ (eller Germaner), for hvilke især det egenlige Sverrig, det nordenfjeldske Norge og Island maae betragtes at være det rette Hjem, og ved Siden af Forskjellighederne mellem Gotherne og Mændene at paavise den almindelige Culturlighed mellem Gother og Kelter*).

---

*) En Deel af disse Forskjelligheder og Ligheder ere allerede fremhævede i Skriftet „Norden og dens ældste Beboere.“

Den første Forskjel mellem Nordens Gother og Nordens Mænd ligger saaledes i selve Navnet. Man vil neppe kunne paavise et eneste ældre nordisk Kildeskrift, hvor Navnene Gother og Normanner (under hvilken Benævnelse derimod Daner og Svear gaae ind) bruges aldeles synonymt. Ligesom Benævnelserne Eyagothland og Reidgothland ifølge Sagaernes Beretninger ere meget ældre end Navnet Danmark, der først synes at være blevet almindeligt omtrent 6—8 Aarhundreder e. Chr. Fødsel eller omtrent samtidigt med Jernculturens Overvægt over Bronceculturen, saaledes skilles der endnu i Sverrig skarpt mellem Gøthalandene (Gauthiod) og de egenlige Svealande (Svithiod). I de sørgelige Krige, som Danmarks og Sverrigs Konger have ført med hverandre, spiller Fordringen om at benævnes „Gothernes" Konge en Hovedrolle, og, ligesom den danske Kongetitel endnu skjelner mellem Daner og Gother, saaledes gjør ogsaa den svenske Forskjel mellem Svear og Gother, en Skjelnen, der i og for sig viser, at Gotherne oprindelig maae have været forskjellige fra de egenlige herskende Folk, Daner og Svear. Ikke mindre betegnende for Modsætningen mellem Nordens „Gother" og „Mænd", er det, at Sagaerne tillægge Beboerne af det egenlige Sverrig og (det nordenfjeldske) Norge, der danne en Modsætning til de sydligere boende Gother, Benævnelsen Norðmenn, medens de egenlige Germaner (Tydskerne) jevnligt forekomme i Sagaerne og selv i gamle Love (f. Ex. i det gamle svenske Vestgøthelag) under Navn af Suðrmenn eller Suðrænir menn. Allerede Tacitus (omtrent 100 Aar e. Chr.) regner Svionerne (Svearne) med til Germanerne, medens han skjelner dem fra Gothonerne og Gothinerne (Gotherne).

Den anden Forskjel mellem „Mændene" og „Gotherne" ligger i den almindelige Cultur. Det er et mærkeligt, hidtil ikke noksom paaagtet Phænomen, at Gotherne i Danmark, hvad der tildeels synes at have været Tilfældet i de svenske Gøthalande, ligesom det var Tilfældet med Kelterne, forholdsviis længe holdt fast ved

Bronceculturen, medens, som jeg tidligere allerede *) har paaviist, Jernculturen i hele Europa (navnlig i Grækenland, Italien, Gallien, Germanien og Norden) maa antages at være indbragt af Mændene (Germanerne, den egenlige kaukasiske eller lilleasiatiske Race). Hvilke Grunde man nu end har opstillet og kan opstille for at forklare det Phænomen, at Mændene saavel i Tydsland (Germanerne, Suðrmenn) som i Sverrig og Norge (Norðmenn) vare i almindelig Besiddelse af Jernet flere Aarhundreder tidligere end de midt imellem dem boende Gother, saa kan dog Hovedgrunden hertil ikke søges i Andet, end at de ogsaa i andre Henseender deres gamle Sædvaner seigt vedhængende Gother oprindelig vare forskjellige fra Mændene.

En tredie Forskjel mellem Gother og Germaner er Sproget. Saa ulige end de nordisk-gothiske Sprog (hvortil jeg i vidtløftig Betydning regner Dansk, Norsk og Svensk tilligemed deres forskjellige Forgreninger), ansees for at være fra de keltiske Sprogarter, saa besidde de dog flere af disses Hovedsærkjender, især Simpelhed i Constructionen og den Egenhed, at de (med Undtagelse af det Islandske, der som Skriftsprog først er opstaaet længe efter at de 3 Kjøn med „Mændene" vare trængte ind i Norden) i en tidligere Periode (Bronceculturens Tid) kun have havt 2de Kjøn, medens de, foruden i flere andre Henseender, adskille sig fra det kunstigt construerede „germaniske" (det høitydske) derved, at dette, saa langt man kan forfølge det tilbage, har havt 3 Kjøn. At det germaniske Sprog heller ikke har sit egenlige Hjem i Tydskland, der i sit platte, af Almuen endnu benyttede Sprog, tildeels har bevaret sin teutoniske (ɔ: kimbrisk-gothiske) Grundcharacteer, fremgaaer af hele Tydsklands Culturudvikling, der paa det Bestemteste viser, at dets ældste historisk bekjendte Befolkning, de sædvanligt saakaldte Germaner, ligesom Nordens Befolkning, bestode

*) See 1ste Capitel.

af grundforskjellige Racer. At de egenlige Germaner, fra hvilke det Høityske med sine kunstige Former skriver sig, først maae være trængte ind i Tydskland efter Teutonerne, stadfæstes foruden af meget Andet ogsaa deraf, at Tacitus udtrykkelig bevidner, at „Germaner" var et blandt Teutonerne nyligt opkommet Navn, der, som bekjendt, atter er fortrængt. Det samme Phænomen, de 3 Kjøns og de kunstige Sprogformers forholdsviis sildige Optræden i Tydskland, hvor det med den germaniske Races Overherredømme især gik over i de ældste Skriftsprog, er ikke noget Særegent for dette Land. Som Oldtidsminderne og hele Culturudviklingen vise, maa det antages, at hele Europa først har været beboet af finske, dernæst af kimbriske og efter disse af keltisk-gothiske Folkeslag, der i Vest- og Sydeuropa have været stærkt blandede med iberiske Folkeelementer. Men intet af disse Folk var, saavidt man kan dømme af de efterladte Sproglevninger, oprindelig i Besiddelse af de 3 Kjøn.

Denne Sprogegenhed lader sig derimod paavise allevegne i Europa, saasnart „Mændene" (den egenlige kaukasiske eller lilleasiatiske Race), Jernculturens egenlige Folk, optræde paa Historiens Skueplads. Saaledes havde, som tidligere omtalt, Hellenerne, den yngste græske Race, som nærmest maa henføres til de fra Lille-Asien nedstammende kaukasiske Colonister, 3de Kjøn i Sproget, og dette Særkjende ved den egenlige kaukasiske Races Sprog førtes rimeligviis ved lilleasiatiske og græske Colonister til Italien, hvis daværende Grundsprog hørte til de keltiske (keltiberiske). Det uddannede sig her skarpest hos Romerne (Italiens egenlige Mænd), der ligesom Germanerne (Høitydskerne) udmærke sig ved deres indviklede Periodebygninger, og herved, ligesom disse, skarpt adskille sig fra de Folkeslag, som i deres Grundvæsen ere forblevne keltiske eller gothiske, navnlig de Franske, Hollænderne, Englænderne og Nordboerne, der dog alle have havt en germanisk Gjennemgangsperiode og derfor mere eller mindre bevare Lev-

ninger af dennes Sprogegenheder. Hos Nordboerne findes saaledes vel ogsaa saavel de 3 Kjøn som Formudviklingerne i det Hele taget, men disse ere dog skarpest udprægede paa de Steder, hvor Grundbefolkningerne ere stærkest blandede med „Mændene", navnlig i det egenlige Sverrig, det nordenfjeldske Norge og paa Island; hvorimod de 2de Kjøn endnu stedse have Herredømmet i Sydsverrig og Danmark, især hos Landalmuen paa den slesvig-jydske Østkyst, medens Vesterjyden endnu som et Minde om sin finsk-kimbriske Herkomst i Reglen benytter eet Kjøn.

Det er ikke alene med Hensyn til Formudviklingen (Kjønnene, Casusbøiningen, Conjugationerne m. m.) og Udtalen, at de nordiske Mænd (de egenlige Svenske, Norske og Islænderne) skille sig fra Nordens Gother, navnlig Beboerne af Danmark (især Jylland), men det er ogsaa ved det forholdsviis store Antal af germaniske Grundord, Mændene have bibeholdt ved Siden af de hos begge oprindelig kimbriske Ord, og ved den Maade, hvorpaa de sammensætte de enkelte Ord. Dette sees tydeligst hos de Svenske, og at navnlig disse have bevaret et forholdsviis stort Antal germaniske Ord, vil allerede skjønnes af efterfølgende Sammenstilling, hvoraf dog endeel Ord, navnlig de med Stjerne betegnede, maaskee, som senere vil sees, oprindelig turde være kimbriske, der ere germaniserede.

Svensk.	Høitydsk.	Dansk.
Angenäm	angenehm	behagelig
Anlete	Antlitz	Ansigt (Aasyn)
*Bädd	Bett	Seng
Bedyra	betheuren	forsikkre
Befrynda	befreunden	besvogre
Bifoga	beifügen	vedføie
Blixt	Blitz	Lynild
Bof	Bube	Skjælm
Eckel	Ekel	Væmmelse
Ertappa	ertappen	paagribe

Svensk.	Hoitydsk.	Dansk.
*Fara	fahren	kjøre
Fenster (Fönster)	Fenster	Vindue
Fläcka	flecken	plette
Flädermus	Fledermaus	Flagermuus
*Fogel (Fågel)	Vogel	Fugl
Forderlig	förderlich	tjenlig, behjælpelig
Frans	Franze	Fryndse
Fråga	fragen	spørge
Fräta	fressen	fortære
*Fäll	Fell	Hud, Skind
Förvandt	Verwandt	Slægtning
Förvägen	verwegen	forvoven
*Flyga	fliegen	flyve
Gördel	Gürtel	Belte
Hämpling	Hänfling	Irisk
Ikorn	Eichhorn	Egern
Jungfru	Jungfrau	Mø (Jomfru)
Kettel (Kittel)	Kessel	Kjedel
Leffelkrut	Löffelkraut	Svinekarse (Kokleare)
*Lip (Underlæbe)	Lippe	Læbe
Ljuga	lügen	lyve
Lockig	lockig	lokket, krøllet
Lumpor	Lumpen	Klude
Läge	Lage	Leie, Beliggenhed
*Mage	Magen	Mave
Nagga	nagen	gnave
Naken	nackt	nøgen
Ogemen	ungemein	ualmindelig
Oväder	Unwetter	Uveir
Rapphöna	Repphuhn	Agerhøne
Regel, Rigel	Riegel	Bom, Slaa
Rock	Rock	Frakke, Kjole
Rosig	rosig	rosenfarvet
Sammet	Sammet	Fløiel
*Segel	Segel	Seil
Siden	Seide	Silke

Svensk.	Hoitydsk.	Dansk.
Silfver	Silber	Sølv
Sinnlig	sinnlich	sandselig
Skur	Schauer	Iling, Byge
Skymf	Schimpf	Skam, Skjændsel
Skälla	Schelle	Bjælde
* Schnäcka	Schnecke	Snegl (Snække)
Svart	schwartz	sort
Tats	Tatze	Pote, Lab
Timmer	Zimmer	Tømmer
* Torf	Torf	Tørv
Torp	Dorf	Huus (Huusmandshuus)
Tygel	Zügel	Tøile
Undersam	wundersam	vidunderlig
Uppvigla	aufwiegeln	ophidse
Urkunder	Urkunden	Kildekrifter (Documenter)
Vad	Wade	Læg
* Vaka	wachen	vaage
* Vansinnig	wahnsinnig	afsindig
* Vax	Wachs	Vox
Våg	Woge	Vove, Bølge
Ympa	impfen	pode
Åder	Ader	Aare
* Äta	essen	spise
* Öga	Auge	Øie.

Denne korte Fortegnelse vil let kunne forøges med talrige andre Ord af samme Oprindelse. De svenske Sprogforskere ere vel i Reglen tilbøielige til at tilskrive Forbindelsen med Tydskland i den historiske Tid den forholdsviis store Mængde germaniske Ord, som findes i det svenske Sprog, og med endeel Ord er dette virkelig Tilfældet. Naar man derfor vil paastaae, at Ordene „Siden“ og „Sammet“ maae være indkomne ved de tydske Hansestæders Handel paa Sverrig, saa er dette muligt eller vel endog rigtigt; men man maa ikke over-

see, at de Danske, der havde endnu større Forbindelse med Hansestæderne end de Svenske, have de særegne Benævnelser af „Silke“ og „Fløiel“ for disse Gjenstande, og at det derfor alene af denne Grund er besynderligt, at de Svenske have de germaniske Benævnelser. Erindrer man, at Vævningen af Silketøier, ifølge de chinesiske Beretninger, allerede skal være opfundet over 2500 Aar f. Chr., at Brugen af dem er ældgammel i Lilleasien og at der allerede meget tidligt maa have existeret directe Handelsvei mellem Lilleasien og Norden, saa er det ingen culturhistorisk Usandsynlighed, at disse Gjenstande kunne, saaledes som man har paastaaet, være bragte til Sverrig med de først omtrent ved Christi Fødsel i Norden indtrængende Aser, Mændenes Anførere, og at disse Ord kunne være ligesaa gamle i Sverrig som den germaniske Race. At de svensk-germaniske Ord, som betegne Dele af det menneskelige Legeme, f. Ex. Åder (Tydsk Ader, Dansk Aare), Lip (Tydsk Lippe, Dansk Læbe), Öga (Tydsk Auge, Dansk Øie), Vad (Tydsk Wade, Dansk Læg) maae være næsten ligesaa gamle som den herskende Race, der benytter dem, kan neppe med Føie betvivles. En stor Deel af de svenske Ords germaniske Herkomst bliver endnu tydeligere, naar man betragter den Maade, hvorpaa de svensk-germaniske Ord ere sammensatte. Saaledes bruge de Svenske ved Ordenes Sammensætning langt hyppigere end de Danske de germaniske Partikler ab, an, bei, er o. s. v., istedetfor at de Danske bruge af, til, ved, paa eller ud o. s. v., f. Ex. abnöta (abnutzen), afbenytte, opslide; Anhängare (Anhänger), Tilhænger; bifoga (beifügen), vedføie; erfordra (erfordern), udfordre o. s. v.

Ogsaa i det norske og i det fra Norge nedstammende islandske Sprog, paa hvilket det nyere tydske saa godt som slet ikke har udøvet nogen Indflydelse, vil den sprogkyndige Læser, der ikke er hildet i en bestemt forudfattet Theori, let gjenkjende det ældre germaniske Elements store Indflydelse. Saaledes ville en stor Deel af de i den foregaaende Fortegnelse anførte Ord for-

trinsviis gjenfindes i det nordenfjeldske Norge. Professor N. M. Petersen, der dog, ligesom Nordens meest anseete Sprogforskere i Almindelighed, gaaer ud fra Forudsætningen om det nordiske Sprogs oprindelige Eenhed, og i sit Skrift om Modersmaalet*) unægtelig har Ret, naar han ved flere Exempler søger at vise, at det germaniske Element er udbredt over hele Norden, bemærker dog selv, at man oppe i Helgeland, som i Sverrig og som i gamle Edda, siger: at være all for at være ude, død, ligesom i Tydskland; at vi muligt kunne forsones med vort „Stervbo", naar vi see, at man endnu i Helgeland bruger starve (germanisk sterben, jydsk starre) istedetfor at døe; at de Norske endnu sige Sundag (Søndag), og at de dybt inde i de norske Fjeldbygder, hvor en Tydsker vel aldrig har sat sin Fod, bringe tydsk Fløde, Raam (Rahm), og tydsk Ost, Kæs (Käse).

Med Hensyn til det Islandske skal jeg, som eet af mange Exempler, kun anføre den næsten aldeles germaniske Declinationsform af de personlige Pronomina: ek, min, mér, mik (ich, meiner, mir, mich); thu, thin, thér, thik) o. s. v., og kun bemærke, at det formeentlig med Bestemthed maa kunne paavises, at det islandske Sprogs Fuldkommenhed netop er opstaaet ved den eiendommelige Blanding og Udvikling af de kimbriske, gothiske og germaniske Sprogelementer, medens disse sidste, der især have sluttet sig til de kimbriske, dog ikke have formaaet at tilintetgjøre dets „gothiske" Characteer, saa at de svenske Forfattere, der benævne Islandsk for Gothisk, tildeels have Ret, naar man ved „Gothisk" forstaaer hvad der formeentlig bør forstaaes, nemlig det Sprog, som taltes saa godt som almindeligt over hele Norden forinden „Mændenes" Ankomst.

Idet jeg iøvrigt forbigaaer de flere interessante Slut-

*) Universitets-Program for 1852, særskilt udgivet af det skandinaviske Selskab 1853, Side 18 ff.

ninger, man af enkelte af disse Grundords Optagelse i det svenske (og norske) Sprog er berettiget til at gjøre med Hensyn til de „nordiske Mænds“ eller i alt Fald til deres Anføreres, Asernes, tidlige Cultur, skal jeg med Hensyn til disses Sprog endnu her bemærke, at, skjønt de Sprogprøver, der forekomme i det fra de norske Folkeforhold nærmest laante Alvismaal, neppe kunne betragtes som andet end et poetiseret og (da Benævnelserne paa aldeles forskjellige Gjenstande, f. Ex. Øl og Mjød, Sky og Byge eller Skur, oftere forxexles) tildeels forfeilet Forsøg paa at gjengive de forskjellige nordiske Racers oprindelige Sprog, det dog fortjener særdeles Opmærksomhed, at de Ord, som Alvismaal tillægger de formeentlig fra Tydskland (Saxland) indvandrede Aser eller Guder (Goþar ɔ: Götter, ikke Gother), alle, forsaavidt deres Herkomst kan paavises med nogen Bestemthed, synes nærmest at høre hjemme i det germaniske (høitydske) Sprog, medens de Ord, som tillægges Menneskene, aabenbart ere nordiske (ɔ: kimbrisk-gothiske med et ringe Spor af den germaniske Tunge). Saaledes gjenfindes sandsynlig i det Aserne tillagte forvanskede Fold (Jord) det germaniske Feld, i Sunna (Sol) det germaniske Sonne, i Scurvan (en Sky, ledsaget af Regn, ɔ: en Byge, Norsk Skur) det germaniske Schauer, i Si-læigia (en Benævnelse paa Havet) det germaniske See, i Funi (Ild) det germaniske Funke, i Vallarfax (Skov) det germaniske Wald, i Barr (Byg) det sachsiske (germaniske) Bar, i Biórr (Øl) det germaniske Bier. Ogsaa tyde de Odin fortrinsviis tillagte Navne Sigge (Seier), Sigrfadr (Seierfader), Sigrlami (den seirende Lama eller Gud), ligesom det af ham anlagte Sigtuna (Seiersstaden) paa germanisk Oprindelse.

Det danske Sprog har vel ogsaa optaget en Mængde germaniske Egenheder og Ord, især saadanne, som hentyde paa den germaniske Races seneste Overherredømme, f. Ex. Herre, Herremand, Junker (Jungherr), fri, frank, Frue (Frau), Jomfru (Jungfrau),

Frøken (Fräuchen); men det Characteristiske ved det danske Sprog er, at det fremfor de øvrige nordiske Sprog, efterhaanden som det gothiske Element har kjæmpet sig frem igjennem den germaniske Periode, hvilken ogsaa hele Danmark utvivlsomt har havt, har udskudt en forholdsviis stor Mængde forhen almindeligt brugte germaniske Ord, medens det ved Siden af de kimbriske har optaget en forholdsviis stor Mængde gothiske Ord, som især have bevaret sig hos den i sit Grundvæsen „gothiske" Landbostand.

Det maa tildeels have været en Følge heraf, at det islandske eller nordisk-germaniske Sprog, som Munch med en vis Føie kalder norsk (ɔ: nordisk i indskrænket Betydning), selv som Skriftsprog betragtet, forholdsviis tidligt er blevet fortrængt i Danmark. Det er et høist paafaldende Phænomen, som vore Sprogforskere forgjæves have søgt at bortforklare, men som formeentlig er dybt begrundet i hele Culturudviklingen, at — medens Kundskaben til det islandske Sprog forholdsviis har holdt sig længst i det egenlige Sverrig, men især i det nordvestlige Norge, hvor de bergensiske Bønder endnu i Midten af forrige Aarhundrede, ifølge Pontoppidans Vidnesbyrd*), temmelig vel forstode at læse Islandsk, og hvor de nordiske Sprogformer ifølge Aasen**) endnu findes bedst udviklede, — det allerede meget tidligt synes at være gaaet ad Glemme i Danmark. Saaledes er, ifølge vore Sprogforskeres egen Paastand, af vore gamle Love kun den skaanske Lov, der antages at være fra det 12te Aarhundrede f. Chr., skreven paa godt Islandsk, medens allerede Sproget i Knud den Stores Viderlagsret (fra det 11te Aarhundrede), ifølge de faa levnede danske Brudstykker, ikke var reent Islandsk, og de gamle Endelser i de andre danske Love, der ikke ere ældre end det 13de Aarhundrede, ere, som Petersen udtrykker sig, som feiede bort af Sproget. I Aaret

---

*) Glossarium Norvagicum Bergen 1749. Fortalen.
**) Det norske Folkesprogs Grammatik S. 234.

1590, altsaa 160 Aar forinden den Tid, da de bergensiske Bønder ifølge Pontoppidans Vidnesbyrd endnu ret vel forstode at læse Islandsk, klager Statholderen Axel Gyldenstjerne i et Brev til Rigets Raader over, at de danske og tydske Embedsmænd i Norge ikke forstode de gamle paa Islandsk skrevne norske Love, og i det 16de og 17de Aarhundrede udkom der en stor Mængde danske Oversættelser af de norske Love, Omstændigheder, der, i Forbindelse med den forholdsviis store Mængde germaniske Grundord, de egenlig nordisk-germaniske Sprog (Svensk, Norsk og Islandsk) indeholde, og med disses stærkere germaniske Characteer, mere end udførlige Commentarer vidne om, at det islandske Sprog aldrig som Talesprog har havt rigtig hjemme i Danmark, og at det her selv som Skriftsprog har havt en forholdsviis kort Gjennemgangsperiode.

Dette hidtil ikke tilstrækkelig paaagtede Phænomen, nemlig at Nordens „Mænd" fortrinsviis have bibeholdt et stort Antal germaniske Ord, og at deres Sprog forholdsviis meest af de nordiske Dialecter røber den germaniske Paavirkning, er saa meget mærkeligere, som de nordiske Lande, hvor dette Phænomen har vedligeholdt sig, ere længere fjernede fra og (nogle faa Perioder undtagne) altid have været langt mindre paavirkede af Tydskland og tydske Interesser, end Danmark. Hvilke Forklaringsmaader man end vil opstille, saa vil man dog nødvendigt komme til at slutte med, at dette Phænomen kun lader sig forklare deraf, at Blandingen med „Mændene" (Germanerne) for Nordens Vedkommende har været stærkest i det egenlige Sverrig, Norge og det derfra befolkede Island.

Da det, som ogsaa Holmboe bemærker*), selv af tydske Sprogforskere er anerkjendt, at det germaniske (høitydske) Sprog langtfra har saa megen Lighed med det Keltiske som det Nordiske, saa er det ifølge det nyligt Udviklede formeentlig klart, at Ligheden mellem

---

*) Det norske og keltiske Sprogs indbyrdes Laan S. 2 ff.

det Keltiske og Nordiske ikke kan søges gjennem dettes germaniske Bestanddele, men at den enten maa finde Sted gjennem dets kimbriske eller gothiske Elementer, eller endelig gjennem begge tilsammen. At Størstedelen af de egenlige Grundord, som det Keltiske og Nordiske have fælles, navnlig Størstedelen af den i forrige Capitel anførte Række Verber, maa betragtes som oprindelig kimbriske, er allerede bemærket sammesteds, og vil blive tydeligere, naar jeg faaer viist, at det Frisiske, der maa ansees som en af Kimbrismens eller Karlismens mindst blandede Levninger, formeentlig ei alene i sine Grundbestanddele falder sammen med de over hele Norden udbredte Daners (Kimbrers, Karles) oprindelige Sprog, men at det og maa betragtes som det nærmeste nu existerende Bindeled saavel mellem det kimbrisk-germaniske (tydske) og kimbrisk-gothiske (nordiske) Sprog, som mellem disse og Europas kimbrisk-keltiske Sprog.

Ikkedestomindre maa Forbindelsen mellem det Keltiske og Nordiske ogsaa, saavel med Hensyn til en Mængde Grundord som i flere andre Henseender, navnlig Formdannelserne, søges gjennem de nordisk-gothiske Bestanddele, som man paa Grund af Ligheden urigtig har gjort til Keltisk, idet man har overseet, at det Nordisk-Gothiske, der, som det synes at fremgaae af en Sammenligning af Eddadigtene og de keltiske, navnlig de ossianske Digte, i hvilke det gamle Versemaal endnu spores, tidligere ogsaa synes at have havt Alliterationen i Versemaalet tilfælles med det Keltiske, selv i sin nuværende Form, har langt større Lighed med de keltiske Sprog end man i Almindelighed er tilbøielig til at antage.

Saaledes gjenfinder man i det franske Sprog, som vel har lidt betydelig Paavirkning af det Latinske, hvorfor man pleier at henregne det til de romanske Sprog, men som i sit Grundvæsen er keltiseret Gallisk (rigtigere keltiseret Gallo-Iberisk), ei alene de i det Nordisk-Gothiske (især det danske og svenske Sprog) hjemmehørende 2 Kjøn, Formbøiningerne af Verbet uden Tilsætning af overflødige Partikler,

den mere løbende eller flydende Udtale og Simpelheden i Constructionen, men formeentlig, foruden flere andre mere forvanskede Former, ogsaa i den hyppige Endelse „ence“ (f. Ex. apparence, conscience, benevolence, prudence), der svarer til Latinens germaniserede „entia“, den noget modificerede Form af den nordiske Endelse „else“, der, som man senere vil see, er yderst characteristisk for de nordisk-gothiske Dialecter. Ogsaa turde, naar vi erindre, at det franske Sprog, som nyligt viist, ikke indeholder faa galliske (karliske) eller kimbriske Elementer, flere franske Ord, f. Ex. sol'eil (Kimbrisk Sol), m'ama'n (Kimbrisk Amme), jard'in (Kimbrisk gard eller Gaard), coll'ine (Kimbrisk Kol), verm'ine (Kimbrisk wierm) o. s. v., indeholde Spor af Keltismens (Bronceculturens) Forsøg paa at indføre den postpositive Artikel hin eller hint, der i det Nordisk-Gothiske fortiden optræder under Formen en eller et (Manden, Bordet), og som navnlig i det Svenske ligeledes ofte er bibeholdt, uagtet dette tillige har den præpositive Artikel, f. Ex. den store Mannen, det gode Fredsforslaget. Endelig have de franske Verber, der i Infinitiv tilsyneladende ende paa „er“, i Virkeligheden, ligesom de dansk-gothiske, Lyden af „e“, og det franske personlige Pronomen „je“ er sammensat af netop samme, men noget forskjelligt udtalte Bestanddele, som det i det danske Almuesprog forekommende og derfra i det almindelige Talesprog overgaaede „je“ eller „jei“ (jeg), nemlig det under forskjellige Former forekommende kimbriske Pronomen a, æ, e og i eller ei og det keltisk-gothiske „j“, en Sammensætning, som senere vil blive tydeligere.

I det jeg ligeledes senere vil faae Leilighed til udførligere at anføre de forskjellige nordiske Racers Sprogegenheder, og navnlig særligt at vise, at det Nordisk-Gothiske, ligesom Keltisk, maa opløses i forskjellige Grundbestanddele, og at man paa Grund af Sammenblandingen tildeels har betegnet det som Gothisk eller Keltisk, der rettest burde kaldes Kimbrisk, skal jeg

med Hensyn til Ligheden mellem det saakaldte „Gothiske“ og „Keltiske“ endnu her bemærke, at den egenlige Jyde (Østerjyden), der maa betragtes som en af den „gothiske“ Races mindst blandede Repræsentanter, i sproglig Henseende endvidere, ligesom det tildeels er Tilfældet med den stærkt gothiserede Vesterjyde (den egenlige Kimbrer) og med Angelboen, frembyder 2de mærkelige Egenheder, som ogsaa gjenfindes hos de saakaldte keltiske Folkefærd, nemlig den overordenlig stærke Aspiration af Ordene, især Begyndelsesstavelserne, og, naar Ordet er langt eller vanskeligt at udtale, Sløifningen af flere Bogstaver eller vel endog hele Stavelser. Saaledes aspirerer Jyden (især Østerjyden), som bekjendt ofte Ordene i den Grad, at de synes at være ganske andre. Han siger saaledes: „hjenn“ istedetfor een, „hjett“ istedetfor eet, „hwadd“ (húad) istedetfor hvad (vad), „hwor“ (húor) istedetfor hvor (vor) o. s. v., og denne Aspiration har udentvivl tidligere, da Racen var i sin større Reenhed, været saa stærk, at den ofte har udskudt de oprindelige Begyndelsesbogstaver. Saaledes er formeentlig Ordet „Kimbrer“ (Khimbrer) i det jydske Almuesprog blevet til „Himmer“ eller „Himmel“ (f. Ex. Himmelland, Himmelbjerg, Himmelmark, himle ɔ: „kimbre“, blive ilter, et af den kimbriske Races Characteertræk); det oprindelige „Chun“, der endnu har holdt sig i det Vesterjydske, som „Kuen“ og overhovedet i det Nordiske, hvor de kimbriske Elementer have Overhaand, som „Kone“ (Kona), til „Hun“ (Nordisk-Gothisk „Hion“); „Dan“ eller „Than“ til Han (f. Ex. i Hanherred) o. s. v., ligesom det ogsaa er sandsynligt, at det kimbriske Ord „Karl“ i det Nordisk-Gothiske overhovedet er bleven til „Jarl“ (egenlig Hjarl) og at Ordet Herremand (Hærman) kun er den gothiske Udtale af German; thi Ordet „Ger“ er utvivlsomt synonymt med det franske „guerre“ (Krig) og findes tildeels uforandret med „G“ i det nordisk-germaniske Ord „Geirsod“. Ikke mindre mærkelig er Sløifningen af de ubeqvemme Bogstaver eller Stavelser. Saaledes siger Jyden f. Ex. „Goer“ istedetfor Gaard, „nød“ istedetfor

„noget", „væh" istedetfor „være", „lih" istedetfor „lige", „so" istedetfor „sagde", „Ais" eller „Eis" istedetfor „Anders", „Rais" istedetfor „Randers", „Ras" istedetfor „Rasmus", „Kien Muotes" istedetfor „Kirsten Mortensdatter" o. s. v. Man kan, som det senere formeentlig vil blive klart, af hele Sprogudviklingen tydelig spore, at den gothiske Race ved sin Indtrængen i Norden har havt den største Vanskelighed med at udtale de oprindelig simple, men brede og langtrukne kimbriske (danske) Grundord. Den, som kjender noget nærmere til de jydske Dialecters Egenheder eller har gjort sig fortrolig med Steen Steensen Blichers ofte klassiske Gjengivelse deraf (f. Ex. i „E Bindstouw"), kan derfor med Sikkerhed paastaae, at ligesaalidt som det nuværende Skriftsprog er almindeligt Talesprog i Jylland, ligesaalidt eller rettere sagt endnu mindre kan det islandske Skriftsprog med sin distincte Udtale og sine skarpe Sprogformer nogensinde have været benyttet som almindeligt Talesprog i Jylland.

Men maa det saaledes formeentlig antages, at det Germaniske ikke har sit rette Hjem i Norden, idetmindste ikke i Danmark, medens det nuværende Nordisk-Gothiske (ↄ: det gothiserede Kimbriske) har en stor Lighed med de keltiske Sprogarter, der især synes at skille sig fra de gothiske ved Blandingen med det sandsynligviis fra Afrika over det sydvestlige Europa til høit i Storbritannien og Irland (Hibernia) trængte iberiske Element, saa er det formeentlig klart, at det stærkt germaniserede Sydgothiske (Møsogothiske), saaledes som Wulphilas har efterladt os det og som i flere Henseender danner en skarp Contrast til de nuværende gothiske og keltiske Sprogarter, medens det har næsten alle de germaniske (som Rask mindre rigtigt kalder thrakiske) Sprogarters Egenheder, ikke kan være talt i Norden i sin nuværende Form. Det er i denne Henseende høist interessant, at Tacitus (Germ. cap. 43) udtrykkelig fortæller, at Gothinerne, hvis Ophold maa søges omtrent ved de karpathiske Bjerge, altsaa sandsynlig i det nuværende Gallizien (et Navn, som ligeledes minder om Gallerne eller

Karlene), og som maae antages at have været den tilbageværende sydligste Green af de under den germaniske Folkekamp undergaaede fordum mægtige østtydske Gother, (idet der fortælles, at de vare skatskyldige til Germanerne, under hvis haarde Tryk de levede som Flygtninge i Bjergegnene), — talte et fra Germanerne forskjelligt Sprog, som han udtrykkelig betegner som gallisk, et Vidnesbyrd, som vinder stor Styrke saavel derved, at flere tildeels endnu ældre romerske Forfattere ligeledes regne de til Broncecultureu (Gothismen) hørende Teutoner og Kimbrer til Gallerne (ↄ: Karlene, Kimbrerne), som ved den ovenanførte Sproglighed *), og som derfor viser, at selv det Gothiske, som taltes i Tydskland, var forskjelligt fra det Germaniske.

Naar man derfor gjør det af Wulphilas efterladte sydgothiske Sprog til identisk med det som taltes i Norden paa den Tid Gotherne droge ud derfra, saa overseer man ikke alene, at de nordiske (stærkt gothiserede) Sprog, saaledes som disse efterhaanden ere blevne rensede for de germaniske Elementer, i flere Henseender danne en skarp Modsætning til det Sydgothiske, saaledes som Wulphilas har efterladt os det; men at der ogsaa ligger et Tidsrum af flere Aarhundreder mellem den Tid Gotherne droge ud fra Norden og den Tid Wulphilas skrev, i hvilket Tidsrum disse Gothers Sprog maa have lidt væsenlige Forandringer ved Blandingen med talrige fremmede Elementer fra de Lande, hvor de saa at sige dreve om uden faste Bopæle. Hvor stor en Indflydelse en saadan Blanding med fremmede Elementer har havt paa det oprindelige Sprog, derpaa have vi tilstrækkelige Beviser i det angelsachsiske, frankiske og normaniske (danske) Sprog. Det kan derfor neppe paatvivles, at Sydgothernes ↄ: de med Møserne (Myserne?) blandede Gothers Sprog, der iøvrigt i flere Henseender, navnlig saavel med Hensyn til Grund- som Afledningsordene, røber sin nordiske Herkomst eller sit nor-

*) Samh. Side 89—93.

diske Slægtskab, ved Blandingen med de i Tydskland overblevne allerede germaniserede Elementer i sit Grundvæsen er bleven germaniseret, et i Sprogudviklingen almindeligt Phænomen, hvis gjennemgribende Vigtighed hidtil næsten altid er undgaaet vore Sprogforskeres Opmærksomhed og som jeg senere skal komme tilbage til. Men hertil kommer, at Wulphilas, strengt taget, ikke selv var nogen Gothe, men at han hørte til en gothiseret Stamme, Alanerne, samt at der, som hele Culturudviklingen viser, maa have været betydelig Forskjel mellem det gothiske Tale- og det gothiske Skriftsprog, hvilket sidste, som alle Middelalderens Skriftsprog maa have havt en stærk Tendents til Germanisering (ɔ: til Uddannelsen af regelmæssige germaniske Sprogformer), en Egenhed, som selv de nuværende nordiske Skriftsprog ikke ganske kunne frigjøre sig for uden at løse alle hidtil gjældende Sprogregler og gaae over til at blive Almuesprog.

Foruden ved de udviklede Forskjelligheder i Navn, almindelig Cultur og Sprog, skille Nordens Gother sig for det Fjerde fra Mændene derved, at disse, saasnart vi see dem optræde paa Historiens Skueplads, findes i Besiddelse af et af alle benyttet Skriftsprog, medens Gotherne først efter Blandingen med Mændene maae antages at have gjort en nogenlunde almindelig Brug af Skriften. Det er et i høieste Grad paafaldende Phænomen, som maa antages paa det Nøieste at hænge sammen med Bronceculturens Eiendommelighed, at der, uagtet denne vedligeholdt sit Herredømme i en stor Deel af Norden, navnlig Danmark, flere Aarhundreder efterat Jernculturen var indtrængt, ikke findes et eneste Skrifttegn paa de talrigt forefundne, med største Ziirlighed og Smag udarbeidede Sager, som utvivlsomt henhøre til Bronceculturen, medens vi derimod af Mytherne og Traditionerne vide, at Odin og hans Mænd bragte Runerne til Norden, og vi, saasnart Jernculturen gjør sin overveiende Indflydelse gjældende, see Runerne brugte allevegne og paa alle mulige Maader. Det samme Phænomen, Skriftens almindelige Brug hos „Mæn-

dene“, viser sig allevegne, saalangt tilbage vi kunne forfølge de forskjellige kaukasiske (lilleasiatiske) Stammers dunkle Oprindelse, medens derimod de keltiske Folkeslag, ligesom det var Tilfældet med Gotherne, allevegne maae antages først at have optaget Skriften til almindelig Brug efter deres Blanding med Mændene, altsaa længe efter deres Indvandring i Europa. Det vilde føre mig for vidt her at vise, at Grunden til at Skriften ikke anvendtes paa de til Bronceculturen henhørende Sager, saaledes som paa de i Jernalderen reiste Runestene, opførte Monumenter, byggede Skibe, brugte Amuletter o. s. v., sandsynlig især hidrører derfra, at det saavel i Europas som i Asiens Broncealder eneherskende theokratiske System gjorde Skriften og den boglige Lærdom til en Præstehemmelighed. At dette oprindelig var Tilfældet hos Ægypterne, Babylonerne, Inderne og Chaldæerne, vide vi med temmelig Bestemthed, og vi have Cæsars paalidelige Vidnesbyrd for, at det ligeledes fandt Sted hos de keltiske Druider*). Det er kun herved, at vi tilstrækkeligt kunne forklare det Phænomen, at, medens Skriften maa antages kjendt i Grækenland mindst 1500 Aar f. Chr., den derimod endnu ikke ved Christi Tid var kjendt i Norden, hvor dog den i mange Henseender beundringsværdigt udviklede Bronceeultur, ifølge hvad der senere formeentlig vil blive klart, maa antages at være begyndt sildigst 1500 Aar f. Chr. Det vil senere blive indlysende, at det maa have været Tilintetgjørelsen af Broncealderens theokratiske System, der allevegne fandt Sted ved de Jernculturen medførende Mænd (Hellenerne i Grækenland, Romerne i Italien, Germanerne i Tydskland, Frankrig og Norden), som først aabnede Veien for Skriftens almindelige Brug.

En femte væsentlig Forskjel mellem Gotherne og Mændene var og er tildeels endnu, at de brugte et forskjelligt Talsystem. Som de fleste Læsere bekjendt, bruge vi Danske (hos hvilke det gothiske Ele-

---

*) Cæsar: De bello Gallico lib. VI cap. 14.

ment forholdsviis er fremherskende), ligesom det tildeels er Tilfældet med de Franske (hos hvilke det keltiske Element i denne Henseende ogsaa har bevaret sin Indflydelse), en fra de Svenske, Norske, Islænderne og Høitydskerne forskjellig Maade at tælle paa, idet vi sige tredive, fyrgetyve, halvtredsindstyve, tredsindstyve o. s. v., og altsaa sammensætte de større Tal med 20, medens hine nærmest til „Mændene" hørende Nordboer ligesom Germanerne bruge det strenge Titalssystem og sige treti (trettio, dreizig), firti (fyratio, vierzig), femti (femtio, fünfzig) o. s. v. Det er af flere Grunde, hvis Udvikling jeg her maa forbigaae, høist sandsynligt, at det store Hundrede (120) og det store Tusinde (1200), ligesom de dermed i Forbindelse staaende Inddelinger af 12 (Tylvten, Dusinet), 20 (Snesen) og 60 (Skokken), der alle gaae op i 360, oprindelig have tilhørt Kelterne og Gotherne (Broncealderens Folk), med hvis religiøse og astronomiske System (Aarets Inddeling i 360 Dage) de synes at have staaet i den nøieste Forbindelse, medens disse Inddelinger, ligesom saameget Andet, optoges og modificeredes af „Mændene", der (hvad enten de nu vare Hellener, Romere, Germaner, Normaner eller hvad de meget forskjellige kaukasiske Stammer hedde, som nedlede deres Herkomst fra Lille-Asien) alle medførte og søgte at gjennemføre det strenge Decade- (Titals-) System. Islænderne (de fra Norge uddragne „Mænd") gik endog i denne Henseende saavidt, at de søgte at inddele Ugen i Fimter (fem Dage), en Inddeling, som de dog snart, sandsynligviis paa Grund af dens Upractiskhed, bleve nødte til igjen at ombytte med den keltisk-gothiske Inddeling af 7 Dage.

Tallet 12 havde formeentlig hos Bronceculturens keltisk-gothiske Folk ei alene stor Betydning som Tællingsmiddel og som religiøs-astronomisk Betegning (de 12 store Guder, Eloherne, Diverne, de 12 Himmeltegn eller Gudeboliger), hvilket sandsynlig er Grunden til at det optoges i Asalæren; men det synes ogsaa at have spillet

en vigtig Rolle med Hensyn til Gothernes Retsvæsen. Det laae i Sagens Natur, at en saa krigerisk Race, som Germanerne eller de nordiske Mænd vare, i Begyndelsen, især saalænge Nationalkampen mellem dem og Nordens ældre Beboere, Gotherne, ikke var tilendebragt, ikke kunde indlade sig paa et saa compliceret og indviklet Retsvæsen, som den gothiske Deel af Nordens Befolkning, navnlig Jyderne, synes allerede meget tidligt at have været i Besiddelse af, og som med Tyltereden, Dommerne, Sandemændene, Stokkemændene o. s. v. (af hvilke vi endnu nærmest have Levninger i Eedsvæsenet, Birkedommerne, Stokkemændene) oprindelig synes at have dannet en cras Modsætning til „Mændenes", hvis sædvanlige Afgjørelsesmiddel var Tvekamp og Holmgang, og hvis „Fogder" (hvoraf vi sandsynligviis have Levninger i vore „Herredsfogder") vare Dommere og Dommens Fuldbyrdere i een og samme Person. Saasnart der efter den germaniske Erobringsperiode var indtraadt nogenlunde Ro og Orden, maatte det ældgamle gothiske Retsvæsen atter gjøre sig gjældende i en mere practisk Form, og dette er sandsynligviis, i Forbindelse med den stigende Cultur og større Trang til Retssikkerhed, Aarsagen til, at man atter har skilt den dømmende og executive Myndighed fra hverandre, og at navnlig i Norge Fogdens Dommerforretninger ere overførte til Sorenskriveren, der saaledes fra en underordnet Person er bleven til en overordnet, medens den oprindelig mægtige Fogeds Anseelse og Betydning ere sunkne. Det maa være de i Nordens ældste Retsvæsen Kyndiges Sag nærmere at forfølge disse Antydninger. Jeg maa indskrænke mig til den Bemærkning, at de let kunne forøges med flere, og at jeg navnlig ikke paatvivler, at en consequent videnskabelig Undersøgelse af Nordens Retsvæsen vil føre til det Resultat, at dette oprindeligt dannede en sjette Grundforskjel mellem Nordens Gother og Nordens Mænd, og at sandsynligt Juryindretningen med sine 12 Medlemmer, om den end senere, da Nationalkampen var endt, optoges i „Mændenes" Retssystem, i sit Grundvæsen var en gothisk Institution.

Ogsaa synes den meget gamle Myntinddeling af 12 Penninge paa een Skilling oprindelig at have tilhørt den keltisk-gothiske Broncecultur.

En syvende væsenlig Forskjel mellem Nordens Gother og Nordens Mænd laae i den hos dem oprindelig forskjellige Thronfølgelov. Ligesom Kvinden hos de øvrige kaukasiske eller lilleasiatiske Stammer oprindelig meer eller mindre var Slavinde eller i alt Fald udelukket fra egenlig politisk Indflydelse, saaledes laae det i Forholdenes Natur, at Mændene (Germanerne), der allevegne optraadte som Erobrere, kunde være lidet tjente med at anføres af en Kvinde eller en uduelig Mand, der ved Arv var kommen i Besiddelse af Herredømmet. Vi ville derfor ogsaa finde, at „Mændene“ allevegne, ved Siden af Lehnsvæsenet, med streng Consequents have søgt at gjennemføre først Valg- eller Kaaringssystemet (hvoraf den sidste Levning svandt med Tydsklands Churfyrster) og, da dette under de mere ordnede Forhold maatte opgives, den mandlige Arvefølge, approberet ved Kaaring (Hylding), der senere mere eller mindre er gaaet over til en reen agnatisk Arvefølge. Kun i Vest- og Nordeuropa, hvor de keltiske og gothiske Elementer endnu ikke ganske have tabt deres Indflydelse, medens de under de asiatiske Indvandringsstrømme ere gaaede under i det øvrige Europa, og hvor Kvinden altid, saa langt de historiske Minder række tilbage, har været fri og tildeels spillet en vigtig politisk Rolle, tilstedes og tilstededes hun indtil for kort Tid siden, ligesom det synes at have været Tilfældet hos Asiens ældste Folk (man erindre Semiramis, Tomyris og flere, ikke at tale om Mythernes Dronninger), Adgang til Thronen. Overalt hvor det germaniske (kaukasiske, lilleasiatiske) Element har seiret (i Tydskland, i Rusland, i Østerrig, i Italien, i Frankrig, i Norge og Sverrig) er Kvinden fortrængt fra Regimentet. Det er i denne Henseende interessant at lægge Mærke til den Rolle, den af Frankerne (Germanerne) indførte saliske Lov har spillet saavel i Frankrig, som især i Spanien,

hvorhen den førtes af Bourbonnerne, og hvor den stødte paa den gamle castilianske (gothisk-keltiske) Arvelov, der atter har vundet Seier med den nuværende Dronnings Thronbestigelse, ligesom det samme System, der endnu bestaaer i fuld Kraft i England, atter vandt Overhaand i Portugal med Donna Maria da Gloria. Den Kamp, som fornyligt er ført i Danmark om Arvefølgen, var derfor dybt begrundet i Forholdenes Natur. Den var i sit Grundvæsen en Kamp mellem Gothismen og Germanismen i vidtløftig Betydning (det kaukasiske Princip). Den er nu udstridt her, og saaledes er denne Bronceculturens ældgamle Institution, om til Held eller Uheld staaer i Forsynets Haand, næsten fortrængt til Europas yderste Vesten.

En ottende ikke uvæsenlig Forskjel mellem Nordens „Gother“ og „Mænd“ bestod i den af dem til Krigsudrustninger brugte Lands- eller Folkeinddeling. Saavidt man kan følge denne tilbage, findes Inddelingen i 120 Boel (altsaa det store Hundrede) eller Duodecimalsystemet at have været gjældende i de stærkest gothiske Lande (Danmark og de svenske Gøthalande), medens det egenlige Sverrig (og det nordenfjeldske Norge) i den ældste Tid, ligesom vi fra Tacitus vide, at det fandt Sted hos Allemanerne i Germanien, synes at have været deelte i Hundreder eller Fylker, Benævnelser, der ere synonyme, saa at det strenge Titalssystem (hvorved der, som Tacitus mindre rigtigt udtrykker sig, stilledes centeni ex singulis pagis), ogsaa fandt Sted i de nordlige Mænds Hovedsæde med Hensyn til Landsinddelingen. Hermed synes Inddelingen af Tithingene og flere andre militaire Institutioner at have staaet i den nøieste Forbindelse.

En niende Forskjel mellem Gotherne og Mændene, der ved første Øiekast kunde synes at være af ringe Betydning, men som udentvivl stod i nøie Forbindelse med den mellem Bronceculturens Folk (Kelter og Gother) og Jernculturens Mænd førte europæiske Verdenskamp, var de aldeles forskjellige Vaabenmærker, begge Racer synes at have betjent sig af og som tildeels

ere gaaede over i de forskjellige Staters Vaaben. Saaledes vide vi, at de gothiske Løver ere Danmarks og Slesvigs Hovedvaabenmærke; at Løverne ligeledes spille en vigtig Rolle i Norges og Sverrigs Vaaben; at det med Norden i sine Grundbestanddele eensartede England har bibeholdt Leoparderne som Skjoldholdere; at Wales gamle Vaaben, ifølge Traditionen, var en Løve, og at dette Dyr ligeledes har spillet en Rolle i Skotlands, i næsten alle de nederlandske og flere franske Provindsers, samt i Castiliens Vaaben. Saavidt man altsaa kan efterspore Saadant, synes Kelterne og Gotherne (Bronceculturens Folk), at have benyttet sig af Løven til Vaabenmærke, og dette synes endnu at være fremherskende i Vesteuropa, medens vi allevegne, hvor det germaniske Element har gjort sin overveiende Indflydelse gjældende, bemærke, at „Fuglene" have fortrængt de firføddede Dyr. Saaledes havde Rom sine seierrige Ørne, og Gallien, hvor der efter Cæsars Vidnesbyrd i gamle Dage (før hans Tid) var indtrængt germaniske Stammer, „Hanen" til Vaabenmærke; „Duen" var et Symbol paa Frankernes Frihed; de nordiske Mænds Vaabenmærke var, som bekjendt, „Ravnen", denne Odins Fugl, som atter har maattet vige for den „gothiske Løve", medens det ingenlunde er uden dyb culturhistorisk Betydning, at Fuglene især have trængt sig ind i flere tydske Staters Vaaben, og at navnlig „Ørnen" har seiret i Preussen, i Østerrig, i Rusland og i Frankrig, hvor „Mændenes" Ætter have gjort deres Herredømme gjældende*).

*) Ligesom det neppe er uden culturhistorisk Grund, at Danmark, hvor jeg har paaviist de kimbriske og gothiske Folkeelementer at være overveiende, i sit Vaaben fører et Par Vildmænd eller Kjæmper (Kimbrer), der holde Skjoldet, hvori de gothiske Løver ere fremherskende, saaledes fortjener det her foreløbig at bemærkes, at hele den nordiske Culturudvikling med sit tredobbelte System (Kimbrismen, Gothismen og Germanismen) henviser til sit oprindelige Hjem, Asien, hvor der, som de ældste Religionssystemer, Mytherne og Oldtidsminderne antyde, maa have hersket en lignende Tredobbelthed i

Syvende Capitel.

Om Forskjellen mellem det nordisk-gothiske og nordisk-germaniske Religionssystem, samt mellem de nordisk-gothiske og nordisk-germaniske Stedsnavne.

Maa det saaledes, ifølge det som er udviklet i forrige Capitel, antages for et Factum, at der oprindelig

---

Culturen. Det er derfor, da Sammensmeltningen af de forskjellige Culturer allerede maa være foregaaet i Gammel-Assyrien, hvor den kaukasiske Race (det germaniske System) synes omtrent 2000 Aar f. Chr. at være kommet til Herredømmet med Ninus, der rimeligviis har bygget sit Rige paa det ældre babyloniske eller elohiske (gothiske) Systems Ruiner, neppe nogen culturhistorisk Tilfældighed, at de berømte Steenkolosser, som stode ved Indgangen til Paladset i Niniveh, Assyriens Hovedstad, og som ved Layards Udgravninger ere bragte for Lyset, forestille en *Kjæmpe med Løvekrop og Fuglevinger*, og altsaa synes at være Symboler paa Sammensmeltningen af de tre forskjellige Culturer (Kimbrismen, Gothismen og Germanismen). Erindrer man fremdeles, at Nordens finsk-kimbriske Begravelsesskik at nedsætte Ligene ubrændte i steensatte Gravhvælvinger, hvilken Skik nærmest maa antages at have tilhørt den finske (huniske, kvæniske) Race, oprindelig synes at have havt sit Forbillede i Ægyptens Begravelsesskikke, og at den ægyptiske Culturs *elohiske* (gothiske) Elementer, saaledes som Rask har antydet og jeg nærmere udviklet i mit Skrift om Syndfloden, maae antages at nedstamme fra det ældste (mythiske) Babylon, de egenlige Elohers (Gothers) ældste traditionelle Hjem, bliver ogsaa den gaadefulde Sphinx, som forestiller en *Kvinde* (Kvæne) med *Løvekrop*, der i det *kun lidet* germaniserede Ægypten næsten aldrig er forsynet med *Vinger*, *men i det stærkt germaniserede Grækenland* næsten *altid* er *bevinget*, formeentlig forstaaelig; thi den vil under denne Forudsætning ligeledes være et Symbol paa Sammensmeltningen af den oprindelig grundforskjellige kvæniske, gothiske og germaniske Cultur. Det vil senere formeentlig blive klart, at Nordens Cultur staaer i et langt inderligere Forhold til Orientens, end man hidtil har været tilbøielig til at antage, og at man ved en rigtig Opfatning af begges Forhold til hverandre sandsynligviis vil være istand til at forklare Meget, som nu forekommer os dunkelt og gaadefuldt i begge.

i mange væsenlige Henseender herskede en Grundlighed mellem Kelter og Gother, medens de sidste oprindelig i mange Henseender vare grundforskjellige fra „Mændene", saa kan man ogsaa med stor Sandsynlighed (for ikke at sige med fuld culturhistorisk Berettigelse) slutte, at der oprindelig paa den ene Side maa have været stor Lighed mellem det keltiske og gothiske Religionssystem, medens dette paa den anden Side maa have været væsenligt forskjelligt fra „Mændenes" eller den egenlige Asalære.

Spørger man derfor hvor det gothiske Religionssystem da findes, saa bliver det ligefremme Svar, at det ikke kan indeholdes andetsteds end i Jættelæren. At dette virkelig forholder sig saaledes, fremgaaer ikke alene af selve Navnet, men formeentlig af hele Jættelærens Ord og Aand.

Det maa nu først og fremmest indrømmes, at de Historikere og Sprogforskere, der paastaae, at Benævnelsen „Jætte" har Hensyn til Finnerne, fra et vist Standpunct have Ret. Det er formeentlig utvivlsomt, at denne Benævnelse fortrinsviis i Sagaerne er brugt om den gothiserede finsk-kimbriske Befolkning, der sandsynligviis i sin egen Dialect har kaldt sig Jætter og derfor ogsaa af „Mændene", navnlig de poetiserende Islændere, ere blevne kaldte saaledes. Undersøger man derimod Sagen nøiere, vil man finde, at Forskjellen mellem Benævnelserne Jætte, Jøte og Jote oprindelig kun maa have været en Dialectforskjel, idet den finsk-kimbriske Befolkning i sin brede Dialect sandsynligviis har udtalt Ordet som Jætte (Gæte eller Gete), den gothiske Race selv med sin blødere Dialect som Jøte (Gøthe), „Mændene" i deres haarde Dialect som Jote (Gothe).

Det er bekjendt, at Høitydskeren (den egenlige Germane, Manden) fortiden ofte bruger det skarpere „G" hvor Plat- og Østtydskeren bruger det blødere „J". Dette er, som senere vil blive tydeligere, en Følge af at Sprogene allevegne ved Blandingen med det germaniske (kaukasiske) Element blive haardere og

distinctere, ligesom Racerne selv mere og mere antage den kaukasiske Races øvrige characteristiske Særkjender, navnlig det mørke Haar og Skjæg. Det nuværende høitydske Ord „Gothe", der er gaaet over i det danske Sprog, saaledes som dette tales af hvad man kalder dannede Folk, vilde derfor endnu den Dag i Dag af en stor Deel af Tydsklands Beboere, navnlig Østtydskerne, der bruge „J" istedetfor „G", blive udtalt netop som i gamle Dage eller som Mændene oftere maae have udtalt det: Jote*). Her have vi altsaa Mændenes Udtale. Men det samme Folk, som af Mændene kaldtes Joter, Goter (Beboerne af Jylland) eller Gauter (Beboerne af de svenske Gøthelande), kalder sig endnu den Dag i Dag med de tilsvarende Navne Jyder og Jøter (skrives Gøther), Navne, som kun betegne Provindsforskjellen og i fordums Dage rimeligviis ere faldne sammen i den fælles Benævnelse Jøter, hvoraf den comiske Feiltagelse, naar man (som Jonge) beskylder den nordsjællandske Almue, der har bevaret Erindringen om denne Udtale, for at sammenblande Jyder (ɔ: Jøter) med Jøder.

Men er saaledes Benævnelsen Jøte, der synes at have været Racens egenlige Navn og hvormed den endnu den Dag i Dag benævnes i Sverrig, i den haarde og skarpe germaniske Dialect bleven udtalt som Jote eller Gothe, saa ligger det i Sagens Natur, at den i den brede kimbriske Udtale maa være gaaet over til Jætte (Gæte eller Gete), en Overgang, der ei alene forklarer en anden lignende comisk Feiltagelse, naar man (som Paludan) lader Møenboerne, der have bevaret den almindelige Benævnelse, forvexle Jøden fra Upsala med Jætten (ɔ: Jøten) fra Opsal; men som ogsaa fremgaaer saavel af Analogien, idet f. Ex. Sjølundr i den samme finsk-kimbriske Dialect udtales „Sælund" (Sælland), „Løkr" (en Indsø), „Lækr" o. s. v., som af Datidens aldeles uforkastelige Vidnesbyrd.

*) Jeg skal her kun erindre Læseren om den bekjendte Berlinertirade: „Eine jute jebratene Jans ist eine jute Jabe Jottes" o. s. v.

Vi have nemlig paa den ene Side en heel Række af romerske og byzantinske Forfattere*), der tildeels levede samtidig eller omgikkes med Gotherne og som gjøre Gother og Geter (den blødere Udtale af Gæter, Jæter, Jætter) til identiske, og paa den anden Side saavel Beowulfs Drapa og enkelte angelsachsiske Skribenter, der kalde Jyderne „Geater", som angelsachsiske Stamtavler, der benævne Gothernes Stamfader Geat eller Jat, i hvilke Ord man utvivlsomt gjenfinder Ordet Gæter eller Jæter (Jætter). Jornandes, som levede i det 6te Aarhundrede e. Chr., (altsaa i det høieste nogle Aarhundreder efter Gothernes Udvandring fra Norden), der var gothisk Biskop og selv en Gothe (egenlig gothiseret Alan) og som utvivlsomt maatte vide Besked om en saa almindelig bekjendt Sag, som Gothernes Herkomst paa hans Tid maatte være, kalder endog sit Værk "De rebus Geticis (Jeticis)", og bevidner udtrykkelig, at Gotherne (Geterne) ere udvandrede fra Skanzia (Skaane), hvorved han altsaa gjør de nordiske Gother til identiske med Geterne (Jeterne, Jætterne).

Hvilke lærde og kunstige Forklaringsmaader man derfor end opstiller af Ordet „Jætter" og det dermed nærbeslægtede Jøthuner eller Jothuner (Angelsachsisk eotenas), hvormed der, som senere vil sees, i den nordisk-germaniske Dialect, betegnes de med Gotherne (Joterne) blandede finske „Huner", saa er det formeentlig allerede af Navnet klart, at Ordet Jætte oprindelig har betegnet „Gothe", men at det senere maa være gaaet over paa de gothiserede finsk-kimbriske Folkefærd, der, som henhørende til den gothiske Befolkning i videre Betydning, i deres egen Dialect have benævnet sig Jætter eller Gæter (Geter).

Men har man nogen Tvivl om den rette Betydning af Ordet Jætte, da maa denne svinde, naar man nærmere undersøger disse i Asalæren saa forfærdeligt af-

---

*) See Gejer: Svea Rikes Häfder I. S. 375 Anm. 9 (som tildeels anfører dem efter Sheringham).

malede Jætter, samt de Sagn, Myther og religiøse Forestillinger, som utvivlsomt maae tillægges dem eller rettere de af Mændene beseirede Gother samt gothiserede Finner og Kimbrer.

Det være mig i denne Henseende tilladt med nogle faa Forandringer at gjentage hvad jeg i et tidligere Skrift har yttret om Jætterne.*)

For upartisk at bedømme Jætternes Culturtilstand maae vi erindre, at de, da Skriftsproget endnu ikke var almindelig bekjendt i Norden, medens de dannede det herskende Folk, ikke selv directe have efterladt sig noget skriftligt Vidnesbyrd om hin Tid, men at deres Liv og Bedrifter udelukkende ere skildrede af deres i sin Tid bittreste Fjender, de af Aserne anførte og i Norden indtrængte „Mænd“ eller „Mennesker“ (menniskir menn), med hvilke de kjæmpede paa Liv og Død om Frihed og Selvstændighed, og som, selv hvis de havde villet, ei engang kunde skildre dem nøiagtigt, da den skriftlige Optegnelse først er skeet henved et Aartusinde efterat Hovedkampen mellem Jætterne og Mændene var udkjæmpet og paa en Tid, da begge Racer vare saaledes sammenblandede, at man med Undtagelse af Fyrsteslægterne neppe vidste mere hvem der var af Jætte- eller hvem der var af Mændenes Slægt. Efter den Erfaring, man har om lignende fjendtlige Skildringer, maa man derfor være yderst vaersom med at antage det for rigtigt, som siges til Modstandernes og disses Culturs Forringelse, medens man i Reglen kan stole paa hvad der anføres til deres Roes. Overeensstemmende hermed kan man allerede af det, som siges til Jætternes Fordeel, med temmelig Sikkerhed drage den Slutning, at de stode paa et forholdsviis høit Culturtrin. Saaledes skildres de i Mytherne og Sagnene næsten altid som stolte, frihedselskende, tappre og frygtede af Mennesker og Aser, der oftere kun formaae at overvinde dem ved List, For-

*) Om Norden og dens ældste Beboere S. 27—30.

ræderi og Tryllekunster, og ikke sjeldent nødes til at indgaae Forbund og Ægteskab med dem, idet Aserne snart ægte Jættekvinder, Asynierne snart gives Jætterne tilægte. Partihadet og Overtroen skildre vel ofte Jætterne som Uhyrer, men ved Siden deraf omtales deres deilige lyshaarede Kvinder, der ofte angives som erfarne i Meget, hvorom Aserne ikke vide Besked. Saaledes opregner f. Ex. en Jættekvinde Hyndla, paa Asynien Freyas Bøn, i en Sang, der under Navn af Hyndluljod findes i den poetiske Edda, flere berømte Høvdingeætter, der altsaa maae forudsættes at have været til forinden Asernes Ankomst til Norden. Jætternes hellige Kvinder eller Vølver raadspørges af selve Odin, med hvem Jætten Vafthrudner kappes i Kundskaber, og som maa sætte sit ene Øie i Pant hos Jætten „Mimer", Viisdommens Repræsentant. Sagaerne omtale deres sorte Kvæg, deres gyldenprydede Heste og Hunde, og der kan, ifølge hvad jeg alt har udviklet, ikke være nogen Tvivl om, at de hørte til Broncealderens Folk.

Hvilket forholdsviis høit Culturtrin Jætterne stode paa, bliver endnu tydeligere, naar man betragter Aanden og Characteren af de dem utvivlsomt tilhørende, i Asalæren optagne religiøse Forestillinger, Myther og Sagn. Det ligger i Sagens Natur, at Jætternes Religionssystem, som det har været Tilfældet med alle overvundne Folkeslags, af det seirende Parti maatte fremstilles som Afguderi og Troldom, og derfor, ligesom deres Sæder, afmales med de grelleste Farver, medens mange af deres religiøse Begreber deels af Politik, deels uvilkaarligt optoges i den nye Cultus. Det synes saaledes, at flere af Aserne ligefrem antoge de ældre Guders Navne, idet Odin gjenfindes i den langt ældre Wodan (Guden, Goden, Ypperstepræsten), Thor i den ældre finsk-kimbriske Tordengud, Aukathor, og Tyr, Krigsguden, var en Søn af Jætten Hymer, medens den milde Baldur ved sit Navn synes at antyde selve Solens (Baals) Dyrkelse, Asaloke repræsenterede den i Asalæren optagne Ilddyrkelse (Loke,

Luen)*), og Læren om Muspel (Ilden) spiller en yderst vigtig Rolle saavel i Gudelæren i det Hele taget, som i Ideerne om Verdens Tilblivelse og Ødelæggelse. Ogsaa synes Dyrkelsen af Koen Audhumla, fra hvilke Jætterne (Gotherne) nedstamme, at være gaaet over i det othinske System, idet den ifølge Sagaerne dyrkedes saavel i Upsala som paa Augvaldnæs i Norge, ligesom den i Hleidr (Ledre, Leire) synes at have staaet i Forbindelse med Herthadyrkelsen. Det er ligeledes sandsynligt, at den hele Gode- eller Præsteinstitution er optaget i Asalæren, dog saaledes, at Godeposterne, der oprindelig, som det var Tilfældet hos Bronceculturens ældre Folk, Ægypterne og flere, vare en reen theokratisk Kasteinstitution, efterhaanden ved at besættes med Mændene blev en halv geistlig, halv verdslig Indretning, staaende under og tildeels controlleret af den verdslige Myndighed, hvis Overherredømme først skriver sig fra Mændenes Tid. I det mindste see vi, at Odin, i Modsætning til hvad der formeentlig tidligere har fundet Sted i Norden og hvad der fandt Sted hos de keltiske Galler, der længe beholdt deres særegne verdslige Høvdinger (Riks) ved Siden af Præsterne (Druiderne), — forenede den øverste geistlige og verdslige Magt, og at Godeposterne i Island senere besattes med reent verdslige Medlemmer. En lignende Optagelse i Asalæren synes at have fundet Sted med forskjellige Skikke, f. Ex. at brænde Blus St. Hans Nat, og med flere ældgamle Fester, navnlig Julen, der fra Hedenskabet atter ere gaaede over i Christendommen.

Vore Sprog- og Oldtidsforskere have vel tilstrækkelig godtgjort, at Eddalæren bestaaer af de forskjellige Nordboeres sammensmeltede Religionssystemer, men de have ikke tilstrækkelig fremhævet eller lagt Vægt paa, at de religiøse Forestillinger, Myther og Sagn, der have

*) Cfr. Gejer Svea-Rikes Häfder I. S. 275 Anm. 5, hvor han gjør opmærksom paa, at det allerede i Eftertalen til Gylfeginning siges, at Asathor har optaget Åkethors ligesom Aserne i Almindelighed ældre Guders Navne.

deres Oprindelse fra de undertrykte Jætter, høre til de dybest philosophiske og meest poetiske, og at netop de henvise til det egenlige Høiasien (Imaus), medens de, som utvivlsomt maae tilskrives Aserne, henvise til Lilleasien (Kaukasus, Ida)*). Til Jættelæren hører saaledes formeentlig Læren om Alfader, en for alle Racer fælles Gud, om et Gimle, hvor ikke, som i Asalæren, den raa Tapperhed, men den Gode eller Retskafne skal belønnes, om et Naastrønd, hvor den Onde, ikke den Feige, skal straffes, men fremfor Alt det mærkelige Digt Vøluspá, der synes oprindelig at have indeholdt de undertrykte Gothers (Jætters) Forventning og Haab om engang at afkaste Asernes trykkende Herredømme, og hvortil de storartede Billeder sandsynligviis, ligesom det er Tilfældet i den græsk-romerske Mythe om Gudernes og Titanernes Kamp og i andre Folkesagn, samt i Aabenbaringen, ere laante af en og anden i de daværende Slægters Minde værende Naturrevolution. Dem af Læserne, som nærmere interessere sig herfor, skal jeg tillade mig at henvise til mit tidligere Skrift „Syndfloden", især den franske Udgave**), hvor jeg har paaviist den Grundlighed, som findes mellem de vigtigste ægyptiske, græsk-romerske, keltiske, nordiske og andre Folkeslags ældste Myther og Aabenbaringens Billeder, og her blot anføre, at jo skarpere man skiller de Asalæren utvivlsomt tilhørende Anskuelser fra Jættelærens, desto større vil man finde denne sidstes Grundlighed med Menneskeslægtens ældste

*) Da det senere formeentlig vil blive klart, at Ordet Ans, der ogsaa brugtes af de germaniserede Gother (tydske Gother, Møsogother) er den germaniske Form af Ordet As, og at dette oprindelig har, som næsten alle europæiske Traditioner og Sagn fordre, betydet Asiater, skal jeg her kun bemærke, at man maa erindre, at ogsaa den gothiske Indvandring (Bronceculturen), om den end nærmest hører hjemme i Høiasien, dog maa være gaaet gjennem Lilleasien, det egenlig saakaldte Asien, og at derfor ogsaa de gothiske Guder, de egenlige Dii (Diver), med Føie kunde kaldes Æsir.

**) Le déluge, Paris 1847.

og betydningsfuldeste Sagn, Myther, religiøse og astronomiske Forestillinger. Navnlig har Jættelæren ved sin Tro paa Alfader, paa Udødeligheden og Sjælevandringen, sin Ildtilbedelse, sine hellige Vølver, sin Verdensundergang m. m., stort Slægtskab med Kelternes ligeledes af forskjellige Bestanddele sammensmeltede Religionssystem, hvor alt dette, saaledes som man efter de forholdsviis faa efterladte Minder er istand til at opfatte det, gjenfindes i Læren om et høieste retfærdigt Væsen, om Livet efter Døden, i Offerilden, i de hellige Jomfruer (fra Sena), i Læren om den yderste Dag o. s. v.

Af den her paaviste oprindelige Grundforskjellighed mellem den gothiske og germaniske Cultur, navnlig mellem Jætte- og Asalæren, er det formeentlig klart, at de Traditioner og Beretninger, som omtale denne Forskjellighed, ogsaa i det Væsenlige maae være begrundede. Det er derfor i høi Grad af Interesse, at Ynglingasaga hos Snorre ei alene fremstiller hele den nordisk-germaniske Culturs Gang, saaledes som Stedsnavnene, Folke- og Sprogforholdene vise, at den i Virkeligheden maae have fundet Sted, idet Odin eller rettere det System, som han repræsenterede, fortælles at være gaaet fra Saxland (Tydskland) over Danmark og Sydsverrig til Svithiod (det egenlige Sverrig); men at den ogsaa udtrykkelig omtaler, at Odin i Sigtuna (ɔ: Seierstaden) indrettede et fra Templet i Upsala forskjelligt Hov og Blot, hvor der offredes efter Æsernes Sædvane. At Templet i Upsala har været gothisk og altsaa tilhørende en ældre Cultus, ligesom at den derværende Gudsdyrkelse i Modsætning til den othinske har havt stor Lighed med den, som fandt Sted i Leire, fremgaaer af hele Fremstillingen; men hvad der især fortjener at lægges Mærke til som et Vidnesbyrd om det gothiske Hierarchies vidtudbredte Magt og systematiske Befæstelse, er, at der over hele Sverrig laae Jordegods til Upsalatemplet, det saakaldte Upsala-Aud, hvilket senere længe efter Christendommens Indførelse

betragtedes som Krongods for de svenske Konger, hvis Formænd i sin Tid havde opført deres Magt paa det hedenske Præsteskabs Ruiner.

Medens saaledes de ældste historisk bekjendte Nordboers Religionssystem maa opløses i et germanisk og gothisk, er der ikke faa Omstændigheder, der tyde paa, at selv det gothiske indbefattede 2 oprindelig grundforskjellige Religionssystemer, den egenlige Ilddyrkelse (Bronceculturens), der nærmest tilhørte Gotherne (og Kelterne), og den ældgamle Thorsdyrkelse (Steenalderens), der oprindelig tilhørte den finsk-kimbriske Befolkning, og som Odin af Politik og for at vinde den mægtige og vidtudbredte finsk-kimbriske Befolkning til Støtte mod Gothismen synes at have optaget i sit System. Det er derfor høist betegnende for hele den paaviste Culturudvikling, der maa betragtes som en Sammensmeltning af 3 forskjellige, fra forskjellige Folkeracer (den finsk-kimbriske, gothiske og germaniske Race) hidrørende Culturer og de dertil svarende 3 forskjellige Religionssystemer, at der efter Odins Ankomst til Svithiod og efterat hans Lære maa antages at være smeltet sammen med de tvende andre, dyrkedes 3 forskjellige Hovedguder i Upsala, nemlig Thor, som formeentlig repræsenterede den finsk-kimbriske Steenalders Cultus, Frey (den ældre Odin, Wodan, Goden), der synes at have været den gothiske Bronceculturs Hovedgud, og Odin (den yngre), der nærmest maa betragtes som den germaniske Jerncultures Gud. Denne bestemt udprægede Tredobbelthed er saameget mere mærkelig, som en lignende Tredobbelthed fandt Sted hos de ældste historisk bekjendte Tydskere (Germaner), der, ligesom alle Europas Folkeslag, maae, som jeg har viist, antages at have bestaaet af en Blanding af Folkeslag, der oprindelig henhørte til de tre grundforskjellige Culturer*). Man seer nemlig af den Eedsformular, som de gamle Saxer, der christnedes paa Karl den Stores Tid, nødtes til at af-

*) See første Capitel.

lægge, at de maatte afsværge 3 Guder, nemlig Thunor (Thor) eller den finsk-kimbriske Hovedgud, Wodan, der altsaa svarer til Frey (den ældre Odin), Broncealderens vigtigste Gud, og Saxnôt, der synes ligefrem at betegne den saxiske Odin, eller netop den Gud eller det System, som ifølge Ynglingasaga fra de germaniske Saxer, og maaskee endog med disse vandrede over de danske Øer og Sydsverrig til det egenlige Sverrig (Svithiod), en Vandring, som formeentlig har efterladt sig ikke faa Spor i Stedsnavnene, Sproget og Institutionerne i det iøvrigt fortrinsviis gothiske Danmark og Sydsverrig.*)

*) Da Rigsmaal kalder den tredie Stand i Norge (Mændene, Germanerne) Jarler (eorlas) og dette Ord maa antages nærbeslægtet med Heruler (Eruler), saa er det unægtelig en mærkelig Omstændighed, at Jornandes fortæller, at Herulerne i sin Tid ere blevne uddrevne af Norden, medens Procop beretter, at de ere indvandrede dertil. Denne sidste Beretning er saameget mere mærkværdig, som Indvandringen fortælles af Procop at være foregaaet næsten aldeles paa samme Maade som i Ynglingasaga, idet endeel af Herulerne, efterat være slagne af Longobarderne, droge igjennem Slavernes og de ved Østersøen boende Varners samt Danernes Lande indtil de kom til Havet og der indskibede sig til Thule (ɔ: det høie Norden). Ikke mindre characteristiske ere de af ham anførte Træk om Maaden, hvorpaa de toge deres Sygelige og Oldinge af Dage, idet den frembyder en mærkelig Lighed med den af Odin foreskrevne og af denne selv fulgte Dødsmaade, navnlig Mærkningen af Geirsodden (Drabet ved Spydet eller Dolken), Hængningen, de Dræbtes Opbrændelse, Samlingen af de brændte Been og disses Nedlæggelse i Jorden, en Skik, som tyder paa, at det Folk, som anvendte den, maa gjennem et langt Tidsrum have ført et omflakkende Liv og en fortvivlet Kamp for sin Tilværelse. Kunde man derfor antage, at Herulerne vare en fra Norden uddreven kimbrisk (karlisk) Stamme, som efterat den ved sin Omflakken i Tydskland gjennem Aarhundreder var germaniseret, atter vendte hjem med germanisk Sprog, germaniske Sæder og Skikke, kunde maaskee det nordlige Sverrigs og Norges Germanisering lade sig forklare heraf, dersom man ikke i saa Tilfælde

Men denne Tredobbelthed i Religionssystemerne synes ogsaa at stadfæstes ad en anden Vei, idet der i Hovedsæderne for de 3 forskjellige Culturer synes netop at have været de tilsvarende Gudetempler. Medens det saaledes tør antages, at Tempelindretningen i Sigtuna, der anlagdes af Odin og hvor der offredes efter Æsernes Sædvane, i sit Grundvæsen var germanisk, og at Offerskikkene i Upsala oprindelig, ligesom i Leire, vare gothiske, saaledes er der bevaret mærkelige Sagn om, at ogsaa den kimbriske Race, der, som jeg tidligere har viist, trækker sig langs den slesvig-jydske Vestkyst til

maatte antage, at denne først er begyndt omtrent 500 Aar e. Chr. Da imidlertid Procop, som Werlauf har viist, blander Britia med Jutia, og saaledes ikke kan antages correct i sine Beretninger, medens de i det Hele taget bære Sandhedens Præg, er det muligt, at han, forledet ved den Omstændighed, at de Romerne og Byzantinerne bekjendte Heruler ere blevne slagne af Longobarderne, og at de underholdt Forbindelse med deres nordiske Brødre, fra hvilke de hentede sig en Fyrste, kan have antaget, at ogsaa de nordiske Heruler (Jarler) ere blevne slagne af Longobarderne og først efter dette Nederlag ere vandrede tilbage til Norden. Ligesom imidlertid Nordens ældgamle Culturudvikling ikke lægger nogen Hindring i Veien for at antage, at Herulerne gjerne kunne være udvandrede flere Aarhundreder f. Chr. og at saaledes endeel af dem, efterat være blevne germaniserede, kunne være vandrede tilbage før Christi Fødsel, saaledes maae vi lægge Mærke til, at Benævnelsen Svear eller Sveci, der maa antages at være identisk med den germaniske Folkebenævnelse Svevi (ɔ: de Omsvævende, Omflakkende), et Navn, som iøvrigt godt kunde passe paa Herulerne, er ældgammel i Sverrig, idet allerede Tacitus, der levede henved eet Aarhundrede e. Chr., nævner Svionerne, hvorved der utvivlsomt maa forstaaes de egenlige Svenske, og fortæller, at de ei alene vare mægtige ved Hære, men og ved Flaader. Men hvor dunkel Forbindelsen mellem de nordiske og tydske Heruler end fortiden er, saa er det derimod formeentlig aldeles klart, at de germaniske (sveviske) Elementer have udøvet en væsenlig Indflydelse paa Folkeforholdene i det egenlige Sverrig og det nordenfjeldske Norge.

Norge, har havt et berømt Gudetempel for sin Hovedgud Thor (eller Thunor) i Møgeltønder. Outzen*) bemærker med Rette, at dette Navn ligefrem synes at betegne den store Thors (mykill Thunners) Helligdom, og anfører efter andre Forfattere (Westphalen og Grauer) ældgamle Sagn om, at Thor fortrinsviis skal være bleven dyrket i Tundern (hvorved der maa forstaaes Møgeltøndern og ikke det flere Aarhundreder yngre Tøndern), paa Sylt og i Jylland, hvilket antyder en eensartet Cultur for disse kimbriske Egne, ligesom han ogsaa gjør opmærksom paa, at det sidste i 1734 opdagede, til ubodelig Skade fra Kunstkammeret bortstjaalne Guldhorn netop fandtes i Møgeltøndern, og ifølge Indskriften endog var indviet Thors Helligdom, en Omstændighed, som viser, at Thor paa den slesvig-jydske Vestkyst maa have hævdet sin Anseelse langt ind i Jernalderen.

Det vilde være let at forfølge de oprindelige Grundforskjelligheder mellem Kelter og Gother, disse Broncealderens Folk, paa den ene og Germanerne („Mændene"), Jernalderens Folk, paa den anden Side, i endnu flere Retninger. Jeg troer, at det ved de allerede fremhævede Grundforskjelligheder mellem Gother og Germaner (i Navn, almindelig Cultur, Sprog, Skriftens forskjellige Benyttelse, Talsystem, Retsvæsen, Thronfølgelov, Landsinddeling, Vaabenmærke, Religionssystem) maa være Enhver, der ikke med Blindhed hænger fast ved forudfattede Theorier, aldeles klart, at den store Lighed, som der, uagtet disse væsenlige oprindelige Forskjelligheder, dog fortiden hersker og allerede maa have hersket mellem Gother og Germaner (Mænd) paa den Tid Sammenblandingen skete, ikke grunder sig derpaa, at de vare „Gother" og „Germaner", men derpaa, at de Folkeslag, som man har henregnet til de saakaldte gothisk-germaniske Stammer, bestode af omtrent de samme Grundelementer. Det er viist, hvorledes Finnerne (Hunerne) og de med

---

*) I hans Priisskrift S. 120 ff.

dem i nær Forbindelse staaende Kimbrer (Karle) i Steenalderen maae have beboet saavel en stor Deel af Norden som af Tydskland og det øvrige Europa; hvorledes det maa antages, at begge Racer i Norden og Tydskland ere blevne gothiserede af de til Bronceculturen hørende Gother, medens de begge i Vesteuropa ere blevne keltiserede eller om man vil gothiserede af de til samme Cultur henhørende Folk, og hvorledes endelig de til Jernculturen henhørende Mænd (Germaner), efter først at have undertvunget og blandet sig med Tydsklands tidligere Beboere, maae antages at være dragne ind i Norden, hvor de, under en gjensidig Indvirkning af den forskjellige Cultur, atter blandede sig med den forefundne Befolkning, som de deels undertvang og deels, som det var Tilfældet med Gotherne i Sydsverrig og Jylland, samt de gothiserede Kimbrer i det sydlige Norge, Skaane, de danske Øer, Vestjylland og Frieslandene, maatte erkjende jevnbyrdig.

Det er altsaa formeentlig klart, at Nordens og Tydsklands Eensartethed i Befolkning og Grundlighed i Cultur ikke stamme fra nogen enkelt nærbeslægtet Race, men fra de beslægtede Folkestammer af de forskjellige Racer, som til forskjellige Tider have taget Bopæle i Norden og Tydskland, hvorimod Forskjellighederne skrive sig deels fra Racernes forskjellige Blandingsforhold, deels fra de mange andre Elementer, som Tydskland har erholdt tilførte.

Men ligesom man i det Hele taget har sammenblandet Gother og Germaner, saaledes har man og sammenblandet de gothiske og germaniske Stedsnavne. Dette har været saameget mere naturligt, som de første historisk bekjendte Gother og Germaner, hvilke, som berørt, paa det germaniske Element nær, bestode af de samme Grundelementer, ikke kunne have talt et meget forskjelligt Tungemaal.

Hvilket Sprog „de nordiske Mænd“ eller „Germanerne“ have talt i deres egenlige Hjem, er mindre vigtigt, men det turde ikke være uden Interesse at tilbage-

kalde sig, at de nordisk-germaniske Sprog med Hensyn til Bøiningsformerne, saaledes som Rask allerede forlængst har viist*), utvivlsomt henvise til den store thrakiske eller phrygiske (ɔ: den germaniske eller egenlig kaukasiske) i den dunkle Oldtid fra Lille-Asien fortrængte Folkerace, medens Dr. Francke har søgt at godtgjøre, at de vigtigste Ord i Asalæren lade sig forklare af de i Lille-Asien hjemmehørende semitiske Sprogarter**), en Mening, som synes at bestyrkes deels ved Sagnet om at Odins Søn Seming (ɔ: en Efterkommer af Sem) erholdt Herredømmet over det Throndhjemske, deels ved den Omstændighed at Sagnene, navnlig Alvismaal, udtrykkelig skjelne mellem Menneskenes (Mændenes) og deres Anføreres, Asernes, Sprog, og lade Odin og hans egenlige Følge komme saagodtsom ligefra Lille-Asien, dengang (omtrent ved Chr. Tid) de semitiske Sprogarters egenlige Hjem. Men hvilket Sprog de nordiske Mænd end oprindelig have talt, maae de i ethvert Tilfælde paa den nordiske Indvandrings Tid eller sandsynlig over eet Aartusinde efterat de havde forladt Lille-Asien, have, ligesom det er Tilfældet med Efterkommerne af de germaniske Franker i Frankrig, opgivet saagodtsom hele deres oprindelige Sprog og kun røbet deres sproglige Forskjel fra Tydsklands øvrige, med dem ikke fuldstændigt blandede Beboere ved Bibeholdelsen af de 3 Kjøn, samt af endeel oprindelige Ord, men fremfor Alt ved de kunstigt udviklede Bøiningsformer og ved den haardere, skarpere og bogstavrigere Udtale af Ordene, der var en naturlig Følge af den kaukasiske Races særegne Taleorganer, der ere langt mere skikkede eller rettere sagt dannede til Frembringelsen af de hos den kaukasiske Race fremherskende eiendommelige Consonantlyde.

---

*) Undersøgelse om det gamle nordiske Sprogs Oprindelse. Kbhvn. 1818.

**) Historisk Tidsskrift 2det Bind i Afhandlingen: Skandinavisk Religion og Mythologie, især S. 365—76.

Hvor stor end Ligheden mellem det germaniske og gothiske Sprog i mange Henseender har været paa den Tid, Mændene droge ind i Norden, saa er der dog især tvende Hjælpemidler, der med stor Sandsynlighed lade os slutte, hvilke Stedsnavne oprindelig have været germaniske og hvilke oprindelig gothiske, hvorved vi dog maae erindre, at en stor Deel af de første maae, hvor det gothiske Element har havt Overvægt, i Tidens Løb være blevne gothiserede, medens omvendt endeel af de sidste, hvor det germaniske Element har havt Overhaand, maae være blevne germaniserede.

Det første af disse Midler finde vi deri, at det af den hele culturhistoriske Udvikling formeentlig med Bestemthed fremgaaer, at Gotherne i Modsætning til Germanerne, der overalt optræde som et krigførende og erobrende Folk, i deres Grundvæsen have været et agerdyrkende og qvægavldrivende Folk.*)

Ligesom man derfor, som jeg tidligere har berørt, med Sandsynlighed tør slutte, at de Ord og Stedsbenævnelser, der hidrøre fra de ældste Næringsveie, Fiskeri og Jagt, i Reglen maae skrive sig fra de Racer (Finnerne og Kimbrerne, Steenalderens Folk), hvis Hovednæringsveie bestode af Fiskeri og Jagt, saaledes tør man ogsaa antage, at de Ord og Stedsbenævnelser, som have Hensyn til Qvægavl og Agerdyrkning og den dermed i Forbindelse staaende Opdyrkning af Heder, Rydning af Skove o. s. v., i Reglen skrive sig fra de Qvægavl og Agerdyrkning drivende Gother (og Angler), medens Ord og Stedsbenævnelser, der tyde paa Krig, Erobring, Angreb og Forsvar, hovedsagelig stamme fra de erobrende og krigførende Germaner.

---

*) At selv de gothiserede Kimbrer (Jætterne) have drevet Qvægavl, fremgaaer foruden af meget Andet deraf, at Ordet „jæte“ i det norske Almuesprog betyder at „vogte Qvæg“, hvoraf flere Sammensætninger, som Jæterjente, Jætergut, Jæterhorn, Jæterhund o. s. v. Navnene Bos (Ko) og Taurus (Tyr) have desuden (cfr. 5te Cap.) været fælles for Europas kimbriske Befolkninger.

Det andet Middel til at bedømme, hvilke Stedsnavne maae ansees for gothiske og hvilke for germaniske, frembyder Sammenligningen saavel af de tydske (germaniske) og danske (gothiske) Ord i Almindelighed, som af Stedsnavnene i Danmark og Tydskland i Særdeleshed. Ligesom det nemlig i og for sig er rimeligt, at de Stedsnavne, som have det germaniske Sprogs almindelige Characteer, ogsaa i Reglen maae være germaniske, saaledes vinder denne Rimelighed stor Styrke derved, at de Ord, der ifølge Sprogforskjellen maae antages gothiske, i Reglen ikke findes Sønden for Eideren, medens omvendt de germaniske ere med det germaniske Folkeelement trængte over hele Norden, hvor de dog maae dele Herredømmet med de ældre.

Overeensstemmende med det Anførte maa det formeentlig antages, at de tildeels germaniserede Stedsnavne som ende paa „bo", „bølle", (büll), „havn", „ig", „ing", „kiær", „lund", „løv" (lev), „minde", „rød", „rud" (roth), „skov", „ved" (with), „vig" o. s. v., oprindelig ere gothiske eller i alt Fald ikke oprindelig germaniske, og at de tildeels gothiserede Stedsnavne som ende paa „berg" (bjerg), „burg" (borg), „dorf" (torp, drup, trup, strup), „feld", „hof" (hov), „holz" (holt) o. s. v., oprindelig ere germaniske eller i alt Fald ikke oprindelig gothiske, medens endelig en stor Deel af de Stedsnavne, som ligeledes ere fælles for Danmark og Tydskland, og hvortil blandt andre, som tidligere anført, høre de, som ende paa „aa" (au), „bæk" (bach), „dal" (thal), „sted" (stad, stadt), „steen" (stein) o. s. v., maae antages at være kimbriske, en Mening, som formeentlig senere vil træde klarere frem, naar jeg faaer viist den vigtige Rolle det kimbriske Element spiller i Sammensætningen af de nuværende Sprog.

Idet jeg iøvrigt maa overlade Detaillen af denne Sag til de egenlige Sprogforskere, skal jeg kun bemærke, at der formeentlig findes et ikke uvigtigt Hjælpemiddel til at udfinde hvad der i Oldtiden har været Gothisk og Germanisk i de mærkværdige skriftlige Levninger af det gothiske Sprog, som Wulphilas har efterladt os, men at

man paa den anden Side, saaledes som jeg har viist, vel maa vogte sig for at gjøre Wulphilas Sprog til identisk med det, som taltes i Norden paa den Tid Gotherne droge ud derfra, ligesom man og maa erindre, at det Gothiske for en stor Deel maa være sammensat af Finsk og Kimbrisk.

For nogenlunde at fuldstændiggjøre Billedet af den gothiske og germaniske Nationalitet, turde det være af Interesse til Slutningen at kaste et Blik paa de legemlige og aandelige Egenskaber, der characterisere de nordiske Gother og Germaner. Vel ere disse oprindelig grundforskjellige Racer ved Blandingen fortiden i den Grad sammensmeltede, at der i Virkeligheden neppe gives en eneste Nordboer, i hvis Aarer der ruller ublandet Blod, og det er derfor umuligt at bestemme, til hvilken Race en bestemt given Nordboer henhører; men man vil dog ved Sammenligningen finde, at den egenlige Gothe, der har sit Hjem paa Jyllands Østkyst og i Sydsverrig og som nærmest repræsenterer den nordisk-gothiske Race, i Almindelighed taget saavel i legemlig som aandelig Henseende staaer de traditionelle Beretninger, vi have om de gothiske og teutoniske Racer langt nærmere, end den egenlige Svensker (den nordiske Mand), der nærmest repræsenterer den nordisk-germaniske Race og hvis legemlige og aandelige Træk langt stærkere minder om hans overveiende kaukasiske Herkomst.

Medens der saaledes i legemlig Styrke og Størrelse ikke er nogen væsenlig Forskjel mellem Gothen, navnlig Østjyden, og den egenlige Svensker, udmærker den sidste sig dog ved en bedre proportioneret Legemsdannelse, rankere og elegantere Holdning; begge have i Reglen, i Modsætning til Finnernes (Tschudernes) og Kimbrernes (Karlenes) Racer, stærkt Skjæg (saavel Kind- som Hageskjæg); men Farven hos Gothen falder i Reglen mere i det lyse eller brune, medens den hos Svenskeren oftere nærmer sig Kaukasierens mørkere Farve; Næsen er hos Gothen sædvanlig mere lige, medens den hos Svenskeren er mere krum; Øiet hos Jyden er i Almindelighed blaat

eller lyst, hos Svenskeren oftere mere bruunt eller mørkt; over hele Gothens Aasyn er der tilligemed et vist luunt Udtryk udbredt en mere godmodig Velvillie, medens der over Svenskerens hviler en mere forstandig Kløgt; Gothens Fatteevne er, som de ældre nordiske Racers, mere langsom, men derfor ikke mindre sund end hos den hurtigt fattende Svensker; Gothen endelig er langsom til at gaae ind paa en bestemt Plan, men følger den da med en seig Udholdenhed, medens derimod Svenskeren er mere *hurtig og energisk* af Characteer og Handling.

Ottende Capitel.

Om Nordens blandede Befolkninger og Characteren af Indvandringerne til og Udvandringerne fra Norden.

Ifølge hvad jeg har udviklet i de foregaaende Capitler maa det formeentlig antages for afgjort, at Norden oprindelig har havt 4 forskjellige Grundbefolkninger: *Finner* (Tschuder) eller Huner (Kvæner), *Kimbrer* eller Karle, *Jøter* eller Gother, samt *nordiske* Mænd eller Germaner, der hver for sig have været grundforskjellige og have medført et særegent Sprog og en særegen Cultur, men som efterhaanden i Tidernes Løb ere sammensmeltede til eet fra det øvrige Europas Befolkning væsenlig forskjelligt Heelt.

Det ligger i Sagens Natur, at denne Sammensmeltning, der, som bemærket, har fundet Sted i den Grad, at den kun for den skarpere Iagttager røber sine grundforskjellige Bestanddele ved Sammensmeltningens Nuancer, ikke kan være foregaaet uden en heftig Kamp og uden at de forskjellige Racer i lang Tid maae have bestaaet *mere eller mindre selvstændige ved Siden af hverandre*, under gjensidig Vexelvirkning efterhaanden opgivende og modificerende den oprindelige Cultur.

At der under de nordiske Folks Udvikling har bestaaet saadanne Overgangsperioder, fremgaaer ikke alene af selve Oldsagerne, der ofte findes blandede fra de forskjellige Tidsaldere, men ogsaa af de historiske Traditioner og Sagn, samt af de Navne, som ere tillagte de af forskjellige Racer bestaaende, endnu ikke sammensmeltede Folkeslag. Det turde derfor ikke være uden Interesse at kaste et Blik paa disse nordiske Blandingsfolk.

Det første sammensatte Folk maatte bestaae af Huner og Kimbrer. At Kimbrerne have talt et fra Finnerne forskjelligt Sprog, ligesom at de i flere andre Henseender oprindelig maae have været forskjellige fra dem, har jeg allerede viist i det Foregaaende; men det maatte ligefrem være en Følge af Blandingen, at det nye Sprog og den nye Cultur, der opstod ved Samlivet af disse tvende til samme Tidsalder (Steenalderen) henhørende, og, som det efter deres locale Fordeling kan skjønnes, omtrent lige stærkt udbredte Racer for en stor Deel maatte blive finske, idet en Mængde finske Ord, Sæder og Skikke maatte optages af Kimbrerne, der omvendt som herskende Folk indvirkede i endnu stærkere Grad paa Finnerne. Det var derfor naturligt, at de senere indtrængte Racer, Gotherne og Germanerne, mere eller mindre, eftersom Blandingen fandt Sted i stærkere eller ringere Grad, maatte henregne dem til Finnerne, og dette er sandsynligviis Grunden til, at der ikke i Oldtidens Sagn og Sagaer er nogen skarp Grændse mellem Finner (Huner, Kvæner) og Riser (Kimbrer, Karle), men at Benævnelserne: Finner, Thurser, Trolde og Riser, med hvilke man betegner disse tvende, oprindelig grundforskjellige Racer, blandes sammen. Denne Forblanding maatte formeentlig skee saameget lettere, som de nordefter i Norge og Sverrig af Gotherne og Germanerne drevne Huner og Karle, der bibeholdt det oprindelige Navn (Kvæner og Kareler) og fra hvilke Sagaernes Skildring især synes laante, ved det isolerede Samliv i det høie Norden og ved Berøringen med den anden finske

Hovedrace, Lapperne, i det Væsenlige maatte forblive finske.

Da den gothiske Race trængte ind i Norden, maatte den samme i legemlig og aandelig Henseende nærmere staaende Kimbrer, forsaavidt denne Race ikke fortrængtes, eller, saaledes som det synes at have været Tilfældet i Frieslandene, Norge og det egenlige Sverrig, fuldstændigt hævdede sin Uafhængighed, træde i et nærmere, halvt selvstændigt, halvt tjenende Forhold til den agerdyrkende og fastbosiddende Gothe (Bonde), som dennes „Karl", medens den i aandelig og legemlig Henseende lavere stillede Hune maatte synke ned til hans Træl (Hjon). Det saaledes oprindeligt af trende Racer sammensatte gothiske Folk maatte derfor i Tidens Løb komme til at bestaae af tvende Hovedbestanddele, Gother (Jøter), under hvilke de gothiserede Karle gik ind, og Huner eller de egenlige Trælle, der vel af og til optoges i den frie Stand, men i det Hele taget maatte skille sig saavel fra Gotherne som fra Kimbrerne. Herved maatte den senest ankomne Race, de nordiske Mænd, der især toge det egenlige Sverrig og det nordenfjeldske Norge i Besiddelse og herfra udbredte deres Herredømme, foruden de egenlige Gother i Østjylland (Joterne) og i de svenske Gøthalande (Gauterne), paa Steder, hvor den gothiske Cultur havde Herredømmet, ligefrem forefinde de saakaldte „Jøthuner" eller „Jothuner" ɔ: et af Jøter (Joter) og Huner bestaaende Blandingsfolk *). Paa de Steder, hvor den gothiske Race

*) Den saaledes af „Jote" og „Hune" sammensatte Benævnelse „Jothun", der endog anvendes paa en af Danmarks ifølge Sagnet berømteste Fyrster, Dan Mykillati, med hvem netop den gamle finsk-kimbriske Begravelsesskik (Høisættelsen) atter, om end under en forandret Form, kom til Ære, staaer ingenlunde isoleret i sproglig eller culturhistorisk Henseende. Navnet „Jothuner" er saaledes formeentlig identisk med den haardere germaniske Udtale Gothoner, et Navn, som Tacitus tillægger et Folk, der maa antages at have endnu paa hans Tid boet i Nærheden af Weichselen og at have været et gothisk-finsk

eller den gothiske Cultur derimod ikke havde Herredømmet, saaledes som det var Tilfældet med det nordlige Norge og Nordsverrig, maatte Mændene forefinde Karle og Kvæner, der, sandsynligviis paa Grund af den oprindelige Culturlighed (Steenculturen) og fordi de havde det nordlige Norge og Sverrig (Alfheim ɔ: Elvenes Hjem) i Besiddelse, ere gaaede ind under en og samme Benævnelse: „Alfer“. Paa denne Maade bliver Inddelingen af Folkeracerne i det langt senere forfattede „Alvismaal“, der,

---

Blandingsfolk. Det har maaskee ei alene i selve Norden et Sidestykke i hans omtvistede Sithoner (Svithuner?), der boede Norden for Svionerne eller de egenlige Svenske, som Jornandes aldeles correct synes at benævne „Svethans“ ɔ: den nærmest af Svear (Germaner) og Daner eller Thaner (Kimbrer) sammensatte Grundbefolkning i det egenlige Sverrig; men til dette Navn (Jothuner eller Gothoner) synes flere Benævnelser paa gothisk- eller keltisk-finske Blandingsfolk, der, vel at mærke, ligeledes hørte til samme Grundcultur (Bronceculturen), ligefrem at svare. Thi naar man, som jeg tidligere har viist, erindrer, at Finnerne eller Hunerne, saaledes som Stedsnavnene, men især Mindesmærkerne bære bestemte Vidnesbyrd om, maae have dannet Grundstammen til en stor Deel af de senere gothiserede eller keltiserede europæiske Befolkninger, da vil man ogsaa tilstrækkeligt kunne forstaae Benævnelserne Teutoner (Teuthuner), Walloner (Wal- eller Gall-Huner), Brittoner (Brithuner), en Sammensætning, hvis Rigtighed desuden bestyrkes derved, at Pannonerne (Panhunerne) udentvivl maae antages at være Grundstammen til det ligeledes blandede Folk Ungarerne (Hungarerne). Selv den det etrusciske Blandingsfolk tillagte Benævnelse Tarchuner (Romernes Tarquiner) er under denne Forudsætning forklarlig. Interessant er det og at lægge Mærke til, at ligesom Norden en Tid havde ublandede Levninger af sine Grundracer i Hunerne og Kimbrerne, saaledes synes Continentet i det Mindste en Tidlang at have havt ublandede Levninger af de tilsvarende Grundracer i sine Pannoner (Panhuner) og Friser (frie Riser). Overalt synes de samme Grundlove at have gjort sig gjældende for Racernes Blanding, og der er langt mindre Tilfældigt heri, end den flygtige Betragter er tilbøielig til at formene.

ligesom de fleste af Islænderne opbevarede skriftlige Minder synes udelukkende eller i alt Fald nærmest at have havt Norges Folkeforhold for Øie, ligesom de ældre Sagaers Skjelnen mellem de forskjellige Folk, formeentlig aldeles correct og forstaaelig. Ved Dverge (Svartalfer, Døkalfer) maae derfor formeentlig forstaaes de i det høie Norden nomadiserende Lapper, som jeg har forbigaaet som staaende udenfor den egenlige nordiske Befolkning og med hvilke denne ikke synes at have blandet sig i nogen væsenlig Grad; ved Alferne (Lysalferne), der med disse oprindelig deelte Steenculturen, især de i det nordlige Norge boende lyshaarede Karle (Kimbrer) og Kvæner; ved Jothunerne (Jøtnerne) det af Gother, gothiserede Karle og Huner bestaaende Blandingsfolk, der især synes at have havt sit oprindelige Hjem udenom de egenlige Gother, navnlig i det til de svenske Gøthelande stødende søndenfjeldske Norge, om hvis gothiske Cultur der haves flere Minder (f. Ex. i Østerdalens Talbenævnelser, i Sproget, i Sagnet om at Stærkodder var en Jøthun fra Tellemarken, i det Dronning Gunild og hendes Sønner ved Hakon Jarl bibragte Nederlag, der af Einar Skaaleglam kaldes „Veg Jøtna", i Koens Dyrkelse paa Augvaldnæs o. s. v. o. s. v.); ved Menneskene den med Nordens seneste Race, Mændene (Germanerne) sammensmeltede herskende Grundbefolkning, der nu kaldte sig Mænd eller Mennesker; ved Vanerne (Vennerne?), der udtrykkelig betegnes som høiere Væsener, de i Asareligionen optagne gothiske Guddomme, der, efterat den stedfundne Folkekamp mellem Gotherne og de i det nordlige Norge og Sverrig (Manaheim) indtrængte Mænd var tilende, deelte Herredømmet, navnlig Dyrkelsen i det oprindelig gothiske Offertempel i Upsala med det othinske Systems Guder (Aserne); ved Aserne eller Asasønnerne, den seneste seirende Races, Mændenes, Gude- eller Fyrsteslægter, hvis Sprog, som allerede tidligere bemærket, ifølge Alvismaal synes at have været halvt asiatisk (semitisk), halvt germanisk (høitydsk). Ogsaa følger formeentlig af hele denne Fremstilling, at de ældste Sagaer have aldeles Ret, naar de

med Hensyn til de i Norden boende Folk udtrykkelig skjelne mellem Gother og Huner og lade disse boe Sønden for Manaheim (det egenlige Sverrig og det nordenfjeldske Norge) og i Conseqvents dermed forlægge Jøthunheim, som endeel Forfattere enten ville forlægge til det hvide Hav eller slaae reent ihjel, i umiddelbar Nærhed af Manaheim, altsaa maaskee endog til de svenske Gøthelande og til Danmark, Gothernes Hovedhjem, hvor vi i Stedsnavnene, som jeg tidligere udførlig har viist, netop finde de talrigeste Spor af Oldtidens Jætter (gothiserede Kimbrer) og Jothuner (Jote-huner eller gothiserede Finner eller Huner, Thurser, Trolde).

Det er tidligere oftere bemærket, at den senest til Norden ankomne, iøvrigt allerede ved sin Ankomst meget blandede Race, Mændene eller Germanerne, fortrinsviis sluttede sig til Kimbrerne og Hunerne. Dette synes ligesaameget bevirket ved Nødvendighed som af Politik. Gotherne vare ved Mændenes Ankomst Herskere i Norden, og det var derfor naturligt, at Mændene maatte støtte deres Herredømme til hine undertrykte, men kraftige og talrige Racer. Det othinske System var derfor og maatte være en Blanding af fremmede og nordiske Elementer, i hvilke det gothiske System (Ilddyrkelsen), kun nødtvungent optoges, men hvori den ældre finsk-kimbriske Thorsdyrkelse gjenindsattes i fornyet Glands. Heraf lader, foruden meget Andet, den tilsyneladende Modsigelse i Systemet, at Trællene, der i Reglen vare Finner (Huner), stode under Thors Beskyttelse, medens Thor ikke forfulgte nogen ivrigere end netop Jætterne eller Jothunerne (ɔ: de gothiserede Kimbrer og Finner), sig tilstrækkelig forklare. Ogsaa her er det sandsynligviis gaaet som ved alle Religions- og politiske Forfølgelser. Man har, da man ikke kunde komme de egenlige Gother rigtigt tillivs, med desto større Iver forfulgt sine egne Blodsforvante, der forbleve det gothiske System hengivne.

Hvor nøie Mændene have sluttet sig til den kimbriske eller karliske Race, fremgaaer, foruden af meget Andet, deraf, at det, med de ikke ubetydelige Hjælpe-

midler, som staae til vor Raadighed, endnu er vanskeligt med fuldkommen Sikkerhed at afgjøre, om Navnet „Daner", der ingenlunde var en til Danmarks Beboere indskrænket Benævnelse, men tilhørte hele Norden, rettest bør henføres til „Mændenes" eller Kimbrernes Race. Alt hvad vi fra et almindeligt historisk Standpunct, navnlig fra de senere skriftlige Kilder, vide om dem, synes at berettige os til at antage, at dette Navn nærmest var anvendeligt paa Mændene, til hvis Skjæbne og Bedrifter det var saa nøie knyttet, at Benævnelserne Daner og Normaner vare saagodtsom synonyme, medens at Danerne og de nordiske Mænd (Normændene og Svearne) talte et fælles Sprog (den danske Tunge). Jeg har selv tidligere været tilbøielig til at antage dem for identiske; men med denne Antagelse vilde Meget af Oldtidens Culturhistorie forblive en Gaade. Vi vilde saaledes ikke kunne forklare, hvorledes Ordet „Mark", der, som jeg har viist, netop anvendtes af den kimbriske Race, er kommen ind i Riget „Danmarks" Navn; hvorledes Høisættelsen, der dannede en fuldkommen Modsætning til Mændenes Skik at brænde Ligene, netop igjen indførtes af en Dan (Mykillati); hvorledes saavel denne Dan som og Halfdan Svarte, Navne, der ligefrem betegne Nedstammelsen fra Danerne, kunne siges at være af jøthunisk Æt; hvorledes Stamfaderen til de i Hyndluljod nævnte jøtiske (jættiske) Fyrsteslægter, der maae forudsættes at have været ældre end de med Germanerne fulgte Aser, kan siges at have været Halfdan den Gamle; hvorledes Ordet Bergdanir kan bruges istedetfor Bergriser; hvorledes Thor, der, som tidligere bemærket, optoges i Asalæren fra den finsk-kimbriske Cultus, kaldes saavel „brjotr bergrisa", som „brjotr bergdana" m. m. Alt dette synes ligefrem at forudsætte, at Benævnelsen „Daner" oprindelig har tilhørt den nordisk-kimbriske Race og at Danerne maae være blevne gothiserede, før de germaniseredes, eller med andre Ord, at de ere den tildeels af Gotherne undertvungne over hele Norden udbredte kimbriske Race, der senere især har sluttet sig til Mændene, for i Forening

med disse at bekjæmpe Gotherne og det gothiske System. Denne Antagelse forklarer ei alene det Forestaaende, men og det saakaldte „Danevælde", der i det Mindste for en Tid havde sit egenlige Hovedsæde i Norge, hvor Kimbrerne fandtes meest ublandede. Consequentsen heraf vil medføre, at Danerne, der, ifølge historiske Beretninger maae antages at have afløst Gotherne i Herredømmet over Norden flere Aarhundreder e. Chr., maae antages inden Gothernes Ankomst at have været Nordens egenlige Herrer, og at de ved Hjælp af det germaniske Element atter senere have hævet sig. Denne Forklaring finder tildeels Analogie i Tydsklands Udviklingshistorie, idet den ældre Benævnelse „Tydskland" (Teutonia) atter har fortræng Benævnelsen „Germanià", ligesom Benævnelsen „Sverrig" (Svearike, Svithiod) synes at have fortrængt Sagaernes Benævnelse „Manaheim" (det nordiske Germanien). Den har paa en Maade ogsaa Rasks Authoritet for sig, idet han formener, at Benævnelsen „Daner" ikke tilhører den gothisk-germaniske Race, men Landets ældre Grundbefolkning „Jøthunerne", under hvilke, som ovenfor udviklet, det er nødvendigt ogsaa at indbefatte „Kimbrerne". Denne Forklarings Rigtighed vil formeentlig blive indlysende, naar jeg senere faaer viist, at det nordisk-kimbriske Sprog maa antages at have været identisk med det ældste over hele Norden udbredte „danske" Tungemaal, som ved at blandes med gothiske og germaniske Bestanddele i Tidens Løb har udviklet sig til de nuværende nordiske Sprog.

Det er allerede tidligere *) viist, at det af Stedsnavnenes Fordeling er aldeles klart, at de ældre Racer, Hunerne (Kvænerne) og Kimbrerne (Danerne), maae, forsaavidt de enten ikke undertrykkedes af eller sluttede sig til den senere indvandrede gothiske Race, af denne være blevne drevne foran, altsaa ifølge Landenes Beliggenhed, i Reglen mod Nord. Alene heraf følger, at selve den gothiske Race maa være kommen fra Syd. Antagelsen

*) See fjerde Capitel.

af det Modsatte vilde desuden ligefrem staae i Strid ei alene med hele den europæiske Befolknings- eller Bebyggelseshistorie i Almindelighed, men og med den gothiske Culturs Eiendommelighed i Særdeleshed. Det er formeentlig utvivlsomt, at Gotherne, der ved deres Ankomst til Norden medførte Bronceredskaberne, maae, om de end ikke vare Nordens første Agerdyrkere, i deres Grundvæsen have været et agerdyrkende Folk; thi nogen egenlig Agerdyrkning kunde ikke finde Sted før Bronceredskabernes Anvendelse. Det er desuden, som jeg tidligere har viist*), sandsynligt, at Gotherne, hvis Religionssystem og formeentlige Nedstammelse fra Koen (Audhumla) minde om den ægyptiske Apisdyrkelse, og som endnu tildeels i Modsætning til Mændene (saavel paa de danske Øer, som i det egenlige Sverrig og Norge) anvende Hornqvæget som Trækdyr, have medført vore fortrinlige jydske Qvæg- og Hesteracer, der, skjønt meget forandrede ved den ugunstige Natur og ved Krydsning med andre nordiske Racer, gjenfindes i de svenske Gøthalande. Det er saaledes nødvendigt fra et culturhistorisk Standpunct at antage, at de qvægavldrivende Gother med deres Qvæg- og Hesteracer, der ere en Grundbetingelse for den egenlige Agerdyrkning, ikke ere gaaede ad de ufrugtbare og tildeels ufremkommelige Veie over Ålands-Øerne eller vel endog omkring den bothniske Bugt, men at de have udbredt sig ad den for Agerdyrkningen og Qvægavlen gunstigste Vei, nemlig fra den slesvig-jydske Halvø over Øerne til Sverrig og derfra til Norge.

Det er en stor Vildfarelse at antage, saaledes som man i Almindelighed er tilbøielig til, at Norden er bleven befolket ved pludselige Invasioner. Ligesom dette er stridende mod Culturudviklingen i Almindelighed, saaledes som denne til alle Tider i Reglen har fundet og endnu finder Sted, saaledes er dette i Særdeleshed stridende mod Culturudviklingen i selve Norden, hvor, som

*) Nordens Beboere, Side 48—49.

Sagens Natur, Mytherne, Sagnene om de lange stedfundne Kampe, ja selv Navnene paa Blandingsfolkene vidne, Indvandringen af de forskjellige Racer maa være skeet i lange Tidsrum, der har givet den ældre Race Tid til at optage en stor Deel af den efterfølgendes Cultur, uden ganske at opgive sin Eiendommelighed. Selv Indvandringen af den seneste Race, Mændene eller Germanerne, der, som dette Navn antyder, nærmest ere at betragte som et erobrende og krigførende Folk, og som efter al Sandsynlighed brugte eet Aartusinde til at sammensmeltes med Tydsklands tidligere Grundbefolkninger, er neppe overalt i Norden skeet pludselig. Ogsaa den synes langsomt, om end under Kamp og Strid, at have udbredt sig over det egenlige Danmark og Skaane omtrent paa samme Maade som den nyere Germanisme efterhaanden har udbredt sig over Slesvig. Det er derfor formeentlig urigtigt at antage Odin for en bestemt historisk Person, medens han sandsynligviis har været Personificationen af et Princip, som fornyedes i den øverste halv krigerske, halv præstelige Anførerpost. At denne til en given Tid kan have været beklædt af en eminent Personlighed, er derimod ikke alene muligt, men og sandsynligt, især af den Grund, at den Odin, som ifølge Sagnet drog over „Sundet“ til Svithiod, her synes at have udviklet en overordenlig Virksomhed og udøvet en gjennemgribende Indflydelse paa alle Forhold; thi intetsteds findes stoltere Minder om Odinsdyrkelsen end netop i det egenlige Sverrig, det othinske Systems rette Hovedsæde. Kun fra Skaane til det egenlige Sverrig synes der at have været et Spring i den germaniske Udvikling, og hiint Sagn, ifølge hvilket altsaa Odin drog med sine Mænd gjennem Gøtharike til Svearike, synes derfor at være fuldkommen begrundet, saameget mere, som det netop har sin Hjemmel i Ynglingasaga, de egenlige Sveadrotters Saga.

Denne Racernes langsomme, gjennem Aarhundreder stedfundne Dragen eller Fordrivelse mod Norden forklarer, i Forbindelse med den stedse tiltagende Civilisa-

tion, der nødvendig maatte udøve sin Indflydelse paa den ældre Race, der opgav meget af sin gamle Cultur for at optage endnu mere af den nye, formeentlig flere Phænomener, som oftere have brudt Historie- og Oldtidsforskerne. Den forklarer saaledes det Phænomen, at Finnerne og Kimbrerne, der ved Paavirkningen af Gotherne sandsynligviis efterhaanden opgave deres oprindelige Sæder og Skikke, ikke altid, som i Thy og Nordsjælland, hvor de paa Grund af de locale Forhold maatte blive, fordi de ikke kunde unddrage sig den nye Races Overherredømme, findes i Nærheden af de steensatte Grave. Den forklarer fremdeles det Phænomen, at Trællestanden i Danmark, som Velskov har sandsynliggjort, i det 7de Aarhundrede e. Chr. var ligesaa talrig som de Frie, og at den navnlig altid har været yderst talrig paa de danske Øer, medens den var forholdsviis ringe i Jylland, Norge og Sverrig; thi det laa i Localforholdenes Natur, at den overvundne Grundbefolkning paa de af Havet omgivne Øer vanskeligt kunde unddrage sig Seierherrernes Vold, medens Jyllands vidtudstrakte Heder og Sverrigs og Norges vildsomme Fjeldegne tilbøde de overvundne Flygtninge et trygt Fristed. Den forklarer endvidere, foruden meget Andet, det Phænomen, at Norden udsendte talrige Skarer af Udvandrere, et Phænomen, der allerede var den gothiske Krønikeskriver Jornandes saa paafaldende, at han kaldte Skandinavien „Folkeslagenes Værksted“; thi det var naturligt, at, idet Norden efterhaanden fyldtes med Indvandrere, maatte de overvundne ældre, med den nye Tilstand utilfredse Folkestammer, naar de enten ikke havde tilbørlig Plads, som i Jylland, eller de ikke kunde være tjente med at trænges for høit op mod det ufrugtbare Norden, skaffe sig Luft ved Udvandring. Den herved frembragte Reaction maatte, da Vesteuropa var beboet af beslægtede Racer, formeentlig kaste Nordboerne mod Syden og herved frembringe den Blanding af Racerne, som efter Forsynets Styrelse synes nødvendig for at frembringe en høiere europæisk Cultur.

Der er en characteristisk Eiendommelighed ved alle

disse forskjellige Udvandringer, som man hidtil ikke har tilstrækkelig paaagtet. Det er, at de fra Norden udvandrede Folk næsten altid oprindelig tilhørte en tidligere Cultur og at de næsten altid bestode af nærbeslægtede Stammer, der vege for en ny indtrængende Tingenes Orden, Omstændigheder, der vise, at det ingenlunde udelukkende var Lyst til Krig og Bytte, men en i Culturens Udvikling dybere begrundet Nødvendighed, som drev disse talrige med Koner, Børn og Oldinge blandede Skarer til at opsøge sig et nyt Hjem.

Den første nordiske Udvandring, vi saaledes støde paa, var, ifølge Traditionen, Kimbrernes. At disse oprindelig hørte til Steenculturen, har jeg allerede paaviist; men det er paa den anden Side af de romerske Beretninger utvivlsomt, at de ligesom Teutonerne, til hvilke de sluttede sig, og som bestode af de samme Grundbestanddele (gothiserede eller keltiserede Kimbrer og Huner), havde optaget Bronceculturen. Saaledes brugte deres Præstinder Kobberbelter; de aflagde deres helligste Eder paa Kobbertyre; deres Sværd vare, om de end efter Germanerne havde optaget Jernrustninger, sandsynligviis af Kobber; thi der fortælles, hvorledes de under Kampen bøiede sig og maatte rettes med Foden.

Det næste Folk, som efter Traditionerne udvandrede fra Norden, var Langbarderne. Ere disse udvandrede fra Vendsyssel (Han-Herrederne?), saaledes som Sagnet beretter, synes de efter almindelige Forhold at dømme at have maattet være Kimbrer, stærkt blandede med Gother, thi ellers kunde de neppe have tillagt sig Navnet Langbarder, da Skjægget, der hos den kimbriske Race viser sig som Hageskjæg, først naaede den fulde Udvikling hos den egenlige gothiske Race. Men hvad der i ethvert Tilfælde er interessant ved denne Udvandring er, at Langbarderne en Tidlang sloge sig til Ro blandt Pannonerne (Panhunerne), den Race, som de af egen Erfaring fra Norden bedst kjendte, og at de opsøgte deres endelige Hjem i Norditalien, hvor det galliske (karliske, kimbriske Element) havde eet af sine Hovedsæder. Og-

saa turde en nærmere Undersøgelse om Herulernes (Karlenes) Forhold til Nordboerne, af den stedfundne Udvandring af Svear og Friser til Schweiz (Haslidalen), ligesom den mærkelige Omstændighed, at de nordiske Vikinger, der for en stor Deel maae have hørt til Nordens kimbriske Race, netop søgte Tilhold i de frisiske Lande, der beboedes af Kimbrer, tydelig vise, at Raceslægtskabet spiller en langt større Rolle i Folkekampenes Historie end man har været tilbøielig til at antage.

Modsætningen til og Reactionen mod den sig efterhaanden over hele Europa udbredende Germanisme see vi derimod tydeligst i den gothiske Udvandring. Der er formeentlig ingen tilstrækkelig Grund til at tvivle paa Sandheden af Jornandes' Beretning, at denne Udvandring udgik fra Sydsverrig (Scanzia). Det er derfor mere end sandsynligt, at Gothernes Udvandring hovedsagelig er bevirket ved den i Norden seirende Germanisme, der, forstærket ved det kimbriske Element, nu vendte sig mod det frugtbarere Syden, som det paa Grund af det gothiske Elements tidligere Overvægt kun partielt havde kunnet betvinge. At ogsaa Gotherne, efter at være dragne til det europæiske Fastland, der sluttede sig til beslægtede Folkeelementer, navnlig til de i culturhistorisk Henseende urigtig opfattede Alaner og Vandaler, og at deres hele Vandringshistorie i sit Grundvæsen var en Kamp mod Germanismen, som de endelig bukkede under for, men ikke uden at tilføre denne nye Elementer og ikke uden forinden selv væsenlig at være blevne paavirkede af den, navnlig i sproglig Henseende, er her kun Stedet til at antyde. Men idet „Gothismen" i Skandinavien saaledes trængtes baade fra Norden, hvor Mændene udbredte deres Herredømme, og fra Sønden, hvor Germanismen stadig trængte frem under forskjellige Former, var det naturligt, at den søgte Luft mod Vesten, hvortil den fandt en beqvem Leilighed, da den romerske Germanisme maatte opgive sit Herredømme over England. I den nordiske Germanismes Seir ligger sandsynligviis Hovedgrunden til Angelsachsernes og Jydernes Tog til Britannien, der i

det Væsenlige maa betragtes som en gothisk Udvandring; thi der er fra et almindeligt culturhistorisk Standpunct al Grund til at antage, at Anglerne oprindelig udgjorde en Bestanddeel af den nordiske Grundbefolkning, navnlig af den gothiserede kimbriske Race (Dan og Angul de Danskes Stamfædre), ligesom at de partielt germaniserede Angler (Angelsachser) i deres Grundvæsen hørte til de nordiske Folkeelementer, en Anskuelse, som Outzen, Manicus og Stevens allerede tidligere med fuld Føie have søgt at hævde, og som Hagerup fornylig har bidraget til at sætte udenfor al Tvivl.

Efterat den nordiske Germanisme endelig under flere Aarhundreders Kamp og Gjæring havde identificeret sig saaledes med de oprindelige nordiske Elementer, at Norden dannede eet eiendommeligt Heelt, saa at Adskillelsen ikke mere fremtraadte i de enkelte Lande, men efter den sammensmeltede Grundbefolknings Lands- eller Statsinteresser, maatte Udvandringen yttre sig som partielle Udtømmelser af de utilfredse Folkeelementer fra alle 3 Riger. Denne Udvandring skete under Form af Normanertoge, der havde deres vigtigste Spore i det erobrelystne, herskesyge og allevegne fremtrængende, men den individuelle Frihed i høi Grad begunstigende germaniske Element, der maatte udøve en saameget betydeligere Indflydelse som det ved Blandingen var blevet parret med Nordens ufordærvede og kraftige ældre Folkeelementer.

NIENDE CAPITEL.

Om Nordens kimbriske (olddanske), gothiske og germaniske Cultur og disses Forhold til den almindelige Steen-, Bronce- og Jerncultur.

Da, ifølge det foran Udviklede, den finsk-kimbriske, gothiske og germaniske (kaukasiske) Race maae betragtes som Repræsentanter for den tilsvarende nordiske Steen-,

Bronce- og Jerncultur, vil det ikke være uden Interesse at kaste et Blik tilbage paa disse forskjellige Culturer og deres Forhold til de tilsvarende almindelige Steen-, Bronce- og Jernculturer, saaledes som man af de efterladte, vel i rigeligt Maal tilstedeværende, men endnu langtfra bekjendte og bearbeidede materielle og immaterielle Minder er istand til at opfatte dem.

Begynde vi med Jerncultureu, der, som tidligere udviklet, tør antages at have taget sin Begyndelse i Norden omtrent ved Christi Tid med de under Asernes Anførsel indtrængende Mænd og først kan betragtes som Historien tilhørende efterat nogenlunde paalidelige skriftlige Beretninger omtrent eet Aartusinde senere begynde at sprede Lys over de nordiske Folkefærd og Begivenheder, da var denne Culturudvikling i sit Grundvæsen en Kamp mellem Gothismen og den nordiske Germanisme, hvilken sidste i det berømte Braavallaslag, hvor Nordens ypperste Kræfter stødte sammen, vandt en ikke mindre aandelig end materiel Seir. Hele denne nordiske Culturperiode, hvis Begyndelse saaledes falder efterat den romerske Germanisme, der nærmest repræsenterer Jernculturen i Italien, havde befæstet sit Herredømme over Sydeuropa, er rig paa stolte og betydningsfulde Minder, i hvilke den seirende Race, „Mændene", fremtræder i den fulde Glands, medens de undertvungne Racer ere stillede i et partisk, ofte hadefuldt Lys. Det maa være fremtidige udførlige og kritiske Undersøgelser forbeholdt at berigtige de mange urigtige Anskuelser af denne Culturperiode, som en eensidig Opfatning af de fra denne efterladte skriftlige Mindesmærker har bragt ind i den historiske Fremstilling. Jeg skal kun her minde Læseren om at Jernalderen, saaledes som jeg deels allerede har paaviist, deels nærmere vil komme til at omtale, bragte Norden en ny Menneskerace og med denne nye Sprogelementer, et nyt Metal (Jernet) til Forfærdigelsen af flere Redskaber til Kamp og Arbeide, et nyt Meddeielsesmiddel (de almindelige Skrifttegn, Runerne), et nyt Talsystem (det egenlige Decadesystem), nye Retsinstitu-

tioner, en ny Landsinddeling, et nyt Krigssystem (Kilfylkningen m. m.) og et nyt Religionssystem, kort en heel ny Cultur, som, efterat være sammensmeltet med det tidligere Bestaaende, afgiver det tiltrækkende og interessante Billede, som med mere eller mindre objectiv Sandhed fremstilles i de nordiske Myther, Sagn og historiske Efterretninger. Under hele denne Culturudvikling sporer man tydelig den almindelige europæiske Culturs overveiende Indvirkning paa de nordiske Forhold, og en nærmere Undersøgelse vil udentvivl stadfæste, hvad selve de materielle Oldtidsminder antyde, at den romerske og græske (byzantinske) Cultur have udøvet en langt større Indflydelse paa den nordiske end man i Almindelighed er tilbøielig til at antage. Det er af alle saavel nordiske som fremmede Kilder til vor Kundskab om denne Nordens forhistoriske Periode aldeles klart, at Culturen i denne i det Hele taget har staaet paa et lavere Standpunct end i de fleste andre europæiske Lande, navnlig Tydskland, England, Frankrig og Italien, fra hvilke den nyere Civilisations Straaler spredtes til Norden.

Anderledes vil man derimod ved en nærmere Undersøgelse finde, at det maa forholde sig med den nordiske Broncecultur. Medens Jernculturen, der omtrent eet Aartusinde f. Chr. Fødsel maa have fortrængt Bronceculturen fra Herredømmet i Italien, allerede ved Christi Tid gjennem det romerske Verdensherredømme udøvede en gjennemgribende Indflydelse paa alle de Lande, som Middelhavet beskyller, laa, at dømme efter de romerske og græske Historieskriveres Efterretninger, hele Europa Nord for Alperne i et formeligt Barbari. Kun Kjøbmanden Pytheas fra Massilia, der omtrent 350 Aar f. Chr. foretog en Søreise til Norden og som omtales af Plinius og Strabo, men som den sidste anfører til Spot for hans formeentlige Upaalidelighed, bærer i sine stykkeviis efterladte Beretninger et Vidnesbyrd om, at en forholdsviis høi Grad af Cultur har fundet Sted i Norden, idet han fortæller, at der allerede dengang af Honning lavedes Mjød og at det indhøstede Korn tærskedes i store

Lader, Efterretninger, som i det Væsenlige stadfæstes ved en uhildet Opfatning af de fra eet Sekel f. Chr. stammende romerske Beretninger om de sandsynligviis fra den slesvig-jydske Halvø uddragne Kimbrers fortrinlig udrustede Rytteri, ligesom og af den eet Aarhundrede e. Chr. levende Tacitus' mærkelige Beretning om Svionernes eller de egenlige Svenskes mægtige Stat*).

Men hvor utilbøielig man end er til at antage disse Beretninger, der nødvendigviis forudsætte en forholdsviis høi og meget gammel Cultur i Norden, for rigtige, turde de netop være aldeles overeensstemmende med Sandheden.

Det er i og for sig en grundfalsk Anskuelse at antage, at Culturen i Oldtiden skulde i nogetsomhelst Land have udviklet sig pludselig. Hele Culturudviklingen, der nødvendig maatte gaae langsommere, jo længere vi gaae tilbage og jo færre Midler til Uddannelse Menneskene havde til deres Raadighed, viser paa det Bestemteste, at Tidspunctet til Menneskeslægtens Optræden paa Jordkloden maa skydes mange Aartusinder tilbage før det Tidspunct, som man ved en fuldstændig Misforstaaelse

---

*) Da denne Beretning, hvis Paalidelighed ikke med Grund kan drages i Tvivl, i flere Henseender stadfæster de i dette Skrift fremsatte Anskuelser, anføres den her in extenso:

Tacitus Germania, 44 cap.

„Derefter følge Svionernes Stater, beliggende i Havet selv, som foruden Landmagt ogsaa have stærke Flaader. Skibenes Form adskiller sig derved, at de have Forstavn i begge Ender og saaledes altid ere skikkede til Landing; de styres ikke ved Seil og have ingen Aarerad paa Siden. Aarerne ere løse, som paa nogle Floder, og kunne efter Omstændighederne flyttes hid og did. Ogsaa Rigdom æres hos dem, og derfor regjerer Een uden nogen Indskrænkning eller usikker Lydighed hos Folket. Vaabnene ere ikke, som hos de øvrige Germaner, overladte Enhver, men da Oceanet forhindrer pludselige Overfald af Fjender og Skarer af Bevæbnede let blive tøilesløse, ere de indelukkede og bevogtede og det af en Træl, thi at sætte en Adelig eller Fribaaren eller endogsaa blot en Frigiven til at vogte Vaabnene, ligger ikke i Kongens Interesse."

af de mosaiske Beretninger og tvertimod de ældste profane Vidnesbyrd har sat til omtrent 6000 Aar før den nærværende Tid. Hiin falske Anskuelse er paa det Nøieste sammengroet med den Fordom, hvormed enhver efterfølgende Generation sædvanlig seer den foregaaende i et underordnet Lys, uden at betænke at den selv, der bilder sig saameget ind af sit høie Culturtrin, i Tiden vil blive betragtet paa samme Maade.

Disse culturhistoriske Sandheder ere maaskee intetsteds mere anvendelige end paa Nordens Forhold. Den, som derfor tvivler om, at der i Nordens Broncealder maa have hersket en forholdsviis høi Grad af Cultur, den ville vi først og fremmest henvise til den righoldige Samling af Broncesager, som vort velordnede oldnordiske Museum indeholder. Han vil da ved at undersøge de enkelte Vaaben, Smykker og Redskaber, Stykke for Stykke, og anstille Betragtninger over Maaden, hvorpaa og Øiemedet hvori de ere forfærdigede, og ved at erfare, at de ere fundne under Omstændigheder, der ikke lade nogen grundet Tvivl tilbage om at deres Forfærdigelse i Reglen maa være skeet her i Landet, komme til den Slutning, at det er en culturhistorisk Nødvendighed at antage, at det Folk, som har efterladt dem, ogsaa i andre Henseender maa have staaet paa et forholdsviis høit Culturtrin og at hele denne Cultur, at dømme efter det langsomme Fremskridt, Civilisationen har gjort i den ældste Tid, maa have medtaget mindst eet eller halvandet Aartusinde til sin Udvikling. Hans Overbeviisning herom vil bestyrkes, naar han ved anstillede Sammenligninger med de i det øvrige Europa fundne Broncesager finder, at de nordiske ei alene have en eiendommelig Udvikling, men og at de i Formernes Skjønhed, i Arternes Mangfoldighed og i Hensigtsmæssighed i Reglen staae over de øvrige nordeuropæiske, navnlig over de britiske, som man er vant til at betragte som de fortrinligste.

Denne Fortrinlighed hos de nordiske Broncesager turde vel tildeels hidrøre fra den Omstændighed, at det maa ansees for afgjort, at Bronceculturen i Norden ved-

blev at bestaae forholdsviis længe ved Siden af Jernculturen inden den blandedes med og fortrængtes af denne. Men der turde til denne fortrinlige Uddannelse af Broncesagerne være andre ikke mindre medvirkende Aarsager. Jeg har tidligere viist det lidet Sandsynlige i, at den nordiske Steencultur, der fandt Sted i et Tidsrum, da det Indre af Europa maa antages for ubeboet og ubeboeligt, skulde have udbredt sig fra Middelhavets Kyster rundt om Atlanterhavet til Norden, medens den langt kortere og naturligere Udbredelsesvei for den i Nordasien siden umindelige Tider hjemmehørende finske (tschudiske) Race maa antages at have været langs de polsk-russiske Floder til Østersøen og langs dettes Kyster til Norden og det nordvestlige Europa*). Den Omstændighed, at England har erholdt sine historisk bekjendte Beboere: Angler, Jyder, Danske og Normaner, fra det østligere liggende Norden tyder, i Forbindelse med at den ældste bekjendte Handelsvei mellem Orienten og Norden gik over de russisk-polske Floder og Danmark, desuden med stor Sandsynlighed paa, at Indvandringsstrømmen ogsaa i den forhistoriske Broncealder, hvor Qvægavl og Agerdyrkning vare Folkets Hovednæringsveie, er gaaet fra Asien over den netop til Qvægavlens og Agerdyrkningens successive Udbredelse særdeles egnede nordeuropæiske Slette samt det dertil ikke mindre skikkede Danmark, og at derfor Bronceculturen, saaledes som de materielle Minder fordre det, er ældre i Norden end i Vesteuropa, navnlig i England.

Men hvad der saaledes bestyrkes af Culturudviklingen i det Hele og de materielle Minder i Særdeleshed, bliver endnu tydeligere, naar vi kaste Blikket tilbage paa de immaterielle Minder.

Vel have vi ikke nogetsomhelst Sagn eller nogensomhelst Mythe, der med Bestemthed kan paavises i sin nuværende Form at nedstamme fra selve Broncealderen, men ikke destomindre kan der, naar man son-

---

*) See andet Capitel.

drer Jernalderens Myther og Sagn i deres oprindelige Bestanddele, ikke være nogen grundet Tvivl om, at den bedste, meest poetiske og tilmed den med Orientens ældste og betydningsfuldeste Myther og Sagn nærmest beslægtede Deel, saaledes som jeg tidligere har paaviist*), tilhører den af den senest i Norden indtrængte seirende Race (Mændene) saa partisk skildrede Jætteslægt eller rettere den blandt Jætteslægten endnu ikke fortrængte Gothisme, hvis væsenligste med den nordiske Germanisme i total Strid staaende Træk jeg har fremstillet i de foregaaende Capitler. Men medens den Bronceculturen i Norden repræsenterende Gothisme i alt Væsenligt svarer til den asiatiske Broncecultur, saaledes som man af de efterladte Fragmenter af de babylonske, indiske og ægyptiske religiøs-philosophiske og astronomiske Systemer er istand til at opfatte dem, bliver Ligheden mellem den europæiske Broncecultur, der repræsenteres deels af Gothismen, deels af Keltismen, og den ældste asiatiske svagere, jo længere man gaaer mod Vest. Saaledes staae den galliske (franske) Bronceculturs Myther og Sagn fjernere end den nordiske fra Orientens Systemer, og den britiske er atter fjernere derfra end den galliske. Som et slaaende Beviis herpaa skal jeg kun anføre Valas Spaadom om den tilkommende Verdensundergang, hvis væsenligste Billeder, saaledes som jeg tidligere har viist i mit Skrift „Syndfloden", især den franske Udgave**), Træk for Træk svare til Aabenbaringens Billeder og de af Orientens ældste religiøs-philosophiske og astronomiske Ideer og Meninger, hvoraf dens Lignelser maae antages at være laante, medens disse samme Billeder langt svagere gjenfindes i den galliske og næsten ere sporløst forsvundne i den britiske Keltisme (Broncecultur), en Omstændighed, som i og for sig viser, at Nordens Forhold til Orienten har været inderligere end Vesteuropas, og som i Forbindelse med Sporene til de ældre

*) See syvende Capitel.

**) Le déluge, Paris 1847, Side 279 ff.

Folkeracers successive Fortrængelse fra Øst mod Vest gjør det nødvendigt at antage, at Bronceculturen er fulgt med disse fra Øst mod Vest og ikke, saaledes som det er Tilfældet med Culturen i Jernalderen, er gaaet fra Sydeuropa til Tydskland og Vesteuropa og derfra til Norden.

Betænke vi nu, at Keltismen eller den vesteuropæiske Broncecultur i Gallien maa, som tidligere bemærket, skydes mindst 1500 Aar tilbage f. Chr., saa kunne vi alene af denne Omstændighed slutte til Gothismens eller den nordiske Broncecultwrs høie Ælde. Men denne Ælde vil blive endmere indlysende, naar vi betragte den høie Alder, der nødvendig maa tillægges den orientalske Broncecultur, der nærmest repræsenteres ved det elymæiske eller elohiske (gothiske) System, hvilket, som Rask allerede har paaviist, maa skydes mindst 3000 Aar tilbage f. Chr. og maa antages at have udøvet en væsenlig Indflydelse paa de ældgamle babyloniske og ægyptiske Religionssystemer, hvorfra det atter i meget forandrede Former er gaaet over i Grækernes og Romernes, medens vi have dets reneste Levninger i de fra ægyptisk Præstelærdom hentede og i de mosaiske Bøger opbevarede kosmogoniske og monotheistiske Ideer, der tilfulde godtgjøre, paa hvilket forholdsviis høit Standpunct den elohiske eller asiatisk-gothiske Broncecultur maa have staaet. Idet jeg maa henvise de Læsere, som interessere sig for en ydерligere Udvikling af denne ældste orientalske Culturtilstand, til mit fornævnte Skrift „Syndfloden", skal jeg her kun bemærke, at den elohiske (eller gothiske) Race maa antages senest 2000 Aar f. Chr. at være fortrængt i Herredømmet saavel over Lilleasien som Ægypten af den kaukasiske Race eller den egenlige saakaldte Menneskeslægt (den germaniske Race i vidtløftig Betydning), som hvis nærmeste Repræsentanter den assyriske Erobrer Ninus og den ægyptiske Misraim eller Menes (ɔ: Manden) synes at fremtræde — og at denne Culturomstyrtelse, som tidligere berørt, synes at have foranlediget de ældste i Grækenlands mythiske Historie nævnte

lilleasiatiske og ægyptiske Colonisters og de med dem fulgte Skarers Udvandring til Grækenland, og rimeligviis ogsaa drevet Udvandringsstrømmen af de gothiske og med dem nærbeslægtede keltiske (ɔ: de ved Blandingen med gallo-iberiske modificerede gothiske) Folkeelementer over det da høit berømte Colchis og derfra langs de polsk-russiske Floder til Norden, omtrent ad den samme Vei, den finske og kimbriske Race maae antages at have taget. At der ad denne Vei meget tidlig maa have været en Forbindelse mellem Norden og Orienten, synes endvidere at bestyrkes ved den Omstændighed, at det i Orienten i Oldtiden saa høit skattede Rav eller Electron, der vel ogsaa er fundet paa flere Steder, men hvis Hovedfindested, saa langt de historiske Minder række, har været de danske og preussiske Kyster, allerede omtales af Homer og i store Masser benyttedes som Røgelse i det jødiske Tempel paa Kongernes Tid, altsaa flere Aarhundreder før Phønicierne ved Mellemhandel bragte det over Atlanterhandel. Det er derfor rimeligt, at det oprindelig er ført landværts ad hiin Vei fra Norden til Orienten og Grækenland, og at det er Afbrydelsen af denne Forbindelsesvei ved Folkekampen mellem Gothismen og Germanismen i Nordeuropa, der, som jeg tidligere har viist, maa antages at være begyndt mindst eet Aartusinde f. Chr., der har været en af de medvirkende Aarsager til at drive de foretagelsesivrige Phønicier til at søge denne værdifulde Handelsartikel søværts. Bronceculturens Vandring over den nordeuropæiske Slette med Gotherne bestyrkes fremdeles saavel derved, at det getiske (jetiske, jættiske) Navn, som jeg har viist at være identisk med det gothiske eller rettere sagt at være brugt om de gothiserede Finner (Tschuder), kan spores at være fremherskende i flere af de ældste østeuropæiske og nordasiatiske Folkebenævnelser (t. Ex. Massageter, Thursageter, Gether), som og derved, at der, ifølge de ældste romerske og græske Efterretninger, endnu nogle Aarhundreder e. Chr. Fødsel boede gothiske Folkeslag (formeentlig de allerede af Pytheas omtalte Guttoner) ved Østersøens sydlige Kyster, medens det gothiske Sprog,

selv længe efterat det gothiske System var gaaet tilgrunde i den store Folkevandringsstrøm, besad en saadan Anseelse, at det brugtes som et Fællessprog af en stor Mængde barbariske Nationer, saa at det ved Attilas Hof benyttedes som Hovedsprog og i en vis Henseende synes at have spillet samme Rolle i Nordeuropa, som det græske og latinske Sprog i Sydeuropa. At derfor Broncecultureus Vandring til Norden virkelig har fundet Sted ad denne Vei, vil rimeligviis kunne constateres, naar engang i Tiden de udentvivl talrige Broncesager fra de polskrussiske Provindser samles og kritisk undersøges. Men selv om Bronceculturens Vandring skulde ad denne forholdsviis korte Vei have medtaget Aarhundreder, ja selv eet Aartusinde for at naae Norden, saa kan man dog, hvad ogsaa Sammenligningen mellem den galliske og nordiske Broncecultur viser, paa ingen Maade sætte denne sidstes Begyndelse til en sildigere Periode end den galliskes, der, som tidligere viist, maa skydes mindst 1500 Aar tilbage f. Chr.

At den fra Herredømmet i Asien fortrængte gothiske Race tilligemed dens eiendommelige Cultur — Bronceculturen — har fundet sit tryggeste Fristed i Norden, og at den, blandet med de allerede tilstedeværende finskkimbriske Folkeelementer, har begyndt en heel ny Culturudvikling, der paa Grund af de til Bevarelsen af national Selvstændighed yderst gunstige Localforhold, Norden frembyder, her har holdt sig forholdsviis længe, fremgaaer saaledes formeentlig af hele den foregaaende Udvikling. Det turde derfor være rigtigt at kaste et Blik paa denne Culturs meest characteristiske Træk.

Jeg har allerede udførligere omtalt den skarpe Modsætning, hvormed Gothismen optræder i Forhold til den senere nordiske Germanisme, idet jeg har viist, hvorledes der næsten i enhver væsenlig Henseende lader sig paavise en Forskjel mellem disse tvende Culturretninger, og skal derfor her kun bemærke, at disse Forskjelligheder formeentlig ei alene havde deres Grund i de forskjellige Racers Eiendommelighed, men ogsaa i de særegne For-

hold, hvorunder de optræde. Medens den germaniske Race, der i sit Grundvæsen var erobrende og krigførende, allerede forefandt Betingelserne for sin Tilværelse blandt de undertrykte Folkeslag i de Midler til Livsophold, disse havde tilveiebragt, maatte den gothiske Race, der i sit Grundvæsen maa betragtes som qvægavldrivende og agerdyrkende, selv tilveiebringe Midlerne til sit og sine Huusdyrs Ophold. Den maatte lægge sig efter Fredens og Vindskibelighedens Kunster, den maatte rydde Skovene og dyrke Markerne. Vidnesbyrdene herom finde vi ei alene i Broncesagerne, men og i de mange foran omtalte Stedsnavne i Norden, som, om end en stor Deel af dem skrive sig fra en langt senere Tid, da Nordens tidligere Grundbefolkninger ved Sammenblandingen eller Samlivet med den germaniske Race havde lært at skatte og benytte Jernet som et fortrinligere Middel, dog ved deres gothiske Endelser minde om hine Bronceculturens eiendommelige Beskjæftigelser.

I Forbindelse hermed staaer et andet characteristisk Træk for Gothismen. De store Vanskeligheder, som den havde at overvinde ved sin Optræden, synes at have givet den en eiendommelig Retning, idet den i Modsætning til Germanismen, der, overført paa de kimbriske Folkeelementer, fremtræder som den individuelle Friheds og Selvstændigheds nærmeste Repræsentant, i flere Henseender bærer Spor af en stærkt udviklet Foreningsaand (Associationsaand), som ogsaa fandt Sted hos Keltismen, hvor dog Principet, anvendt af andre Folkeelementer og under andre Forhold, allerede i Oldtiden synes at være udartet til Communisme, idet t. Ex. de gamle Briter, ifølge Cæsars Fortælling, oftere havde Koner tilfælles. I Norden see vi Associationsaanden fornemmelig i den hele Maade, hvorpaa Agerbruget siden umindelige Tider er blevet drevet i de Provindser, hvor det gothiske System har havt Overvægten. Herfra skriver sig formeentlig ei alene Sammenbygningen af Bøndergaarde, hvorved Landsbyerne opstode, men ogsaa det høist mærkelige Fællesskab, der fandt Sted ved Jordloddernes Inddeling

(Rebning), Jordens Pløining og Sædens Indhøstning, et Fællesskab, som i Oldtiden har havt sine Fordele, men som, uagtet det staaer i stærk Strid med en forbedret Agerdyrkningsmaade, først er blevet hævet efter den største Modstand fra Bondestandens Side, dog ikke uden overalt i Danmark (den agerdyrkende Gothismes egenlige Sæde) at efterlade sig talrige Spor, især paa isoleret liggende Steder og Øer *). Fra denne Associationsaand stammer sandsynligviis fremdeles den complicerede gothiske Vidneførsel med 1, 2, 3 o. s. v. Tylter Eedsmænd, samt de nordiske Gilder (Foreninger), hvis egenlige Udvikling vel maaskee nærmest tilhører Middelalderen, men hvis første Oprindelse, ligesom de galliske (keltiske) Gilder, der endnu i høiere Grad end de nordiske synes at have havt en politisk Tendents, gaae tilbage til den graa Oldtid.

Et tredie eiendommeligt Træk ved Broncecultureu var, at den i sit Grundvæsen maa betragtes som en fredelig Propaganda. Hermed være det dog ingenlunde sagt, at Gothismen ikke førte Krig eller udøste Blod. Tvertimod vidne den store Mængde Vaaben, især de mange smukformede og forskjelligt dannede Sværd, ikke mindre end de talrige nordiske Sagn og Myther om den Tilværelseskamp, som er ført imellem det gothiske og germaniske System. Men ligesom Vaabnene i det Hele taget synes at bære overveiende Characteer af Forsvarsvaaben, saaledes er det rimeligt, at deres fortrinlige Udvikling hovedsagelig skyldes den mangehundredaarige Kamp, Gothismen førte mod den i Norden indbrydende Germanisme. At der saavel ved de gothiske som keltiske Offringer oftere udgjødes meget Blod, selv af Mennesker, derom lade Traditionerne og Sagnene ingen Tvivl; men det turde dog være et Spørgsmaal, om ikke disse Offringer,

*) Saaledes har f. Ex. Udskiftningssystemet paa Samsø lige til de sidste Aar ikke kunnet trænge fuldstændig igjennem. Den ene lange og smalle Jordstrimmel laae og ligger maaske endnu paa flere Steder ved Siden af den anden, tilhørende aldeles forskjellige Lodeiere.

saaledes som ikke faa Træk tyde paa, hovedsagelig vare en Levning fra den finsk-kimbriske Culturperiode, som Gothismen ikke havde formaaet at fortrænge. I det Mindste vide vi, at Menneskeoffringerne intetsteds vare hyppigere end blandt de finsk-slaviske Stammer ved Østersøen, og selv Leire og Upsal, hvor efter Traditionerne Menneskeoffringerne fandt Sted i Norden, laae i Egne, der, som jeg har paaviist, maae antages at have været den finsk-kimbriske Races ældste Hovedsæder i Norden.

Men kan det end ikke paatvivles, at Gothismen førte Krig og udøste Blod, saa laa det dog i denne Culturs Eiendommelighed, at den i langt høiere Grad end Germanismen har fordret Fred, uden hvilket det ikke var muligt at dens Hovednæringsveie, Qvægavl og Agerdyrkning, kunde trives. Jeg har tidligere*) paaviist det Sandsynlige i, at den gothiske Race tilførte Norden nye Qvæg- og Hesteracer, og at navnlig vore fortrinlige jydske Qvæg- og Hesteracer, der ere fortrængte mod Norden af de nyere Qvæg- og Hesteracer omtrent paa samme Maade, som Gothismen er fortrængt af Germanismen, sandsynligviis ere fulgte med Bronceculturen. Jeg skal her kun erindre, at den keltisk-gothiske Skik at anvende Hornqvæget til Træk- og Pløiedyr netop har sit Hovedhjem i Jylland og de svenske Gøthalande, og at overhovedet hele det gothiske Religionssystem (Herthas eller Jordens Dyrkelse som Guddom, Jætternes eller Gothernes Nedstamming fra Koen, Jættelærens Møkkurkalv, de gothiserede Kimbrers Edsaflæggelse paa Tyren m. m.) i den Grad er sammenvoxet med Begreberne om Qvægavl og Agerdyrkning, at man ikke kan paatvivle, at disse Fredens Sysler udgjorde den gothiske Races Hovedbeskjæftigelser. Men Alt dette forudsætter nødvendig en langt høiere og langt ældre Cultur end man hidtil har været tilbøielig til at tillægge Broncealderens Folk. Er det end en culturhistorisk Grundfeil at lade hele Old-

*) See Norden og dens Beboere, Side 48—49.

tidens Cultur udgaae fra Norden, saaledes som Rudbeck og andre Lærde have gjort, eller fra Vesteuropa, saaledes som Keltismens overdrevne Beundrere have antaget, saa er det derfor ikke en mindre Feil, at man, forledet ved en urigtig Opfattelse af de fra en langt senere Tid efterladte skriftlige Minder, har slaaet en Streg over hele den Tidsalders Cultur, som ikke selv har efterladt sig noget directe skriftligt Vidnesbyrd, men fra hvilken ikke destomindre Oldtidens meest poetiske og dybest philosophiske Sagn og Myther stamme.

At den nordiske Broncealder har havt sine egne Kongerækker, synes ei alene at fremgaae af Hyndluljod og af den Omstændighed, at det forlængst forældede keltisk-gothiske Ord „Rik" (Latinsk rex), der betyder det samme som Konge, findes i de allerældste Kongenavne, men og af den tidligere omtalte gothiske Arvefølge. De ældste Historieskriveres mislykkede Forsøg paa at restituere disse Kongerækker bevise derfor, hvad man end kan sige om selve Kongerækkernes Enkeltheder, at der endnu i hiin Tid, da det historiske Lys begyndte at dæmre, i Folkets Bevidsthed levede en Overbeviisning om en langt ældre Cultur end nyere Kritikere have villet antage. Det, som imidlertid stærkest taler for den gothiske Bronceculturs høie Ælde, er, som jeg senere skal vise, Sproget, hvis gothiske Grundcharacteer (især de tvende Kjøn og den postpositive Artikel) ikke har kunnet fortrænges af den næsten Alt omformende Germanisme, og som paa det Bestemteste godtgjør, at den gothiske Broncecultur maa gjennem et overordenlig langt Tidsrum have havt saagodtsom Eneherredømmet over hele Norden.

Om den finsk-kimbriske Cultur, der har spillet Hovedrollen i den saakaldte Steenalder, lader der sig paa Undersøgelsernes nærværende Standpunct ikke siges Meget med Bestemthed. Men ligesom jeg tidligere har berørt, at de geologisk-antiquariske Undersøgelser uden-tvivl ville kaste et hidtil uahnet Lys over Steenalderens Folkeslag og disses Skikke, Sæder og Levemaade, og at

en kritisk Undersøgelse af Sprogforholdene vil vise, hvilken gjennemgribende Andeel den kimbriske Sprogart maa have taget i en stor Mængde af de europæiske Sprogs Dannelse, idet der i disse Sprog (navnlig i Nordisk, Tydsk, de keltiske Sprogarter, især Bretagnisk, samt Latin og Græsk) findes talrige Levninger, som maae antages at have været kimbriske, saaledes turde der af en Sammenligning mellem de endnu levnede Rester af Eiendommeligheder hos de nordiske Folkefærd, som kunne betragtes som de nærmeste Repræsentanter for de tre herskende nordiske Racer (Kimbrer eller Daner, Gother og Mænd), ikke kunne drages ganske faa Slutninger om den nordisk-kimbriske (den oprindelig danske) Culturs Tilstand, der formeentlig i Tiden vil vise sig i et ganske andet Lys end man hidtil har betragtet den.

Det turde da vise sig, at de nordiske Kimbrer, de egenlige Daner, høre til en Race, der ei alene, hvad saavel den hellige Skrift (Gen. VI, 4) som talrige profane Myther synes at stadfæste, har spillet en vigtig Rolle i Menneskeslægtens Barndomshjem, men ogsaa, saaledes som Monumenterne og Culturudviklingen i det Hele taget synes at vise, successivt er fortrængt fra Vestasien til Europa, idet den, som jeg tidligere har viist, maa antages at have fulgt en dobbelt Vei, deels Sønden deels Norden om Europa, efterladende sig ad begge Veie ikke faa materielle og immaterielle Mindesmærker, en Dobbelthed i Vandringen, som for Sydeuropas Vedkommende synes at antydes ved de ældste lilleasiatiske, græske og italienske kyklopiske (pelasgiske) Bygningsværker, Grækernes Benævnelse „Danaer“ (Daner?) samt talrige Sproglevninger, og for Nordeuropas Vedkommende ved de steensatte Grave paa Krim, ved Homers Fortælling om at der endnu paa hans Tid Norden for det sorte Hav boede Kimmerier (Kimbrer), og ved ikke faa Stedsnavne, som minde om Kimbrernes eller Danernes Ophold i disse Egne, f. Ex. Krim, Chersonæs (os), der tilbagekalder den i Norden saa hyppige Stedsendelse paa „næs“, Tanais (Don),

Danaster (Dnister), Danubius (Donau), Dacien (den danske Konge kaldes jevnlig Rex Daciæ) o. s. v. *).

Ogsaa turde det, naar man tilbagekalder sig, at de fra den kimbriske Race henhørende i Norden hyppige Stedsnavne paa „um" maae, saaledes som jeg tidligere har viist (5te Cap.), have været meget udbredte i Oldtiden, være mere end en aldeles tilfældig Lighed, at der f. Ex. til det nuværende ved det sorte Hav liggende „Batum" findes et aldeles tilsvarende Stedsnavn i det Nordost for Viborg liggende „Batum". Naar det engang lykkes at udsondre Sprogene i deres oprindelige Bestanddele, vil det formeentlig vise sig, at man netop i de den kimbriske (danske) Race oprindelig tilhørende Ord maa søge den rette Forbindelse ei alene, som tildeels paaviist, med Europas, men og Asiens ældste Sprog, navnlig med Sanskrit; thi skjønt dette sandsynligviis ogsaa, ligesom næsten alle udviklede Sprog, bestaaer af en Sammensætning af flere andre, saa er det dog af Culturudviklingens Gang formeentlig klart, at ligesom Sprogets ældste Grundbestanddele maae være fulgte med den oprindelige Race, saaledes maae begge have kunnet holde sig bedst frie for fremmede Elementer i det isoleret liggende og ved yderst gunstige Naturforhold beskyttede Norden, hvor vi ogsaa finde de øvrige immaterielle Minder om Lille-Asiens ældste Fortid stærkest udprægede, medens i selve Lille-Asien Jorden dækker Fortidens stolte Monumenter og selve Mindet om dem er næsten sporløst forsvundet hos dets nuværende barbariske Beboere.

At den finsk-kimbriske Race allerede i Nordens Steenalder har kjendt Katten, Hunden og Hesten som Husdyr,

---

*) Hvilken overordenlig Rolle Danerne maae have spillet i Orientens dunkle Fortid, seer man alene af den Omstændighed, som allerede Andre have bemærket, nemlig at Ordet „Dan" eller „Than" næsten i hele Orienten betyder Herre. Saaledes i det Arabiske: „Dan" (han var Konge), „Dinn" (Rige), „Dun" (Adelsmand), „Thanyjah" (Anfører); i det Persiske: „Dana" (en Viis); i det Siamesiske: „Than" (en Herre) o. s. v.

er allerede klart af de anstillede antiquarisk-zoologiske Undersøgelser og beviser, hvad der allerede fremgaaer af de ofte kunstig og ziirlig udarbeidede Steensager, at den ikke kan have staaet paa et aldeles raat Culturtrin. Naar de nordiske Sagaer endog navngive dens Drotter, da maae vi vel erindre, at Talen er om en langt senere Tid; men der er ikkedestomindre i Gravmonumenternes Storartethed og i de af Danerne efterladte talrige Sproglevninger Meget, som tyder paa, at de allerede i Steenalderen have staaet paa et temmelig udviklet Culturtrin, og at de navnlig have havt Høvdinger og været kjendte med en raa Agerdyrkning. *)

---

*) Det fortjener i denne sidste Henseende at bemærkes, at ligesom de græske Sagn tillægge Pelasgerne eller de græske „Kimbrer" (Danaerne, Danerne?) den første Agerdyrkning, saaledes have og de nordiske Kimbrer (Danerne) et særeget Udtryk for Jordens Dyrkning tilfælles saavel med Grækenlands- som Italiens Oldtidsbefolkning, med hvilke jeg tidligere (5te Cap.) har viist, at den egenlige Forbindelse nærmest maa søges netop gjennem den kimbriske Race. Medens man paa de Steder i Norden, hvor den i sit Grundvæsen agerdyrkende gothiske Race er fremherskende, almindelig bruger Ordet pløie (Svensk ploga), findes Ordet „ere", „ærre", „arre" eller „are" (Latinsk arare, Græsk ἄρειν) endnu stedviis, hvor den nordisk-kimbriske Race stærkest er udbredt, navnlig i Sammensætninger, der ere forældede, f. Ex. en Plovs Ærie (ɔ: saameget Jord, som kan drives ved en Plov), et Æars Ærring (et Aars Høst), hvorimod det i en forandret Betydning er gaaet over i det Islandske „Ar" og „erja", samt i det nuværende „Arbeide". Ligesom det derfor er sandsynligt, at den egenlige Pløiningsoperation, der bestaaer i at kaste Jorden om i regelmæssige Furer, og det dertil hørende Redskab, Ploven (Plougen), nærmest maae tillægges den egenlige gothiske Race, saaledes faaer man først det rette Begreb om den ældste Pløinings- eller rettere sagt Ærringsoperation ved at see den norske „Ar" eller „Ahl" (hvilket sidste Ord er en forvansket Udtale). „Aren" eller „Ahlen", der anvendes paa flere Steder i Norge, navnlig i det frugtbare Hedemarken, hvor Jorden saa at sige er besaaet med Smaastene, er nemlig et Redskab, forsynet med et spidst

Tiende Capitel.

Om de ved Racernes Blanding i Norden bevirkede almindelige og særegne Cultur-Forhold.

Betragter man de nordiske Stater som eet Heelt, da har Norden ligeoverfor det øvrige Europa den Eien-

---

og skarpt Jern, hvorved Jorden, istedetfor at pløies, ridses eller omrodes forskjellige Gange, indtil den er modtagelig for Saaning. Saavel herved som af den Methode, der anvendes i flere Fjeldegne (f. Ex. paa Færøerne), fremgaaer det altsaa, at Ordet „arre" oprindelig har betydet at gjøre Ridser i Jorden til Sædens Nedlægning, men at det senere, da den egenlige Pløiningsmethode var opfunden, er i de gothiske Dialecter bibeholdt i Ordet „harve", der endnu i Almuesproget udtales som „harre" eller (som det oftere er Tilfældet paa Hedeegnen i Sjælland) „arre". Det nuværende „harve" (harre, arre) betegner saaledes netop den oprindelige Pløiningsmethode, medens „Harven" (Harren) er en forandret og forbedret Indretning af den oprindelige „Ar". For tydeligere at forstaae den høie Ælde af Ordene „Ar" eller „arre", maae vi erindre, at de have selvsamme Rod, som Betegnelsen for en af Nordens ældste Guddomme „Hertha" (urigtig forandret til Nerthus), der er en Personification af Jorden (Erde), og at denne endnu i det Frisiske (Kimbriske) ligesom i det Engelske hedder „Eerth" eller „earth". Naar vi senere see, at det maa antages at have hørt til den gothiske Races Sprogegenheder, at den deels ofte aspirerede Ordene meget stærkt, saa at de erholdt Tilsætningen af et „h", deels foran de oprindelige kimbriske (danske) Ord oftere hængte eller i samme indskjød et „i" eller „j" (der dog i talrige Ord atter er udskudt), saa ville vi kunne begribe, hvorledes ei alene Ordet „arre" er blevet til „harre", men og hvorledes Ordet „Eerth" er gaaet over til det nuværende Jord (Jørth). Ogsaa synes det nordiske „erre" eller „arre", der har samme Rod som det latinske „arare", „area", „arena" o. s. v., at være nærbeslægtet med Ordet „terra", der sandsynligen ved Tilføiningen af et „t" er omdannet paa samme Maade af det oprindelige Grundord, som de nyere nordiske Sprog have omdannet ældre Ord, f. Ex. det endnu i Almuesproget brugelige Ord „erre" (opirre), der er beslægtet med det latinske „ira" (Vrede), og som i det nyere nordiske Sprog har antaget

dommelighed, at den allerede for henved to Aartusinder siden har afsluttet sin Raceblanding, medens Europa, og navnlig det nærliggende Tydskland, efter den Tid har modtaget talrige nye Folkeelementer, især under den saakaldte store Folkevandring, der fra et almindelig culturhistorisk Standpunct kun kan betragtes som Bronceculturens Slutningskamp mod Jernculturen. Norden kan altsaa med Rette rose sig af at være Hjemmet for Europas ældste, mindst blandede Befolkning. Dette er saameget mere betydningsfuldt som den stedfundne Raceblanding formeentlig netop har været tilstrækkelig til at frembringe en omtrentlig ligelig Fordeling af de Egenskaber, som ere nødvendige for at danne et til den høiere Civilisations rigtige Benyttelse og Bevarelse skikket Folkefærd, en ligelig Fordeling

---

Formen „tirre". Det er imidlertid ikke ad Sprogveien alene, at den høie Ælde af Ordet „arre" og de dermed beslægtede nordiske og latinske Ord vil kunne paavises. Ogsaa Mythologien indeholder tydelige Vink derom. Medens nemlig den nordiske Herthadyrkelse sandsynligviis har været samtidig med den ældgamle Dyrkelse af den nordiske Thor, der, som tidligere viist, maa antages nærmest at have repræsenteret den finsk-kimbriske Cultus, saaledes have vi den 4 à 5 Aarhundreder f. Chr. levende Diodors Beretning om, at „Gæa" (der var identisk med Demeter, Dea mater), der repræsenterer Jorden, ifølge Sagnet var formælet med den ældste Jupiter (Tordengud, Thor), en Broder til Uranos eller Repræsentanten for den ældste sydeuropæiske Gudeslægt, der, som jeg tidligere har viist, maa antages at være identisk med Italiens pelasgiske, kyklopiske eller kimbriske Gudeslægt. Men selv om Sprogfortolkningen og Mythologien end ikke afgave Vidnesbyrd for, at den nordisk-kimbriske Race (Danerne) i Steenalderen har kjendt en ganske simpel Maade at dyrke Kornet paa, vilde det dog være en culturhistorisk Urimelighed at antage, at et Folk, der har efterladt sig saa stolte Mindesmærker, som de ældste steensatte Grave, ikke skulde have medført den i deres oprindelige Hjem Asien mindst 3 Aartusinder f. Chr. bekjendte Korndyrkning, der var en langt nødvendigere Betingelse for deres Ophold i Norden end i Asien.

af Folkeelementerne, som Norden kun deler med England og tildeels med Tydskland, Holland, Belgien og Nordfrankrig.

Det turde derfor ikke være uden Interesse kortelig at gjennemgaae nogle af de ved Racernes Blanding i Norden opstaaede Forhold, hvis rigtige Opfatning formeentlig vil sætte os istand til at forklare flere hidtil uforstaaelige Phænomener.

Begynde vi med Monumenterne, da er det klart, at Racernes Blanding ogsaa maa have medført en Blanding af disse. Det var en culturhistorisk Umulighed, at den ældre Race pludselig kunde opgive alle sine hidtil brugte Redskaber og Materialier, der paa det Nøieste hang sammen med Racens Sædvaner og Leveviis. Vi finde derfor ogsaa Steenalderens, Broncealderens og Jernalderens Mindesmærker (Grave, Huusgeraad, Vaaben o. s. v.), der sædvanlig ere skarpt adskilte i det hele Ydre, paa flere Steder mere eller mindre blandede med hverandre. Den naturlige Aldersfølge maa vel have bevirket, at vi i Reglen, naar Monumenterne ere blandede, finde Steensagerne i Forening med Broncesagerne og disse med Jernsagerne, men paa den anden Side maae vi ikke oversee, at Racernes locale Fordeling maa have udøvet en væsenlig Indflydelse paa Mindesmærkernes Findesteder og Sammenblanding. Saaledes maae vi naturligviis, paa Grund af det germaniske Elements større Masseudbredelse og Sammenblanding med det finsk-kimbriske Element i det egenlige Sverrig og det nordenfjeldske Norge (Manaheim), her hyppigere finde Jernsagerne blandede med Steensagerne, medens omvendt det gothiske Elements nære Forbindelse med det finsk-kimbriske i Danmark maa have medført en hyppigere Blanding af Bronce- og Steensager. Man har tidligere været tilbøielig til at antage, at Broncesagernes Nordgrændse maatte sættes temmelig sydlig i Sverrig, men ligesom jeg har paaviist, at Gotherne i et langt Tidsrum forinden Mændenes Ankomst maae have været i Besiddelse af Herredømmet i Norden og ved deres Cultur udøvet en

væsenlig Indflydelse paa det finske og kimbriske Folkeelement, der mere eller mindre gothiseredes, saaledes maa man og, som nyere Fund vise, skyde den nordiske Bronceculturs Grændse betydelig længere mod Vest, men især mod Nord, end man hidtil har været tilbøielig til. At de i og for sig letforgjængelige Broncesager fortrinsviis forekomme meget sparsomt i det nordlige Norge og Sverrig, ligger ikke alene i den Omstændighed, at Folkemængden i det høie Norden paa Grund af Naturforholdene altid har været meget spredt, men og deri, at Jernculturen, som tidligere viist, langt tidligere fortrængte Broncecultureu i Sverrig og Norge end i Danmark.

See vi hen til de nordiske Folkefærds physiske Beskaffenhed, da møder der os her en stor Uovereensstemmelse med Europas øvrige Befolkning, der i Reglen træder skarpere frem, jo længere man i Europa gaaer mod Syden. Denne Uovereensstemmelse er vel tildeels bevirket ved Landenes klimatiske og physiske Beskaffenheder, men ligesom man historisk kan paavise, at det øvrige Europas Befolkning er sammensat af mange flere Folkeelementer end Nordens, og at navnlig det kaukasiske Element (det germaniske i vidtløftig Betydning) er overveiende i Syden, der ogsaa, især i den sydvestlige Deel, har havt en meget stærk Tilsætning af det iberiske Folkeelement, saaledes er det for Nordens Vedkommende formeentlig godtgjort, at det finske, kimbriske og gothiske Element her have havt ubetinget Overvægt ved Racernes Sammensætning; hvoraf den kraftigere, men mere klodsede Legemsbygning, de lyse Øine og det blonde Haar, som endnu betragtes som Nordboernes characteristiske Kjendetegn, have været de vigtigste physiske Resultater. Naar vi desuagtet see det paafaldende Phænomen at gjøre sig gjældende, at den nordiske Befolknings Legemsformer blive bedre proportionerede, Holdningen rankere, Ansigtstrækkene regelmæssigere, Næsen krummere, Øiets og Haarets Farve mørkere, medens de blaae eller lyse Øine og det hvide eller blonde Haar, der især i Oldtiden be-

tragtedes som Nordboens skjønneste Prydelse, mere og mere svinde, saa at de engang i Tiden synes at ville fortrænges, da ligger Forklaringen heraf, hvormegen Indflydelse man end vil tilskrive den tiltagende Civilisations Virkninger, dog fornemmelig deels i det kaukasiske Elements successive Udbredelse ved den almindelige Raceblanding, deels i selve dette Elements større Styrke og Intensitet. Den for hele Naturen gjældende Lov, at de fuldkomnere Former efterhaanden fortrænge de mindre fuldkomne, gjør sig ogsaa gjældende ved de nordiske Racers Blanding.

Med Hensyn til Nordboernes almindelige Characteer og aandelige Evner skal jeg her kun tilbagekalde i Læsernes Erindring, at Grundtrækket i den finske (Hunernes, Kvænernes) Nationalcharacteer var, som jeg tidligere har viist, ved Siden af en sky Forsigtighed et dybt poetisk Gemyt, der vel i Menneskeslægtens Barndom maatte lede til Overtro (Finnernes Trolddom), men i en mere oplyst Tid befordre en stærk om end ofte forfeilet Religiøsitet (de Hellige, Læserne, Mormonerne); at den kimbriske Races Grundcharacteer var en tildeels af den legemlige Overlegenhed følgende Selvstændighedsfølelse, der i Forhold til den i legemlig og aandelig Henseende lavere stillede Hune (Thurse) let maatte udarte til en eensidig Overvurdering af sig selv og en Undervurdering af den ældre Race, hvormed Benævnelsen Thurse (Tusse) i Tidens Løb er bleven synonymt med Tosse, medens Ordet Karl (Kimbrer) endnu bruges til at betegne enhver dygtig Personlighed; at Grundtrækket i den gothiske Races Characteer var en vis naturlig Godmodighed og Retfærdighedsfølelse, der, saalangt man kan efterspore de skriftlige Mindesmærker, har gjort Ordet „god“ (Gothe, Gud) til eensbetydende med retfærdig (retskaffen) *)

*) Noah var en retfærdig Mand, som vandrede med Guderne (Gotherne, Eloherne). Den samme Anskuelse om de saakaldte Guder eller Gother gaaer igjennem de tilsvarende chaldæiske, indiske og græske Sagn og tildeels hos de græske og romerske Forfattere om Geterne (Gotherne).

og endnu bevirker, at det fortrinsviis anvendes om den naturlige Hjertensgodhed; at endelig Mændenes Race udmærkede sig ved personlig Tapperhed, Kløgt og Energie, hvorfor ogsaa Ordet „mandig“ netop betegner disse Egenskaber.

Af den gjennem Aartusinder stedfundne Blanding af Racerne følger det ligefrem, at man ikke kan paavise, om den Danske, Normanden eller den Svenske fortrinsviis besidder nogen af ovenanførte Egenskaber, men tager man Norden partielt efter de Landsdele, hvor man endnu finder de enkelte Racer fortrinsviis at være overveiende, da vil den opmærksomme Iagttager bemærke, at Nationalcharacteren staaer i et omtrentligt Forhold til Raceblandingen. Det er derfor ikke uden en dyb culturhistorisk Betydning, at Ordet „god“, skjønt noget i Forfald hos os Danske (der bestaaer af en fortrinsviis stærk Blanding af den gothiske Race) betegner netop det samme, som de især af Kimbrer og Mænd sammenblandede Normænd udtrykker ved „snild“ (god) og den fortrinsviis fra Mændene nedstammede Svenske forstaaer ved „bra“ (brav), medens dette ogsaa for de tydske Germaner (og italienske Germaner, Romerne) hjemmehørende Ord, der sandsynligviis er bragt til Norden af Mændene, har tabt sin oprindelige Betydning (tapper), og efterhaanden i alle nordiske Sprog er gaaet over til at betegne god eller retskaffen, den Egenskab, som ubetinget maa betragtes som Menneskeslægtens bedste. Denne Forandring af Ordbetydningen er et af de talrige Momenter, der klarere end lange Commentarer viser Germanismens successive Seir over Gothismen.

Med Nordboernes physiske og aandige Egenskaber staaer naturligviis Sproget i nøieste Forbindelse, og fra Raceblandingen lade sig derfor ikke faa interessante Sprogphænomener forklare paa en simpel og naturlig Maade. Et Phænomen, som de nordiske Sprog iøvrigt mere eller mindre dele med andre Sprog, og som i det Mindste for en stor Deel har sin Oprindelse fra Raceblandingen, er saaledes det, at de til Betegnelsen af det

samme Begreb eller Gjenstand ofte have 2, 3 eller vel endog 4 forskjellige Ord. Vel er det ikke nogen Tvivl underkastet, at den forskjellige Benævnelsesmaade ofte kun er en Dialect- eller Gradforskjel ɔ: en Variation af det samme Ord i det samme Grundsprog, men ved en nærmere Sammenligning saavel med fremmede Sprog, som ved en Undersøgelse af Ordenes sproglige Herkomst og historiske Skjæbne bliver det formeentlig aldeles klart, at de forskjellige Benævnelser paa de samme Begreber og Gjenstande ofte ere virkelige Sprogforskjelligheder, idet de eensbetydende Ord oprindelig maae tillægges grundforskjellige Racer. Jeg skal oplyse dette ved nogle Exempler.

Det lader sig saaledes paavise, at Ordet „Mar" (Hav), som Sprogforskerne betegne som Finsk, og som rimeligviis har været herskende over hele Europa i den finskkimbriske Culturperiode (Steenalderen), ei alene, som tidligere bemærket, er gaaet over i de fleste europæiske Sprog, men at det ogsaa har holdt sig i Nordens Skriftsprog til langt ind i Middelalderen, medens det endnu lever i det frisiske og norske Almuesprog og det ved sin Sammensætning med almindelig brugte Ord (f. Ex. Marhalm, Martørv, Marsvin) viser, at det tidligere har været almindeligt i Norden. Det samme synes at have været Tilfælde med det, som det synes almindelig kimbriske, endnu i det Frisiske forekommende Ord Saal (Sel, Sæl), der er eensbetydende med det latinske „Sal" og, som tidligere bemærket, jevnlig forekommer i flere nordiske Ord, f. Ex. i Østresalt (Østersøen), Saltkarle (Søfolk), Saltholmen (Havøen), Salling-Herred o. s. v., medens det i andre har antaget en noget forandret Form, f. Ex. i Sælhund (Havhund), Sjælland (Sælland ɔ: Sø- eller Havland), Selsø eller rettere Sælsø (Havøen) i Horns Herred o. s. v. Men uagtet begge disse Ord saaledes maae antages at have været almindelig brugte i Nordens finsk-kimbriske Periode (den nordiske Steenalder), ere de ikkedestomindre senere næsten ganske fortrængte af Ordene Hav og Sø (Sjø), hvoraf det første har Overvægten i det mere go-

thiske Danmark og det andet i det mere germaniske Norge og Sverrig, og saavel herved, som ved en Sammenligning med det Tydske (Germaniske), der ligeledes fortrinsviis bruger Ordet Sø (See) om Havet, vise den forskjellige gothiske og germaniske Oprindelse.

Omtrent paa samme Maade forholder det sig med Betegnelsen for den frie Landeiendomsbesidder. Medens Ordet „Karl", der, som jeg har viist, oprindelig betegner den „kimbriske" Race, endnu bruges almindeligt i hele Norden istedetfor det germaniske Ord „Mand", har det kun i Norge, hvor Levningerne af Kimbrismen ere stærkest, og paa nogle enkelte isolerede Steder (f. Ex. paa Falster, hvor Gaardmændene endnu ligeledes undertiden kaldes Karle) kunnet hævde sin oprindelige Forrang som fri Grundbesidder eller Herre, medens Benævnelsen for selve den gothiske Race, der i det Hele taget som Race betragtet spiller en aldeles underordnet Rolle i Norge, omvendt er tillagt en underordnet Betydning eller anvendes paa den tjenende Classe, som man i det mere gothiske Danmark sædvanlig betegner med Ordet Karl. Det har Karlen (ɔ: Herren) sjelf sagt, siger den norske Gut (Gothen, Guta) ɔ: Dreng eller Tjenestekarl, naar han taler om sin Herre, den mindre Landeiendomsbesidder; og det er, da Bogstaverne d, t eller th oftere i den germaniske Dialect ere gaaede over til ss (f. Ex. Dansk Fod, Eng. foot, Høitydsk Fuss; Dansk Flod, Høitydsk Fluss) sandsynligt, at det svenske (svensk-germaniske) „Gosse" ligeledes har sin Oprindelse fra Benævnelsen paa den gothiske Race i Sverrig*). Med det gothiske

*) I det Frisiske, der endnu mindre end det Norske har villet bøie sig under Gothismen, og som desuden forholdsviis stærkt er blevet paavirket af Germanismen, betyder „Gute" et ondt Menneske, en Skurk, ligesom „Din Gud" endnu bruges som et Skjældsord. Det er derfor rimeligt, at dette Skjældsord, der minder om Germanismens Kamp mod Gothismen, er, som en ældre Forfatter (Suffridus Petri) har antydet, brugt om de egenlige Gother (Gutæ, Jutæ), der omvendt synes oprindelig at have brugt Ordet Kjeltring (ɔ: Efterkommer af en Kelter) om de keltiske Folkeslag. Paa

Sprog og den gothiske Cultur er derimod sædvanlig Ordet „Bonde“ (Huusbond), der ikke er nogen Racebetegnelse og derfor let har kunnet skaffe sig Indgang i Norden, trængt frem, medens Germanismen har bragt Ordene „Mand“, der paa Landet ofte afløser Benævnelsen „Bonde“ (f. Ex. er Manden, ɔ: Herren, hjemme?), og „Herre“, der sædvanlig anvendes i de stærkest germaniserede Byer, i almindeligt Brug. Det er især i Ordet Herremand (Hærmand, German), der betegner den store frie Grundbesidder, at den seirende Germanisme har sit Culminationspunct, hvorved vi dog paa ingen Maade maae forledes til at antage, at de nordiske Herremænd fortrinsviis høre til den germaniske Race.

Et tredie Exempel afgive Benævnelserne for den qvindelige Ægtefælle eller Huusmoderen. Medens det saaledes formeentlig tør antages, at Ordet Viv, der endnu bruges i det fra det Kimbriske nedstammende Frisiske (Wyf), oprindelig er kimbrisk og at det med de kimbriske Folkeelementer er gaaet over saavel i det Danske som (gjennem det Angliske) i det Engelske (wife), bruges Ordet Kone (Vestjydsk Kuen, der ogsaa forekommer under den nordiskgermaniske Form „Kvinde“, Svensk Quinna) i det mere gothiske Danmark i en hæderlig, i det mere germaniske Sverrig i en foragtelig Betydning, og er i dette sidste blevet afløst af det germaniske Hustru (Huusfrue), der i Danmarks germaniske Gjennemgangsperiode ogsaa her havde trængt Ordet Kone i Baggrunden.

Et fjerde Exempel kan hentes fra de forskjellige Benævnelser paa Statens første verdslige Overhoved. Som bekjendt er Ordet Konge fortiden brugeligt saavel hos de gothiske som germaniske (tydske) Folkeslag og synes som saadant at tyde paa gothisk eller germanisk Herkomst. Men undersøger man Sagen nærmere, vil man finde, at det ikke kan være Tilfælde. Allerede den Omstændighed, at Kongens Gemalinde i de nordiske Sprog

samme Maade minder Ordet Fjende, der endnu i daglig Tale næsten udtales som „Finne“, om de andre Racers Had mod den oprindelige Grundbefolkning.

benævnes „Dronning“ og ikke, som i Tydskland, „Konginde“ (Königinn), uagtet Tilføielsen af „inde“ er den sædvanlige Maade for det gothiske Sprog at danne Hunkjønsord paa (f. Ex. Ulvinde af Ulv, Grevinde af Greve), maa være paafaldende, idet den viser, at disse Benævnelser (Konge og Dronning) have forskjellig Herkomst. Men nu maa Ordet „Drot“, der jevnlig brugtes i Nordens germaniske Periode (den forhistoriske Jernalder), navnlig om selve Odin, og hvoraf Dronning er dannet, netop antages at være af germanisk (lilleasiatisk) Oprindelse, idet samme, som saameget Andet, minder om Troiderne (Trojanerne), fra hvilke Aserne, Mændenes Anførere, angives at nedstamme. Det er alene heraf rimeligt at antage, at det ældgamle Ord „Konge“, som i den ældste historiske Tid næsten enhver Høvding tillagde sig, oprindelig maa søges udenfor Nordens germaniske Race. Den gothiske Race har imidlertid sin særegne Fyrstebenævnelse i Ordet „Rik“, som vi hos Kelterne finde under Formen „Rix“ og hos Romerne under Formen „Rex“. Ordet Rik er vel, som saamange andre Ord, forsvundet af de nuværende Sprog som Betegnelse for Kongen, men det findes ikkedestomindre, foruden i talrige andre Kongenavne, i de nordiske Frederik og Erik, hvilket sidste Navn formeentlig ligefrem maa gjengives ved „Kongen“ (e Rik), medens det tilsvarende nordiske Navn Richisse (Regisse) synes oprindelig at have betydet Dronning, idet det formeentlig er dannet paa samme Maade, som det fra det Keltiske nedstammende Franske har dannet flere af sine Hunkjønsord (ved til Hankjønsordet at tilføie et „esse“, f. Ex. comte, comtesse, prince, princesse). Heller ikke bør det her lades ubemærket, at det har holdt sig i Ordet „Rige“ (Tydsk Reich, Fransk royaume, Engelsk realm), hvoraf Ordene Danrige og Gøtharike, der tildeels ere forældede, samt Sverrig (Svearike) og Norge (Norðrike ɔ: det nordlige Rige), hvilket sidste Navn man sædvanlig ellers udleder af Norðvegr (ɔ: den nordlige Vei). Er Ordet „Konge“ saaledes rimeligviis hverken Germanisk eller Gothisk (Keltisk) ɔ: hidrørende

fra Jern- eller Bronceculturen, staaer der kun det Finsk-Kimbriske (eller Steenculturens) Sprog tilbage. Men netop herfra synes ogsaa Ordet Konge, der mærkeligt nok kom i Brug omtrent samtidig med den af Dan Mykillati under en prægtigere Form gjenindførte finsk-kimbriske Begravelsesskik (Høisættelse), at have sin egenlige Oprindelse. Erindre vi nemlig, at den ældste bekjendte Form for Konge er Konungr, der synes dannet paa samme Maade af „Kon", som Skjoldungr af Skjold, og at Ordet „Kon", der ogsaa forekommer i Rigsmaal som Betegnelse for det senere brugte Konge, sandsynligviis er identisk med Chune (vestjydsk Kuen), der, som jeg tidligere har viist, er gaaet over til det om Finnerne brugte Kvæne (Qvinde), samt at dette under en anden Form gjenfindes i det engelske „Queen" (Dronning), saa have vi netop i dette Dronningenavn et Sidestykke til Kon eller Konge. Herved komme vi atter tilbage til hvad jeg tidligere har gjort opmærksom paa, at Ordet „Chune" eller „Hune", der endnu i det Frisiske betyder en Kjæmpe, oprindelig var en Racebenævnelse og som saadan brugtes baade om Mandfolk og Fruentimmer, hvad der iøvrigt ogsaa bestyrkes derved, at Jydske Lov endnu bruger Ordet „Hjon" om et Ægtepar (Mand og Kone). Thi det er kun den Omstændighed, at det var en for begge Kjøn fælles Racebenævnelse, der i Forbindelse med den senere Racemodsætning tilstrækkelig kan forklare, at det samme Grundord i Tidernes Løb er divergeret i 2 forskjellige Grundretninger og har antaget saa forskjellige Former og Betydninger (Hune ɔ: Kjæmpe, Hjon ɔ: Trælle og Ægtefolk, Hun, Chune, Kuen eller Kone, Kvæne, Quinde, Queen, Kon, Konungr, Konge). Det er ogsaa denne Forklaring, som giver os Nøglen til at forstaae, at netop de meest kolossale Grave fra Steenalderen kaldes Jynovne (Hunegrave ɔ: Kjæmpegrave), samt at enhver mægtig Søkjæmpe med Rette kaldte sig Konge, idet denne Titel, der nærmest tilkom den i Steenalderen saa mægtige finske (kvæniske, huniske) eller i alt Fald den finsk-kimbriske Race, der endnu danner Verdens

stolteste Sømænd, først senere har faaet sin nuværende Betydning. Det tør saaledes formeentlig antages, at de tilsvarende Fyrstebenævnelser i det Finsk-Kimbriske ere Kon (Konge) og Queen, i det Gothiske Rik og Richisse, i det Germaniske Drot og Dronning.

Paa samme Maade forholder det sig med Ordene Almue, Thiod (forældet) og Folk; Karlfolk og Mandfolk; Qvindfolk og Fruentimmer; Pige (der i det Mindste paa Mors betyder et ugift Fruentimmer, der ikke har havt Barn), Maar (forældet), Mø og Jomfru; By og Torp; Belt, Stræde og Sund, og mange flere, der betegne det samme Begreb eller den samme Gjenstand, men have en grundforskjellig Oprindelse, og ved hvilke det Characteristiske er, at de i Talesproget bruges udelukkende eller i alt Fald fortrinsviis i de Egne af Norden, hvor det kan paavises, at de Racer, fra hvilke de have deres Oprindelse, fortrinsviis ere fremherskende i den almindelige Raceblanding.

Men dette mærkelige Sprogphænomen er ingenlunde enestaaende. Man sporer ikke alene den ved Raceblandingen bevirkede Sprogblanding i selve Ordenes Herkomst, men ogsaa i den Maade, hvorpaa de ere dannede og hvorpaa de udtales.

Ogsaa ved de nordiske Racers Sprog gjør den samme Lov for den tiltagende Fuldkommenhed hos Racerne sig gjældende. Det er en gammel anerkjendt Sprogregel, der imidlertid ved Sprogfortolkningen langtfra har erholdt sin fuldstændige Berettigelse, men endog jevnlig er bleven utilbørlig tilsidesat, nemlig, at jo ældre et Sprog er, desto simplere og mindre sammensat er det. Man kan med Grund sige, at Racernes Sprog staaer i et omtrentligt Forhold til deres efterladte Mindesmærker. Ligesom Steenalderens Mindesmærker vare eensartede, simple og utilstrækkelige til de høiere materielle Fornødenheder, saaledes var Steenalderens Hovedsprog (det finsk-kimbriske) fattigt, simpelt i sin Sammensætning og uskikket til Tankens høiere Udvexling; ligesom Broncesagerne i mange Henseender naaede en vis Fuldkommenhed, som selve

Nutiden har ondt ved at efterligne, saaledes udviklede ogsaa Broncealderens Sprog i flere Henseender en Fuldkommenhed, navnlig en Ordrigdom, som bevirker, at Sprogforskeren sjelden forgjæves tyer til Almuesproget, især Landalmuens Sprog, for at finde træffende Ord for sin Tanke, medens han sædvanlig forgjæves leder derom i sit Omgangssprog. Men ligesom Jernsagerne i det Hele taget i Hensigtsmæssighed, practisk Brugbarhed og Formrigdom staae over Broncesagerne, saaledes staae og Jernalderens Sprog, de germaniske (de kaukasiske Stammers), der have optaget de ældre brugelige Elementer i sig og kun udskudt de mindre brugelige, i Udvikling, practisk Beqvemhed, men især i Formernes regelmæssige Udvikling i det Hele taget over det Gothiske. Intet er i denne Henseende mere betegnende, end hvad der allerede tidligere er fremhævet, nemlig at de finsk-kimbriske Sprogarter have eet, de gothiske Sprogarter (ligesom de keltiske) tvende og de germaniske Sprogarter tre Kjøn. Men med Kjønnenes Forøgelse og Udviklingen af Formrigdommen stod Bogstavernes Forøgelse i den nøieste Forbindelse, og dette tilligemed den Omstændighed, at den germaniske (lilleasiatiske, kaukasiske) Race, paa Grund af sin eiendommelige Strubeorganisation, meget ofte kun med Vanskelighed kunde udtale de ældre Racers blødere (finske), brede eller kort udstødte (kimbriske) eller mere løbende (gothiske) Lyd, er formeentlig ligefrem Grunden til at de germaniske Sprog, ved at optage de ældre finsk-kimbriske og gothiske Ord, deels indskjøde en Mængde Bogstaver, især Consonanter, i selve Ordene, deels hængte de fornødne Bøiningsformer til disse, — Tilsætninger, som i Norden især fremtraadte i de nordiske Skriftsprog og som det egenlig germaniske Sprog (Høitydske) endnu for en stor Deel har bevaret, men som de nordiske Almuesprog (med Undtagelse af det Sprog, som tales af de egenlige over hele Norden udbredte Mænd, især i det egenlige Sverrig, det nordenfjeldske Norge og paa Island) neppe nogensinde have havt i nogen væsenlig Grad, og som selve de

nordiske Skriftsprog, efterat have kjæmpet sig igjennem den germaniske (kaukasiske) Periode, som hele Norden og Europa utvivlsomt har havt i mere eller mindre Grad, næsten ganske have bortkastet. Det er derfor en aldeles urigtig Anskuelse at betragte Almuesprogene i deres Heelhed som en Forvanskning af det saakaldte dannede Sprog, som tales i Byerne, eller vel endog af Skriftsproget. Denne Anskuelse, der især er opstaaet ved det ubestridelige og stærkt iøinefaldende Factum, at talrige Ord af de saakaldte dannede Sprog eller af vedkommende Skriftsprog, ved at overføres til Almuen, forvanskes i dennes Mund, staaer i en total Strid med Principerne for den sig successivt udviklende Cultur. Urigtigheden af at betragte Almuesprogene i deres Heelhed som en Forvanskning, og saaledes at opstille det som Regel, der kun er en Undtagelse, fremgaaer allerede af den Omstændighed, at det maa ansees for et uomtvistelig historisk Factum, at Byerne og deres eiendommelige Cultur, hvoraf navnlig de forskjellige Skriftsprog ere opstaaede, ere af en langt senere Oprindelse end Landalmuen og dens Cultur, og det er derfor en ligefrem culturhistorisk Nødvendighed at antage, at Bysproget og Skriftsproget i deres Grundvæsen ere sammensatte af Landalmuens oprindelige Sprog, der er fuldstændiggjort ved eiendommelige og fremmede Tilsætninger og udviklet ved skarpere og regelmæssigere Former.

Men det Grundfalske i at betragte Almuesprogene i deres Heelhed som en Forvanskning af By- og Skriftsproget, vil formeentlig blive aldeles klart, naar vi saavidt muligt opløse de nuværende nordiske Sprog i deres oprindelige Bestanddele og søge at tydeliggjøre os de Egenheder, som havde characteriseret hver af de tre store Tidsalderes, Steen-, Bronce- og Jernalderens Sprog. En Undersøgelse vil da ogsaa her vise, hvilken overordenlig Indflydelse Raceblandingen har udøvet paa Sproget.

Ellevte Capitel.

Om de nordiske Sprogs characteristiske Egenheder i Steen-, Bronce- og Jernalderen og om den ved Raceblandingen fremkomne Sprogdannelse.

En nogenlunde udførlig Fremstilling af de Egenheder, som maae antages oprindelig at have characteriseret det kimbriske, gothiske og nordisk-germaniske Sprog, inden disse sammenblandedes til de nubestaaende Folkedialecter, vilde, selv om den paa Undersøgelsernes nuværende Standpunct var mulig, føre mig for vidt udover dette Skrifts Grændser, og jeg skal derfor indskrænke mig til at fremhæve nogle af de vigtigste, saaledes som disse endnu mere eller mindre fremtræde i de nordiske Sprog, eftersom det kimbriske, gothiske og germaniske Folkeelement har Overhaand i de forskjellige Egne. At trække en skarp Grændse for de Sproggebeter, hvor de oprindelige Egenheder have hjemme, vilde i ethvert Tilfælde, selv om man besad den nøieste Kundskab til de forskjellige Almuedialecter og disses Fordeling, være umuligt allerede af den Grund, at der ikke længer er nogen skarp Grændse mellem selve Racerne, der ved Aartusinders Samliv ei alene ere blandede mellem hverandre, men ogsaa mere eller mindre blandede sammen og atter som saadanne have begyndt en selvstændig Udvikling, der varierer ei alene efter hver enkelt Provinds, men ofte efter ethvert mere eller mindre afsluttet District eller Sogn.

Jeg behøver derfor ikke at gjøre den sprogkyndige Læser opmærksom paa, at der nødvendig maa være stor Forskjel paa de nuværende Dialecters Gebeter, saaledes som disse i Tidernes Løb have udviklet sig af de høist forskjellige Blandingsforhold, og paa de Gebeter, hvor de oprindelige, hver Race især tilhørende Sprogegenheder findes stærkest fremherskende. Da selv de faa Egenheder, som jeg skal fremhæve, intetsteds findes samlede i deres oprindelige Reenhed, saa er det kun ved at sammenligne de almindelige Egenheder ved de forskjellige

nubrugelige Almuedialecter og deres Udtale, at man kan danne sig en omtrentlig Forestilling om de Egenheder, som oprindelig maae have characteriseret hver Races Sprog især. Det maa derfor være fremtidige Sprogforskninger, støttede til et nøie Kjendskab til Nordens samtlige Almuedialecter, forbeholdt at bringe større Orden og Klarhed ind i denne indviklede Materie, hvorimod jeg her kun skal søge at skizzere Grundtrækkene efter de større Partier.

De characteristiske Træk af Nordens kimbriske Sprogdialecter hænge paa det Nøieste sammen med den kimbriske Races legemlige og aandelige Beskaffenhed, saaledes som jeg tidligere har skizzeret denne*). De synes især at have været følgende:

1) Den almindelige Brug af eet Kjøn.

2) Brugen af den præpositive Artikel.

3) En Tendents til at vocalisere de bløde Consonanter, især „v", og en hermed beslægtet eiendommelig dyb Udtale af „o" og „u", hvoraf det første oftere, især naar det begynder Ordene eller fremtræder i Forbindelse med de vocalrige finske og gothiske Sprogelementer, udtales som „uo" (wo), „ou" eller „ue", og det sidste især er mærkeligt efter det oprindelig gothiske stærkt aspirerede „h", f. Ex. i det jydske „húem̄", „húad", „húer" (Engelsk who, what, where), en Udtale, som bedre kan høres end beskrives.

4) En eiendommelig Dobbel- eller Efterlyd, idet enkelte Consonanter, navnlig „l", „m", „n", „r", især naar de slutte Ordet, jevnlig fordobles eller rettere udtales med en dump Efterlyd.

5) En med denne dumpe Lydfylde nærbeslægtet bred og langtrukken Udtale af eller slæbende Dvælen ved enkelte Lyd.

6) Den Egenhed at de fremfor de nyere Sprogarter danne deres Fleertal uden Tilsætninger, navnlig kun ved at forandre Vocalen.

---

*) See tredie Capitel.

7) En stærk Sløifen eller Sammentrækning af Ordene, især saadanne, som ikke oprindelig høre hjemme i Sproget, men ere laante fra de nyere og mere sammensatte Sprog.

8) En forholdsviis stor Fattigdom paa Udtryk for abstracte Begreber, idet Adjectiverne ofte mangle de tilsvarende Substantiver og derfor ofte ved Omskrivning maae træde i Stedet for disse.

9) I nær Forbindelse med den sidste Egenhed staaer den forholdsviis store Mangel paa characteristiske Formdannelser, især Endelser for Substantiverne.

Det er tidligere bemærket, at de characteriske Endelser paa „me" og „um", der ogsaa findes saavel i det Frisiske som i det latinske Sprog, sandsynligviis oprindelig ere kimbriske. Det Samme synes at være Tilfældet med den i det Frisiske oftere forekommende Endelse paa „ing" (f. Ex. Arwing, Kiming, Könning), der synes at være en gothiseret Form af den især i de andre nordisk-kimbriske Dialecter forekommende Endelse „unge" (ungr), f. Ex. „Katunge", „Skjoldung", „Folkung" o. s. v.; hvorimod det turde være Tvivl underkastet, om den substantiviske Endelse paa „skab", der i det Frisiske forekommer under Formen „schop" (f. Ex. Aecthschop, Màtschop) og i det Angelske hedder „skop" (f. Ex. Byskop, Vinskop o. s v.), ligesom flere andre Endelser ere opkomne ved Kimbrismens Paavirkning af Bronceculturen (Gothismen) eller Jernculturen (Germanismen), hvis characteristiske Former senere ville blive omtalte.

De foranførte Egenheder tyde, som man let bemærker, paa en stærkt bygget, daadkraftig, men kun til faa Ord oplagt Menneskerace og henvise derfor netop til den kimbriske. Men det Interessante herved er, at man med mere eller mindre Bestemthed kan paavise, at disse Egenheder fortrinsviis findes ved Sproget i de Egne af Norden, hvor jeg tidligere har viist, at Stedsendelserne paa „um" og „mark" røbe den kimbriske Race, og hvor der ogsaa boer et Folkefærd, som i Characteer, Sæder, Skikke og legemligt Ydre har en slaaende Lighed med sine fjerne Slægtninge, medens det i flere

Henseender danner en skarp Modsætning til sine nærmeste Naboer. Det er den slesvig-jydske Halvø (Chersonesus Cimbrica), der, foruden i det Frisiske, ogsaa i sin vestjydske Dialect frembyder mærkelige Levninger af det nu forsvundne kimbriske Sprog, hvorhos man dog nøie maa erindre, at det gothiske eller angliske Sprog (thi paa Gothisk og Anglisk synes der oprindelig ikke at have været nogen væsenlig Forskjel), der spiller en saa vigtig Rolle i det østjydske Almuesprog (derunder indbefattet den vendsysselske Dialect), maa have udøvet en væsenlig Indflydelse paa det Vestjydske, der iøvrigt ogsaa i sine mange mærkelig bløde og regelløse Ordformer samt sin store Vocalfylde røber sin finske Blanding. Idet jeg iøvrigt maa henvise Dem, som interessere sig for en nærmere Kundskab om det Vestjydske, til et ikke noksom paaagtet lille Skrift af I. V. Bloch*), hvor man vil finde flere af de foranførte Egenheder oplyste ved talrige Exempler, skal jeg kun her bemærke, at medens der ikke er nogen streng Grændse mellem de forskjellige jydske Dialecter, synes flere af det Vestjydskes characteristiske Egenheder, navnlig den dybe og slæbende Lydfylde og den præpositive Artikel, paa Grund af Blandingen ofte at være gaaede over i det Østjydske (oprindelig Gothiske), som omvendt ofte har afgivet flere af sine Egenheder, navnlig det stærkt aspirerede „h", Indskydelsen af sit characteristiske „i" eller „j" (f. Ex. jæn, een; Bien, Been; Stien, Steen o. s. v.), Brugen af de tvende Kjøn (der dog er forholdsviis sjelden) m. m., til det Vestjydske. Grunden til at vi ikke finde Kimbrismens meest iøinefaldende Særkjender, det ene Kjøn (vestjydsk „en", f. Ex. en Mand, en Kuen, en Baen) og den præpositive Artikel (vestjydsk „e", f. Ex. Præjst, Præsten) paa andre Steder i Norden, hvor Gothismen og Germanismen ere herskende, maa formeentlig ligefrem tilskrives disses gjennemgribende Indflydelse. Saaledes

---

*) Victor Bloch: Nogle grammaticalske Bemærkninger om den vesterjydske Dialect. Horsens 1837.

er det første af disse Særkjender, der iøvrigt begge gjenfindes i fuld Kraft i det engelske Sprogs „a“ (en, et) og „the“ (den, det), allerede fordrevet i det Østjydske, der væsenligst skiller sig fra det Vestjydske derved, at det hyppig har optaget tvende af Gothismens (den nordiske Broncecultnrs) Hovedsærkjender, nemlig de tvende Kjøn og den postpositive Artikel.

Men ere disse tvende Særkjender tildeels fortrængte i samme Provinds, ja endog tildeels fra den Egn, som endnu bærer Kimbrismens Præg og Navn (Himmersyssel), saa er det ikke forunderligt, at de ere fordrevne fra det gothiske Angeln og Nordslesvig, fra de gothiserede danske Øer samt fra Sverrig og Norge (navnlig det søndenfjeldske Norge), hvor Gothismen næsten overalt har faaet indført de tvende Kjøn og den postpositive Artikel (Hesten, Bordet), og hvor Germanismen, foruden ved meget Andet, har afpræget sin Indflydelse i Almuens trende Kjøn (ein Mann, ei Kaane, eit Badn). Ikkedestomindre bærer især det danske Øsprog, ja selv det danske Skriftsprog, som fortrinsviis har udviklet sig af den østsjællandske Dialect, stærke Minder om de oprindelig kimbriske Egenheder, navnlig i Ordenes Sløifning og Sammentrækning og i den større Hyppighed af den for alle trende Kjøn oprindelig fælles Artikel „en“, der ei alene er bibeholdt som Særkjende foran et forholdsviis stort Antal Hovedord, der i de andre nordisk-gothiske Dialecter (navnlig Østjydsk, Fyensk, Svensk-Gothisk) have det gothiske Intetkjønsmærke „et“, men ogsaa tidligere er fremtraadt meget hyppig i den nu næsten forældede gothisk-germaniske Eieform, f. Ex. Rigens, Landsens, Hjertens, Livsens o. s. v., medens Grunden til at de trende germaniske Kjøn fortrinsviis findes i de nordisk-germaniske (især de egenlig svenske og nordenfjelds-norske) Almuedialecter synes at maatte søges i Germanismens større Lethed til at assimilere sig med Kimbrismens oprindelig eensartede (ene) end med Gothismens grundforskjellige tvende Kjøn.

Paa lignende Maade forholder det sig med det stærkt germaniserede Frisiske, der ligesaalidt som det Høitydske

(germaniserede Kimbriske) har den gothiske postpositive Artikel, men som i Bibeholdelsen af Infinitivets Endelse paa „e", „a" eller „ia", i den hyppige Brug af „sk" istedetfor „sch" samt i det store Antal af reent oldnordiske Ord bærer uforkastelige Vidnesbyrd om sit nordiske Slægtskab eller rettere sin kimbriske Herkomst. Ogsaa her røber foruden meget Andet den germaniserede præpositive Artikel „the, thiu, thet" (eller that), der danner en Overgangsform mellem det engelske „the" og det germaniske „der", „die", „das" og synes fremstaaet ved den halv gothiske, halv germaniske Paavirkning, det oprindelige „e", „æ" eller „en". At ogsaa det svenske Dalmaal (Darlekarlenes Sprog), der bærer Spor af den samme gothiske og germaniske Paavirkning, i sit Grundvæsen maa ansees for kimbrisk, og at det, ligesom Dalkarlen i det Hele taget ligner Friseren, har meget tilfælles med dennes Sprog, vil jeg senere faae Leilighed til at berøre.

Men mangler Norden saaledes i Reglen disse tvende Kimbrismens Særkjender (det ene Kjøn og den præpositive Artikel) i de Egne, hvor det Vestjydske ikke tales, vil den opmærksomme Iagttager ikke savne de øvrige ikke mindre for Øret characteristiske Egenheder i de paaviste kimbriske Egne, naar han kun lægger Mærke til, at de allevegne ere noget modificerede ved de gothiske og germaniske Folkeelementers Paavirkning, saaledes, at Vestslesvig (de frisiske Districter), Norge og det nordlige Sverrig, hvor Gothismen er trængt i Baggrunden, stærkest ere paavirkede af Germanismen; den jydsk-slesvigske Østkyst, de danske Øer samt Sydsverrig derimod stærkest af Gothismen. Beviset herfor ligger ikke alene i selve Ordene, saaledes som disse tidligere ere anførte, men og i selve Ordformerne og Maaden, hvorpaa de udtales og tildeels ere gaaede over i Skriftsproget, idet Udtalen af de norske og svenske Ord er langt skarpere og distinctere end de danske. Nogle faa Antydninger maae her være tilstrækkelige.

Saaledes vil man i Danmark næstefter i det gothi-

serede Vestjylland og Vestslesvig, der dog er stærkere germaniseret jo længere man gaaer mod Syd, træffe de foranførte kimbriske Egenheder stærkest udviklede i Østsjælland, navnlig i Hedeegnen, der ei alene ved sine kimbriske Grundord (f. Ex. Karlfolk for Mandfolk, Legestue istedetfor det gothisk-keltiske Gilde, Katunge istedetfor Killing o. s. v.), men ogsaa ved Maaden, hvorpaa Ordene udtales, danner en temmelig stærk Contrast med Landalmuen i den sydvestlige Deel af Sjælland. Medens saaledes denne i Reglen udtaler Ordene mere distinct og med en stærkere løbende Udtale, der i det Hele staaer det brugelige Kjøbstadsprog nærmere, gjenfinder man de kimbriske Egenheder (navnlig den eiendommelige Bredhed, den langtrukne og slæbende Udtale, den særegne Haardhed ved enkelte Consonanter, men fremfor Alt den eiendommelige Sammentrækning af Ordene) i langt høiere Grad hos Nordsjællænderen og den sjællandske Hedeboer end hos Sydvestsjællænderen, Noget, der er saameget mere paafaldende, som man, paa Grund af Hovedstadens større Nærhed, skulde vente netop det Modsatte. Denne Kimbrisme røber sig stærkest i Egennavnenes Udtale. Saaledes siger Hedeboeren og (tildeels) Nordsjællænderen i Reglen: Per Jæn istedetfor Peder Jensen, Annes Aahn istedetfor Anders Andersen, Kræhsten Nielen istedetfor Christen Nielsen, Haaens Haaen istedetfor Hans Hansen, medens Sydvestsjællænderen i Reglen udtaler dem næsten ligesom Kjøbstadboeren. Paa lignende Maade sporer man Kimbrismens Levninger i det sydlige Norge, i det Mindste i de Egne, hvor jeg er nogenlunde bekjendt, men med den store Modification, som den stærke Blanding af det germaniske Folkeelement har frembragt, og som især yttrer sig ved Ordenes langt skarpere, haardere og mere distincte Udtale. Thi medens Almuen i disse Ord tildeels bruge de samme Ord, som Vestjyden og Østsjællænderen, f. Ex. Karlfolk istedetfor Mandfolk, at gaae til Leg istedetfor til Gilde, Katunge istedetfor Killing o. s. v., udtaler den det i de egenlig kimbriske

Dialecter i Almindelighed temmelig svagt aspirerede „hvor" (Jydsk hwor, húer) som „hurr", „hvem" (Jydsk húem̄) som „kvem̄", „hvordan" (vodden, Jydsk hudden) som „hossen" o. s. v., og nærmer sig atter ved denne stærke Fremhersken af en bred og haard Udtale til det af næsten de samme Folkeelementer dannede Frisiske, saa at Vesterjyden og Østsjællænderen ligesaameget som Normanden og Friseren, men paa en noget forskjellig Maade minde om Englands nordøstlige og Skotlands sydøstlige Beboere, der blandt Andet i deres brede og slæbende Dialect, i den eiendommelige Udtale af „wh" og „th" og i den mærkelige Maade, hvorpaa Navnene forkortes (Kate for Catharina, Meg og Marget for Margaret, Rob eller Bob for Robert, Su for Susanna o. s. v. o. s. v.), bærer stærke Vidnesbyrd om deres med andre Bestanddele blandede kimbriske og gothiske Herkomst.

Det vil af hele den foregaaende Udvikling formeentlig være klart, at fornævnte for den kimbriske Race characteristiske Sprogegenheder, der, som bekjendt, ogsaa for en stor Deel findes i de saakaldte keltiske Sprogarter og mere eller mindre kunne paavises i de Sprog, som tales af europæiske Folkeslag, hvor de kimbriske Elementer ville kunne eftervises, navnlig hos de nordtydske og hollandske Friser, Baskerne og Tyrolerne og Nordschweizerne, urigtig ere betegnede som keltiske, medens de med samme Føie kunne kaldes gothiske, og at de rettest bør betegnes som kimbriske, der med Raceblandingen ere gaaede over i Bronceculturens to store Sprogafdelinger, de gothiske og keltiske Sprogarter. Hin Feiltagelse, der har givet Anledning til saamegen Forvirring i Sprogsystemerne, vil blive endnu mere indlysende, naar man tydeliggjør sig de nordiskgothiske og germaniske Sprogegenheder.

De nordisk-gothiske Sprogegenheder have formeentlig især været:

1) Brugen af de tvende Kjøn.

2) Anvendelsen af den postpositive Artikel.

3) Den infinitiviske Form i Activ paa „e" eller „a", samt i Passiv paa „es" eller „as". *)

4) Indskydelsen eller Vedhængningen foran af det characteristiske „i" eller „j", der endnu er stærkt fremherskende, især i de egenlig gothiske Dialecter (det Østerjydske og Svensk-Gothiske), men som paa Grund af det kimbriske Elements store Indflydelse (navnlig gjennem det af den østsjællandske Dialect udviklede danske Skriftsprog) mere og mere udskydes eller bortkastes.

5) Det stærkt aspirerede „h", der især er udviklet i det Østjydske.

6) Den hyppig Genitiv styrende Proposition „til", f. Ex. tillands, tilsøes, tilbunds o. s. v.

7) Den characteristiske Maade, hvorpaa Substantiver dannes af Verbets Infinitiver ved Tilføielsen af „else".

8) Den i Forbindelse med en stor Vocalrigdom staaende mere bløde og løbende Udtale, der staaer i Modsætning saavel til Kimbrismens brede Udtale og stærke Bogstavsløifning som til Germanismens distincte og consonantrige, ofte bogstavoverflødige Udtale.

9) En Simpelhed i Constructionen, der, ligesom de kimbriske Dialecter og i Modsætning til de germaniske, i sin oprindelige Reenhed saavidt muligt forkaster al Indskydning af Mellemsætninger, og herved danner en skarp Modsætning til den indviklede germaniske Periodebygning.

Disse de nordisk-gothiske Sprogs oprindelige Hovedgrundtræk gjenfindes med mere eller mindre Bestemthed i de nordiske Landalmuedialecter, som trække sig ad den slesvig-jydske Østkyst (lige fra Slien til Skagen), og

*) Den i det svenske Sprog almindelige og i det norske Almuesprog hyppig forekommende Endelse paa „a" turde nærmest være en Levning fra Kimbrismen, vedligeholdt ved Blandingen med det haardere germaniske Element. I det Mindste seer man, at de nordlige Friser, der ere blevne stærkest paavirkede af det gothiske Element, i Reglen have antaget det infinitiviske „e", medens de sydlige, der ere blevne stærkest germaniserede, ofte have bibeholdt Endelsen „a" eller „ia".

derfra over de danske Øer til Sverrig og Norge, hvor de dog især i de nordlige Dele ere stærkt paavirkede af de nordisk-germaniske Elementer, hvis distinctere og skarpere Udtale omvendt synes væsenlig at have bidraget til at de gothiske Egenheder ere fortrinsviis optagne og bevarede i de norsk-svenske, især i de svensk-gothiske Dialecter.

Det har indtil den sidste Tid selv for danske Lærde været megen Tvivl underkastet, hvorvidt Angelsk kunde betragtes som ægte Nordisk; men ligesom jeg i næste Capitel udførligere skal vise, at selv det Frisiske i Vestslesvig (det Nordfrisiske) i sit Grundvæsen staaer de nordiske Sprog meget nærmere end det Høitydske; saaledes har Licentiat Hagerup i et nylig udgivet fortjenstfuldt lille Skrift *) tilfulde godtgjort den allerede af Andre fremsatte Paastand, at det Angliske i sit Grundvæsen er Nordisk. Det indeholder ikke alene ligesom det Frisiske en stor Mængde oldnordiske Ord, men det har desuden en stærk Tilsætning af Ord og Formdannelser, som characterisere det danske Øsprog.

En nærmere Undersøgelse vil formeentlig vise, at den angelske Folkeeiendommelighed maa betragtes som en gothiseret Kimbrisme, hvori de nordisk-kimbriske og gothiske Egenheder, saaledes som disse ovenfor ere fremstillede, tiltrods for den i lang Tid systematisk fortsatte Germanisering, ere forholdsviis meget stærkt udviklede. Det angelske Sprog har, saaledes som Hagerup, til hvem jeg maa henvise Dem, som interessere sig for udførligere Oplysninger om det Angelske, bemærker, ei alene en stor Deel Egenheder tilfælles med det jydske Sprog i det Hele taget, men det bærer i langt høiere Grad end det vestjydske Gothismens Præg, idet de tvende Kjøn som oftest ere temmelig regelmæssig gjennemførte, og de gothiske Formdannelser, navnlig den characteristiske Endelse paa „else“ er langt almindeligere, ligesom det i det Hele taget langt mere nærmer sig det danske Ø-

*) E. Hagerup: Det danske Sprog i Angel. Kbhavn 1854.

og Kjøbstadsprog end de det nærboende holsteenske Almuedialecter.

Det er imidlertid paa den mellemste Deel af den slesvig-jydske Østkyst og i Fyen, at Gothismens Former i Danmark synes meest udviklede, idet man der meget hyppigere end i den øvrige Deel af Danmark bruger det nordisk-gothiske Intetkjønsmærke „et“ istedetfor det kimbriske „en“, f. Ex. et Seng istedetfor en Seng, et Stol istedetfor en Stol, et Kop istedetfor en Kop, et Tallerken istedetfor en Tallerken o. s. v., ligesom den regelmæssigere nordisk-gothiske Imperfectumsform „ede“ istedetfor det contraherede (kimbriske) „te“, f. Ex. klemmede istedetfor klemte, strækkede istedetfor strakte, bagede istedetfor bagte o. s. v. o. s. v.

De af de fornævnte gothiske Sprogegenheder, der saavel ved deres skarpe Modsætning til den egenlige Germanisme som ved deres Udbredelse i selve Norden især fortjene Opmærksomhed, ere Anvendelsen af den postpositive Artikel (f. Ex. Manden, Bordet o. s. v.), af Infinitivernes characteristiske Former paa „e“ (a) og „es“ (as) og af den ikke mindre characteristiske Endelse paa „else“, hvorved der jevnlig dannes Substantiver af Verber. Denne Endelse findes vel forholdsviis sparsomt i de Dele af Norden, hvor Sproget endnu i sit Grundvæsen er Kimbrisk, navnlig i det frisiske, vestjydske, østsjællandske og de nordenfjeldsk-norske Almuesprog, ligesom sandsynligviis i Dalsproget (?), men optræder til Gjengjæld desto hyppigere allevegne, hvor Gothismen har gjort sit overveiende Herredømme gjældende, og der er neppe nogen i sit Grundvæsen gothisk eller gothiseret nordisk Almuedialect, der ikke frembyder flere særegne Ord, dannede ved Hjælp af denne Endelse. Saaledes, som nylig berørt, ei alene det Angelske (f. Ex. i Sankelse, Raadelse, Sigelse, Skummelse, Svarelse), men ogsaa Møensk: f. Ex. „Smidelse“ (Smør, overhovedet Alt hvad der smøres eller smides paa Brød), „Seelse“ (Lys); Svensk: „Varelse“ (et Væsen, Tilværelse), „Vistelse“ (Ophold); Norsk: „Aukelse“, „Friskelse“,

„Hyggjelse“ o. s. v. At den har fuld Borgerret i det danske, i sit Grundvæsen kimbrisk-gothiske Skriftsprog, og at den her bruges i talrige Forbindelser, behøver jeg neppe at gjøre Læseren opmærksom paa.

De nordisk-gothiske Sprogdialecter, især den danske, ere overhovedet yderst righoldige paa Former, hvoraf der af Verber, Adjectiver og Substantiver dannes andre Substantiver. Hertil høre saaledes Endelser paa „dom“ (f. Ex. Lærdom, Rigdom, Manddom), paa „skab“ (f. Ex. Lidenskab, Ondskab, Daarskab), paa „hed“ (f. Ex. Ringhed, Frihed, Storhed), paa „ri“ (f. Ex. Føleri, Pineri, Plageri) o. s. v., hvilke Endelser alle betegne abstracte Begreber; Endelserne paa „ling“ (f. Ex. Pudsling, Mandsling, Gjæsling), som betegne Diminutiver; Endelserne paa „inde“ (f. Ex. Løvinde, Grevinde, Svigerinde) og paa „ske“ (f. Ex. Sangerske, Skrædderske, Meierske), hvorved Hunkjønsord dannes, samt talrige andre. Da imidlertid disse Former ikke i den Grad som Endelserne paa „else“ ere særegne for de gothiske Sprogdialecter, men tildeels under forandrede Former gjenfindes i andre europæiske Sprog, navnlig i det Høitydske (egenlig Germaniske), saa lader det sig paa Undersøgelsernes nuværende Standpunct, navnlig saalænge de forskjellige Ords oprindelige Herkomst ikke er nogenlunde bestemt, og det ikke ved kritisk Undersøgelse er befundet, til hvilke Culturperioder de forskjellige Formdannelser rettest bør henføres, ikke med nogen Sikkerhed bestemme, om disse Former ere gothiske eller germaniske eller om de endog ere en gothisk Omdannelse af oprindelige kimbriske Dannelser, f. Ex. det gothiske „ling“ af det kimbriske „ung“ (ungr) eller „Unge“. Under Henførelsen af disse Former til den oprindelige Cultur maa man imidlertid, som jeg tidligere har viist, erindre, at alle tre Folkeracer paa deres Vandring fra Asien til Norden maae være gaaede over Tydskland, hvor disse tre Culturperioder ogsaa findes, og at det derfor er vanskeligt at afgjøre, hvad der nærmest tilhører Norden eller nærmest Tydskland, ligesom at det gothiske Element, efter at have erholdt en ny Ud-

vikling i Norden, atter har kastet sig over Tydskland og en stor Deel af Europa.

Det, som giver de fornævnte sproglige Egenheder den største Betydning, er, at de ere fremherskende i de nordiske Skriftsprog, i hvilke, som bekjendt, de tvende Kjøn (den, det, Sv.: han, hon) og den postpositive Artikel især ere fremherskende, og at Skriftsprogene, efterat den germaniske Periode, der har culmineret i det Islandske, er forbi, mere og mere antage Kimbrismens og Gothismens af de forskjellige nyere Sprogelementer modificerede Grundpræg, idet de successivt udskyde de germaniske Bestanddele, en Operation, som de have tilfælles med flere nyere europæiske Sprog og ved den tiltagende Cultur nødvendig maa virke stærkt tilbage paa Almuedialecterne.

De nordisk-germaniske Sprogegenheder, der som berørt tidligere have været langt mere fremtrædende end nu, ere fortiden næsten fortrængte fra det danske (samt norske) Skriftsprog. De røbe sig fornemmelig her ved enkelte Levninger af de i den nordisk-germaniske Periode talrige Formdannelser, navnlig Casusbøiningen af de personlige Pronomina, og ved den Maade, hvorpaa enkelte Ord ere sammensatte. Derimod fremtræde de tydeligere i det i det Hele taget haardere og distinctere svenske Skriftsprog, der ved Siden af de gothiske Egenheder ogsaa har bibeholdt den med Germanismen nærbeslægtede distinctere og haardere Form, da det i det danske Sprog brugelige b jevnligt afløses af p, d af t, e af et haardt a, ai eller ei, g og h af k, u af v, v af f o. s. v., medens Consonanterne hyppig fordobles eller der indskydes nye og Vocalerne udskydes m. m. I det Islandske samt i de norske og svenske Almuedialecter (især i Dialecterne i det nordenfjeldske Norge og det egenlige Sverrig) ere Levningerne af de germaniske Sprogegenheder endnu hyppigere, idet disse, ei alene i Reglen, skjønt med talrige Modificationer, have det svenske Skriftsprogs germaniske Egenheder, men og oftere have bibeholdt særegne Former for de 3 Kjøn og tydelige

Spor af en langt mere regelmæssig Formbøining saavel af Pronomina som af Substantiver, Verber og Adjectiver, Egenheder, som især synes at have holdt sig paa en mærkelig Maade i flere isoleret liggende norske og svenske Fjelddale.

Ved en Bedømmelse af den Indflydelse, det germaniske Folkeelement har udøvet paa de nordiske Sprog, maa man imidlertid lægge Mærke til en væsenlig Forskjel, som staaer i den nøieste Overeensstemmelse med hele den paaviste nordiske Culturudvikling, nemlig at det svenske, norske og islandske Sprog paa Grund af de oprindelige Folkeelementers stærkere Blanding med „Mændene" indeholde, saaledes som tidligere viist*), langt flere germaniske Grundord end det danske, medens omvendt det danske Sprog, der vel paa Grund af Gothismens Overvægt har en langt større Tendents til at udskyde de germaniske Grundord, dog formedelst sin langt større Bøielighed og sin umiddelbare Nærhed ved Germanismens Hovedsæde har, saavel i Maaden at danne nye Ord paa som i Maaden at sammenføie disse til Sætninger, ladet sig langt stærkere paavirke af Germanismen end det har været Tilfældet med de mindre bøielige og længere fjernede nordskandinaviske. Alle tre Sprog kunne derfor ansees for at være lige stærkt eller om man vil ligelidt, men paa forskjellig Maade germaniserede og at staae omtrent i samme Forhold til de egenlig germaniske Folkeelementer, saa at det er uden Føie, naar man (med Undtagelse af den stærkt germaniserede Sydslesviger) vilde betragte nogen Nordboer fortrinsviis som Tydsk.

Denne de oprindelige Sprogs Gothisering og Germanisering forklarer iøvrigt flere interessante Phænomener. Saaledes det Phænomen, som ei alene er paa det Nøieste forbundet med den tiltagende Civilisation, men og med selve Raceblandingen, nemlig, at de nordiske Sprogs Udtale staaer i et bestemt Forhold til Folke-Sammensæt-

*) See sjette Capitel.

ningen. Erindre vi at Finnernes Sprog er characteristisk ved sin bløde, Kimbrernes ved sin brede og stødende, Gothernes ved sin mere løbende og Germanernes ved sin haarde og skarpe Udtale, saa vil det være forstaaeligt, hvorledes Udtalen af det danske Sprog, som maa antages at være sammensat af Finsk, Kimbrisk, Gothisk og Germanisk, men i hvilket det bløde finske og det mere løbende gothiske Element have Overvægten, er mere velklingende end det langt haardere norske, hvori det Gothiske spiller en underordnet Rolle, og som væsenlig kan betragtes som sammensat af en blød (Finsk), en bred (Kimbrisk) og en haard og skarp Bestanddeel (Germanisk), medens det svenske Sprog, hvor det bløde finske og det mere løbende gothiske Element omtrent holde Ligevægten med det brede kimbriske og skarpe germaniske, ligemeget udmærker sig ved sin Blødhed, Lydfylde og Styrke og derfor af alle tre skandinaviske Sprog fortrinsviis egner sig til den nordiske Talekonst og Sang.

At Sprogenes Germanisering endvidere forklarer den store Lighed, som uagtet deres høist forskjellige Bestanddele ofte finder Sted med Hensyn til Bøiningsformerne og Endelserne, og som har bragt Rask til at søge Ligheden mellem de nordiske og tydske Sprog samt Latin og Græsk gjennem Islandsk, istedetfor at søge dem gjennem Almuesprogene, har jeg allerede tidligere udviklet*), og jeg skal derfor kun her tilføie, at den samme Germanisering, navnlig de 3 Kjøns senere Indtrængen i Grundsprogene, ogsaa forklarer saavel den i forskjellige Sprog, især Tydsk, herskende Kjønsforvirring som talrige andre Anomalier, hvorved der er opstaaet det Phænomen, at vore Sproglærde ofte ere yderst uenige om til hvilken Sprogclasse et vist givet Sprog egenlig henhører; thi det er af det Foregaaende formeentlig klart, at Germaniseringen ofte maa have indvirket i den Grad paa det ældre Grundsprog, at det har tabt en stor Deel af sin oprindelige Characteer. Det er saaledes

---

*) See femte Capitel.

f. Ex. et af den nyere Tids Stridsspørgsmaal, om det Angelsachsiske (ɔ: det germaniserede Angliske) hører til den germaniske (høitydske) eller til den nordiske Sprogclasse, medens der formeentlig ikke er nogen Tvivl om, at det angliske Talesprog, uagtet sin Fortydskning, endnu i sit Grundvæsen bærer Præget af sin nordiske Characteer. Den samme Germanisering forklarer, hvorledes Rask, der har affattet sin frisiske Sproglære (Kjøbhvn. 1825) efter stærkt germaniserede skriftlige Mindesmærker, har kunnet henregne Frisisk til Nedergermanisk, medens Outzen, der var en født Friser og levede og færdedes en lang Aarrække mellem selve Folket, paastaaer at det er Nordisk.

Men hvad man i sproglig Henseende ikke noksom kan holde fast paa, men som sædvanlig oversees af Sprogforskerne, det er, at hele Culturudviklingen, navnlig Sammenligningen af de ældre kimbriske, keltiske og gothiske med de yngre germaniske Sprog, paa det Bestemteste viser, at de mindst sammensatte Grundord i Reglen ere de ældste. Det er derfor fra et almindelig culturhistorisk Standpunct urigtigt, naar Munch, der med al sin Lærdom har opfattet Nordens forhistoriske Cultur og Sprogudvikling fra et eensidigt og derfor urigtigt Standpunct, paastaaer, at f. Ex. Ordene As, gas og fus, ere sammendragne af de oprindelige Former: Ans, gans og funs. Den eneste rigtige Forklaringsmaade er og kan kun være, at As, gas og fus ere de oprindelige ældre Grundformer, hvori den yngste af Nordens Racer, „Mændene", af hvis skriftlige Kilder Munch alene har sin Kundskab, har indskudt det for de germaniske Dialecter characteristiske „n", men at dette, eftersom de ældre egenlige Folkeelementer paany have vundet Overhaand, atter er blevet udskudt paa samme Maade, som det danske Sprog, hvis kimbriske Grundvæsen er stærkt gothiseret, efterhaanden udskyder talrige germaniske Elementer, og det franske Sprog, der i sit Grundvæsen er keltisk (rigtigere maaskee gothiseret gallo-iberisk), efterhaanden har befriet sig fra næsten alle frankiske (germaniske) og andre

fremmede Elementer. Selve Ordet „frank", der, som bekjendt, tages i en god Betydning, frembyder et Exempel paa Germanisering, idet samme under flere Former t. Ex. „frek", „frak" o. s. v. (hvoraf de forældede Ord Frakker, Frakland, den frækne) endnu i det Frisiske, Angelske og andre nordiske Almuedialecter forekommer i sin oprindelig gode Betydning (som livlig, munter, kjæk), medens vi nu i det dannede Sprog ved „fræk" forbinder et Begreb om Slethed.

Tolvte Capitel.

Om den Andeel, det kimbriske (olddanske), gothiske og germaniske Sprog have i de nuværende nordiske Sprogs Ordforraad.

Efter saaledes at have omtalt de vigtigste characteristiske Egenheder ved Nordens oprindelige Hovedsprog, vilde det ikke være uinteressant nærmere at gjennemgaae Sammensætningsforholdet i de større og meest bekjendte Afdelinger af Nordens forskjellige Sprog, der ere opstaaede ved de oprindelige Sprogs Blanding, og som, betragtede fra et fælles nordisk Standpunct, kun kunne ansees som Dialecter. Men ligesom en Undersøgelse af hele dette Sammensætningsforhold paa Sagens nuværende Standpunct kun kan beroe paa et omtrentligt Skjøn, saaledes vil en detailleret Undersøgelse først da kunne føre til sikkre Resultater, naar de forskjellige nordiske Almuedialecter overeenstemmende med bestemte Principer ere underkastede en kritisk Undersøgelse, der ikke alene støtter sig til en Bestemmelse af de forskjellige Grundsprogs Procentandele af hele Ordforraadet, men og til Ordenes historiske Skjækne, deres Dannelsesmaade, nuværende Brug og Udtale m. m. Alt hvad man paa Sagens nuværende Standpunct kan sige, er, at de egenlige Formdannelser fortrinsviis tilhøre de nyeste Racers, Gothernes og Mændenes Sprog, men at ellers den Deel, de forskjellige Grundsprog (Finsk, Kimbrisk, Go-

thisk og Germanisk) tage i de forskjellige nordiske Dialecters **totale** Sammensætning, i **Reglen** maa **staae omtrent** i **samme Forhold** som **Raceblandingen**. En Undtagelse herfra gjør sandsynlig Finsk, som paa Grund af den finske Races Undertrykkelse af de andre Racer og den finske Nationalitets fortrinsviis store Bøielighed nødvendig maa spille en underordnet Rolle ved Sammensætningen, men som dog, ifølge hvad der allerede tidligere er viist, maa have leveret et ikke ubetydeligt Antal Ord til de nordiske Sprog, og som især ved den bløde og lidet distincte Maade, hvorpaa de senere Racers Sprog udtales i de fleste Egne af Danmark (især i Jylland), bærer Vidne om, at den finske Race ikke udelukkende lever i de talrige Stedsnavne, den har efterladt sig, men at den ogsaa har sin Andeel i Nordens levende Sprog*).

Indskrænker man derimod Spørgsmaalet om, hvor stor en Andeel Steenalderens, Broncealderens og Jernalderens Sprog tage i de nuværende nordiske Tungemaals **Ordforraad**, da vil en nærmere Undersøgelse formeentlig allerede nu føre til et ligesaa interessant som overraskende Resultat, som jeg skal tillade mig kortelig at antyde.

At det egenlig germaniske Sprog, saaledes som dette maa antages oprindelig at være blevet talt af de saakaldte Germaner i deres oprindelige Hjem, ikke kan have afgivet

*) Som en characteristisk Repræsentant for Sammensmeltningen af de forskjellige Racers Sprogegenheder fremtræder blandt mange andre Ord det i det danske og svenske Skriftsprog brugelige personlige Pronomen „**Jeg**“ eller „**Jag**“. Man gjenfinder saaledes i dette ei alene det finsk-kimbriske a, e, æ eller ei (engelsk i), men ogsaa det i det Gothiske ofte foranhængte i eller j (hvorved man maa erindre, at dette Pronomen oftere i daglig Tale lyder som je, jæ eller jei), samt det i det Germaniske efterhængte „k“ eller „ch“ (ek, ich), der i den blødere nordiske (gotisk-germaniske) Udtale er forandret til g, saa at det nordiske Skriftsprogs distincte Form („jeg“ eller „jag“) forener alle 3 Culturers Sprogegenheder.

noget betydeligt Forraad af Ord til de nuværende nordiske Sprog, er allerede tidligere omtalt*), men fremgaaer desuden af den Omstændighed, at det ved en nærmere Undersøgelse viser sig, at en stor Mængde Ord i det fortiden stærkest germaniserede levende Sprog, det Høitydske, som man hidtil sædvanlig har betragtet som germaniske, kun kunne ansees som Omdannelser af ældre Grundord, som det Høitydske har tilfælles med andre Sprog, og som formeentlig ere germaniserede derved, at den germaniske Race, hvem den oprindelige Udtale faldt vanskelig, jevnlig gave dem Tilsætninger og udtalte dem paa en haardere og mere distinct Maade. Til de hyppigste germaniske Omdannelsesmaader, der, som jeg tidligere har bemærket, staae i den nøieste Forbindelse ei alene med den egenlig kaukasiske Races legemlige Organisation, navnlig dens eiendommelige Taleorganer, men og med Racens større (aandelige) Sprogfornødenhed, høre især Tilføielsen foran det ældre Grundord af „Ge", der dog i Reglen synes at være en Omdannelse af det gothisk-keltiske „Je" eller „j", Indskydelsen af flere Bogstaver (hyppigst af „ch" eller „n"), Ombytningen af blødere Bogstaver med haardere (hvorved sædvanlig det bløde „e", „i" eller „y" (ü) er blevet erstattet af „ei", „ø" af „au" eller „eu", „d" eller „th" af „t" eller „ss", „g" af „ch" o. s. v.), Fordoblingen af Consonanterne (især f, l, m, n, r og s) samt endelig Tilhængelsen af et eller andet Bogstav, jevnlig en Consonant, navnlig det for det germaniske Infinitiv characteristiske „n". Nogle Exempler ville tydeliggjøre dette.

Naar vi saaledes berøve det germaniske (høitydske) Ord „Gegend" sit foran tilhængte G' (Ge), sit indskudte e og sit bagefter hængte d, faae vi det for os Danske velbekjendte „Egn". Ved en lignende Reduction gjenfinde vi i gleich lig, i achten agte, i Glück Lykke, i treiben drive, i Schwester Søster, i Gebrüder Brødre, i Schwein Sviin, i ge-

*) See især Side 109 ff. og 132.

kommen kommen, i Fluss Flod, i Freiheit Frihed, i Reichthum Rigdom, i Leidenschaft Lidenskab, o. s. v.

Ifølge den hidtil almindelige Opfatning af Sprogforholdene vil man være tilbøielig til at antage, at de foranførte danske Ord ere Forvanskninger af de tilsvarende høitydske, og med nogle er det maaskee virkelig Tilfældet, ligesom det med Sikkerhed kan paavises, at de nordiske (kimbrisk-gothiske) Sprog have optaget et ikke ubetydeligt Antal germaniske (høitydske) Ord. Men ligesom det i det Foregaaende udførlig er viist, at den nordiske-kimbriske og gothiske Cultur (Steen- og Bronceculturen) i sit Grundvæsen er meget ældre end den germaniske (Jernculturen), og at den tiltagende Culturudvikling med uigjendrivelig Nødvendighed fordrer, at de mindst sammensatte Grundord (ɔ: de ikke afledede Ord) i Reglen maae være de ældste, saaledes er det paa den anden Side af flere Grunde uantageligt, at de egenlig gothiske Folkeelementer skulde have afgivet noget særdeles betydeligt Forraad af Ord til det germaniske (høitydske) Sprog. Vel er der ikke faa Vidnesbyrd om at det saakaldte gothiske Sprog har spillet en vigtig Rolle i Østtydskland, og det er endog rimeligt, at den gothiske Race, længe før Germanismen trængte ind i Tydskland, har forplantet sig langs Østersøens sydlige Kyster til Danmark, ligesom at dens Sprog og Cultur, saaledes som den tidligere i flere Henseender paaviste Grundlighed med Keltismen vidner om, maa have udøvet en væsenlig Indflydelse paa hele Vesteuropas Forhold; men det er paa den anden Side af flere Grunde, som det vilde være for vidtløftigt her at udvikle, ikke rimeligt, at den gothiske Race, som fast bosiddende Folk betragtet, nogensinde er trængt betydelig Vesten for Elben. Selv i Norden, hvis hele Culturudvikling i sit Grundvæsen for en stor Deel er gothisk, see vi det mærkelige Phænomen, at flere af Gothismens betydningsfuldeste Ord, f. Ex. Rik (Konge), Thiod (Folk), Gadrauhts (Kriger), Frasts (Barn), Garuni (Raad), Asans (Sommer) o. s. v., ere aldeles fortrængte af de tilsvarende finsk-kim-

briske eller germaniske Benævnelser, og det vilde derfor alene af denne Grund være mindre rigtigt at antage, at den talrige Mængde Ord, som de nordiske og germaniske (høitydske) Sprog have tilfælles, i Reglen skulde være germaniske Omdannelser af gothiske eller dermed beslægtede keltiske Ord. Uantageligheden heraf bliver endnu tydeligere, naar man betænker det Usandsynlige i, at Germanismen, hvis Institutioner, som jeg tidligere udførlig har viist, oprindelig staae i den skarpeste Modsætning til Gothismens, skulde blot med en forandret Form have bibeholdt Hovedparten af det egenlig gothiske Sprog i Tydskland, medens det sammesteds har tilintetgjort saagodtsom alle Gothismens (Bronceculturens) andre Institutioner, navnlig hele det gothiske Religionssystem, hvoraf der i Norden er talrige Minder, medens Grimm med al sin Lærdom forgjæves har søgt at restituere Tydsklands hedenske Religionssystem og disse Systemer altid ville forblive mere eller mindre forvirrede hos alle de Folkeslag, hvor de germaniske Folkeelementer spille en overveiende Rolle.

At de gothiske Ord ikke i Reglen ere Forvanskninger af de germaniske (høitydske) eller disse Omdannelser af de gothiske, fremgaaer ogsaa af den høist forskjellige Maade, hvorpaa Gothismen og Germanismen ofte danner de afledede Ord af det samme Grundord. Man kan saaledes vel være tvivlraadig om det ovenanførte danske Ord „lig" mulig er en Forvanskning af det germaniske „gleich", men man kan ikke nære den ringeste Tvivl om, at det danske (gothiske) Ord „Sammenligning" og det høitydske (germaniske) Ord „Vergleichung", der begge ere dannede af det samme Grundord (lig eller gleich), ere to grundforskjellige Former, og at det første derfor skylder Gothismen, det andet Germanismen sin Tilværelse. Det er muligt, at „agte" (lægge Mærke til) er en Forvanskning af „achten", men det er uomtvisteligt, at „Iagttagelse" er en grundforskjellig Formdannelse fra „Beobachtung". Der kan strides om „fange" eller „fangen" er ældst, men det er klart, at „Fængsel"

og „Gefängniss" ere ganske forskjellige Formdannelser.

Det ligger derfor, ifølge hele den paaviste Culturudvikling, meget nær ogsaa for Sproget at søge et fælles Bindeled mellem det Gothiske og Germaniske, og vi komme herved atter tilbage til Kimbrismen, der ogsaa i Sprogudviklingens Historie spiller en langt vigtigere Rolle end man bidtil har været tilbøielig til at forestille sig. Hvorledes de kimbriske Sprog (Steenalderens Hovedsprog) have været i deres Reenhed, vil vel ingensinde med Bestemthed kunne paavises, saameget mindre som de oprindelig kimbriske Sprogelementer maae være blevne betydelig modificerede og udviklede under Bronce- og Jernculturens Paavirkning, men vi have heldigviis i det Frisiske en af den oprindelig kimbriske Sprogarts mindst blandede Repræsentanter, der, skjønt noget gothiseret og stærkt germaniseret, dog med Hensyn til det oprindelige Ordforraads Bevarelse maaskee er det mærkeligste af alle Europas Sprog, og som derfor ikke noksom fortjener de Sproglærdes Opmærksomhed.

Det er allerede tidligere*) paaviist, hvorledes det nordfrisiske Sprog tilligemed de vestjydske og sydnorske Almuedialecter (de egenlig kimbriske Dialecter) maa betragtes som Bindeled mellem de nordiske og det latinske Sprog. Ved en nærmere Undersøgelse vil man ogsaa finde, at det har talrige Grundord tilfælles med de vigtigste nulevende vesteuropæiske Sprog, navnlig Engelsk, Hollandsk, men fremfor Alt Tydsk, med hvilket sidste Ligheden er saa stor, at man ofte har villet betragte det som en Forvanskning af det Høitydske, der er bleven modificeret ved Tilsætningen af talrige allevegnefra hentede Ord. Men hvorvel det ikke kan negtes, at den frisiske Stamme, hvis udmærkede Søfolk fare Verden vide om, kan have og virkelig har optaget endeel fremmede Ord, saa beroer dog den Anskuelse, at det frisiske Sprog er saa at sige et forvansket Opkog af næsten alle europæiske

*) See femte Capitel.

Sprog, ikke mindre paa Ubekjendtskab med den frisiske Folkestammes Eiendommelighed end paa en fuldstændig Misforstaaelse af det frisiske Sprogs Characteer og Aand, idet dette netop mere end de fleste andre Sprog er et tro Billede af selve Folket, der, begunstiget af sin kraftige Natur, ansporet af sit stolte Frihedssind og beskyttet af sin isolerede Stilling, fremfor næsten alle europæiske Folkefærd har, saalangt Historiens Minder række tilbage, bibeholdt sin oprindelige Grundcharacteer og sine mærkelige Eiendommeligheder. Ligesom det derfor i og for sig vilde være en Urimelighed at antage, at det frisiske Sprog i sin Heelhed ikke, ligesom alle andre Sprog, skulde være en eiendommelig Frembringelse af det herskende Folkeelement, saaledes bliver dette Sprogs Eiendommelighed endnu tydeligere, naar man lægger Mærke til, at de frisiske Ord ikke alene i Reglen ere mindre sammensatte end de fleste andre med dem beslægtede europæiske, og herved allerede i og for sig indeholde et stærkt Vidnesbyrd om deres Ælde, men at de ogsaa for en stor Deel ere forældede i eller vel endog udskudte af de nyere Sprog, Omstændigheder, som, i Forbindelse med en rigtig og consequent Opfatning af den frisiske Folkestammes Natur, den kimbriske Races Blanding med forskjellige europæiske Folkeslag og hele den i dette Skrift fremsatte Udvikling, formeentlig gjøre det aldeles utvivlsomt, at Kimbrismens Sprog, hvoraf det Frisiske danner en Hovedrepræsentant, ere de Grundbestanddele, hvoraf en stor Deel af de nyere europæiske Sprog ere sammensatte.

Det vilde imidlertid føre mig meget udover dette Skrifts Grændser, hvis jeg vilde forsøge at paavise dette med Hensyn til alle disse Sprog. Den sprogkyndige Læser vil selv let være istand dertil, og jeg skal derfor her indskrænke mig til først at anføre endeel frisiske Ord, som kunne betragtes som Bindeled mellem det danske (kimbrisk-gothiske) og det høitydske (kimbrisk-germaniske) Sprog, og dernæst at levere en Fortegnelse over endeel frisiske Ord, som staae i en stærk Contrast til de

tilsvarende egenlig germaniske (der maae antages at have fortrængt dem i Tydskland), medens de røbe et utvivlsomt Slægtskab med de tilsvarende danske. Disse Fortegnelser, som ere tagne iflæng efter Outzen, ville lettelig kunne forøges med talrige andre Ord.

Frisiske Ord, som maae antages at danne Bindeled mellem det Danske og Høitydske.

Frisisk.	Dansk.	Høitydsk.
Ánd	And	Ente
Âpel	Æble	Apfel
Aard	Art	Art
Arwe	arve	erben
Âst	Øst	Ost
Basch	barsk	barsch
Béerg	Bjerg	Berg
Bien	Been	Bein
Blád	Blad	Blatt
Blók	Blok	Block
Bróer	Broder (Broer)	Bruder
Brule	brøle	brüllen
Brunn	Brønd	Brunnen
Däi	Dag	Tag
Dauw	Dug	Thau
Dead	død	todt
Dreeme	drømme	träumen
Drøne	drøne	drönen
Drüppe	dryppe	tröpfeln
Dwerg	Dverg	Zwerg
Ebbe	Ebbe	Ebbe
Fáer	Fader (Faer)	Vater
Feeg	feig	feig
Fiál	Field	Felsen
Fier (fiern)	fjern	fern
Finger	Finger	Finger
Floth	Flod	Fluth
Frâmd	fremmed	fremd
Freie	frie (til en Pige)	freien

Frisisk.	Dansk.	Høitydsk.
Frek	fræk	frech
Ful	Fold	Falte
Gaard	Gaard (Have)	Garten
Gärs	Græs	Gras
Gare	gjære	gähren
Göme	Gumme	Gaumen
Gód	Gud	Gott
Gôl	Guld	Gold
Green	grøn	grün
Grewe	grave	graben
Hallig (hellig)	hellig	heilig
Haud (Hoed)	Hoved	Haupt
Heed	Hud	Haut
Hiete	(at) hedde	heissen
Hie	Hede	Heide
Hôn	Hane	Hahn
Hond	Haand	Hand
Hôrn	Horn	Horn
Hùp (Hupen)	Hoben	Haufen
Jage	jage	jagen
Kärte	Kerte	Kerze
Kiel (Kild)	Kilde	Quelle
Kïme	kjæmme	kämmen
Klè	Klo	Klaue
Kón'	Kande	Kanne
Krop	Krop	Körper
Kulv	Kalv	Kalb
Kupe	kjøbe	kaufen
Láwe	leve	leben
Lauw	Løve	Löwe (Leu)
Liff	Liv	Leib (Leben)
Lock	Lykke	Glück
Loft	Luft	Luft
Lôm (laam)	lam	lahm
Maalt	Malt	Malz
Mân'	Manke og Man	Mähne
Nâgt	Nat	Nacht

Frisisk.	Dansk.	Høitydsk.
Najel	Negl (Neil)	Nagel
Namme	(an-) namme (forældet)	nehmen
Nóg	nok	genug
Núd	Nød	Noth
Òft	ofte	oft
Ord	Ord	Wort
Praal	Pral	Prahlerei
Püste	puste	pusten
Rêk	Røg	Rauch
Ride	ride	reiten
Rôg	Rug	Roggen
Sammer	Sommer	Sommer
Seje	sige	sagen
Sèn	Søn	Sohn
Siel	Sjæl	Seele
Sküm	Skum	Schaum
Snee	Snee	Schnee
Sprêk	Sprog	Sprache
Stolt	stolt (ɔ: prægtig, ypperlig)	stolz
Strum	Strøm	Strom
Süster	Søster	Schwester
Tâl	Tal	Zahl
Teerm	Tarm	Darm
Tiken	Tegn	Zeichen
Tjär'	Tjære	Theer
Tói	Tø	Thau (wetter)
Tonge	Tunge	Zunge
Ûg	Øie (Øge)	Auge
Ülf	Ulv	Wolf
Ûr	Øre	Ohr
Wag	Vove	Woge
Warde	vorde (blive)	werden
Wende	vende	wenden
Wenk	Vink	Wink
Wèy	Vei	Weg
Wirk	Værk	Werk.

Det vil af den foranstaaende Fortegnelse let bemærkes at de frisiske Ord i det Hele taget staae det Danske langt nærmere end det Høitydske. Af den efterfølgende Fortegnelse vil det frisiske Sprogs Slægtskab med det Danske fremgaae med endnu større Bestemthed end af den foregaaende, idet man vil see, at det Danske har de tilsvarende Ord, medens det Høitydske alene kan gjengive dem med ganske andre eller vel endog aldeles savner Udtrykket for dem. De frisiske Ords Slægtskab med de danske eller de nordiske overhovedet vil være endnu mere slaaende, naar vi tage disse, ikke som de skrives, men som de virkelig udtales, navnlig af Almuen.

Frisiske Ord, som findes i det Danske, men mangle i det Høitydske.

Frisisk.	Dansk.	Høitydsk.
Ahr (Aar)	Ar	Narbe
Ahlwer	Alvor	Ernst
Aarn	Ørn	Adler
Aesk	Æske	Schachtel
Bágh	bag	hinten
Barn	Barn	Kind
Barm	Barm	Busen
Belt	Belte	Gürtel
Bleeg	Blee (i Almuesproget Lagen)	Betttuch
Bórd	Bord	Tisch, Brett
Bórk	Bark	Rinde
Buer	Buur (i Almuesproget Stue)	Stube
Bunk	Bunke	Haufen
Burre	Burre	Klette, Distel
Büte	bytte	tauschen.
Dema	dømme	richten, urtheilen
dingele (dangeln)	dingle (dangle)	baumeln

Frisisk.	Dansk.	Heitydsk.
Dorsk	Dorsk	schläfrich
Dräng	Dreng	Knabe, Knecht
Dróch	Drog (forskjellig Betydning)	Schalk
Döne	døne	(ein dumpfes Getöse machen)
Dyppe	dyppe	eintauchen
Dwaale	Dvale	(Winterschlaf der Thiere)
Eck	Øg	Pferd
Êg'	Eg	Rand, Schärfe
Eng	Eng	Wiese
Fär	før	dick, fett
Fede	fede	mästen
Fél	fæl	garstig
Fich	Fikke (forældet)	Tasche
Flock	Flok	Haufe
Flux	flux	geschwind
Fniese	fnyse	schnauben
Frö	Frø	Saamen
Gammen	Gammen	Vergnügen
Gêd	Gjedde	Hecht
Geve	gjæv	brav
Giet	Ged	Ziege
Gleppe, glippe	glippe	verfehlen
Gleven	Glavind (forældet)	Lanze, Schwert
Gnie	gnide	reiben
Gnisse	gnisse (med Tænderne)	—
Greep	Greb (Møggreb)	Mistgabel
Greeme	Grime	Halfter
Grine	grine	lachen
Griss	Griis	Ferkel
Huk	Huk	Winkel
Hyste	høste	ernten
Jaarn	Jern	Eisen
Jalmi	hjælmet	—

Frisisk.	Dansk.	Høitydsk.
Jaske (juske)	jadske (judske)	—
Ild	Ild	Feuer
Ister	Ister	Schmalz
Kaaste	kaste	werfen
Kânt, Kaant	Kant	Winkel
Kappe	kappe	beschneiden
Karsch	karsk	gesund
Karve	karve (forældet)	einschneiden
Kere	kjøre	fahren
Kiecke	kige (kikke)	gucken
Kliewe	kløve	spalten
Klôt	Klode (Jordklode)	Kloss, Kugel
Kratt	Krat	(strüppichtes Gebüsch)
Krawe	kræve	einfordern
Lag	Lag	Zunft, Gesellschafft
Lee	Lee	Sense
Lò	Lo (Lade)	Tenne
Lói	løi	faul
Lomm'	Lomme	Tasche
Lowe	love	versprechen
Máde	Made (sumpet Eng)	—
Maalwort	Malurt	Wurmkraut
Maari	Maar (forældet for Jomfru)	Frauenzimmer
Miel	Mile	Pferdegebiss
Mjöck	myg (ydmyg)	biegsam
Mose	Mose	Mohr
Mose	mose (Frugt)	zerquetschen
Mul	Muld	lockere Erde
Mul	Mule	Mund
Mùt	mut	verdriesslich
Neeb	Næb	Schnabel
Nùt (Nyt)	Nød	(ein junges Stück Vieh)
Ose, øse	øse	schöpfen
Paan	Pande	Stirn

Frisisk.	Dansk.	Høitydsk.
Praas	Praas	dünne Kerze
Prate	prate	schwatzen
Pung	Pung	Beutel
Querke	querke	würgen
Quést	Quist	Zweig
Rap	rap	geschwind
Reep	Reb	Tau, Seil
Rôt	Rod	Wurzel
Sede	Sæd (forældet)	Sitte
Selle	sælge	verkaufen
Sêrk	Særk (Pantsersærk)	Hemd
Sjort	Skjorte	Mannshemd
Skeel	Skjel	Unterschied
Skonk	Skank	Bein
Skorte	skorte	mangeln
Skrap	skrap	frisch, munter
Skrobbe	skrubbe	stark reiben
Sladder	Sladder	Geplauder
Sleef	Slev (Træslev)	—
Smock	smuk	schön
Snák	Snak	Gespräch
Snar	snar	schnell
Snår	Snare	Schlinge
Spee	Spee	—
Stad	Stade (tildeels forældet)	Platz
Tâl	Tale	Rede
Täne	tænde	zünden
Trecke	trække	ziehen
Usel	ussel	elend
Welp	Hvalp	ein junger Hund
Wenn	Ven	Freund.

Det, som vidner baade om det nordfrisiske Sprogs høie Ælde og dets nære Slægtskab med de nordiske Sprog i Almindelighed og navnlig med det danske Almuesprog i Særdeleshed, er, som allerede ovenfor bemærket, for-

uden Formligheden den store Mængde characteristiske Ord og Talemaader, som det har tilfælles med disse. Jo mere de forskjellige Sprog udvikles deels ved eiendommelige deels ved fremmede Tilsætninger, jo mere fjerne de sig fra hverandre, og det er derfor i høieste Grad betegnende for det ovenanførte oprindelige Slægtskab, at vi desuagtet i det nordfrisiske Sprog, der vel ogsaa er blevet paavirket saavel af Gothismen som af Germanismen, men som dog i langt ringere Grad end det Danske har assimileret sig med gothiske Sprogelementer, gjenfinde tildeels i fuld Kraft og Brug en stor Mængde Ord, som fortiden i det Danske deels ere aldeles forældede, deels bruges i en anden Betydning, deels kun benyttes i Sammensætninger og deels endelig nærmest characterisere vort lavere Tale- eller Almuesprog, Omstændigheder, der tilstrækkelig godtgjøre, at Sprogforbindelsen ikke er ny, men at den maa have fundet Sted i Arilds Tid.

Til de frisiske Ord, som især fortjene Opmærksomhed, høre saaledes blandt andre: Age, som hos os tildeels er afløst af kjøre, men endnu bruges i Almuesproget og anvendes i Sammensætninger af Skriftsproget, f. Ex. Agepost, Agestol; Baes (Mester, Herre), som endnu findes i Talemaaden at spille Baes med En; Banner (Fahne); Bart (Skjæg), der bruges i Bakkenbart; Bleeg (Lagen), der endnu forekommer hos os under Formen Blee og anvendes som Betegnelse deels for et Stykke Linned til Børn, deels i Almuesproget for Lagen*); Buer (Stue), der deels endnu benyttes i Almuesproget, deels i Sammensætninger, f. Ex. Fadebuur (Norsk Stabur), Fuglebuur; bremmje og braaske, hvoraf Bram og Brask, brøsig; dingele, dangle, Eek (Øg, Hest), Eers (Ars, Podex), Fich (Lomme), der tildeels er forældet og findes i Sammensætninger i det Danske, f. Ex. Buxefikke; flau; frek (munter, livlig), der gjenfindes i fræk, men i en

*) Saaledes sagde en jydsk Bondekone, hos hvem en af vore berømte Generaler i Krigens Tid laa i Qvarteer, engang til denne: „A towwed (vadskede) Gjenneraalens Bleer“.

forandret Form tildeels endnu bruges i flere Almuedialecter i sin oprindelig gode Betydning; Gaard (Gaard og Have), som tidligere er udførligere omtalt; Gammen (Glæde); Gleven, der gjenfindes i det forældede Glavind; glippe (slaae feil eller glippe med Øinene), hvoraf sandsynlig Øgenavnet Glipøie eller Glipping; gnisse (med Tænderne), hvoraf Tænders Gnidsel; gnobbe (der bruges om Heste); Hage (en indhegnet med Træer bevoxet Plads), hvoraf det nuværende Have eller Hauge, men som tidligere uforandret anvendtes i det Nordiske, f. Ex. i Baldershage; Hoser (Strømper); Hird, der er forældet i det Danske, men tidligere brugtes istedetfor det germaniske Ord Hof, og som ogsaa forekom i Sammensætninger, f. Ex. Hirdmænd, Hirdskraa; Hjon (Huusgesinde, Familie); Hors, Horsemær (Hest); Høvd eller Haued (Forbjerg), der forekommer i mange danske Stedsbenævnelser, f. Ex. Skovshoved, Nakkehoved, Knudshoved, Urnehøved; Huk (Krog); jalmi (hjelmet ɔ: hvid paa Forhovedet); jaske og juske; Klôt (Klump, Kugle), som endnu i det Danske haves i Formen Klode (Jordkloden); karve (indskjære), hvoraf Karvestok; Kulv (Kalv), der saavel i det Frisiske som i det Danske betyder baade en Kalv og en lille Ø, som ligger ved en større; Lif (Brød), der gjenfindes i en noget forandret Form i det forældede Lev; lói (doven); liis, hvoraf det forældede Lise ɔ: Ro; Made (sumpet Eng); Lort (Smuds), der endnu bruges i det Norske i sin oprindelige Betydning, ligesom lortet betyder smudset, tilsølet; Maari (Mø), der er forældet i det øvrige Nordiske, men tidligere var almindeligt, som f. Ex. den væne Maar, og hvoraf, naar vi erindre de frisiske (kimbriske) Personnavnes tidligere (Side 83—84) paaviste høie Ælde, sandsynlig allerede i Orienten Navnet Maria (Jomfru) er opstaaet, medens Norden nærmest har det i en gothiseret Form som Maren (ɔ: Jomfruen); ligesom overhovedet en Mængde frisiske Navne, som f. Ex. Birta, Bole, Botel, Claes, Ebbe, Greet', Jens, Iwer, Knut, Lars (Las), Ole, Silla, Sissel o. s. v.,

gjenfindes deels uforandrede deels i en lidet forandret Form som ægte nordiske; fremdeles Mule (Mund), der i det Danske kun bruges om Hestens Mund, men om Mennesket dog endnu anvendes i Ordene mule ɔ: at gjøre Mund, suurmule o. s. v.; mut (suur); Odde (Spids), der i det Danske især benyttes i Sammensætninger, f. Ex. Knivsodde, Spydsodde o. s. v.; prale; prate; pronge (prange, tuske, handle); Qualster (tyk Slim); rap; skrap; runken; seje (sige), der endnu bruges uforandret i Almuesproget; Serk (Skjorte), der i det Danske endnu kun i Sammensætning, f. Ex. i Pantsersærk, har sin oprindelige Betydning af Mandfolkeskjorte; Skonk (Skank, Been), der endnu anvendes i det lavere Talesprog i en forandret Form, f. Ex. „Tag dine Skanker bort"; skrobbe (skrubbe, børste, rense); Skruder (Skrædder), der minder om det forældede Skrud ɔ: en kostelig Klædning; skorte (mangle); Skrog; slabbe (slikke op); Sladder; Snak; Slump; Spee (Spot); Stade, der i det Danske bruges saavel enkelt som i Sammensætninger, f. Ex. Stolestade; Staven (Sted), som i det Danske især anvendes i Sammensætninger, f. Ex. Fødestavn, Hjemstavn, Stavnsbaand; trawel (meget beskjæftiget); Wal (Strandbred, Valplads); warde (vorde, blive); wese (at være), hvoraf det danske Substantiv „Væsen"; Wom (en Mave) o. s. v.

En ikke mindre Opmærksomhed fortjene de frisiske Søudtryk, der vise, at ligesom den egenlig kimbriske Race, der kanter Nordsøens, Kattegattets og tildeels Østersøens Kyster, danner Europas stolteste Sømænd, saaledes ere og dennes Benævnelser fortrinsviis gaaede over i det almindelige nordeuropæiske Søsprog, idet det Frisiske indeholder Nøglen til flere Udtryk og Benævnelser, som ellers vilde være os aldeles uforstaaelige. Saaledes er f. Ex. Udtrykket „at lette Anker" uforstaaeligt ifølge det sædvanlig gjængse Sprog, men bliver forstaaeligt og correct, naar man veed, at „lette" i det Frisiske egenlig betyder „at hæve" eller „løfte op (aufheben)", og „at lette Anker" altsaa er det Samme som „at hæve Ankeret

op". Ligeledes blive de for det almindelige Sprog fremmede Benævnelser „Topsgast", „Entregast", „Baksgast", „Kapergast" forklarlige, naar man erfarer, at „Gast" i det Frisiske har Betydningen baade af et ungt Menneske og Kammerat, idet dette Ord omtrent svarer til det engelske „fellow". Endvidere lader Udtrykket, „forgaae med Top og Tavl", sig forklare af det Frisiske, idet „Top" betyder „Spids" og „Tayel" (Engelsk Tail, Svensk Tagel), betyder „Hale" (Ende), saa at „med Top og Tavl" altsaa betyder ganske og aldeles (totalt). Ogsaa synes Ordet „Baadsmand" (Engelsk boatsmann) at være en forvansket Udtale af „Baesman" (ↄ: Formand). Fremdeles have Verberne „styre", „rebe" (Seil), „kappe", „krænge", „krydse", „ladde", „losse" o. s. v., samt Substantiverne „Skib", „Stavn", „Køie", „Spygat" (der tildeels synes at være af finsk Herkomst), „Klyver", „Bom" (f. Ex. Storbommen), „Læst" (Maal for Drægtigheden), „Knob" (ↄ: Knude, Maal for Skibets Fart), og mange andre sandsynlig deres nærmeste Oprindelse af det Frisiske eller rettere Kimbriske.

Dette fra den kimbriske Race hidrørende store Sprogslægtskab mellem det Frisiske og Danske, vil, ligesom Friserens Slægtskab med Nordboen i det Hele taget, blive tydeligere, naar man sammenholder de Egenheder, som endnu efter Sammenblandingen med og Paavirkningen af de andre Racer mere eller mindre characterisere de tvende Grene af den kimbriske Race, som have holdt sig meest frie for Tilsætninger af nye Elementer, nemlig Nordfriserne og Dalkarlene. Vel er det formeentlig ikke nogen Tvivl underkastet, at disse tvende Folkestammer i flere Henseender væsenlig ere blevne paavirkede saavel af Gothismen som af Germanismen, en Paavirkning, som de med den for den kimbriske Race eiendommelige Seighed endog have bevaret i enkelte Retninger, medens i Tidernes Løb de andre, navnlig den mere bøielige finske og gothiske Races Egenheder ere næsten smeltede sammen og have udviklet sig til et mere almindeligt fælles nordisk, fra de oprindelige Bestanddele forskjelligt Folkeelement; men det er formeentlig paa den anden Side

utvivlsomt, at saavel Nordfriserne, som Dalkarlene i deres Grundvæsen ere forblevne kimbriske, hvorved der er opstaaet det paafaldende Phænomen, at disse hinanden i mange Henseender lignende Folkestammer ere blevne betragtede som fremmede for deres egne, i umiddelbar Nærhed af dem boende og ved Blodet beslægtede Landsmænd, medens man har villet søge deres Oprindelse i fjerntliggende Lande. Saaledes ere Dalkarlene blevne anseete som ikke mindre fremmede for den svenske end Nordfriserne for den danske Nationalitet, og man har, som C. Säve bemærker i et interessant lille Skrift*), opstillet de besynderligste Meninger for at forklare Dalalmuens Sprog, idet man har antaget dem snart for nordengelske, snart for sydskotske eller snart endog for gaeliske Nybyggere, som af en eller anden ukjendt Grund ere indvandrede i det høie Norden. Ligesom den mærkelige Lighed, der i flere Henseender finder Sted mellem Nordens og Vestens kimbriske Befolkning, og som har givet Anledning til disse besynderlige Antagelser, formeentlig, som tidligere viist**), kun finder en tilfredsstillende og holdbar Forklaring i den af mig paaviste almindelige Raceblanding, saaledes stadfæstes denne Forklarings Rigtighed yderligere ved at betragte de specielle Ligheder, der findes mellem Nordfriserne og Dalkarlene, og som ere saameget mere mærkelige, som disse tvende under høist forskjellige Forhold udviklede Folkestammer boe fjernt adskilte ved Hav og Bjerge fra hinanden og saagodt som aldrig, saalangt de historiske Minder kunne føres tilbage, have staaet i nogen indbyrdes Forbindelse.

Det, som selv ved et flygtigt Blik nødvendig maa overraske den opmærksomme Iagttager, er den slaaende Lighed i det legemlige Ydre og de aandelige Egenheder, som findes mellem dem. Jeg har allerede tidligere, ved at omtale de almindelige kimbriske Egenheder, berørt Frisernes og Dalkarlenes overraskende Lighed og skal,

---

*) Några upplysningar om Dalmålet og Dalallmogens Folklynne, Upsala 1852 (cfr. Nyt historisk Tidsskrift, 1ste Bind).

**) See femte Capitel, især Side 93.

idet jeg tillader mig at henvise hertil*), for at undgaae Beskyldningen for en eensidig personlig Opfattelse af Dalkarlenes Eiendommeligheder, betjene mig af Säves Skildring af Østerdalenes Befolkning, i hvilken den kyndige Læser vil gjenfinde et næsten uforandret Billede af de nordfrisiske Folkeeiendommeligheder. „Man seer,“ siger Säve, „med største Interesse disse kraftige og hær-„dede Skikkelser med deres frie og rolig selvstændige „Holdning; disse haarde Ansigstræk, som dog under-„tiden baade hos Mandfolk og Fruentimmer ere smukke, „næsten skjønne; man iagttager med Undren deres simple, „men maleriske Dragt,“ der, skjønt forskjellig hos Friserne og Dalkarlene, dog hos begge i det Hele taget staaer i stærk Modsætning til de øvrige mere gothiserede nordiske Folkestammers Dragter. Ligesom den mandlige Deel af den frisiske Øbefolkning ofte tilbringer størstedelen af sin Levetid med Søfarten i fremmede Egne, men idelig tyer tilbage til sit Fædrenehjem, saaledes ere Dalkarlene endnu „et Slags Vikinger tillands“ og gjennemdrage, for ved „ærligt Arbeide at erhverve Brødet“, størstedelen af de svenske Provindser, for atter at vende tilbage til de elskede Dale, som de ansee for „det bedste og skjønneste Land i Verden“ og hænge ved med samme Forkjærlighed som Friserne ved deres af Havet oftere overskyllede Halliger; „Dalkarlene ere og have fra Arildstid „været et høist uroligt Folkefærd, pukkende paa deres Selv-„stændighed“ og udmærkede sig ved en „vis storartet Eensidighed“, ved en Selvtilfredshed med, „ofte stolt Hoffærdighed“ af Alt hvad der hører deres Folkestamme til, ved en „høi Grad af Uvillighed til at indtræde i et fast Tyendeforhold“, og ved en høist mærkelig Vedhængen ved gamle Sæder og Skikke. Ligesom den mærkelige Skik at Mandfolkene „frie“ til deres Hustruer ved natlige Besøg (Fønstren) endnu finder Sted hos Friserne, saaledes bestaaer denne Skik endnu i sin oprindelige Reenhed hos Dalboerne under Navn af at „frie“, idet

*) See fjerde Capitel, især Side 56–58 og 66–67.

den giftefærdige Pige tilbringer Natten i et særeget lille Kammer (Kuvi) eller i Udhuset, sovende paaklædt mellem sine Friere, der, som de statistiske Data tilstrækkelig godtgjøre, ved ærbar „ofte igjennem flere Aar fortsat“ Cour søge at vinde den Skjønnes Hjerte, en Skik, der iøvrigt ogsaa mere eller mindre har hjemme „i det hele nordlige, i det Mindste det vestlige Sverrig og næsten hele Norge. og Finland“, altsaa i den finsk-kimbriske Deel af Norden*). Ikke mindre mærkelig er den Seighed, hvormed Dalkarlene endnu efter Aartusinders Forløb saa at sige med Indtrykkets Friskhed hænge ved det rimeligviis fra Gotherne optagne Agerdyrkningssystem, der i Dalarne fremtræder i en høist mærkelig Form, „idet „den overalt indgjærdede Jord deles i uendelig mange „smaa langaglig-fiirkantede Jordstykker, en Udstykning, „der ei alene lægger en næsten uoverstigelig Hindring for „Udskiftningssystemet, men ogsaa udøver den væsenligste „Indflydelse paa alle Familieforhold, idet næsten alle „Giftermaal skee med Hensyn til den beregnende Hen„sigtsmæssighed af atter saavidt muligt at lægge de ad„skilte smaa Jordstykker sammen.“

Idet jeg iøvrigt med Hensyn til Ligheden mellem Dalmaalet og det nordfrisiske Sprog skal bemærke, at jeg af Mangel paa tilstrækkelige Materialier af det første ikke har kunnet anstille nogen udførlig Sammenligning

---

*) Selve Navnet paa denne Skik „at frie“ (Frisisk freie og Dalekarlisk fria) afgiver formeentlig et interessant Vidnesbyrd om disse tvende kimbriske Folkestammers høie Ælde og nære Slægtskab; thi medens Säve med Rette bemærker, at Ordet „frie“ i høiere Grad i Dalmaalet end i det Svenske har beholdt sin oprindelige Betydning „at elske“ (Gothisk frijon, Sansk. prînâmi), saaledes anfører Outzen, at det endnu hos Hollænderne (der som bekjendt ere stærkt blandede med Friser eller Kimbrer) har Betydningen af „at elske“ og at Friester (ifølge Kilians gamle Ordsamling) betyder en Elsker. Naar man lægger Mærke til det „Fristende“ ved denne ældgamle Frierskik, vil man kunne forstaae, hvorledes Ordet Friester (Elsker, Beiler) kan være gaaet over i de nyere nordiske Sprog i en forandret Betydning som Frister (Forlokker).

mellem disse tvende Tungemaal og jeg derfor maa nøies med det Ønske, at den i Dalsproget kyndige Säve vilde undersøge, hvorvidt disse i Aartusinder fra hinanden adskilte og under yderst forskjellige Forhold udviklede Grene af det formeentlig samme Grundsprog endnu stemme med eller divergere fra hinanden, skal jeg kun her sluttelig bemærke, at der formeentlig endnu er stor Lighed imellem dem, ei alene med Hensyn til eiendommelige Ord (f. Ex. Ærring ɔ: et Aars Høst, Frisisk ere ɔ: at pløie; Kuvi, Frisisk Kofe; fria, Frisisk freie), men ogsaa med Hensyn til Ordformerne og den dybe og brede Udtale (navnlig det for det Nordisk-Kimbriske characteristiske „um" og „th", Vocaliseringen af „v" og Udskydelsen af „l"), medens blandt Andet Indskydelsen af det gothiske „i" eller „j" hos begge synes at være et Minde fra Gothismens, og flere af de fortrinsviis vedligeholdte regelmæssige Bøiningsformer fra Germanismens Paavirkning, et Phænomen, som man kun kan forstaae, naar man ei alene lægger Mærke til med hvilken Utilbøielig disse tvende Folkestammer, den kimbriske Races reneste Repræsentanter, stedse have optaget alt Nyt, men ogsaa til med hvilken Troskab eller rettere mageløs Seighed de have holdt fast paa det Sprog og de Institutioner, som engang ere gaaede over i deres Bevidsthed og forblevne deres Eiendom.

Det vil af det Foranførte formeentlig være indlysende, at den kimbriske Sprogart maa have afgivet et meget betydeligt Antal Ord til de nuværende nordiske Sprogs Ordforraad, saa at det overveiende større Antal Grundord synes at tilhøre Kimbrismen, medens, som bemærket, saavel Germanismen som især Gothismen vel have tilført Norden et temmelig betydeligt Antal germaniske og gothiske Ord, men de dog væsenligst have bidraget til Sprogets Berigelse og Udvikling ved under de forskjelligste Former at omdanne de forefundne finsk-kimbriske Grundord. Til den rette Forstaaelse af Sprogforholdene maa man dog stadig erindre, hvad jeg tidligere har viist, at hverken Gothismen eller Germa-

nismen, der begge maae have brugt mange Aarhundreder paa deres Vandring fra Asien til Norden, kan være indkommen her i ublandet Tilstand, men at Gothismen maa paa sin Vandring gjennem Europa have optaget finsk-kimbriske, Germanismen finsk-gothiske, men især finsk-kimbriske Folke-Elementer, saa at de nuværende nordiske Sprog først ere opstaaede ved en gjentagen Blanding af de samme Elementer, en Blanding, uden hvilken man hverken tilstrækkelig kan forstaae de enkelte Sprog-dialecters store Variation, Kimbrismens store Overvægt med Hensyn til Ordforraadet, den Indflydelse Gothismen og Germanismen have udøvet paa Formdannelserne, eller det Forhold, hvori de nordiske Sprog staae til flere europæiske, navnlig de keltiske, et Forhold, der, som jeg tidligere har viist, kun finder en conseqvent og tilfredsstillende Forklaring i Raceblandingen.

Overblik.

Kaste vi Blikket tilbage paa det Udviklede, turde det af en rigtig og consequent Opfatning af samtlige Hjælpemidler til Forstaaelsen af den forhistoriske Tid (Oldkyndigheden, Naturvidenskaberne, Mytherne, Historien og Sprogforskningen) fremgaae som et i sin Heelhed urokkeligt Resultat, at Norden ei alene har en langt ældre Cultur end hidtil sædvanlig antaget, men og at denne Cultur er opstaaet derved, at fire i deres Grundvæsen forskjellige, men ved deres Indvandring i Norden tildeels allerede stærkt blandede Racer (Finner, Kimbrer, Gother og „Mænd") efterhaanden i lange Mellemrum have taget Norden i Besiddelse, og at de i Tidernes Løb ere sammensmeltede til eet eiendommeligt Heelt, der vel i alle tre nordiske Riger varierer i høist forskjellige Blandingsforhold, men som ikke destomindre i flere Henseender danne en stærk Contrast til de med dem nærmest beslægtede europæiske Folkeslag, med hvilke Slægtskabet maa søges, ikke gjennem een fælles

Oprindelse, men mere eller mindre gjennem de forskjellige Bestanddele. Opsøge vi med disse Anskuelser for Øie vore nærmeste Blodsforvandte i Europa, da er det formeentlig klart, at vi, saaledes som ogsaa de geographiske Forhold antyde og de historiske Minder bestyrke det, gjenfinde disse især i de Folkeslag, som boe i Tydskland og langs med Østersøens og Nordsøens Bredder, hvor vi allevegne — skjønt i meget forskjellige Blandinger og stærkt forandrede ved fremmede Tilsætninger (ved Nordsøens vestlige Bredde af det som det synes oprindelig halvvilde iberiske Folkeelement, der i sin meget forandrede og varierede Blandingsform fremtræder som Keltisme, og ved Østersøens sydøstlige Kyster af det for Størstedelen endnu kun halvt civiliserede og Europa med en ny Invasion truende slaviske Element) — gjenfinde alle de samme Folkebestanddele, hvoraf Nordens nuværende Folkeeiendommeligheder i Aartusinders Løb have udviklet sig, og som udenfor Norden ere stærkest concentrerede omkring Nordsøens Bredder, navnlig i Holland og England.

Slutningsord.

Det vil ikke være undgaaet den opmærksomme Læser, at mine Bestræbelser i det foregaaende Skrift mere ere gaaede ud paa gjennem Afbenyttelsen af hidtil ikke paaagtede Hjælpemidler og gjennem Opstillelsen af nye Principer for de forskjellige Hjælpemidlers gjensidige Berettigelse, end igjennem en udførlig Skildring af Enkeltheder at bringe et nyt Lys over Nordens forhistoriske Tid, og især at gjøre det indlysende, hvormeget der er tilbage at udrette paa denne righoldige, hidtil ei alene i Norden, men og i hele Europa meget forsømte og tildeels efter urigtige Principer bearbeidede literaire Mark.

Det vilde imidlertid være interessant, udførligere end jeg her har fremstillet det, at see, hvorledes de i dette Skrift fremhævede oprindelige Folkeforskjelligheder endnu med mere eller mindre Bestemthed afspeile sig i de nordiske Folkefærds nubrugelige Skikke, Sædvaner, huslige Indret-

ninger og Nationaldragter, paa hvilke Culturen og Moden vel have udøvet en ikke mindre gjennemgribende Indflydelse end selve Raceblandingen paa Folkefærdenes legemlige Ydre, aandelige Begavelse og Sprog, men i hvilke man dog allevegne i Norden, selv i de forøvrigt stærkt blandede Nationalfarver (hvoraf den finske synes oprindelig at have været guul, den kimbriske eller danske rød, den gothiske blaa og den germaniske hvid) mere eller mindre kan spore de oprindelige Grundforskjelligheder. En nogenlunde udførlig Skildring heraf ligger dog, især da vor Literatur, paa enkelte Undtagelser nær, savner næsten enhver Beskrivelse af Almuens Færd og Skikke og vi ei engang ere i Besiddelse af en nogenlunde fuldstændig Afbildning af dens Nationaldragter, fortiden udenfor en Enkelts Formaaenhed, hvor nøie bekjendt han end maatte være med Nordens almindelige Forhold. Jeg tillader mig derfor at gjentage den venlige Anmodning til alle Dem, som interessere sig for Nordens Folkeeiendommeligheder, at de endnu i Tide, inden disse Fortidens Minder aldeles svinde og fortrænges, hver for sin Kreds ville bidrage Deres til at bevare ei alene de eiendommelige Sproglevninger, men og de øvrige i Folkefærdenes hele ydre Forhold afprægede Minder, enten ved selv at offenliggjøre dem eller kun ved at samle til videre Meddelelse for Andre. Thi ogsaa her, som i andre Retninger, gjælder den Regel, at det kun er ved forenede Kræfter eller i alt Fald ved disses Afbenyttelse, at der kan udrettes noget Fortrinligt. Jeg skal kun tilføie, at forsaavidt Nogen maatte finde sig foranlediget til at tilstille mig nogen Oplysning eller Materialsamling, skal den med Taknemmelighed blive modtagen, og, om jeg ikke selv kan afbenytte den eller foranledige den afbenyttet, skal den blive afleveret til et af de offenlige Bibliotheker til Opbevaring for Fremtiden.

GETTY RESEARCH INSTITUTE
3 3125 01499 2073

